

Onsdagen den 3 april

Kl. 09.00–21.02

---

### § 1 Anmälan om ersättare

Andre vice talmannen anmälde

att *Anette Rangdag* (SD) inträtt som ersättare för *Josef Fransson* (SD) under tiden för hans ledighet den 2 april–30 juni och

att *Paula Örn* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för *Aylin Nouri* (S) under tiden för hennes ledighet den 4 april–29 november.

### § 2 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade

att Socialdemokraternas partigrupp anmält *Paula Örn* som suppleant i utbildningsutskottet under *Aylin Nouris* ledighet samt

att Sverigedemokraternas partigrupp anmält *Anette Rangdag* som suppleant i finansutskottet, i miljö- och jordbruksutskottet, i näringsutskottet och i arbetsmarknadsutskottet under *Josef Franssons* ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 3 april–30 juni* till

*suppleant i finansutskottet*

*Anette Rangdag* (SD)

*suppleant i miljö- och jordbruksutskottet*

*Anette Rangdag* (SD)

*suppleant i näringsutskottet*

*Anette Rangdag* (SD)

*suppleant i arbetsmarknadsutskottet*

*Anette Rangdag* (SD)

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 4 april–29 november* till

*suppleant i utbildningsutskottet*

*Paula Örn* (S)

### § 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

*Interpellation 2023/24:659*

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:659 Åtgärder mot bankers övervinster  
av Mikael Damberg (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 29 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 2 april 2024

Finansdepartementet

Elisabeth Svantesson (M)

Enligt uppdrag

*Johan Ndure*

Departementsråd

### § 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2023/24:106 till civilutskottet

Motioner

2023/24:2830, 2834, 2837 och 2838 till socialutskottet

2023/24:2835, 2839 och 2841 till socialförsäkringsutskottet

2023/24:2836 till utrikesutskottet

### § 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2023/24:MJU11 Djurskydd

Skatteutskottets betänkande

2023/24:SkU15 Skatteförfarande och folkbokföring

Civilutskottets betänkanden

2023/24:CU15 Planering och byggande

2023/24:CU19 Information om bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp  
vid marknadsföring av nya personbilar

Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU13

Fri- och rättigheter  
föredrogs.

Anf. 1 ULRİK NILSSON (M):

Fru talman! För några veckor sedan firade vi regeringsformens 50-åriga tillvaro. Då fick vi lära oss att den bygger på folksuveränitet, fri åsiktsbildning och att styre utövas under lagarna. Sedan den tillkom har den kompletterats med en beskrivning av fri- och rättigheter i 2 kap. regeringsformen. Den syftar till att skydda individens fri- och rättigheter och garantera fri åsiktsbildning – men där har vi också ett ansvar. Det är ju vi som är förtroendevalda eller folkvalda som ska bära åsikterna och presentera vad vi står för. Vi ska akta oss för att alltför mycket juridifiera politiken så att det vi står för, presenterar och tycker inte blir lika viktigt.

I regeringsformen är fri- och rättigheter en grundläggande del. Men, fru talman, hur blir det i praktiken? Jo, i varje ärende finns ju inslag av alla delar jag beskrev. Det finns naturligtvis en del som är folkopinionen och vad svenskarna tycker. Det finns en del som handlar om den fria åsiktsbildningen och vad opinionsbildare tycker om ett förslag. Det finns även en del om hur det ska tillämpas under lagar och hur lagstiftningen ser ut. Det handlar också om hur ett beslut påverkar fri- och rättigheter. Det är detta vi behöver värdera.

Fru talman! Låt mig berätta en liten anekdot. Valet 2018 var över, och vi hade valvaka. Det hade väl gått sådär, för att uttrycka det milt, för oss. Jag besökte Moderata ungdomsförbundets valvaka. De var förtvivlade. De grät. Det var uttalanden som ”nu går Sverige åt helvete”, ”min utbildning är bortkastad” och ”min framtid är förstörd”.

När jag försökte trösta dem insåg jag plötsligt att vi hade helt olika syn på politiken. De ser den som ett medel för att just nu, just i dag, just här få rätt, medan jag ser politik som ett medel att med bättre argument nästa gång kunna påverka utvecklingen. Vi kommer att kunna komma fram till ett annat beslut en annan gång. Det kan till och med vara så att de där som vi nu tycker så illa om har bytt uppfattning och med goda argument bytt åsikt.

Just synen på om demokrati är ett sätt att få rätt här och nu eller ett sätt att garantera att man alltid kommer att kunna värdera situationer tror jag egentligen är den grund man måste ha klar för sig. Vi har ett ansvar att förklara att det är långsiktigheten som är avgörande.

Fru talman! Dagens ärende handlar om de fri- och rättigheter som den ursprungliga regeringsformen kompletterades med, nämligen vad som gäller för alla medborgare. Det är viktigt att noga tänka igenom hur vi ska använda den möjlighet vi har att bestämma vad som gäller över tid. Det är klart att vi då ska undvika att i fri- och rättigheter ta in sådant som egentligen är grund för politisk debatt och politiska avvägningar. Det får alltså aldrig bli så att rättighetskatalogen eller frihetskatalogen inskränker möjligheten att ha synpunkter på något som inte är fundamentalt och viktigt.

Det är också viktigt att konstatera att fri- och rättigheter inte är verktyg för att i dag genomföra det man själv vill för att säkra det för framtiden. Det finns länder där man ibland pratar om konstitutionell majoritet. Något sådant har inte vi, men där har man använt sin majoritet för att med den här typen av beslut begränsa någonting som man tycker är politiskt svårt och jobbigt. Det ska vi nog undvika. Därför är samsynen viktig.

Jag kan konstatera att vi har en väldigt stor samsyn här i kammaren i de här frågorna. Vi står i stort sett eniga bakom betänkandet. Det finns några reservationer med olika nyanser, men i grunden försvarar vi precis samma värden.

Fru talman! När vi tar beslut om rättigheter måste vi låta det gå lite långsamt, utreda noggrant och fatta beslut med eftertanke. Därför tänker jag inte gå in på detaljer i förslagen. Det kan finnas goda och dåliga saker i dem, men alltihop förtjänar en betydligt långsammare process än om vi bara skulle säga att vi nu gör någonting åt ett visst förslag.

Fru talman! Sammanfattningsvis kommer jag till bedömningen att betänkandet är välbetänt, väl övervägt och väl motiverat, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag i konstitutionsutskottets betänkande nummer 13 *Fri- och rättigheter*.

I detta anförande instämde Erik Ottoson (M).

Anf. 2 MARIYA VOYVODOVA (S):

Fru talman! Vi debatterar konstitutionsutskottets betänkande KU13 *Fri- och rättigheter*. I utskottets betänkande finns 40 motionsyrkanden som omfattar flera motioner om fri- och rättigheterna. Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 4 i ärende 7.

Nyligen släppte institutet Varieties of Democracy vid Göteborgs Universitet sin årliga översikt över demokratin i världen. Det är ett gigantiskt projekt där fler än 4 000 forskare i över 180 länder har bidragit med data. Rapporten ger en överskådlig bild av läget i världen och hur demokratin utvecklats genom åren.

Det är en mycket dyster bild som framträder. I årets rapport lyfts bland annat fram att 71 procent av världens befolkning lever i någon typ av autokrati. Det är en rejäl ökning jämfört med för bara tio år sedan, då andelen var 48 procent.

Fru talman! Det är nu tydligt att vi inte kan ta demokratin för given ens i Sverige. Det är dags för ett gigantiskt folkbildningsprojekt till demokratin försvar. Vi kan inte längre sitta stilla i båten och titta på, utan vi behöver agera. Vi behöver också aktiva medborgare som är delaktiga och har koll på vad regeringen och riksdagen gör.

Fru talman! I veckan kunde vi höra på nyheterna att högsta domstolen i delstaten Florida i USA förbjuder abort från vecka 6. I praktiken innebär detta ett totalt förbud. Vi ser hur kvinnors och flickors rättigheter hotas i land efter land. Runt om i världen ser vi inskränkningar av aborträtten och ökad kontroll av kvinnokroppen. USA:s högsta domstol har till och med rivit upp den grundläggande rätten till abort. I Europa har en rad länder på senare tid antagit mer restriktiva abortlagar.

I juni är det val till Europaparlamentet, och 27 länder och ungefär 370 miljoner européer går till val. Det finns en grundläggande anledning till att aborträtten ska skyddas i grundlag och stadga såväl i Sverige som i EU. Den stavas hotet från högerextrema, populisterna, antifeministerna och abortmotståndarna. De senaste åren har vi bevittnat en rad bakslag för flickors och kvinnors rättigheter runt om i Europa till följd av att högerpopulisterna och antidemokratiska krafter kommit till makten. De vill slita isär den svenska och europeiska sammanhållningen och försämma kvinnors rättigheter och aborträtten.

Vi socialdemokrater begär i en motion att möjligheten att grundlagskydda aborträtten i Sverige utreds. Aborträtten är grundläggande för kvinnors rättigheter. Vi minns de partier på högerkanten som i valrörelsen 2022 viftade med falukorvar och abortkontrakt. Det hävdas nu av regeringen att den svenska aborträtten ska skyddas, och det är bra. Men vi vet att det i dessa partier finns riksdagsledamöter som är motståndare till aborträtten.

För oss socialdemokrater är en sak säker: Vartenda försök att försämma aborträtten i Sverige kommer att möta rejält politiskt mothugg. Vi välkomnar alla förslag som kan leda till stärkt aborträtt, antingen genom grundlagsskydd eller på andra sätt. Vi kommer alltid att stå upp för kvinnors rätt till sin egen kropp och hälsa.

I en annan motion av Socialdemokraterna tas föreningsfriheten upp. Som framgår i betänkandet: I ett uppmärksammat fall som prövades i Svea hovrätt men som Högsta domstolen inte tog upp till prövning fälldes transportarbetarnas fackförbund för att det uteslutit en medlem på grund av att medlemmen öppet bröt mot förbundets stadgar. Jag själv är inte jurist, men beslutet väcker förstås många frågor och tankar. Är det exempelvis rimligt att en domstol tar sig rätten att göra en egen bedömning av fackförbundets egna stadgar? Kan man utesluta medlemmar som bryter mot föreningens stadgar? Transportarbetareförbundet har tagit frågan vidare till Europadomstolen, och det är bra att frågan kommer att prövas vidare.

Fru talman! Demokratien är skör. Den kan tyckas vara lika självklar som att andas, men så är inte fallet längre. Demokratien kan snabbt nedmonteras, och det gäller också här i Sverige. Fri- och rättigheterna behöver ett aktivt skydd. Det demokratiska samtalet ska tillåta att olika stämmor hörs. Det farliga är om bara en röst och en åsikt släpps fram och om samtal och argument övergår till hot och hat.

Om vi som folkvalda ska skydda fri- och rättigheterna är det avgörande att vi förstår både vad vi riskerar att förlora och vad vi gör. Den här processen sträcker sig mycket längre än bara en mandatperiod.

Det finns nu en tillsatt grundlagskommitté som kommer att utreda flera av de yrkanden som tas upp i utskottets betänkande. Det är inte första gången riksdagen är på väg att ändra grundlagen. Det som dock är oroväckande och som även konstitutionsutskottet har uppmärksammat är att man ibland röstar igenom lagstiftningar utan grundlig beredning. Riksdagsledamöterna hinner då knappt sätta sig in i förslagen, och oftast saknas parlamentarisk förankring.

Flera remissinstanser har varit starkt kritiska mot det höga tempot i lagstiftandet. Dagens Nyheter uppmärksammade nyligen i en väldigt intressant artikel att regeringens brådska kan ge sämre lagar. Det är väldigt viktigt att den frågan uppmärksammas. Är det en nedmontering av en lång rättssäker tradition i Sverige som pågår nu när lagar snabbt ändras och det

inte blir genomtänkt? Flera remissinstanser har pekat på att flera av åtgärderna kan strida mot internationella och regionala skyldigheter och konventioner som Sverige förbundit sig till samt mot vår egen grundlag. Det är oerhört viktigt att den frågan bevakas.

Den 6 mars firade vi under högtidliga former i Sveriges riksdag 50 år sedan den nya regeringsformen utfärdades. Mycket har hänt under detta halvsekel, kunde jag konstatera när jag satt i den vackra kammarsalen. Sverige har blivit medlem i EU. Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna har införlivats i det svenska rättssystemet, och det har bidragit till att de medborgerliga fri- och rättigheterna stärkts och att domstolarnas makt ökat. Det politiska landskapet ser förvisso väldigt annorlunda ut. Tiden vi lever i ställer allt högre krav på oss folkvalda att skydda de rättigheterna. Om demokratin ska överleva och fri- och rättigheterna skyddas är det avgörande att vi vet vad som står på spel.

Anf. 3 VICTORIA TIBLOM (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu konstitutionsutskottets betänkande KU13 *Fri- och rättigheter*. Jag yrkar bifall till reservation nummer 1.

Regeringsformen är en av våra viktiga grundlagar, och den nuvarande regeringsformen firade nyligen 50 år med kungen och kronprinsessan i andrakammarsalen. Enligt regeringsformen ska den offentliga makten utövas ”med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet”.

Därför är det viktigt att vi har ett tydligare förbud mot otillbörlig särbehandling på grund av politisk åskådning vid anställning inom offentlig kommunal och regional verksamhet. En utredning borde tillsättas för att undersöka hur det allmänna bättre kan skydda dem som på otillbörlig grund missgynnas på grund av sin politiska åskådning.

I och med tjänstemannaansvarets avskaffande 1976 leder olika former av missbruk av rollen som tjänsteman inte längre till rättslig prövning annat än vid myndighetsutövning mot den enskilde. I vissa fall kan det leda till en intern prövning inom myndigheten. Denna process är inte transparent och har inte samma normbildande effekt som straffpåföljder. När det gäller den gemensamma, allmänna sektorn stipuleras det uttryckligen i både FN:s deklaration för mänskliga rättigheter och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna att politisk diskriminering inte får förekomma vare sig i myndighetsutövning mot den enskilde eller i anställningsförfarande gällande en offentlig tjänst. Svensk rätt saknar emellertid en uttrycklig och adekvat formulering om förbud mot diskriminering på politisk grund vid anställningsförfaranden.

En chef eller rektor som nekat anställning med hänvisning till värdegrunden kan därför utan risk för rättsliga konsekvenser fortsätta med detta, dels då tjänstemannaansvaret är borttaget för annat än myndighetsutövning, dels då politiska åsikter inte ingår som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Det förhållande att någon riskerar att inte komma i fråga för en offentlig tjänst på grund av att denna har fel åsikter hör inte hemma i ett demokratiskt och modernt samhälle. Det är orimligt att en stor del av befolkningen ska behöva känna rädsla för att deras politiska engagemang ska resultera i karriärsskadliga konsekvenser.

Fru talman! Vi sverigedemokrater vill uppdatera svensk lagstiftning och införliva FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och Europakonventionen mer ordgrant avseende politisk diskriminering inom det offentliga. Förutom att man i regeringsformen bör förbjuda politisk diskriminering under vissa omständigheter bör det utredas hur skyddet mot politisk diskriminering kan säkerställas vid anställningar på lokal och regional nivå.

Ingen person ska diskrimineras på grund av sin religiösa tillhörighet. Med detta sagt finns det religiösa samfund som i olika grad är både våldsbejakande och extremistiska. Detta gäller på motsvarande sätt för politiska ideologier. Då det svenska rättssystemet trots detta allmänna målstadgande klarar av att motverka och beivra religiöst motiverad brottslighet, samt i erforderlig grad även skydda och tillmäta olika religiösa grupper ett adekvat och ändamålsenligt skydd, torde det inte föreligga några hinder att i motsvarande grad inkludera politisk åskådning under katalogen av diskrimineringsgrunder i regeringsformen 1 kap. 2 §.

I grundlagen stadgas att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, EKMR. I EKMR föreskrivs ett förbud mot diskriminering på grund av politisk åskådning. Trots detta saknas i dag ett adekvat skydd mot diskriminering på grund av politisk åskådning i svensk rätt. Diskrimineringslagen inkluderar till exempel inte politisk åskådning. Under iakttagande av samma överväganden som gäller i EKMR bör det utredas hur skydd mot diskriminering på grund av politisk åskådning kan införas i grundlag och lag.

Fru talman! I samband med en sådan förändring ska ett tillägg till regeringsformen göras med innebörden att ingen får särbehandlas eller diskrimineras på grund av att denna betraktas av sig själv eller av andra som svensk.

Vidare kan man läsa att det allmänna ska främja minoriteters kultur och samfundsliv i Sverige. Detta stadgande försvårar den självklara principen att invandrargrupper i Sverige bör assimileras, inte integreras. Kulturella undantag bör endast vara förbehållna Sveriges fem erkända historiska minoriteter.

En annan förbisedd men viktig symbolfråga rör det svenska språket, vars ställning som huvudspråk i Sverige självklart bör grundlagsfästas.

#### Anf. 4 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Detta motionsbetänkande, KU13 *Fri- och rättigheter*, behandlar en lång rad motioner, närmare bestämt 40 stycken, på temat fri- och rättigheter. Det är något av det finaste som finns med en demokrati, för att inte rent av säga själva kärnan i begreppet demokrati.

Till grund för motionsbetänkandet ligger den grundlagsskyddade respekten för alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Smaka på de orden, och tänk på vad de egentligen betyder: alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

De orden är egentligen någonting som vi kristdemokratiska kallar för personalism. Av de begreppen följer exempelvis att den enskilda män-

niskans personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

Det handlar om rätten till utbildning, bostad och arbete och en hållbar utveckling som ger god miljö för både våra barn och våra barnbarn, det vill säga förvaltarskap, för att använda ytterligare en term från kristdemokratisk ideologi och filosofi.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom alla områden och att rätten till privatliv och familjeliv värnas för den enskilde.

Diskriminering ska motverkas vare sig det gäller kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. I detta sammanhang kan vi också nämna att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt samfundsliv ska främjas.

Jag räknar upp dessa fri- och rättigheter för att de är så genuint vackra och så totalt outhärliga för en livskraftig demokrati.

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den så kallade Europakonventionen, och vissa förändringar och tillägg till den införlivades i svensk lag 1994. Det pågår också en process för att EU ska ansluta sig till Europakonventionen. I nuläget finns EU:s stadgar om de grundläggande rättigheterna. Men de är begränsade till unionens institutioner och organ och till medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten. Därför finns behov av att anta hela Europakonventionen som en del av EU-rätten.

Fru talman! Bland de motioner som behandlas i betänkandet finns bland annat motioner om att grundlagsskydda aborträtten. Alla riksdagens partier står i dag bakom aborträtten. Kristdemokraterna har gjort det ända sedan slutet på 1980-talet. Men med tanke på utvecklingen i en del länder har frågan kommit upp om att aborträtten behöver få ett starkare juridiskt skydd.

Frågan behandlas nu som en del av arbetet i den parlamentariskt sammansatta kommitté som på regeringens uppdrag utreder några frågor om det skydd som gäller för de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 2 kap. regeringsformen. Jag ser därför inte skäl att föregripa de ställningstaganden som den utredningen kommer fram till.

Även motioner som gäller omprövning av medborgarskap vid brottslighet behandlas av 2023 års fri- och rättighetskommitté. Vi bör därför också invänta kommitténs slutsatser och förslag i det avseendet.

När det gäller motioner om säkerhetshöjande åtgärder för organisationer inom det civila samhället finns det statsbidrag för sådana som ger möjlighet till skydd av byggnader och lokaler där man bedriver verksamhet men även tekniska bevakningslösningar.

Statsbidraget till judiska församlingar och institutioner för att möta det kraftigt ökade säkerhetshotet mot sådana höjdes den 25 oktober 2023 med 10 miljoner för bevakning, akututrustning och katastrofberedskap utöver de 30 miljoner som aviserades i budgetpropositionen från och med i år, 2024. Med tanke på dessa beslut är det rimligt att avvakta effekterna av dem innan mer pengar anslås.

Med dessa noteringar yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.



Anf. 5 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 under punkt 5.

Som Ulrik Nilsson redan har varit inne på högtidlighöll vi för några veckor sedan här i riksdagen att regeringsformen fyller 50 år i år. Regeringsformen är en av våra grundlagar, där vi i det andra kapitlet hittar bestämmelserna om våra grundläggande fri- och rättigheter, det vill säga det vi debatterar här i dag.

Regeringsformens andra kapitel innehåller dels de positiva friheterna – yttrandefriheten, religionsfriheten, mötesfriheten och föreningsfriheten – dels de negativa opinionsfriheterna, som ger skydd mot tvång från det allmänna att ge till känna sin politiska eller religiösa åskådning. Här finns även bestämmelser som ger skydd för medborgarskap och skydd mot intrång i den personliga integriteten, till exempel kroppsvisitation.

Dessa grundlagsskyddade fri- och rättigheter får bara begränsas genom lag under vissa förutsättningar, och då bara om de är proportionerliga. Det innebär att de aldrig får gå längre än vad som är nödvändigt för att nå det syfte man säger sig vilja uppnå med en begränsning.

Fru talman! Vi lever i oroliga tider med ett säkerhetsläge i Sverige och Europa som är sämre än på mycket länge. Därtill kommer en grov brottslighet, där skjutningar och sprängningar skapar lidande och otrygghet i vårt samhälle. Det här är utmaningar som kräver att vi politiker gör vårt yttersta för att vidta åtgärder som ökar människors säkerhet och trygghet.

Samtidigt är det oerhört viktigt att hålla huvudet kallt just i sådana här svåra tider och se till att noggrant analysera förslag som läggs fram som innebär begränsningar av våra fri- och rättigheter. Sådana förslag kan och får aldrig tas fram lättvindigt, utan konsekvenserna av dem behöver belysas på ett djuplodande och allsidigt sätt. Vi behöver påminna oss om att varje åtgärd som begränsar din och min frihet måste vara proportionerlig och faktiskt uppnå de syften som vi som lagstiftare säger oss vilja uppnå.

Fru talman! Vid 50-årsfirandet av regeringsformen deltog både forskare och politiker, och i de presentationer vi fick ta del av framkom tydligt att denna grundlag inte alls är en grånad 50-åring utan en som i högsta grad utvecklas i takt med tiden.

Det ska självklart inte vara enkelt att genomföra grundlagsändringar, och jag ser fram emot att regeringen presenterar förslag om att göra sådana ändringar svårare att genomföra. Det är en parlamentarisk grundlagskommitté som i ett betänkande som lämnades över förra våren har kommit fram till att det behövs.

Vi ska dock inte intala oss att våra grundlagar är till fyllest på alla punkter. De kan förstärkas och förbättras. Som flera ledamöter redan har varit inne på pågår sedan i höstas ett arbete i en parlamentarisk kommitté med att se över delar av regeringsformen. Det är den så kallade 2023 års fri- och rättighetskommitté, där jag har förmånen att vara med som Centerpartiets representant. Detta är en kommitté som har fått många frågor på sitt bord att utreda fram till december i år. Ett par av dem är ett stärkt skydd för aborträtten och ett stärkt skydd för äganderätten – något vi i Centerpartiet välkomnar.

Vad gäller det konstitutionella egendomsskyddet finns i dag inte några uttryckliga begränsningar. Därför vill Centerpartiet att det införs ett proportionalitetskrav när det gäller ingrepp i äganderätten.

När det gäller aborträtten visar utvecklingen i USA och även i vissa europeiska länder att denna rätt inte går att ta för given. Det finns tyvärr krafter som har gjort eller säger sig vilja göra det svårare för kvinnor att genomföra en abort. Det här är oerhört oroande, och därför vill Centerpartiet ha ett stärkt skydd för aborträtten. Det gäller både på hemmaplan och i EU, där vi inför valet till Europaparlamentet lyfter frågan om att stärka skyddet för aborträtten.

Fru talman! Av 1 kap. 2 § regeringsformen framgår att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Detta är och måste fortsätta att vara en självklarhet i det demokratiska Sverige. Frihet i Centerpartiets mening är inte förunnat bara vissa av oss. Alla människor, oavsett bakgrund, hudfärg, ålder, kön eller härkomst, ska ges möjlighet att utöka sina livschanser och känna frihet.

Därför är det viktigt att lyssna när vi uppmärksammas på att det finns människor i Sverige vars frihet och värdighet begränsas av rasism, antisemitism, antiziganism, islamofobi och diskriminering. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet har hatbrott med främlingsfientliga eller rasistiska motiv konsekvent ökat under de senaste tio åren. Detsamma gäller hatbrott med antisemitiska eller islamofobiska motiv.

Det här är dystra siffror som visar på en utveckling i samhället som vi måste bryta. Vi kan inte och får inte acceptera att människor i vårt land begränsas av fördomar och diskriminering. Vi måste stå upp för varje enskild människas rätt till frihet och möjlighet att göra det mesta av sin förmåga och sina drömmar. Det är grundläggande och avgörande för att bygga ett samhälle starkt.

Ett led i att skydda grupper som utsätts för hatbrott på grund av sin livsåskådning är att se till att de platser där de möts för att utöva sin tro är trygga platser. Hatbrotten ökar nu tyvärr både mot synagogor och moskéer. Det är välkommet att regeringen har höjt anslaget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfunden. Men Centerpartiet anser inte att det räcker. För att skydda dessa gruppers rätt att utöva sin tro i trygghet vill vi se långsiktiga och löpande investeringar i säkerhetsåtgärder, och inte bara engångsinsatser.

Anf. 6 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! För ett par veckor sedan högtidlighöll riksdagen att det i år är 50 år sedan 1974 års regeringsform trädde i kraft. Den största förändringen jämfört med 1809 års regeringsform var såklart att monarkins makt minskade avsevärt till förmån för riksdag och regering. Men en annan viktig förändring gjordes också: Individens grundläggande rättigheter och friheter stärktes genom att de införlivades i regeringsformen.

I antologin *En författning i tiden – Regeringsformen under 50 år*, som sammanställts till 50-årsjubileet, konstaterar flera forskare och författare till de olika delarna att dessa grundläggande fri- och rättigheter inte fick något större genomslag i och med den nya regeringsformen. Det var inte förrän Sverige tog klivet in i den europeiska gemenskapen och även införlivade Europakonventionen i svensk lag som rättsväsendet, och även politiken, på allvar började förhålla sig till de individuella fri- och rättigheterna.

Förra året tillsatte regeringen en ny grundlagsutredning i syfte att pröva om några nya grundläggande fri- och rättigheter bör införas i 2 kap. regeringsformen för att vi ska kunna ta ytterligare steg för att stärka fri- och rättighetsskyddet. Bland annat kommer rätten till abort, rätten till domstolsprövning och ett generellt skydd mot diskriminering att övervägas.

Fru talman! Sedan mitten av 70-talet har svenska kvinnor haft rätt till fri abort i Sverige. Innan dess åkte många kvinnor till Polen för att få aborter utförda. Där var det lagligt, och här var det olagligt. Nu är förhållandena omvända. Just löften om en återställd aborträtt var en viktig valfråga i det polska valet som nyligen genomfördes. Den nya liberala regeringen i Polen har utlovat att återställa rätten för kvinnor att bestämma över sina kroppar.

Utvecklingen av aborträtten går åt olika håll i olika länder. Frankrike blev för bara för ett par veckor sedan första land i världen att grundlags-skydda aborträtten. Samtidigt ser vi helt nya konsekvenser av de snäva abortlagar som vissa amerikanska delstater har antagit, där det nu diskuteras om frysta embryon ska ses som barn.

Tyvärr tenderar just kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp att bli en symbolfråga för den som vill inskränka fri- och rättigheter för människor. Därför finns det en poäng i att se över hur skyddet för denna fri- och rättighet kan stärkas, precis som vi nu gör i den utredning som har tillsatts.

Fru talman! Jag är stolt över att Liberalerna genom tiderna har initierat och drivit på för det skydd mot diskriminering som finns i såväl svensk lagstiftning som på EU-nivå, och vi kommer att fortsätta att verka för att utveckla skyddet.

Det nyinrättade Institutet för mänskliga rättigheter belyser i sin nyligen presenterade årsrapport hur omfattande problemet med diskriminering är i Sverige. I rapporten går det bland annat att läsa att Diskrimineringsombudsmannen uppskattar att över en halv miljon människor i Sverige har upplevt att de har utsatts för diskriminering på olika sätt under 2022. Framför allt rör det sig om diskriminering utifrån kön, etnisk tillhörighet och ålder. Samtidigt fick Diskrimineringsombudsmannen enbart in 3 594 anmälningar under samma år, och de rörde framför allt diskriminering utifrån funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet. Enligt Diskrimineringsombudsmannen kan det finnas olika anledningar till det låga antalet anmälningar. Bland annat är det sannolikt att få känner till möjligheten att anmäla upplevelser av diskriminering eller vart man kan vända sig för att göra det.

Årsrapporten från Institutet för mänskliga rättigheter är ett viktigt verktyg för att vi ska få en uppdaterad bild av hur det ser ut med våra fri- och rättigheter och kunna säkerställa att de tillgodoses också i framtiden.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 7 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Det jag kommer att säga under de närmaste minuterna har ni till stora delar hört förut. Det är väl något slags bevis på konstitutionsutskottets ofta eniga uttalanden om saker och ting. Det kan tänkas att saker kommer i en något annan ordning eller med en något annan betoning, men det tar vi efter hand.

Som vi redan har hört tillsattes under 2023 en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda ”några frågor om grundläggande fri- och rättigheter”. Dessa blygsamma ord handlar alltså om förändringar i vår grundlag, närmare bestämt regeringsformens andra kapitel. Kommitténs direktiv diskuterades bland annat med konstitutionsutskottets ledamöter innan de levererades.

Det handlar bland annat om rätten till abort, rätten till domstolsprövning och ett generellt skydd mot diskriminering. Dessutom ska kommittén undersöka om det finns tillfällen där det är befogat att återkalla ett medborgarskap. Den ska också behandla andra frågor om äganderätt och möjligheter att i vissa fall göra inskränkningar i föreningsfriheten. Kommittén ska lämna sina förslag senast den 1 december i år, alltså 2024.

Flera av frågorna som kommittén ska arbeta med förekommer även i årets motioner. Jag tänkte fokusera på två frågor, en som är parallell med utredningen och en som vi har tagit upp i våra motioner.

Fru talman! Låt mig börja med rätten till abort. Från Miljöpartiets sida har vi i vår kommittémotion om jämställdhet redovisat vår oro för att kvinnors rättigheter i fråga om aborter ser ut att minska i många länder runt om i världen. Kvinnors rätt att göra abort måste försvaras och säkras. Det hänger ihop med kvinnors rätt att bestämma över sina kroppar och sina liv. Det är en självklar del av en feministisk politik, och vi vill att aborträtten ska grundlagsskyddas.

Vi menar också att Sverige ska fortsätta att i internationella sammanhang tydligt stå upp för kvinnors rätt till abort och försöka påverka de länder som har en abortlagstiftning som inte utgår från den gravidas rätt att bestämma över sin kropp. Det är också viktigt att biståndsmedel går till arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt civilsamhällesorganisationer som försöker påverka situationen i sina egna länder.

Vi i Miljöpartiet tillsammans med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet välkomnar att frågan om grundlagsskydd av rätten till abort för närvarande utreds, som tidigare påpekats. Vi ska inte gå händelserna i förväg. Vi har ingen reservation i ärendet men hänvisar till vårt gemensamma särskilda yttrande, där vi bland annat pekar på att aborträtten aldrig kan tas för given med de inskränkningar vi ser på olika håll i världen. Det finns också förslag eller tankar som bygger på att någon annan än kvinnorna själva skulle kunna fatta beslut om kvinnornas kroppar, vilket vi naturligtvis helt tar avstånd från.

Vi deltar i och följer givetvis utvecklingen av arbetet inom kommittén för fri- och rättigheter. För tydlighets skull ska också sägas att ett grundlagsskydd för aborträtten handlar om rätten att avsluta en graviditet; övriga frågor om exempelvis tidpunkt för abort återfinns liksom nu i särskild lagstiftning.

Fru talman! Vi talar i dag om fri- och rättigheter. I det sammanhanget har rätten att känna sig trygg i utövandet av sin tro och verksamheter i trossamfund en självklar plats.

För några veckor sedan besökte jag den judiska församlingen i Göteborg. Det är landets näst största – den största finns här i Stockholm. Den otrygghet och oro många där känner handlar delvis om värderingar och en antisemitism som skrämmer. Den oron har funnits i många år men har naturligtvis förvärrats avsevärt efter Hamas terrorattack den 7 oktober 2023,

och behovet av stöd är därmed än tydligare. Till en del kan säkerhetshöjande åtgärder bidra till att minska oron. Det ska såklart vara möjligt att besöka sin församling utan att känna sig otrygg.

I regering tog Miljöpartiet initiativ till att en strategi för judiskt liv i Sverige skulle tas fram. En samlad beskrivning av förutsättningarna för den judiska minoriteten och en kartläggning av judars hinder och möjligheter är viktiga för att säkra fortlevnaden och utvecklingen av judiskt liv i Sverige.

Miljöpartiet välkomnade regeringens beslut att ge en särskild utredning i uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige. Den utredningens betänkande har nu överlämnats till kulturministern, och det är viktigt att utredningens slutsatser beaktas.

Det har också gjorts en översyn av bidraget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund, föreningar och stiftelser. Statskontoret, som gjorde översynen, kom bland annat fram till att bidragen inte i tillräcklig grad gynnar de grupper som behöver dem mest. Det behöver ändras så att medlen kan fördelas på ett mer ändamålsenligt och långsiktigt sätt.

Det största hindret för judiskt liv är den utbredda antisemitismen i samhället och den bristande tryggheten och säkerheten kring judiska institutioner. Den bristande tryggheten och säkerheten begränsar många judars möjligheter att leva ett judiskt vardagsliv och att leva öppet med sin identitet. Det medför svårigheter för judiska organisationer att verka och utvecklas i Sverige och gör det svårare för judisk kultur att utövas.

Hat och hot mot individer och organisationer gör att många judar upplever otrygghet, oro och rädsla. De säkerhetsarrangemang som de judiska institutionerna själva behöver ombesörja är kostsamma och tar resurser från annan verksamhet. Att den judiska minoriteten ska kunna känna sig trygg och säker utgör därför en nödvändighet för judiskt liv i Sverige. Det gäller inte minst för barn och unga.

Ett annat hinder för judiskt liv berör tillgången till och kapaciteten hos judiska organisationer. Församlingar, föreningar och skolor spelar en central roll i det judiska vardagslivet genom att erbjuda religiösa tjänster, kultur- och fritidsaktiviteter, utbildningar, barn- och ungdomsverksamhet samt sociala tillställningar.

Vi välkomnar de förstärkningar av stödet till trossamfundens säkerhet som redan beslutats och ser fram emot att ta del av beredningen av utredningen om stärkande av judiskt liv i Sverige. Jag vill också nämna den motion om politik för de svenska minoriteterna som vi väckte under fjolårets allmänna motionstid. I den konstaterar vi att en översyn av bidraget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund, föreningar och stiftelser gjorts av Statskontoret, som bland annat kom fram till att bidragen inte i tillräcklig grad gynnar de grupper som behöver dem mest. Det behöver ändras så att medlen fördelas på ett mer ändamålsenligt och långsiktigt sätt.

Med det yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 8 OLA MÖLLER (S):

Fru talman! Föreningsfriheten är fullständigt fundamental för ett demokratiskt samhälle. Den är kanske också något av det vackraste som finns

i demokratin – att människor sluter sig samman i en förening för att tillsammans kämpa för ett mål som de tycker är viktigt.

Inom den fackliga rörelsen gör man det inom ramen för det fackliga löftet: Vi i denna sal lovar och svär att aldrig arbeta till sämre lön och med sämre villkor än vad vi nu lovat varandra. Det är ett fantastiskt vackert löfte som innebär att man som arbetare klarar av att stå upp mot de krafter som vill försämra för en.

Att medlemmar i en sådan förening håller detta löfte är fundamentalt för att det fackliga löftet ska fungera. Bryts det bryts också föreningens syfte. Därför är det helt självklart att medlemmar som jobbar mot det fackliga löftet måste kunna uteslutas ur dessa föreningar av föreningarna själva.

Säg nu att en medlem är med i en annan förening som tycker att skyddsombuden inte ska vara fackliga så att de inte längre skyddas av förtroendemannalagen, som stöttar världens rikaste man i en konflikt om kollektivavtal och den svenska modellen, som tycker att staten ska bestämma hur fackens pengar ska användas, som vill ta a-kassan från facken och som inte vill att fackföreningens medlemmar ska få avdrag för sin medlemsavgift trots att arbetsgivarna får det. Då är det ganska självklart att den medlemmen bryter det fackliga löftet.

På regional nivå i Region Skåne går politiker in och kräver att fackföreringsordföranden ska avgå för att denna fackföringsordförande väljer att inte agera på ett sätt som passar partiet i fråga.

Lokalt nekar man bland annat undertecknad att följa med Kommunals medlemmar ut i verksamheten för att kunna följa den och ha demokratisk insyn i valkretsen. Då är det alldeles självklart att fackföreningarna säger att den medlemmen bryter det fackliga löftet. Den medlemmen ska inte vara med i föreningen.

Det är fullständigt absurt att staten då lägger sig i och stoppar och ingriper i föreningsfriheten så till den milda grad att man undergräver hela syftet med sagda förening.

Då kan man använda argumentet att facken har en särställning i Sverige. Ja, visst har de det. Men det är också fritt att starta andra fackföreningar, vilket den organisation som den här medlemmen är med i förutom facket försökte göra. De var så jädra dåliga på det att det inte gick något vidare, men man är fri att starta andra fackföreningar.

Det är inte ett problem att föreningar får lov att bestämma själva. Det är något vackert. Det är något fint. Det är demokratins kärna. Därför vill jag såklart yrka bifall till den enskilda motionen 1182 och S reservation.

Avslutningsvis vill jag bara säga en sak. Jag har inga problem med att en rektor på en kommunal skola sparkar en nazist eller en våldsbejakande islamist. De ska inte undervisa våra elever. Att Sverigedemokraterna har problem med att den första gruppen blir sparkad förstår jag, men jag förstår inte att Sverigedemokraterna här står och försvarar våldsbejakande islamisters rätt att vara lärare.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut fattades under § 14.)

Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU16

Författningsfrågor  
föredrogs.

Anf. 9 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag.

Författningsfrågor tillhör kanske de tyngsta frågor som vi behandlar i den här kammaren. De handlar till syvende och sist om skyddet för vår demokrati och vårt fria levnadssätt, någonting som jag är helt förvissad om att alla i den här kammaren står bakom men som kanske inte alltid är så självklart i alla delar av världen som det är här i Sverige. Vi ser att demokratin är på tillbakagång på fler och fler platser runt om i vår värld. Skyddet för vår gemensamma demokrati blir därför allt viktigare för varje ny dag som gryr.

Sverige är alltså en stark demokrati och har goda förutsättningar att fortsätta vara det. Men vi måste vårda den. Det är möjligen en sliten klyscha att säga att vi måste vinna varje ny generation för demokratin, men ibland är slitna klyschor något som helt plötsligt råkar bli lite mer aktuellt.

Exempelvis är det väldigt många unga killar i Sverige – jag tror att det är närmare 20 procent – som undrar om demokrati verkligen är rätt sätt att styra på. Det finns fler som vill försöka driva den tesen, framför allt från andra länder, och vi befinner oss i ett säkerhetsläge där det finns de som drar nytta av att demokratin tillåts förgöra sig själv.

Vi som starka demokrater måste hela tiden ha sikten inställt på att värna inte bara det juridiska skyddet för demokratin utan också legitimiteten i vår demokrati och det kulturella skyddet för vår demokrati. Det här är något som flera av oss återkommer till gång efter gång, och det är just för att det är så oerhört viktigt.

Då finns det några saker man kan behöva tänka på. En är att det finns lite av en trend i svensk politik i dag att om man har en politisk fråga som man tycker är särskilt viktig är det väldigt lätt att säga att den behöver grundlagsfästas.

Jag vill höja lite av ett varningens finger för denna tendens. Grundlagskydd är någonting vackert, någonting viktigt och någonting som vi behöver för de kärnvärden som finns i vår demokrati. Men vi ska inte lura oss själva att tro att bara för att det står i grundlagen är det omöjligt att inskränka eller för den skull omöjligt att förändra med rätt förutsättningar.

Det är tvärtom så att ingen konstitution i världen är immun mot folket. Det här kan möjligen introducera en tröghet i systemet. Det kan introducera ett visst skydd. Men det riktigt starka, riktigt kraftfulla skyddet för våra demokratiska värderingar är den demokratiska politiska debatten och legitimiteten i systemet. I takt med att man introducerar fler och fler saker i grundlagen finns det en risk att det också blir fler och fler som motsätter sig vad som där står. Grundlagarna, det konstitutionella skyddet för vår demokrati, måste i de flesta fall utgöra de minsta gemensamma nämnarna för de spelregler som vi alla ser är viktiga för vår demokrati och de värderingar som bär upp den.

Det riktiga demokratiska skyddet är det vi måste ägna oss åt varje dag, inte bara skriva ned i en lagbok. Även nu när vi haft demokrati i Sverige i

över 100 år måste vi fortsätta skapa en mer perfekt demokrati tillsammans. Vi måste förstå att det är vårt gemensamma projekt över partigränserna, inte bara ett verktyg i vår hand för att förgöra vår politiska motståndare. Det här är det riktiga skyddet och det som vi måste ta fasta på. Jag hoppas att vi är flera som kan kroka arm och fortsätta göra det tillsammans.

Det kan vara viktigt att introducera nya saker i vår grundlag. Som nämndes i den tidigare debatten här finns det bland annat en kommitté som tittar på fri- och rättigheter just nu. Bland annat aborträtten är aktuell att föra in i vår grundlag. Men det finns också många andra förslag på vad som skulle kunna behöva införlivas. Man ska göra det med försiktighet, varsamhet och gott omdöme och med förståelsen att detta att införa någonting i grundlagen inte är att för alltid låsa in det i en fast skepnad som inte går att förändra för framtida generationer.

Detta är kärnan i det svenska arbetet med författningsskydd och författning. Sedan finns det en rad andra saker runt omkring detta som anknyter till skyddet för vår demokrati och till utvecklingen och förbättrandet av vårt demokratiska styrelseskick, den konfliktlösningsmekanism som vi har bestämt oss för är den bästa för att lösa olika åsiktskillnader inom ramen för vår befolkning. Den här kammaren är på något sätt den centrala noden i vårt arbete.

Konstitutionsutskottet har en särskild roll i detta. Jag är glad att vi har en särskilt god dialog i den här sortens frågor, där vi kan byta och bryta idéer med varandra.

I det här betänkandet finns det flera olika motioner. Jag yrkar förvisso avslag på dem genom att yrka bifall till utskottets förslag, men för den skull avstannar inte diskussionen om dem. Tvärtom behandlar många av dem saker som vi behöver fortsätta diskutera hur vi ska ta om hand på olika sätt. En annan abrovink i vår demokrati är att det i huvudsak görs genom att regeringen initierar olika lagstiftningsprocesser och utredningar och sedan lägger fram förslag till beslut i den här kammaren, som vi kan bearbeta.

Jag vill faktiskt tacka dem som har valt att lägga tid och energi på att motionera i den här formen av frågor, för det är viktigt för att hålla den demokratiska debatten om utvecklingen av vår demokrati levande. Jag tycker att det är en viktig fråga för oss att fortsätta göra det även utanför den här kammaren, för risken med att ha haft demokrati i strax över 100 år är att vi blir lite tillbakalutade, tar den för given och uppfattar att den så att säga står sig även om vi själva inte vårdar den.

Och risken med att skriva fast och överjuridifiera skyddet för demokratin är att vi i kammaren inte känner samma akuta behov av att hela tiden själva ta ett ansvar för att förvalta vår demokratiska tradition, våra demokratiska regler och vårt demokratiska styrelseskick.

Vi får aldrig lura oss själva och tro att vi inte varje dag bär det uttryckliga och slutliga ansvaret för skyddet av vår demokrati.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 10 IDA KARKIAINEN (S):

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 3.

För ett år sedan besökte Säkerhetspolisen oss i riksdagen under ett sammanträde med konstitutionsutskottet för att tala om årsberättelsen. I den pekar de på att ”det bredare hotet mot demokratin blir allt mer framträd-



ande” och beskriver hur verksamheter i det fördolda verkar för att omkullkasta samhället och vår demokrati.

Säpo beskriver bland annat följande: ”Extrema idéer och antistatliga narrativ har fått fäste i ett bredare samhällsskikt. Det här är något som utnyttjas av såväl våldsbejakande extremister som främmande makt.”

Vidare kommenterar Säpo: ”Konspirationsteorier i sig är inte brottsliga, och ett motstånd mot etablissemangen har så gott som alltid funnits. Men de sprider ett narrativ som kan bidra till ett eroderat förtroende för samhället och dess institutioner. Det kan i sin tur vara säkerhetsshotande. Det såg vi exempel på vid stormningen av Kapitolium i USA 2021 och tillslaget i Tyskland 2022, där det finns misstankar om en planerad statskupp.”

Säpo beskriver allt detta som hot mot författningen och det bredare hotet mot demokratin.

Fru talman! För ungefär ett år sedan stod vi här i talarstolen och debaterade författningsfrågor, det vill säga samma ämne som i dag. Många berörde då att auktoritära krafter och tendenser ökar runt om i världen, att demokratin trycks tillbaka och att färre människor lever i en fri värld än tidigare.

Fru talman! Jag hade önskat att vi kunde stå här i talarstolen i dag och prata om att vi lyckats bryta den här utvecklingen. Men det kan jag tyvärr inte göra. Färska mätningar om demokratis utveckling visar att det går åt fel håll. På ett år har tillbakagången för demokratin fortsatt, och auktoritära krafter har vuxit ytterligare. 71 procent av världens befolkning lever nu i auktoritära stater. För tio år sedan var det 48 procent.

Fru talman! Vad gör vi då åt detta? Vi socialdemokrater har några förslag i det här betänkandet som kan bidra till att öka tilliten till politiken och demokratin.

Ett förslag är att vi vill se starkare övergångsrestriktioner.

Sverige har haft en relativt svag reglering av övergångsrestriktioner jämfört med andra länder. Svängdörrarna mellan politik och näringsliv har ofta porträtterats i medierna. År 2018 införde därför den socialdemokratiskt ledda regeringen övergångsrestriktioner för statsråd och statssekreterare. Men det finns anledning att fundera över om de inte borde omfatta fler nyckelpositioner inom offentlig verksamhet. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte därför en utredning som blev klar 2023 och som i detta nu skickats ut på remissbehandling av den nuvarande regeringen. Vi lär återkomma till diskussionen.

Det andra förslaget är att se över regleringen av lobbyister.

Möjligheten att påverka politiska beslut genom dialog med politiker är en självklar del i vår demokrati. Men samtidigt måste vi ställa oss frågorna: Vilka lyssnar vi till? Vilka har de ekonomiska musklerna att bedriva lobbning? Alla har inte råd att resa till riksdagshuset och bjuda på middagar. Därför behöver vi se över hur man, likt EU, kan införa ett lobbyregister.

Det tredje förslaget är att titta på partifinansieringen.

Att veta hur partier finansieras är en viktig fråga. En del partier har velat fokusera på Socialdemokraternas lotterifinansiering. Regeringen tillsatte en utredning enkom för detta syfte samtidigt som det tillsattes en bredare partifinansieringsutredning. Det är det första tokiga i historien. Det andra tokiga är att regeringen och Sverigedemokraterna ville nypa åt Socialdemokraternas lotterier med argumenten om att motverka spelmiss-

bruk och att lotterier kan skada förtroendet för partierna. Då var Sverigedemokraterna mer ärliga när de sa att det handlar om att de vill korta ned Socialdemokraternas förstamajtåg.

Fru talman! Vill man komma åt spelmissbruk missar man målet om man fokuserar på Socialdemokraternas lotterier. Man till och med spelar i fel division. För de stora problemen är inte människor som vill vinna kvalitetshanddukar, utan det är nätkasinon och den typen av verksamhet. Men den verksamheten vill regeringen inte se över.

När det kommer till förtroendeargumentet sa utredaren klart och tydligt följande: Vi har inte funnit något stöd för att förtroendet för vare sig partierna eller spelmarknaden skadats i och med lotterierna.

Vad som däremot är förtroendeskadligt är när regeringspartierna, med precision, vill begränsa oppositionens finansiering. Hur som helst; den här finansieringsutredningen bör titta på en bredare palett av åtgärder än vad den tittar på i dag. Det är något vi socialdemokrater vill.

Fru talman! Precis som många har varit inne på firade vi en 50-åring den 6 mars, nämligen regeringsformen. Den inleds med vad alla politiker bör kunna i sömnen: "All offentlig makt i Sverige utgår från folket." Det är en påminnelse om att våra mandat bygger på folksuveränitetsprincipen, det vill säga att den politiska makten får sin legitimitet av folket.

Jag läste en kommentar från någon som lyssnat när vi firade regeringsformen i riksdagen för några veckor sedan och hört ett inlägg jag hade den dagen. Jag ställde nämligen frågan: Ska demokratin skyddas mot de folkvalda? Det tyckte han var en naiv fråga och ville framhäva ordet politikervälde.

Fru talman! Det är kanske inte så att alla har hängt med i diskussionen om att politik har tappat verkningskraft. Det var min poäng. Vi som träffar många människor och pratar politik kan nog alla vittna om att väljare ibland har tappat hoppet till vad politik faktiskt kan åstadkomma. Till och med Högsta domstolen konstaterar att man har fått hantera många svåra mål och områden som handlar om att fylla hål där vi politiker tyckt att ämnena har varit för svåra att ta tag i. Vi har skjutit dem framför oss för att avgöras i domstol i stället. Men då har vi skjutit ifrån oss ansvaret.

Vi har också sålt ut demokratisk kontroll över viktiga verksamheter. Hur är det ens möjligt att fastigheter som tingsrätter kan ägas av gängkriminala? Eller att du måste köra 25 mil enkel väg till bilprovningen? Eller att du som vuxen inte får en tandläkartid i Haparanda, medan det reas ut tandläkartider längs Drottninggatan i Stockholm?

Min poäng är att valen vart fjärde år måste betyda något. Politikens verkningsgrad måste vara stark. Men det är klokt att det finns en viss tröghet i systemet, särskilt när det gäller grundlagsfrågor. Precis som Erik Ottoson uttryckte så klokt i föregående inlägg är det riktigt starka skyddet för demokratin den djupa folkliga övertygelsen hos den breda massan att demokrati och den frihet som demokratin ger är det styrelseskick som alla vill leva under.

Fru talman! Vi går till val till Europaparlamentet, och en av de viktigaste frågorna kommer att handla om EU:s säkerhet och sammanhållning. Det finns många antagonister som gärna ser att EU försvagas, inte minst Ryssland. Därför är det oroväckande att det i det här betänkandet finns en motion från Sverigedemokraterna om att Sveriges medlemskap i EU ska

Anf. 11 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Även KU16 är ett motionsbetänkande. Som rubriken anger gäller det författningsfrågor. Flera av motionerna rör exempelvis medlemskapet i EU och subsidiaritetsprövningen i EU. Mycket handlar om hur mycket svensk lagstiftning som ska överlämnas till EU.

Just i dag är det 67 dagar till EU-valet. Då har vi möjlighet att välja vilket EU vi vill ha och vilken roll Sverige, svensk författning och vår grundlag ska ha i förhållande till EU. Ska EU likrikta allt, från lönenivåer till hur lång dygnsvila anställda ska ha, oavsett arbetets karaktär, och hur ett enhetligt skogsbruk ska bedrivas inom hela EU:s område, oavsett breddgrad eller växtbetingelser?

Jag tror inte att det var den typen av klåfingrighet som EU:s fäder, de tre kristdemokraterna Robert Schuman från Frankrike, Konrad Adenauer från Tyskland och Alcide de Gasperi från Italien, hade tänkt sig när de tog de första stegen till det samarbete som genom frihet och frihandel skulle väva samman de tidigare fiendeländerna och på så sätt bygga fred. De hade sett sina länder förödas genom krig mellan olika auktoritära regimer – nazismen, fascismen och kommunismen. Utifrån de kristdemokratiska principer som fortfarande utgör EU:s grundvalar byggde de kol- och stålunionen, som med tiden utvecklades till EU.

75 år senare kan vi konstatera att deras idé fungerade. Genom handel och fri rörlighet har ett så tätt nätverk skapats att man alltid vinner mer genom fredliga lösningar än genom att förklara krig mot ett annat EU-land. Inget land som ingår i den europeiska gemenskapen har inlett krig mot ett annat EU-land.

Nej, i de tre EU-fädernas anda ska EU vara en frihetlig union med demokratiskt ansvarsutkrävande där våra grundläggande fri- och rättigheter värnas. EU:s arbete med att stå upp för våra gemensamma västerländska värderingar och vår europeiska livsstil behöver stärkas. En stor utmaning är att motverka den antisemitism som vi ser runt om i flera städer, både i Sverige och i många EU-länder.

EU behöver ha fokus på sina kärnuppgifter och inte på detaljreglering. Subsidiaritetsprincipen måste värnas. Den innebär att beslut ska fattas på lägsta ändamålsenliga nivå. Därför är det viktigt att vi också har en stark subsidiaritetsprövning i Sverige. Det ska vi fortsätta värna. Vi ska inte överlåta frågor som är i strid med svensk grundlag till EU.

Vi kristdemokrater vill dessutom gå ännu längre och har förslag om att göra det möjligt för riksdagen att ge så kallat rött kort till EU-kommissionens förslag. Det är ett sätt att värna subsidiariteten och stå upp för EU:s kärnuppsdrag och vår svenska grundlag.

Fru talman! Jag hoppas på förståelse för att jag blev lite inspirerad i denna hyperaktuella fråga. Balansen mellan nationell författning och EU-lagstiftning är oerhört viktig att upprätthålla.

I övrigt behandlas i betänkandet frågor som partifinansiering, som utreds av 2023 års insynskommitté, karensregler för statsråd och höga tjänstemän, som helt nyligen har utretts och nu bereds vidare, och ett antal andra motioner.

Jag yrkar med detta bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 12 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 i betänkande KU16 *Författningsfrågor*.

I detta betänkande behandlar konstitutionsutskottet ett brett ämne som engagerar samtliga partier i relativt hög grad. Det framgår tydligt av ett stort antal motionsyrkanden från alla våra riksdagspartier. Det handlar om alltifrån vårt EU-medlemskap till partifinansiering, statskicket, rättsstatsprincipen, antalet riksdagsledamöter, medlemskap i ordenssällskap, skydd av transpersoner och advokaters oberoende – för att bara nämna några. Det är ett minst sagt brett betänkande som vi i konstitutionsutskottet kan grotta ned oss i på många olika sätt.

Fru talman! För egen del vill jag å Sverigedemokraternas vägnar först uppehålla mig vid det svenska språket och dess ställning. Språket är det huvudsakliga medlet för kommunikation i ett samhälle. Det är därför en integrerad del av kulturen. Språket är levande och föränderligt av naturen. Det anpassar sig efter den sociala gemenskap som vi befinner oss i. Språket kan därför vara inkluderande och exkluderande på samma gång.

Olika grupper i olika sammanhang utvecklar en egen version av språket med egna uttryck. Det i sig har ett stort värde. De unika yttringarna berättar en del om gruppens historia och utveckling. Samtidigt kan detta fenomen ibland leda till att olika grupper, även inom ett samhälle, får svårt att förstå varandra. Det beror självklart på generella kulturkrockar. Men ibland kan grupperns olika versioner av språket bli en kommunikationsbarriär. En språklig barriär i samklang med en kulturkrock kan i värsta fall leda till stor brist på förståelse mellan grupperna.

I språklagen från 2009 garanteras rätten för vårt lands invånare att ha tillgång till, lära sig och använda det svenska språket. Lagen ger också de fem nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket en särställning. De ska vara lika tillgängliga som huvudspråket svenska för den som tillhör någon av dessa nationella minoriteter respektive för den som är döv, hörselskadad eller av annat skäl har behov av teckenspråk.

Förvanskar vi vårt eget språk mister vi kontakten med vårt språkliga arv och vårt ursprung. Språk är identitet och tillhörighet. Därför är det viktigt att behålla vår egen språkliga särart. Därför anser vi att det bör ses över hur man kan stärka svenska språkets ställning.

En förbisedd men viktig symbolfråga är den om det svenska språkets status. I flera länder, exempelvis vårt grannland Finland och Frankrike, är huvudspråken grundlagsfästa. Men svenska är inte grundlagsfäst i Sverige.

Att grundlagsfästa svenska som vårt huvudspråk skulle tydliggöra svenskans ställning i Sverige, både för den egna befolkningen och för omvärlden. Svenskarna har rätt att känna stolthet och aktning för sin mångtusenåriga språkliga tradition. Därför anser Sverigedemokraterna att det svenska språkets ställning som huvudspråk i Sverige bör grundlagsfästas.

Fru talman! Jag vill säga några ord om EU och vårt medlemskap i denna överstatliga union. Det är snart 30 år sedan vi gick med i EU, som då i huvudsak var en freds- och frihandelsunion men som i dag har vuxit till något helt annat. Jag inbillar mig att ingen kunde förutspå att den skulle bli så omfattande som den är i dag.

Sveriges medlemskap i EU bör främja svenska folkets långsiktiga intressen. Ett fundamentalt sådant intresse är att bevara Sveriges självbestämmande och folkstyre för framtida generationer.

Varje beslut som begränsar riksdagens befogenheter och behörigheter genom maktöverlåtelser till EU begränsar också vår självständighet och vårt folks möjlighet att utkräva ansvar i val och därmed vår demokratiska rätt att ändra Sveriges politiska riktning. Det bör därför vara en grundläggande tanke att begränsa all maktöverföring till EU med mindre än att det är uppenbart positivt för Sverige, på både kort och lång sikt.

Medlemskapet i EU påverkar hela det svenska samhället på sätt som få kunde ana vid EU-inträdet 1995. Alla delar av den offentliga förvaltningen, alla nivåer liksom privata företag och individer påverkas av lagstiftning som föreslagits av EU-kommissionen och röstats igenom av ministerrådet och EU-parlamentet.

Trots det har svenska folket endast i begränsad utsträckning engagerats i frågan om EU:s fortsatta utveckling och vårt medlemskap i unionen. Sverige folkomröstade visserligen om att gå med i EU i november 1994, men till skillnad från flera andra länder tillfrågades inte allmänheten när det gällde vare sig Amsterdamavtalet 1997, Niceavtalet 2001, EU-konstitutionen 2004 eller Lissabonavtalet 2007.

Samtidigt är det viktigt att beakta att en stark svensk röst i EU underbyggs av ett folkligt stöd för den politik som regeringen bedriver i relation till EU.

I dagsläget finns endast begränsade bestämmelser om förankring av större EU-reformer i regeringsformen. Av 10 kap. 6 § regeringsformen framgår exempelvis att riksdagen inom ramen för EU-samarbetet kan överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statskicket och att så kan ske om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för det. Det kan också ske i den ordning som gäller för stiftande av grundlag, alltså genom två riksdagsbeslut med mellanliggande ordinarie riksdagsval.

En utvecklad och utvidgad variant av detta förfarande eller en modell med folkomröstningar bör enligt Sverigedemokraterna utredas i syfte att förbättra folkförankringen av vårt medlemskap i EU.

Anf. 13 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Jag konstaterade i mitt tidigare inlägg här i dag att det inte var förrän Sverige tog klivet in i EU och införlivade Europakonventionen i svensk lag som rättsväsendet och även politiken på allvar började förhålla sig till de individuella fri- och rättigheterna. Sveriges inträde har därför varit till gagn för svenskars möjlighet att få sina individuella fri- och rättigheter prövade och respekterade.

Fördelarna med EU-medlemskapet handlar dock inte bara om att våra fri- och rättigheter har stärkts. Fred, frihandel och möjlighet att resa, studera och arbeta inom unionen är grundläggande för samarbetet, liksom att det är genom samarbetet som vi löser dagens problem med klimatförändringar, gränsöverskridande brottslighet och andra frågor som Sverige som land inte självt kan lösa. Jag är därför glad över att vi är med i EU och att vårt medlemskap också befästs i regeringsformen.

Fru talman! Vi som sitter i riksdagen har förmånen att få vara med i denna kammare och bidra till att vår demokrati stärks och utvecklas. Bara 200 mil från oss utkämpar modiga ukrainare ett krig för att själva kunna bygga upp sin demokrati. Ukrainas mål är inte bara att säkra sitt eget självbestämmande, utan de ukrainska parlamentarikerna stiftar lagar och ge-

nomför reformer för att ta Ukraina närmare ett medlemskap i EU samtidigt som de försvarar sig mot Rysslands aggression. De vet att ensam inte är stark – ensam är bara ensam.

Kraven för ett medlemskap i EU är och ska vara högt ställda. De värderingar som EU-samarbetet bygger på – människors frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatens principer och respekt för de mänskliga rättigheterna – är grundläggande principer som behöver respekteras i hela EU. Det är centralt för att invånarnas rättigheter ska garanteras.

Fru talman! Samtidigt som Ukraina och flera andra länder gärna vill bli medlemmar och arbetar hårt för att leva upp till EU:s högt ställda krav finns det paradoxalt nog länder som är medlemmar och gång på gång visar att de inte respekterar de grundläggande värderingar som medlemskapet bygger på. Därför är Liberalerna pådrivande för att EU ska kunna dra in bidrag till länder som kränker de grundläggande demokratiska värdena. Rättsstatsmekanismen, som inrättades 2019, är ett viktigt verktyg, men det krävs även sanktioner.

Fru talman! År 2024 är ett supervalår. I år beräknas ungefär halva jordens befolkning beredas möjlighet att rösta i något av de val som planeras i 76 länder världen över. Valet till Europaparlamentet är ett av dessa val.

V-Dem-institutet, som årligen redovisar hur demokratin utvecklas i världen, tecknar dock en väldigt dystert bild. Sedan 2009 har andelen av världens befolkning som lever i länder som autokratiseras varit större än andelen som lever i länder som demokratiseras.

Maria Ressa, journalist och mottagare av Nobels fredpris 2021, sa nyligen i en intervju: I slutet av 2024 vet vi om demokratin överlever eller dör. Bakgrunden till hennes oro är den snabba utvecklingen av AI, deepfakes och sociala medier. Andra oroväckande trender som vi ser är hur länder utsätts för desinformation och utländsk påverkan.

På EU-nivå arbetas det med förslag kring transparens, och den svenska regeringen har tillsatt en insynskommitté för att utreda frågan om stärkt insyn och transparens i finansieringen av politiska partier. Utredningen kommer att titta på en bredd av frågor, vilket jag tycker är bra.

Demokrati bör inte tas för givet. Fria val är inte en garanti för demokrati. En välskrivna författning kan säkra demokratin på kort sikt, men inte på lång sikt. Demokratin är något som vi gemensamt måste ta ansvar för, och varje generation måste ta sitt ansvar för att försvara demokratin. I den tid vi nu lever i, full av desinformation och påverkanskampanjer, behövs det mer än på länge. Vi har alla här ett ansvar. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 14 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Fru talman! Sverige faller i Transparency Internationals årliga korrupsionsindex. Vi är nu sämst i Norden, och sämst har det gått under det senaste decenniet.

*Kalla fakta* avslöjade under valrörelsen 2022 att flera företrädare för riksdagspartier hade försökt kringgå förbudet mot att ta emot anonyma bidrag. Det är mycket allvarligt, eftersom det är viktigt att det klargörs vilka ekonomiska intressen som finns bakom partierna och då anonyma bidrag kan påverka politiken. Det är viktigt för att väljarna har rätt att veta vilka organisationer eller personer som stöttar ett parti ekonomiskt med bidrag

över en viss nivå. Det är en fråga om trovärdigheten för vårt demokratiska system.

Enligt lagen om insyn i finansiering av partier ska ett parti redovisa hur det har finansierat sin verksamhet, och av redovisningen ska det tydligt framgå vilka medel som har kommit in till verksamheten och varifrån medlen kommer. I lagen finns ett förbud mot anonyma bidrag, och enligt bestämmelsen får partier och deras sidoorganisationer, ledamöter och ersättare för ledamöter samt valkandidater inte ta emot anonyma bidrag vars värde överstiger 5 procent av ett prisbasbelopp. Det är strax under 3 000 kronor. Om man har fått ett bidrag som överstiger detta och man inte kan lämna tillbaka det till givaren ska man lämna det till Kammarkollegiet.

Dessvärre visar *Kalla faktas* granskning att det är alldeles för lätt att kringgå den gällande lagstiftningen. Vänsterpartiet anser att insynslagen måste ses över och skärpas. Därför välkomnar vi att regeringen har tillsatt en utredning i syfte att just förstärka insyn och transparens i finansieringen av politiska partier. Utredningen ska bland annat analysera och ta ställning till om det finns behov av förtydliganden av förbudet mot anonyma bidrag och om förbudet mot anonyma bidrag ska gälla även för bolag, stiftelser och andra juridiska personer än sådana sidoorganisationer som den redovisningsskyldige har bestämmande och inflytande över. Uppdraget ska redovisas senast den 15 februari 2025.

Fru talman! Låt oss tala klarspråk. Det vi under valrörelsen 2022 fick se i *Kalla fakta* var en fullständig skandal. Vi fick se och höra hur samtliga regeringspartier och deras stödparti hade planerade och avancerade upplägg för att kunna ta emot anonyma donationer genom bulvaner. Det var inte något som hittades på spontant i stunden, utan det uttalades öppet att detta var något som man visste hur man skulle hantera. Frågan måste därför ställas: Hur många fler sådana upplägg har partierna gjort? Vilka är de personer som vi kan anta har kunnat köpa sig inflytande över svensk politik på det här sättet?

Det här är en fråga om vårt demokratiska systems legitimitet. Anledningen till att detta inte är en större skandal, medialt, är troligtvis att vi har en lagstiftning som både är otydlig och öppnar för att denna typ av fifflande kan passera ostraffat.

De ytterst ansvariga för de två största partierna i regeringsunderlaget har sedan dess lämnat sina poster, men de har inte lämnat politiken. Richard Jomshof, som var Sverigedemokraternas partisekreterare vid tillfället, är numera ordförande för justitieutskottet. Gunnar Strömmer, som var partisekreterare för Moderaterna, är justitieminister.

Om det vore en skönlitterär bok som beskrev just detta scenario skulle recensionen troligtvis bli något i stil med: Det är mycket spännande men helt otroligt. Detta skulle aldrig kunna inträffa i verkligheten.

Det är väl ändå så att verkligheten ibland överträffar dikten.

Fru talman! Det har sagts tidigare här att all offentlig makt utgår från folket. Jag håller med om att det borde vara så, men korrupcion gör att mer makt utgår från en lite mindre del av folket. Korrupcion, lobbning och svängdörrar mellan näringslivet och politiken är ett stort hot mot människors förtroende för det demokratiska systemet.

Under de senaste 30 åren har stora delar av vårt samhälle privatiserats och överlämnats till marknaden. Det har gjort många stora bolag direkt beroende av politiska beslut och goda relationer till politiker. Det är bolag som är beroende av skattepengar, till exempel välfärdsbolag och friskolekoncerner som har alltför nära anknytning till vissa riksdagspartier.

Det är viktigt för demokratin att allmänheten har ett högt förtroende för statsråd och högre tjänstemän i Regeringskansliet. Det får inte förekomma misstankar om att uttalanden och beslut av ett statsråd påverkas av förväntningar på en framtida anställning hos ett företag eller en organisation. Ett före detta statsråd ska inte heller ha särskilda fördelar i kontakterna med företrädare för staten i sin nya anställning.

Högerregeringen, som vi har nu, har till exempel rekryterat en stor del av sina ministrar och statssekreterare direkt från näringslivets lobbyorganisationer. Vi i Vänsterpartiet anser att det är djupt problematiskt att samma personer som före valet försökte påverka lagstiftningen för näringslivets räkning nu sitter och tar fram förslag till lagändringar.

För att människor ska fortsätta känna förtroende för vårt demokratiska system och för att politikerföraktet inte ska växa mer krävs det åtgärder.

Utbytet av personer på högre tjänster mellan det offentliga och näringslivet kan också leda till intressekonflikter. Frågan om behovet av en reglering av övergångar har tidigare uppmärksammats av bland annat Europarådets organ för korruptionsbevakning, Greco. Efter en granskning rekommenderade Greco att Sverige skulle införa riktlinjer för att undvika just intressekonflikter vid offentliga tjänstemäns övergång till den privata sektorn.

År 2018 infördes, som nämdes tidigare, Karensnämnden för att man ska komma till rätta med svängdörrarna mellan politiken och näringslivet. Enligt lagen om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet får övergångsrestriktioner meddelas i form av karens eller så kallad ämnesrestriktion i upp till tolv månader efter avslutat uppdrag eller anställning. I lagen finns en särskild aktsamhetsbestämmelse.

Men någon särskild sanktionsmöjlighet införde man inte eftersom regleringen i sig bedömdes ha en tillräckligt preventiv verkan. Ordföranden för Karensnämnden har dock själv beskrivit det nuvarande systemet som ”tandlöst”.

Den förra regeringen tillsatte en utredning som skulle se över systemet och lämna förslag om restriktioner vid övergång från offentlig till annan verksamhet. Utredningen, som gjorde en utvärdering av restriktionslagen, presenterade sitt betänkande i augusti 2023. Dessvärre lägger utredningen inte fram något förslag om sanktionsmöjligheter vid brott mot restriktionslagen.

Regeringen borde tillsätta en utredning där man ser över karenssystemet för statsråd med flera i syfte att strama upp tillsynen och skärpa regelverket.

Fru talman! I den verkliga världen låter det som att arbetet mot korruption vore något självklart. Men det är ett faktum att vi är ett litet land. Ett litet land medför också att den ekonomiska eliten är en liten och tätt sammansvetsad krets. Vi vet att kopplingarna mellan näringslivet och politiken är tätare än vad som är lämpligt. Tack vare hjältar som till exempel Åsa Plesner och Marcus Larsson på Tankesmedjan Balans vet vi att tentak-



lerna sträcker sig ända upp i det absoluta toppskiktet av svensk politik, ända in till statsministerns kontor på Rosenbad.

Vi har ministrar som gått från att vara styrelseledamöter i friskolebolag till att bli direkt ansvariga för just skolområdet. Det är ganska rimligt att i det läget ifrågasätta var lojaliteterna egentligen ligger. Ligger de i första hand hos svenska folket, eller ligger de hos kompisarna i bolagsstyrelsen?

I ett land där den ytterst ansvariga förhandlaren för Sveriges Natomedlemskap från en dag till en annan kan börja arbeta direkt för försvarsindustrin, som om det vore helt okontroversiellt, är det uppenbart att något håller på att gå sönder. Vi behöver ta itu med korruptionen i vårt samhälle på allvar. Det verkar som att det enda som man kan lita på i detta läge är att vi i Vänsterpartiet kommer att fortsätta att göra vad vi kan för att korruptionen inte ska få ytterligare fäste i den svenska demokratin.

Jag yrkar bifall till reservation 11.

Anf. 15 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 5, under punkt 3.

Om ett par månader går vi till val, inte bara vi här i Sverige, utan vi i samtliga EU-länder. Vi ska välja dem som ska representera oss i Europaparlamentet under de närmaste fem åren. Det är ett mycket viktigt val i dessa orostider i Europa. Jag vill betona hur viktigt det är att man använder sig av sin rätt att rösta och även tar reda på vilka värden som den kandidat man lägger sin röst på står upp för. Det är inte helt lätt, tyvärr, för alla medborgare att ta reda på det.

Inför det stundande valet kom det häromveckan ännu ett avslöjande om hur politiker i Europaparlamentet varit i händerna på allt annat än demokratiska krafter. Förra veckans nyhet kom från Belgiens premiärminister efter att belgisk och tjeckisk underrättelsetjänst samarbetat. Det visade sig att den Pragbaserade sajten Voice of Europe bedrivit en Moskvafinansierad påverkanskampanj för att vända opinionen i Rysslands favör inför EU-valet.

EU-parlamentariker från sex länder – Tyskland, Frankrike, Polen, Belgien, Nederländerna och Ungern – ska via Voice of Europe ha fått betalt för att sprida rysk propaganda. EU-kommissionens vice ordförande Věra Jourová kommenterade nyheten med: Det här bekräftar vad vi redan misstänkt, att Kreml använder skumma låtsasmedier för att köpa sig hemligt inflytande.

Fru talman! Förra veckans nyhet var alltså ett i raden av avslöjanden. För ett par månader sedan kunde vi ta del av nyheten att en ledamot i EU-parlamentet sedan 2004 hade varit agent åt den ryska säkerhetstjänsten FSB. Det handlade om den lettiska ledamoten Tatjana Ždanoka, som fram till 2022 ingick i partigruppen De gröna i Europaparlamentet. Som företrädare för flera svenska partier uttryckte när den nyheten kom finns det risk att detta kommer att hända igen. Många är naiva i fråga om hur aktivt Ryssland är för att försöka destabilisera EU.

Men det är inte bara Ryssland som är aktivt i sina försök att påverka Europaparlamentariker. För drygt ett år sedan genomförde den belgiska polisen en razzia hemma hos flera högt uppsatta EU-politiker i Bryssel, bland annat hos Europaparlamentets vice talman Eva Kaili, och snart började den härva nystas upp om organiserad brottslighet och korruption som

döptes till Qatargate, då bland annat Qatar anklagades för att försöka köpa sig inflytande i Europaparlamentet.

Fru talman! Sverige är ett land som historiskt sett har legat högt på Transparency Internationals lista över korruptionsindex, det vill säga vi har haft förhållandevis lite korruption i jämförelse med andra länder i Europa och världen. Som sades här tidigare har det tyvärr under de senaste åren gått åt fel håll, även om vi fortfarande ligger bra till. I den mätning som presenterades i januari i år hade vi halkat ned till sjätte plats, så även om jag inledningsvis tog en rad exempel från Europaparlamentet vill jag framhålla att vi inte är immuna bara för att vi är svenskar. Där makt samlas finns alltid risk för otillåten påverkan och korruption, och därför är det viktigt att se till att ha ett starkt skydd mot sådan påverkan.

Vi vet dessutom från andra länder att politiska partier på alla nivåer ofta utgör en svag länk i skyddet av den liberala demokratin. De är i många fall sårbara mot cyberattacker, och de kan infiltreras eller på andra sätt påverkas av främmande makt. Partierna saknar faktiskt även tillräcklig kunskap om hoten de står inför och verktyg att rusta sig mot dem.

Centerpartiet vill därför stärka dagens bristfälliga förbud mot partifinansiering från utländska källor. Vi vill skärpa lagen om insyn i finansiering av partier, detta för att öka transparensen och täppa till de kryphål som visat sig finnas. Det ska inte gå att kringgå förbudet om anonyma bidrag, något som tv-programmet *Kalla fakta* inför valet hösten 2022 visade var möjligt.

Fru talman! För att öka insynen för våra medborgare i hur politiska beslut tas och vilka intressen som ligger bakom dessa beslut vill Centerpartiet på nationell nivå inrätta ett lobbyregister eller ett öppenhetsregister, som är ett mer rättvisande namn. Att beslutsfattare talar med representanter för näringslivet, fackföreningar, intresseorganisationer och civilsamhället är i grunden en nyttig del av lagstiftningsprocessen och regeringsarbetet. Genom sådana samtal kan olika delar av samhället vara med och utforma politiska beslut som påverkar dem.

Det är dock samtidigt viktigt att de kontakter som tas också sker på ett transparent och korrekt sätt. Flera länder, bland annat vårt grannland Finland som vi gärna blickar mot nu för tiden, har skapat lobbyregister. Sådana finns även i Irland, Storbritannien och Österrike. De olika registren skiljer sig åt gällande vilka som klassas som lobbyister, vilka beslutsfattare som omfattas och vilken form av kontakter som ska registreras, men en gemensam nämnare är att lobbyism registreras hos en myndighet och att registret omfattar både den lagstiftande och den verkställande makten.

Det är därför välkommet att det sedan i höstas pågår ett arbete kring dessa frågor i 2023 års insynskommitté, vilket har nämnts här av ett par kollegor i utskottet. Jag noterar att kommittén bland ska göra en översyn av nuvarande reglering och överväga om den behöver förtydligas eller kompletteras. Den ska dessutom överväga om det finns behov av att ytterligare stärka transparensen i det politiska beslutsfattandet genom en reglering som ställer krav på transparens och insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och lobbyister.

Vi kommer självklart att följa detta arbete noggrant och ser fram emot att nästa år ta del av vad kommittén har landat i.

Anf. 16 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Nu är jag sist ut och hade kunnat tänka mig att göra en sammanfattning av vad som har sagts. Men jag tror att jag håller mig till det jag hade tänkt säga. Det innebär inte att jag på något vis är utan åsikter eller stöder tankar som har yttrats tidigare, utan jag vill lyfta fram några frågor som vi inom Miljöpartiet har talat om.

Fru talman! Sverige har en lång tradition av medborgerlig insyn i myndigheternas maktutövning. Offentlighetsprincipen har tjänat vårt land väl, om man säger så. Den har möjliggjort en granskning av makthavare som i många andra länder hade varit svår eller rent av omöjlig. Sverige är på det sättet en föregångare vad gäller insyn och transparens. Den lagliga rätten till insyn är en viktig anledning till att vi är ett av världens minst korrumperade länder, även om det är ytterst oroande att vi har sjunkit i rankningen och just nu är sämst i Norden. Detta har även påpekats av tidigare talare. Vår meddelandefrihet är unik i ett internationellt perspektiv.

Fru talman! Trots detta återstår det en hel del att göra för att motverka möjligheterna till korrupktion och mutbrott. Redan 2011 motionerade min partikollega Peter Eriksson, inte minst känd i KU-kretsar, om en tydligare och mer öppen redovisning av vilka bidrag som privatpersoner, företag, stiftelser, föreningar och andra organisationer lämnade till partierna. Det var dags, tyckte Peter med flera, att ytterligare förbättra insynen – från redovisning på begäran till en offentlig redovisning.

Historiskt sett har partiernas verksamhet varit rätt oregerad, vilket har motiverats av den fria åsiktsbildningen och att stor varsamhet med regler har ansetts vara väsentligt i sammanhanget. Det har funnits olika överenskommelser och diskussioner mellan partierna, till exempel att offentliggöra donationer på mer än vissa bestämda summor från privatpersoner. Lite kuriosa är att valåret 2006, för 18 år sedan, samlade Moderaterna in cirka 30 miljoner kronor från enskilda, Socialdemokraterna drygt 3 miljoner kronor, Miljöpartiet 160 000 kronor, och, om jag minns rätt, Folkpartiet och Centerpartiet inte någonting alls. Men det var då det, och det var enligt vad man sa.

År 2023 års insynskommitté, som tillsattes i juni 2023 och ska redovisa sitt arbete i februari 2025, har förvisso i kommittédirektiven fått flera av de frågor vi i olika sammanhang diskuterat. Dit hör till exempel om det finns behov av förtydligande vad gäller förbudet mot anonyma bidrag och om utländska bidrag ska vara otillåtna eller regleras på annat sätt.

Från Miljöpartiets sida har vi i en partimotion 2023 föreslagit skärpningar både i förhållande till tidigare praxis och i förhållande till de utredningsdirektiv jag nyss nämnde. Vi tycker att det är rimligt att väljarna vet, eller åtminstone enkelt kan ta reda på, vem eller vilka som finansierar partierna, om inte annat för att förhindra onödig ryktesspridning eller ren desinformation. Vi tycker också att det är angeläget att begränsa möjligheterna för utländsk finansiering för att därigenom minska riskerna för otillbörlig påverkan från främmande makt.

Båda dessa krav finns som alternativ till mildare skrivningar i insynskommitténs direktiv, men jag vill genom reservation 6 till punkt 3 om partifinansiering markera att de skarpare reglerna enligt vår mening är nödvändiga.

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

Författningsfrågor

Fru talman! Möjligheten att åstadkomma förändringar i politik och samhälle genom dialog är en viktig del av demokratin. Det leder till värdefulla diskussioner, kontaktytor och utbyte av kunskap och bidrar därigenom till en levande demokrati.

När jag var liten betydde lobbning att sparka bollen i en snygg båge över och utom räckhåll för motståndarlagets målvakt. I dag betyder det något helt annat, men viljan att åstadkomma resultat tycks vara gemensam. Lobbning har blivit ett mycket viktigt verktyg som används av intresseorganisationer för att åstadkomma förändring eller för att försvara positioner.

På senare år har marknaden för public affairs-företag vuxit kraftigt. Både i Europaparlamentet och bland riksdagspartier har på senare tid gjorts avslöjanden om korruption och otillåten påverkan mot beslutsfattare. Sådana avslöjanden riskerar att undergräva tilltron till de politiska partierna och till demokratin.

Med den stora betydelse lobbningen kan ha är det förstås viktigt att den kontakt som sker är transparent. Det är viktigt att verksamheten blir mer öppen så att medborgare har insyn i vilka intressen som är med och påverkar de politiska besluten.

Som ett steg i den riktningen vill Miljöpartiet införa ett transparensregister där möten och aktörer redovisas öppet. Registret ska omfatta riksdagen, regeringen och myndigheter. Även regioner och kommuner kan komma i fråga. Transparensregistret bör vara obligatoriskt. Ansvaret för registret bör ligga på det offentliga så att exempelvis dataskyddsförordningens regler kan säkerställas.

Jag välkomnar att dessa frågor ska behandlas i 2023 års insynskommitté men vill ändå genom reservation 9 till punkt 4 markera vår ståndpunkt att ett register måste komma till stånd.

Fru talman! För en tid sedan lyssnade jag på en inspelning av en amerikansk utfrågning av en tilltänkt ledamot till högsta domstolen. En högt utbildad jurist – senator eller kongressledamot – frågar en annan högt utbildad jurist om hennes bevekelsegrunder för att agera i vissa specifika ärenden, för att därmed antyda att hon nog ändå hade sin egen agenda. Det är med svenska mått ett ganska duktigt övertramp; svenska domares och advokaters oberoende har hittills varit något som man bara har förutsatt.

Men även en rättsstat som vår kan behöva stärka försvaret mot en framtida politisering. I en rättsstat är alla människor lika inför lagen, och det krävs insatser på flera nivåer för att trygga rättssäkerheten. Det handlar dels om att säkerställa att nya lagar som inskränker individens rättigheter genomgår en omfattande granskning, dels om att säkerställa domstolarnas och myndigheters oberoende. Den personliga integriteten och rätten att inte bli diskriminerad måste respekteras både i lagstiftningen och i brottsbekämpningen. Vi vill grundlagsskydda advokaternas oberoende för att säkerställa deras ställning över tid och för att därigenom markera det självklara värdet som i en rättsstat måste höras ihop med ett glasklart oberoende.

Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer, inklusive den senaste, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 9.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut fattades under § 14.)

## § 8 Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU9

Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror (prop. 2023/24:54) föredrogs.

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

*Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror*

Anf. 17 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Det är inte alla dagar vi debatterar ett förslag från regeringen där vi över partigränserna är överens om huvuddragen, men i socialutskottets behandling av frågan om genomförandet av nya krav på upphettade tobaksvaror har alla partier ställt sig bakom kravet och förslaget till ny lagstiftning – även om några partier har förslag på hur informationen borde utformas eller hur uppföljningen borde gå till. Det tänker jag att de kommer att redogöra för längre fram i debatten.

Jag tänker att det nog finns mer än ett skäl till att vi är överens den här gången. Förslaget handlar om att förbjuda smaktillsatser i så kallade upphettade tobaksvaror. Det är ett EU-direktiv som inte lämnar något utrymme för Sverige, eller andra EU-medlemsstater, att göra som vi vill. EU har fattat beslut om att det ska införas ett förbud mot smaksättning av upphettade tobaksvaror, och Sverige är medlem i EU. Vi gör därför som vi ska och lever upp till våra åtaganden. Förslaget ligger också helt i linje med den europeiska och den svenska tobakspolitiken, som redan i många år har förbjudit tobaksvaror med en annan doft eller smak än just tobak. Det är klok politik.

Förslaget innebär att vi tydliggör att tobak är skadligt för hälsan och att vi inte ska ha regler som uppmuntrar till användning av tobak. Därför ska tobak inte smaka annat än tobak; det ska inte få smaka choklad eller kanel, för då skulle sannolikt fler lockas till att använda tobak. Därmed skulle fler drabbas av tobakens skadeverkningar, vilket vore dumt. Eftersom så kallade upphettade tobaksvaror är just tobak bör inte heller dessa varor få smaka choklad eller kanel.

Fru talman! Möjligen är det också så att dagens politiska enighet underlättas av att det här är produkter som inte riktigt har fått fäste på den svenska marknaden än. För en gångs skull ligger vi som lagstiftare steget före. Jag erkänner att jag har fått googla för att begripa vad en upphettad tobaksvara egentligen är. Det är precis vad det låter som: Det är tobak som hettas upp, vilket gör att det produceras ett utsläpp som man sedan andas in.

Det är något annat än rökning, där ju röken skapas genom att man förbränner tobaken, och det är förstås något annat än att stoppa tobak under läppen i form av snus. Men det handlar som sagt om tobak, vilket vi vet innehåller nikotin som är beroendeframkallande. Det försämrar blodkärlets funktioner, ger ökad hjärtfrekvens och högre blodtryck, och det kan leda till en rad olika sjukdomar.

Även om det inte finns tillräckligt mycket forskning kring de upphettade tobaksvarorna vet vi vad traditionell rökning kan leda till: cancer, KOL och hjärtinfarkt – bland annat. Principen att tobak och även de ångor som uppstår från tobak ska smaka tobak, inte exempelvis choklad, bör alltså gälla också för upphettade tobaksvaror. Det är ett sätt att mota en utveckling där våra medborgares hälsa riskeras. Inte minst vet vi att de här pro-

dukterna marknadsförs mot en ung målgrupp som är sårbar för skadeverkningarna.

Det är egentligen bara två remissinstanser som har motsatt sig ett förbud mot smaksättning, och det är Svenska Tobaksleverantörsföreningen och en av dess medlemsorganisationer, JTI Sweden AB. De representerar alltså den bransch som tjänar sina pengar på att människor använder tobak eller nikotinprodukter. Det är en bransch som aldrig har haft människors hälsa som sin drivkraft – annat än i marknadsföringssyfte. Mycket riktigt marknadsförs också de här nya tobaksvarorna som bättre, eller i alla fall mindre skadliga, än traditionella cigaretter.

Regeringen konstaterar torrt i sin proposition att det enligt WHO saknas tillräckliga bevis för att man ska kunna dra slutsatsen att de här produkterna skulle vara mindre skadliga. Och när man lyssnar på marknadsföringen hör man att det låter lite grann som på 1930-talet, när Lucky Strike marknadsfördes som skonsammare för halsen eftersom tobaken rostades i stället för att saltorkas.

Fru talman! Det är bra att vi genom EU-samarbetet försöker hålla jämna steg med produkter som äventyrar människors hälsa och riskerar att leda till stora kostnader för hälso- och sjukvården. På det sättet är den proposition som i dag ligger på bordet ett exempel på EU när EU är som bäst. Ett genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror innebär bland annat att vi underlättar handeln inom EU eftersom vi har gemensamma regler. Det innebär också att vi samarbetar för att alla EU:s medlemsländer ska uppfylla WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Det innebär dessutom att vi skyddar våra medborgares hälsa från tobakens negativa hälsoeffekter och att vi skyddar våra ungdomar från att lockas att börja använda tobak med smaktillsatser som choklad eller kanel.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till socialutskottets förslag till beslut.

Anf. 18 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Det finns en hel del logik i förslaget, men det är inte helt oproblematiskt. Jag skulle säga att EU är som bäst när det inte lägger sig i Sveriges angelägenheter alltför mycket.

Jag uppfattar det här som en ren anpassning till numera gällande EU-rätt. Att vi inte kommer att rösta emot förslaget handlar till stor del om en teknikalitet. I det här fallet rör det sig om ett delegerat direktiv som uppstår när rådet och parlamentet ger kommissionen befogenheter att anta kompletteringar till fattade beslut.

Vi tycker såklart att det är helt orimligt att andra länders politiker, och ofta anonyma tjänstemän, ska reglera hur Sverige hanterar nikotinprodukter och i förlängningen hur vi bedriver skadereducerande ANDTS-politik. Sverige är som bekant bland de bästa i världen på det här, och vi ska försöka att inte sänka oss till EU:s nivå. Men nu står vi här, och vi i Sverigedemokraterna har åtminstone en del förslag i vår följdmotion som vi anser vara konstruktiva – även om propositionen såklart inte är någon katastrof för samhället.

Det är ingen hemlighet att Sverigedemokraterna är ett snusvänligt parti, men vi är också ett rökningsovänligt parti. Jag vill gärna se ett Sverige som har noll rökare. Noll nikotinister är också ett bra framtida mål, men det viktigaste nu är att vi får så få rökare som möjligt. Den här sortens

förslag från EU riskerar att skada de svenska företag som i dag tillgängliggör mindre skadliga alternativ till rökning samt minskar incitamentet för individer att välja de mindre skadliga alternativen.

Sett till befolkningens mängd är Sverige det land i Europa som har lägst antal tobaksrelaterade dödsfall, och det är en direkt följd av att snus – men även andra nikotinprodukter som är mindre skadliga än rökningen – har en större del av marknaden. Faktum är att Sverige är det land i Europa som har absolut lägst andel rökare: cirka 6 procent av befolkningen. Det kan jämföras med Holland, som är näst längst ned på listan och där 12 procent röker.

Just nu fortsätter rökningen dessutom minska, och det är en utveckling som vi i Sverigedemokraterna vill understödja, inte förhindra. Därför vill vi naturligtvis följa upp effekterna på de svenska företagen och effekterna på folkhälsan samt säkerställa att den illegala handeln inte ökar till följd av det förslag vi behandlar i dag.

Det absolut viktigaste bör vara att de produkter som finns tillgängliga på marknaden lever upp till kvalitetskraven och att det finns en åldersgräns som efterlevs. Vi är i teorin öppna för nya hälsovarningar, men det ska ske på Sveriges initiativ – inte EU:s.

Enligt en undersökning från 2020 – Europeiska kommissionens Eurobarometer – var den vanligaste anledningen till att respondenter valt att använda upphettade tobaksvaror att de uppfattade dem som mindre skadliga än andra tobaksvaror för rökning. Sverigedemokraterna motsätter sig därför att cigarettroken i praktiken likställs med de mindre skadliga alternativen på marknaden. Vi anser att regeringen noggrant bör följa upp och kartlägga effekterna av det som föreslås träda i kraft. Därutöver bör man vid behov vidta åtgärder för att stärka folkhälsoarbetet i Sverige och säkerställa att andelen rökare inte börjar öka.

Vi sverigedemokrater står bakom alla våra reservationer i betänkandet. För tids vinning yrkar jag dock bifall endast till Sverigedemokraternas reservation 5, som handlar om att analysera folkhälsokonsekvenserna av denna lagändring och vid behov vidta åtgärder för att stärka det svenska folkhälsoarbetet.

Anf. 19 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Det betänkande vi debatterar i dag bygger på ett EU-direktiv som förbjuder upphettade tobaksvaror med karakteristisk smak. Detta är ett EU-direktiv som Sverige är sent med att införa; det har redan implementerats i nästan alla andra av unionens medlemsländer. Återförsäljare av dessa produkter har därför haft god tid på sig att anpassa inköp, lagring och skyltning i butik.

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj i år. Ett viktigt tillägg till detta är att kommunerna, länsstyrelserna och Folkhälsomyndigheten ska låta sin tillsyn omfatta förbudet. Vi förväntar oss inte några stora ökning av tillsynsavgifter, eftersom återförsäljare av upphettade tobaksvaror redan säljer andra tobaksprodukter som omfattas av tillsyn.

Fru talman! Sverige är snart det första rökfria landet i världen, enligt den definition som säger att landet är att betrakta som rökfritt om färre än var 20:e vuxen – alltså mindre än 5 procent av befolkningen – inte röker dagligen. Det är bra. Ju färre som röker, desto längre liv kan vi förväntas

leva. Det minskar de tobaksrelaterade sjukdomarna och minskar pressen på sjukvården, eftersom färre får till exempel cancer till följd av rökning.

För enskilda människor, för deras anhöriga och för Sverige som land är det bra om människor slutar att vanemässigt röka tobak. Om medarbetarna i AB Sverige mår bra, då går också AB Sverige bra.

En stor del av detta har vi det svenska snuset att tacka för. Genom att det erbjuds alternativ till rökning av cigaretter kan den som är beroende av nikotin använda mindre farliga alternativ. Snus är ingen hälsoprodukt; det ska sägas. Det är dock ett långt bättre alternativ än cigaretter. Därför är det viktigt att vi fortsätter ha tydlig information om relativ farlighet till dem som brukar tobaks- och nikotinprodukter, så att människor kan fatta informerade beslut om sitt bruk.

Herr talman! I olika länder gör man olika bedömningar av hur vägen mot ett rökfritt land ska se ut. Jag vill vara tydlig med att vi från Moderaternas sida kommer att fortsätta stå upp för det svenska snuset. Vi kommer att fortsätta bejaka de tobaksfria alternativ som sätts på marknaden. Vi står också bakom målet om ett rökfritt Sverige.

I detta arbete är det viktigt att vi säkerställer att barn och unga skyddas samt att konsumenter får tillräcklig och tydlig information. Därför ska det såklart vara olagligt att långa nikotinprodukter till omyndiga. Tillsynen behöver vara rättssäker och effektiv. Målet om ett rökfritt Sverige ska nås genom en skadereducerande politik.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 20 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! Även jag fick googla vad upphettade tobaksvaror är. Heated tobacco products, HTP, är ett nytt sätt att använda tobak. I stället för att tobaken förbränns, som i traditionella cigaretter, värms den upp och bildar en nikotinhaltig ånga. Det finns alltid nya produkter som tobaksindustrin kan ta fram – industrin är väldigt duktig på det, måste jag säga.

För att leva upp till krav i EU-direktiv har regeringen nu lagt fram en proposition om ändringar i tobakslagen som innebär förbud mot karaktäristisk smak på HTP. EU-kommissionen ställer också krav på hälsovarningar för denna produkt.

I propositionen står att förpackningar till upphettade tobaksvaror för rökning bör förses med hälsovarningar. Vi tycker att detta är lite vagt och svagt. Cancerfonden vill i stället att man försöker hitta någon typ av informationstext som kombineras med direkta hälsovarningar. Det ska inte spela någon roll om det är en produkt för rökning eller inte. Regeringen svarar att detta skulle vara att gå längre än EU-direktiven.

Vår utgångspunkt är att ingen människa ska bli nikotinberoende av någon produkt. Det tycker vi är viktigt. De som blir beroende av nikotin genom andra tobaksprodukter än cigaretter får kanske ett friskare liv, men de blir ändå beroende; det visar olika undersökningar. Vi lyssnar gärna på forskningen och väldigt lite på tobaksindustrin.

Vi anser att Sverige bör införa krav på information och hälsovarningar även på upphettade tobaksprodukter som inte är avsedda för rökning. Även om det undantag som har funnits tas bort när det gäller upphettade tobaksvaror för rökning menar ett antal remissinstanser att upphettade tobaksvaror ska förses med en varning.



Det pratas mycket om snus, och visst är det så att snus är betydligt mindre skadligt än tobaksrökning. Vi har fått ned rökningen, men vi har också jobbat med detta i många år.

Det intressanta är att tobaksindustrin ligger på. Jag vet inte hur många av er i kammaren som har blivit inbjudna till olika middagar, luncher och happenings med tobaksindustrin. Jag säger alltid nej till sådant. Jag tycker att man ska säga nej till sådana inbjudningar från tobaksindustrin eller alkoholorindustrin om man sitter i riksdagen.

Det vita snuset är på uppgång bland ungdomar. Det är klart beroende-framkallande, och det är designat – med fiffiga smaker – för att nå ungdomar. Så här jobbar tobaksindustrin, herr talman. Vi anser att regeringen borde göra någonting åt detta för att förhindra att unga använder vitt snus och andra tobaksprodukter.

Vänsterpartiet vill också införa ett generellt exponeringsförbud för tobaksprodukter. Flera länder har redan gjort det. Det handlar inte om några udda länder utan om grannländer som Island, Norge och Finland. Island var först år 2001. Kanada, Irland, Storbritannien, Frankrike, Kroatien, Nya Zeeland och Australien är andra länder som har infört exponeringsförbud för tobak. I några av dessa länder är det betydligt fler som röker cigaretter än i Sverige, men unga röker mindre. Lagen underlättar för de personer som försöker sluta med tobak.

Vi anser att försäljning av tobaksprodukter ska vara dold och att produkterna inte borde få exponeras. Vi tycker att detta är viktigt just när det gäller det vita snuset, som alltså är på stark uppgång bland ungdomar – det är bara att titta på exempelvis CAN:s undersökningar.

Hjärt-Lungfonden, som har jobbat med dessa frågor länge, lyfte nyligen fram sin starka oro i en genomgång av läget för socialutskottet. Vi i Sverige går en lite annan väg än våra grannländer för att reglera nikotinprodukter. Detta tycker jag att SD och regeringen ska fundera på. Om man har en väldigt positiv attityd till snus innebär det förstås att problemen kan öka. Jag skulle vilja att regeringen och SD lyssnade mer på forskare och mindre på tobaksindustrin.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 21 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Kristdemokraternas mål är att minska skador kopplade till tobak och nikotin. Vi kan nå detta mål genom att lägga kraft på att de som i dag röker uppmanas att övergå till rökfria nikotinprodukter. Samtidigt är det viktigt att bedriva ett starkt förebyggande arbete så att unga varken börjar röka eller använda andra nikotinprodukter.

Regeringen har föreslagit ändringar i lagen om tobak och liknande produkter, och utskottet ställer sig bakom regeringens förslag.

Vi kristdemokrater stöttar förbudet mot upphettade tobaksvaror med karakteristisk smak i lagen om tobak och liknande produkter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vilka upphettade tobaksvaror som ska anses ha karakteristisk smak.

Vidare gör regeringen bedömningen att förpackningar till sådana upphettade tobaksvaror som är en tobaksvara för rökning bör förses med hälsovarningar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få meddela föreskrifter om hur hälsovarningarna ska utformas.

Regeringen gör också bedömningen att det tillsynsansvar som kommunerna, länsstyrelserna och Folkhälsomyndigheten har i dag även bör omfatta de nya kraven. Folkhälsomyndigheten och kommunerna bör få ta ut avgifter för sin tillsyn. Nuvarande sekretessbestämmelser bör omfatta även Folkhälsomyndighetens och kommunernas tillsyn över de nya kraven.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj i år.

Jag ställer mig bakom utskottets ställningstagande i betänkandet.

Vad handlar då detta förslag om? Jo, regeringen har föreslagit att det ska ställas nya krav på upphettade tobaksvaror. Det handlar om att det ska införas ett förbud mot karakteristisk smak på upphettade tobaksvaror och att det ska vara möjligt att genom myndighetsföreskrifter reglera krav på informationstexter och hälsovarningar för dessa produkter.

Att vi nu föreslår ändringar i svensk lag beror på att det är nödvändigt för att implementera EU-kommissionens direktiv. Tidigare har det funnits undantag från vissa krav för upphettade tobaksvaror, och dessa undantag tas nu bort.

Vad är då bakgrunden till det här förslaget? Jo, i juni 2022 beslutade riksdagen att säga nej till förbud mot smaksättning av e-cigarett, men riksdagen sa i huvudsak ja till regeringens förslag om skärpta regler. Anledningen var att regeringen nyligen gett flera myndigheter i uppdrag att sammanställa kunskap om olika tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar, och man ansåg att det behövdes ett fullgott kunskapsunderlag innan man fattade beslut om en hårdare reglering. Riksdagen riktade också ett tillkännagivande till dåvarande regeringen om att se över frågan om att göra det straffbart att ge eller sälja tobaks- och nikotinprodukter till personer under 18 år.

Herr talman! Kristdemokraterna välkomnade den nya lagen om hårdare reglering av nikotinprodukter och införandet av en åldersgräns för försäljning av nikotinprodukter för att begränsa tillgängligheten för barn och unga.

För att anpassa svensk rätt till det delegerade direktivet och för att tillmötesgå riksdagens tillkännagivande har det inom Socialdepartementet tagits fram en promemoria med förslag om ett förbud mot upphettade tobaksvaror med karakteristisk smak. Genom förslagen i avsnitt 5.4 är tillkännagivandet därmed slutbehandlat.

Kristdemokraterna fortsätter att arbeta för att minska skadeverkningarna för barn och unga kopplat till tobak och nikotinprodukter.

Anf. 22 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Vi är många som har fått lära oss mycket om olika tobaksvaror som vi kanske inte kände till så mycket om innan, både i förberedelserna inför denna debatt och nu när vi lyssnar på varandra.

Miljöpartiet välkomnar också förslaget att upphettade tobaksvaror med karakteristisk smak ska förbjudas i enlighet med det delegerade direktivet. Direktivet lämnar inget utrymme för medlemsstaterna att avstå från att införa smabegränsningar för upphettade tobaksvaror, och förslaget är därför det enda rimliga. Som tidigare talare nämnt kommer dessa tobaksvaror att läggas till i uppräknningen i 2 kap. 1 § i lagen om tobak och liknande produkter.

Insatser som minskar risken att i synnerhet unga blir beroende av tobak eller nikotin är angelägna. Olika smaktillsatser är ett led i att skapa ett så-

dant beroende, och det är därför bra att dessa produkter inte längre ska få saluföras.

Miljöpartiet vill dock göra några tillägg och förändringar i det som nu föreslås.

Det finns i dag enligt EU:s regelverk krav på informationstexter och kombinerade hälsovarningar för förpackningar till cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipor. Tidigare har upphettade tobaksvaror varit undantagna, men nu föreslås att samma krav ska gälla för upphettade tobaksvaror i den mån de är för rökning.

Cancerfonden föreslog i sitt remissvar att kravet ska utvidgas till alla upphettade tobaksvaror. Även om det undantag som funnits nu tas bort vad gäller upphettade tobaksvaror för rökning menar de alltså att även upphettade tobaksvaror som är rökfria tobaksvaror bör ingå. Regeringen svarar kort att man anser att det saknas förutsättningar för detta.

Miljöpartiet anser att det ändå bör vara möjligt i Sverige, och om det inte är fallet anser vi att regeringen bör undersöka hur detta ska möjliggöras så att krav på information och hälsovarningar även på upphettade tobaksprodukter som inte är avsedda för rökning kan införas.

I detta sammanhang ska jag också nämna att Miljöpartiet anser att det är angeläget att regeringen generellt vidtar åtgärder som minskar tobaksanvändningen bland ungdomar. Det övergripande målet i ANDTS-strategin är att tillgången till tobaks- och nikotinprodukter ska minska. Men för närvarande ökar antalet produkter, och de är lätta att få tag på. Att regeringen också har valt att sänka skatten på snus rejält är minst sagt problematiskt. Miljöpartiet anser att det är en klar felprioritering som vi har svårt att förstå eftersom priset enligt forskningen är en viktig faktor när det gäller användning av tobaks- och nikotinprodukter. Miljöpartiet anser att regeringen snarast bör låta snabbutreda vad som krävs för att förhindra att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter och återkomma med ett sammansatt förslag.

Jag ansluter mig till Vänsterpartiet och yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 23 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Herr talman! Att vi i dag debatterar nya krav på upphettade tobaksvaror känns lite bakvänt, för förslaget kan snarare sammanfattas med att det handlar om att tobak ska smaka tobak, inte något annat. Man ska inte tro att det är något annat än just tobak när det gäller upphettade tobaksvaror. Den som använder en e-cigarett ska veta att det är tobak.

I juni 2022 föreslog EU-kommissionen att e-cigarett med smaktillsatser ska förbjudas inom EU för att skydda fler från att börja med tobaksprodukter. Nu läggs förslaget fram här, och detta görs för att vi behöver skydda i synnerhet unga från att börja använda upphettade tobaksvaror. Detta är viktigt.

Skillnaden mellan mig som är mitt i livet och den som är ung är att jag har varit ung. Det gläder mig att välkomna en del av den unga generationen som nu kommer in på läktaren och ska ta del av ett mycket viktigt ämne. Det är nästan så att jag vill dröja lite tills alla har kommit på plats.

Jag kan dra ett minne från min egen ungdom. I högstadiet smygrökte jag. Ja, herr talman, jag kommer ut med detta. Jag tror att många gjorde det. Varför jag gjorde det var inget annat än att jag ville vara med i det coola gänget, såklart. Det smakade skit med cigaretter, och jag slutade

sedan. Men ändå gjorde jag detta i ett halvårs tid och fick komma hem och förklara rökdoften för mina föräldrar, som var strängt emot detta, och förklara varför jag klantigt nog hade låtit bränna mig under hakan med en cigarett. Var kom det ifrån? Varför gjorde jag det här? Man är ung och man vill pröva och tänja gränser och allt vad frigörelse heter.

I dag lockar de smaktillsatser som vi vill förbjuda med det här förslaget när det gäller e-cigarett. Det ska smaka som tobak smakar och ingenting annat. Produkterna uppfattas som ofarliga eftersom man tänker att det inte är farligt att röka e-cigg för att det inte smakar eller luktar tobak. Men forskning i dag visar tvärtom att nikotinprodukter ökar risken för hjärt-kärlsjukdomar, diabetes typ 2 och depression och kan orsaka permanenta skador på hjärnan.

EU-kommissionen strävar mot att uppnå en tobaksfri generation år 2040. Det är en bit kvar kan vi tänka, men det går snabbt dit. Det innebär att färre än 5 procent av befolkningen inom EU ska använda tobaks- eller nikotinprodukter. Detta vill EU uppnå till 2040, och hur ska vi komma dit om vi inte vidtar åtgärder? Det är vad vi gör här i riksdagen och som vi debatterar här i dag. Smaktillsatserna på e-cigg ska inte få vara där. Det ska smaka tobak.

I dag uppger mer än hälften av de unga att de anser att den goda smaken är en anledning till att vilja testa en ny nikotinprodukt. Dessutom anser över 60 procent av de unga att det är lätt att få tag på både e-cigarett och vitt snus när man är minderårig. Även om strävan ska vara att unga människor inte ska få tillgång till dessa produkter är det faktiskt dagens verklighet att de får tillgång till dem på ett eller annat sätt.

Det är väldigt viktigt att lagförslag grundas i forskning, vilket detta gör. Studier visar att ungas användning av e-cigarett, enskilt eller i kombination med att röka vanlig cigg, ökar risken för diagnostiserad bronkit, lunginflammation och kronisk hosta. Dessutom kan en kombinerad användning av e-cigarett och cigaretter öka risken för att man utvecklar lungsjukdomar av olika slag.

Forskare vid Göteborgs universitet säger att en kombinerad användning ökar hälsoriskerna betydligt. Exempelvis kan smaksättningen i e-cigarett orsaka cellskador i munhåla och lungor samt öka risken för luftvägsinflammationer, något som orsakas genom e-cigarett både med och utan nikotin av smaktillsatserna, som vi i dag förbjuder.

Kära unga på läktaren! Förr sa vi fimpå, och det går ju inte att göra med en e-cigg, men jag säger ändå: Fimpå! Det här är inte bra.

Forskare menar att det inverkar på kärl och hjärta, att blodkärlen blir mer styva – be mig inte förklara hur, men de uttrycker det så – och att användning av e-cigarett är värre än traditionella cigaretter ur den här synpunkten.

Som liberal vill jag också ta in klimatperspektivet på e-cigarett. 844 miljoner e-cigarett för engångsbruk slängs varje år. Som jämförelse motsvarar det sex Eiffeltorn.

E-cigarett består av plast, miljöfarliga ämnen och spår av tungmetaller som ofta hamnar i hushållssoporna eller i naturen. Det skadar i sin tur djur, natur och miljö. Det är inte enbart behållarna i sig som skadar miljön utan även innehållet.

Herr talman! Att 56 procent av alla gymnasieelever i årskurs 2 har testat e-cigarett är mycket oroväckande. Sex av tio unga mellan 14 och

18 år uttrycker att nikotinprodukter verkar mindre farligt, vilket är en tro-  
lig anledning till att de testar upphettade tobaksvaror, såsom e-cigarett.  
Studier visar vidare att ungdomar som använder e-cigarett är benägna att  
också testa på det som jag själv gjorde där i högstadiet – den vanliga ciga-  
retten, som är oerhört hälsofarlig.

En tydlig men enkel åtgärd är, som vi gör i dag, att förbjuda smaktill-  
satsar i upphettade tobaksvaror. Därigenom når vi förhoppningsvis EU:s  
mål om en tobaksfri generation.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut fattades under § 14.)

## § 9 Barn och unga inom socialtjänsten

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU18  
Barn och unga inom socialtjänsten  
föredrogs.

Anf. 24 JOHAN HULTBERG (M):

Herr talman! Moderaterna är Sveriges barnrättsparti. Jag är stolt över  
att vi, tillsammans med övriga partier i Tidösamarbetet, stärker barns och  
ungas rättigheter och trygghet. Barns bästa ska alltid stå i fokus, och barn  
ska vara egna rättighetsbärare. Det vägleder mitt, Moderaternas och rege-  
ringens arbete.

Herr talman! Jag är också väldigt stolt över att vi har påbörjat en viktig  
förändringsresa för socialtjänsten. Det är en resa som faktiskt handlar om  
att genomföra ett verkligt paradigmskifte. Vi ska stärka socialtjänsten och  
ge den bättre förutsättningar att arbeta kunskapsbaserat och förebyggande.

För att åstadkomma detta är det grundläggande att få på plats en ny  
socialtjänstlag. Det arbetet pågår för fullt med sikte på att vi ska ha en ny  
lagstiftning på plats som träder i kraft den 1 juli nästa år. En ny lagstiftning  
ska möta dagens mycket svåra och komplexa samhällsutmaningar och pro-  
blem. De utmaningar och problem som socialtjänsten i dag möter skiljer  
sig enormt från verkligheten som rådde 1980, när stora delar av dagens  
lagstiftning kom.

I dag brottas vi med allvarliga problem i form av utanförskap, segre-  
gation samt inte minst kriminella gäng som ständigt lockar nya barn och  
unga in i kriminalitet och som har ett våldskapital som de inte drar sig för  
att hänsynslöst använda.

För att knäcka gängen krävs långtgående brottsbekämpande åtgärder,  
men lika viktigt är långsiktiga förebyggande insatser. Det är bland annat  
därför den nya socialtjänstlagen är så viktig. Socialtjänsten ska få ett tyd-  
ligare förebyggande uppdrag och ges bättre förutsättningar att sätta in ti-  
diga insatser.

Vad som inte minst behövs är mer av samverkan också mellan sam-  
hällets olika aktörer och goda krafter. Det behöver underlättas genom en  
förändrad lagstiftning där sekretess inte sätter krokben för nödvändig sam-  
verkan för det enskilda barnets bästa.

Herr talman! En socialtjänst som ska arbeta mer förebyggande och  
agera, snarare än reagera, betyder höjda ambitioner. Det kostar, hade allde-

Prot. 2023/24:91  
3 april

-----  
*Genomförande av nya  
krav på upphettade  
tobaksvaror*

*Barn och unga inom  
socialtjänsten*

les säkert mina kollegor från oppositionen sagt om jag nu inte hade hunnit före.

Ja, regeringens höjda ambitioner för socialtjänsten kostar. Regeringens höjda ambitioner när det gäller att stoppa nyrekryteringen till de kriminella gängerna och ge varje barn i Sverige en bra start i livet kostar. Därför gör regeringen mycket stora satsningar under kommande år. När det gäller specifikt socialtjänsten görs en historiskt stor satsning. Sammanlagt satsar regeringen 8 miljarder under de kommande åren på en kompetens- och bemanningssatsning. Jag är övertygad om att dessa satsningar kommer att vara synnerligen väl investerade medel.

Herr talman! Som moderat betonar jag vikten av att inte bara tillföra mer resurser utan alltid lägga fokus på resultat och att få ut största möjliga nytta av varje skattekrona. Därför är det viktigt med uppföljning. Vi ska vara ärliga med att uppföljningen inom socialtjänstens område i dag lämnar en hel del i övrigt att önska, vilket också försvårar utveckling. Statistiken inom socialtjänsten behöver stärkas. Senare i sommar ska en viktig utredning lämna förslag om ett samlat regelverk för socialtjänstdataregister. En ny socialtjänstdatalag är viktigt för att ge socialtjänsten bättre förutsättningar att arbeta kunskapsbaserat.

Herr talman! Vad vi har mycket kunskap om är föräldrars enorma betydelse för sina barn. Alla vi som är föräldrar vet hur svårt uppdraget ibland kan vara. Det är, och ska inte vara, svårt eller skamligt att som förälder söka hjälp och stöd. Därför är regeringens satsning på föräldraskapsstöd oerhört viktig. Vi vill att föräldraskapsstöd av god kvalitet ska finnas tillgängligt i hela landet. Det behövs också riktade föräldraskapsstödjande insatser för att förebygga kriminalitet bland barn och unga.

För att förebygga kriminalitet – ja, alla sociala problem – är skolan fundamentalt viktig. I denna debatt finns ingen tid att tala om alla reformer som nu görs för att stärka svensk skola, utan jag får nöja mig med att lyfta fram satsningen på skolsociala team. Dessa team, med personal från både skola och socialtjänst, är viktiga för att öka tryggheten och studieron i skolan och för att öka elevernas skolnärvaro. Teamen tror jag också är viktiga för att bygga förtroende och tillit, och detta är helt avgörande för socialtjänstens möjligheter att förverkliga ambitionen att jobba mer förebyggande och tidigt.

Herr talman! Framöver måste vi politiskt i större utsträckning prioritera de tidiga och förebyggande insatserna. Samtidigt måste vi höja kvaliteten i de insatser som handlar om att hjälpa barn och unga som har kommit på glid, som har fastnat i kriminalitet eller som är i behov av samhällets stöd och vård på grund av brister i sina föräldrars omsorg.

Vi i socialutskottet, och vi moderater i synnerhet, har under många år lyft upp bristerna inom Sis, Statens institutionsstyrelse. Därför är jag glad över att socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall nu har tagit initiativ till en nystart för den statliga barn- och ungdomsvården. En utredning är tillsatt i syfte att reformera denna vård. Kvaliteten i vården ska höjas, vårdkedjorna ska stärkas och säkerheten ska förbättras. Utredningen är viktig för att åstadkomma en långsiktig och varaktig förändring.

För att förbättra situationen här och nu gör regeringen en rad saker. Inte minst har Sis fått ökade anslag för att bland annat kunna jobba med differentiering och höjd vårdkvalitet.

För att stärka säkerheten inom myndigheten har regeringen också nyligen lagt en proposition på riksdagens bord om viktiga lagändringar för att begränsa tillgången till mobiltelefoner och elektronisk kommunikation. Detta görs för att exempelvis hindra införsel av narkotika och försvåra planeringen av fritagningar. Det är sannerligen anmärkningsvärt och alldeles bedrövligt att den förra socialdemokratiska regeringen inte agerade tidigare i denna viktiga fråga utan negligerade problemen.

Herr talman! Jag önskar att jag hade haft tid att prata om regeringens satsning på Bris och sociala förstärkningsteam, om arbetet med lex Lilla hjärtat och om många andra viktiga reformer för barn och unga inom socialtjänsten, men jag ser att jag redan har överskridit min talartid. Jag får nöja mig med att konstatera att ett brett och omfattande arbete nu görs för att säkra att barns bästa inte bara är ord som sägs i högtidstal utan något som präglar all verksamhet och all lagstiftning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde Thomas Ragnarsson och Jesper Skalberg Karlsson (båda M).

Anf. 25 CAMILLA RINALDO MILLER (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och därmed avslag på samtliga motioner.

Målet för Kristdemokraternas socialpolitik är att stödja de små gemenskaperna, familjerna och de enskilda människorna till egen försörjning och god omvårdnad och möjliggöra aktivt deltagande i samhället. Socialtjänsten har därför en vid och fundamental uppgift inom det offentliga.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att människor i kommunerna ska ha det bra, tak över huvudet och mat på bordet. Uppdraget är dock vidare än så och handlar om att ge trygghet socialt och ekonomiskt och att arbeta för goda levnadsvillkor och delaktighet i samhällslivet. Särskilt viktigt är detta när det rör barn och unga.

Vi kristdemokrater tror på betydelsen av små gemenskaper och familjen, och vi vill värna den trygghet som ges i början av barns och ungas barndom. Föräldrarna är de som bäst kan ta hand om sina barn. Samtidigt ser vi att många barn far illa, och det har skett en ökning av orosanmälningar till socialtjänsten.

Enligt socialtjänstlagen ska socialtjänstens verksamhet bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet, och vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Kommunerna har här en viktig uppgift i att stötta familjerna och skydda barnen.

Herr talman! I början av mars i år kom rapporter om att det de senaste åren skett en kraftig ökning av orosanmälningar om barn och unga, som också ofta tros ha koppling till vapen- och narkotikabrott. Detta är allvarligt. I Sundsvall rapporterade SVT om att socialtjänsten sett att barnen blir allt yngre och att de får en tidigare och snabbare "karriär" i kriminella kretsar. Likaså har man sett ökningsrapporter av orosanmälningar som rör barn i Uppsala län och även i Skåne.

Betydelsen av närvarande föräldrar som ger barnen närhet och kärlek, som tränar dem i empati, som fostrar dem att följa lagar och regler, som förmedlar goda värderingar och som får barnen att vilja göra rätt, göra gott

och behandla andra med respekt är avgörande för att vi ska skapa ett tryggare Sverige.

Mycket handlar om etik och moral, och det handlar om värderingar och självkontroll. Här menar jag att insatser för barn och unga inom socialtjänsten spelar en stor roll och kan spela en ännu större roll i dag. Det är nämligen de tidiga insatserna som riktar sig till både barnen och föräldrarna som är mest verkningsfulla för att förebygga brott.

Herr talman! Kristdemokraterna välkomnar därför den satsning som nu görs på föräldrastödsprogram, som byggs ut i syfte att stärka föräldrastödet, och målet är att de ska bli fler och finnas i landets samtliga kommuner. Fler öppna stödformer inrättas till exempel vid familjecentraler, som byggs ut. Regeringen ser behov av ökad samverkan mellan mödravårdscentral, barnavårdscentral, barnomsorg och skola, och inte minst behöver vi vidareutveckla det förebyggande arbetet genom fler hembesöksprogram inom BVC i fler delar av landet.

Riktat föräldraskapsstöd i grupp för föräldrar med normbrytande beteende behöver prioriteras eftersom detta stöd kan ha en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet. Det behövs särskilda föräldrastödsprogram anpassade för fäder. Naturligtvis är familjerådgivningen viktig och bör erbjudas i samtliga kommuner. Syftet är att lösa konflikter som annars riskerar att leda till splittrade familjer, med det lidande som detta många gånger innebär för både barn och vuxna.

Herr talman! I de fall där familjen brister och barnets bästa motiverar att vård och fostran ges utanför det egna hemmet är det Kristdemokraternas ambition att barnet så långt som möjligt ändå ska få växa upp under hemliknande förhållanden. Därför är det viktigt att vi skapar de förutsättningar som behövs för fler familjehem samtidigt som vi stärker de familjehem som finns så att sammanbrott kan undvikas och barnen får möjlighet att stanna i ett hem där de kan få en trygg uppväxt. Som mamma vet jag hur viktigt det är att barnen får växa upp under trygga förhållanden.

Det pågår alltså ett viktigt arbete inom regeringen, och flera förslag föreslås nu för att stärka skyddet för barn och unga i samhällets vård. Kristdemokraterna stöttar dessa initiativ och påverkar i regeringen för att familjernas och barnets bästa ska sättas i främsta rummet.

Anf. 26 MONA OLIN (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi SoU18 om barn och unga inom socialtjänsten. Vi sverigedemokrater ställer oss bakom våra yttranden och yrkar bifall till vår reservation 13.

Man kan önska att alla barn har en så god och trygg tillvaro att de inte behöver stöd på grund av problem. Tyvärr är det inte alltid så. Detta betänkande spänner över många områden, och det är svårt att beröra dem alla under en debatt.

Vid åtgärder som involverar barn är det avgörande att barnets bästa alltid tas i beaktande. Socialtjänstens primära uppdrag är att säkerställa att väl avvägda insatser, hjälp och stöd tillhandahålls för att ge utsatta barn en trygg och säker uppväxtmiljö.

Arbetet med att förebygga ogynnsam utveckling och minska risken för omfattande social problematik bland barn, unga och familjer är av största vikt även om dess effekter ofta syns i samhället först långt senare. Målet är att varje barn ska ha möjlighet att växa upp under trygga förhållanden



och att främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. Detta inkluderar att aktivt arbeta för att motverka kriminalitet, missbruk och utanförskap samt att upptäcka och skydda utsatta barn från våld och hedersrelaterat förtryck. Detta är grundläggande för att skapa en sund och trygg samhällsmiljö för framtida generationer.

Så gott som dagligen rapporteras om nya brott som utförts, och allt som oftast är både offer och förövare unga. Förövare begår hemska dåd och offer blir skadade för livet eller dödas till och med. Kriminaliteten går allt längre ned i åldrarna. Barn hanterar vapen. Oskyldiga barn och vuxna drabbas när de hamnar i stormens öga, mitt i gängens avrättningar. Sverigedemokraterna har tillsammans med regeringspartierna i Tidösamarbetet tagit en rad viktiga beslut för att komma till rätta med många av problemen som uppstått på grund av att andra partier under alltför lång tid har blundat för verkligheten och dess allvarliga problem.

En mer tillgänglig socialtjänst är avgörande för att kunna erbjuda insatser till barn och unga på ett enklare sätt än i dag, särskilt för dem som riskerar att dras in i kriminalitet. För att möta detta behov krävs en övergång till en mer förebyggande socialtjänst. Insatser måste erbjudas i ett tidigt skede, vilket innebär att trösklarna till socialtjänsten måste sänkas.

Förberedelserna för införandet av en ny socialtjänstlag har påbörjats. Sverigedemokraterna ser positivt på att regeringen planerar att lämna en lagrådsremiss under senhösten 2024, och förhoppningsvis kan en ny socialtjänstlag träda i kraft under 2025.

I april 2023 gav regeringen Skolverket och Socialstyrelsen ett gemensamt uppdrag att stödja skolhuvudmän och socialtjänst i etableringen och organiseringen av skolsociala team. Uppdraget inkluderar även utvärdering av satsningens effekter. Skolsociala team utgör ett samarbete mellan skolan och socialtjänsten för att främja elevernas möjligheter att uppnå utbildningsmålen, skapa en lugn och trygg skolmiljö samt öka närvaron i skolan.

Jag är glad över att regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna tar fram flera förslag som ger socialtjänsten verktyg att förebygga, att hjälpa de unga som behöver hjälp och att ta hand om dem som behöver hitta tillbaka till en bra tillvaro. Jag är glad över att samhällsbilden åter styrs mot en tryggare vardag där våra föräldrar, barn och barnbarn när som helst under dygnet kan röra sig fritt och till exempel åka tåg och buss utan oro för att något ont ska hända. Det känns bra att arbetet med förändringen har börjat.

Stabila familjer är grundläggande för samhället och utgör en nödvändig plattform för barns tillväxt och utveckling. Inom familjen formar vi våra grundläggande färdigheter och lär oss hantera relationer, lösa problem och hantera konflikter. Föräldrar har en avgörande roll i att ge sina barn kärlek, trygghet och värdefulla livsfärdigheter som respekt, empati och ansvarstagande. Det är också deras ansvar att etablera tydliga gränser och regler för barnens välbefinnande och utveckling. För att stödja familjer behöver samhället erbjuda resurser och stöd för föräldraskap och familjeliv genom olika kanaler som till exempel mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, förskolor och skolor, hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Jag vill också slå ett slag för digitala verktyg för förebyggande insatser. Det är viktigt att etablera ett nationellt stöd för att underlätta för kommunerna att använda digitala verktyg för att öka tillgängligheten till social-

tjänsten och förstärka det förebyggande arbetet. Genom detta kan fler få stöd i att hantera livskriser på ett mer effektivt sätt, vilket inte bara gynnar föräldrarna utan även barnen och samhället som helhet.

Anf. 27 LINA NORDQUIST (L):

Herr talman! Barnen som vi debatterar här i dag tillhör vårt lands allra mest skyddslösa – och vissa av dem vårt lands allra farligaste. För deras och allas skull behöver vi en ny socialtjänstlag med tydligt förebyggande inriktning. Det ska finnas enkla vägar in och mer uppföljning än i dag. Det är nu på gång, och det gör mig glad.

Till en del av de här barnen har staten sagt: ”Nu tar vi över ansvaret för er uppväxt och för er framtid.” Vi vuxna har med andra ord ett otroligt stort ansvar för de barnen. Men i dag går det inte bra för dem. Vi förtroendevalda behöver verkligen se till att de får sin framtid säkrad.

Herr talman! Statens institutionsstyrelse har återkommande fått kritik för bristande ledning, styrning och rättssäkerhet och brister i personalens bemötande och konflikthantering. Sis har bedrivit ett omfattande utvecklingsarbete de senaste åren, men det har inte räckt, och egentligen är det väl inte konstigt. Samhället förändras.

Fler unga begår allvarliga brott i dag, och fler barn och unga har kopplingar till kriminella nätverk. Parallellt med det har behovet av vård ökat kraftigt. Barnen kan vara väldigt unga och ha ett flertal diagnoser. Det kräver mer än vad myndigheten Sis kan göra på egen hand. Därför har regeringen satt igång ett arbete för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården. Livet ska alltid bli bättre när samhället tar över – aldrig sämre.

Herr talman! Vi vill att differentieringen ska öka. Inget barn ska hamna i kläm för att unga med olika behov och olika skäl för placering hamnar på samma hem. På sikt ska de mest kriminella personerna inte placeras på just Sis över huvud taget utan i särskilda ungdomsfängelser inom kriminalvården. På det viset kommer de barn som är placerade enligt LVU eller socialtjänstlagen att kunna få bättre fokus och finare möjligheter. Liknande insatser görs också för barnen vid HVB för att varje barn ska få trygghet och hjälp efter just sina behov.

Varenda anställd på HVB och Sis ska ha kunskap, omtanke och rätt verktyg. Det är egentligen inte konstigare än så. Våld, kränkningar och övergrepp ska förhindras varje dag dygnet runt. Vapen och narkotika ska över huvud taget inte kunna komma in på Sis och HVB.

Herr talman! Telefoner ska självklart finnas till för de här barnen för att de ska kunna ha kontakt med sina nära och ha trygga relationer, men de ska inte möjliggöra att förövare tar sig in eller att förövare fortsätter att begå övergrepp efter att samhället tagit över ansvaret. På HVB pågår en utredning för att se till att barnen blir tryggare, till exempel genom begränsad elektronisk kommunikation, rumsvisitation och omhändertagande av otillåtna föremål. Samtidigt måste otillbörliga tvångsåtgärder helt och hållet försvinna, herr talman. De ska över huvud taget inte kunna förekomma. Dessutom måste avskiljningarna minimeras. Denna lista kan göras väldigt lång.

Herr talman! Jag ställer mig självklart bakom utskottets förslag. Jag vill också betona att liberaler över hela landet tillsammans med oss här på nationell nivå arbetar för fler familjecentraler och förebyggande insatser

vad gäller skolan med skolsociala team. Vi arbetar för riktigt bra förebyggande insatser på bred front, även fler familjehem för de barn som behöver det.

De här barnen har blivit svikna alldeles för länge av oss alla, av hela vuxenvärlden, herr talman. Hela samhället behöver samverka kring barn och unga som far illa och kring dem som begår grova brott och rör sig i miljöer kopplade till organiserad brottslighet.

Herr talman! Sammanfattningsvis: Många av de här unga människorna har gått igenom saker som de flesta av oss vuxna knappt kan föreställa sig. En del har utsatt andra för stora risker eller skadat dem. Vi tar nu vårt ansvar som vuxna i Liberalerna. Vi ser till att det ska gå bra för de här barnen.

Anf. 28 MAJ KARLSSON (V):

Herr talman! Under mina nästan tio år i riksdagen, där barns utsatthet varit en av mina prioriterade frågor, har jag träffat många av dem som står i centrum för den debatt som pågår om skjutningar och kriminalitet. Jag har träffat föräldrar som har förlorat sina barn. Jag har träffat föräldrar vars barn begått grova brott. Jag har träffat unga människor som förlorat sina syskon eller sina bästa vänner. Jag har mött barn och unga som lämnats i samhällets vård för att få hjälp men i stället blivit utsatta. Jag har på nära håll fått känna det lidande som utsattheten innebär.

Vid dessa möten har jag fått bekräftat att fattigdom och utsatthet nästan alltid är en faktor för de flesta och att papporna ofta är frånvarande eller våldsamt närvarande. Oavsett om den drabbade familjen har sociala problem eller inte är det mer regel än undantag att barnen har bekräftade eller obekräftade NPF-diagnoser. Men den kanske starkast lysande röda tråden är att de jag träffat är efter år sökt samhällets stöd men detta till trots inte blivit hjälpta.

Herr talman! I stället för att bara beskylla dem som drabbats måste politiken ta ansvar för år av misslyckanden och finnas till hands med ett tydligt barnrättsfokus när samhället behövs. Vi måste ta vår utgångspunkt i de strukturella utmaningarna för att sedan fylla på med de specifika åtgärderna. Här följer några av våra konkreta förslag.

För det första vet vi att en av de främsta orsakerna till utsatthet är fattigdom. Att om och om igen blunda för det faktum att den ekonomiska situationen kommer att ha stark påverkan på såväl föräldrars som barns förutsättningar är ett svek. Att leva i ekonomisk utsatthet, ofta i bostadsområden som under årtionden blivit politiskt eftersatta, får konsekvenser, inte minst för barnen. Vi vill att regeringen tar ansvar för alla barn som bor i vårt land och tillsätter en handlingsplan mot barnfattigdom. Vi yrkar därför bifall till reservation 24.

För det andra är mäns våld mot kvinnor ett av vårt samhälles största utmaningar. Det är också grunden för den problematik många av barnen lider av. Så länge barn drabbas av denna tortyr kommer våldet att följa med dem vidare i livet som trauman. Vi måste därför göra allt som står i vår makt för att motverka mäns våld mot kvinnor. Arbetet måste börja tidigt och spänna över hela samhället. Vi vill därför att regeringen över hela landet ska införa modellen En kommun fri från våld eller liknande modeller som syftar till att förändra destruktiva normer och värderingar.

För det tredje: Om vi menar allvar med att vi vill förhindra barns utsatthet måste nedskärningarna i välfärden upphöra genast. Om barn och unga som bryter mot sociala normer och regler får stöd så tidigt som möjligt minskar risken för allvarlig problematik senare i livet. Det har rapport efter rapport visat. Detta till trots väljer regeringen att satsa i motsatt riktning. Resurserna läggs när brott redan begåtts, med hårdare straff, fängelser för barn och visitationszoner. Men de som verkligen bär ansvar och kan göra skillnad får allt mindre. Kommunerna och regionerna tvingas till nedskärningar. I vår budgetmotion tar vi strid mot de nedskärningar som regeringen genomför. Det är helt avgörande för att kunna erbjuda rätt hjälp till våra barn.

För det fjärde måste tillgången och tilliten till socialtjänsten öka. Vi menar att det måste prioriteras att insatserna och stödet till föräldrar och barn sätts in tidigt. Det är så vi kan bryta destruktiva mönster och stoppa framtida lidande. Men då måste vi utforma stödet så att det utgår ifrån familjens behov och situation. För det krävs att man aktivt arbetar för att öka tilliten, så att föräldrarna själva känner att de kan söka hjälp och känner trygghet i att de kommer att få hjälp. Det är dessutom viktigt att socialtjänsten får en minskad mängd administrativa uppgifter, så att verksamheten kan utformas på ett mer öppet och lättillgängligt sätt. Vi vill se en första linjens socialtjänst och ett utbud som möter familjers behov i syfte att tidigt motverka barns lidande. Vi vill också förtydliga kommunernas uppdrag att utöka de förebyggande insatserna, särskilt för att minska antalet placeringar av barn och unga.

Sist men inte minst har skolan en avgörande betydelse för alla barns framtid, och det gäller i högsta grad även placerade barn. Låg utbildningsnivå ökar risken för ohälsa, missbruk, kriminalitet och självmord. För Vänsterpartiet är barns och ungas rätt till en sammanhållen skolgång en fråga om jämlikhet. Det är här krutet måste sättas in. För att inte riskera att de barn som har störst behov ska hamna mellan organisatoriska stolar mellan socialtjänst och skola vill vi se ett sammanhållet stöd. Vi vill utveckla en modell för ytterligare ökad samverkan med tvärprofessionella team. Ett team skulle kunna bestå av exempelvis specialpedagoger, familjebehandlare och socionomer och ha som uppdrag att eleven ska öka sitt deltagande i undervisningen och nå kunskapsmålen men även att elevens och hela familjens psykiska och fysiska mående ska bättras.

Herr talman! För bara några år sedan såg vi till att barnkonventionen blev svensk lag. Det gjorde vi för att vi anser att barn har explicita rättigheter och ska ges extra möjligheter och att detta gäller alla barn. Det är ett starkt åtagande som vi inte kan backa ifrån bara för att känslorna tar överhand. Men det är det jag befarar händer just nu – att regeringen vill visa starka muskler på barns rättigheters bekostnad. Att sätta barn i fängelse verkar till exempel inte gå i linje med barnkonventionen.

Vi erbjuder i stället regeringen all vår kunskap, med stöd i forskning, och föreslår åtgärder som har verklig effekt. Vi vill ge möjligheten att förebygga det enorma lidande som barn nu drabbas av. Vi vill ha effektivt förebyggande arbete som gör såväl barn och anhöriga som samhälle till vinnare. Det är att på riktigt vara ett barnrättsparti.

Anf. 29 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation nummer 11, men jag står självklart bakom övriga reservationer från Centerpartiet.

Barn och unga inom socialtjänsten är ett stort och viktigt område. Det handlar om stöd och råd till familjer, barn och unga genom hela livet. Mycket görs på ett bra sätt runt om i landet när det gäller tidiga insatser och att kunna ge ett stöd till den unga oavsett om det handlar om dennes eget beteende eller föräldrarnas omsorgsbrister. Men jag saknar en helhet. Jag tycker att regeringen agerar reaktivt i stället för proaktivt i alla lägen.

Det finns många bra förslag och många bra beslut som vi gemensamt har fattat i kammaren för att förbättra. Ofta hör vi en hänvisning till att det snart kommer en ny socialtjänstlag som ska kräva evidensbaserade metoder och vara en bra lösning på många frågor. Det kommer den absolut att vara. Det är jag ganska övertygad om.

Men måste vi vänta på en ny lagstiftning? Är det inte så att regeringen till exempel skulle kunna be sin myndighet Socialstyrelsen att fokusera på forskning, metodval och implementering av dem i verksamheterna redan i dag? Eller ska det vara så att 290 kommuner ska forska och välja metoder själva? Det är inte riktigt så det går till i sjukvården.

Herr talman! Här undrar jag: Var är ledarskapet, och var är viljan att följa upp effekterna av de beslut som vi fattar? Gör det skillnad för det enskilda barnet eller den unga personen? Upplevs insatserna som vi fattar beslut om som att de gör skillnad för de riktiga barnen, som vi talar om i den här kammaren?

Inom hälso- och sjukvården finns det kvalitetsregister där man sätter lampan på olika frågeställningar. Man vill säkerställa att behandlingen och metoderna ger de effekter som man efterfrågar. Motsvarande finns inte när det gäller åtgärder för barn och unga. Vi skulle kunna införa det oavsett om det kommer en ny socialtjänstlag eller inte.

Men det finns ett område där regeringen ändå har vaknat för bara någon vecka sedan. Den har gett i uppdrag att se över hela socionomutbildningen och inte enbart den lilla del som gäller förebyggande arbete. Centerpartiet har motionerat om och föreslagit det under ganska många år. Jag välkomnar att detta nu ska ske.

Jag är ganska övertygad om att barn och unga behöver medarbetare i socialtjänsten som har kompetens och erfarenhet av att framför allt samtala med barn och unga för att höra och förstå vad som sägs men också för att kunna se bortom de ord som kommer från föräldrarna.

Socialtjänstens medarbetare behöver också fler verktyg både för att kunna fatta tydliga beslut och beskriva vad det är för tydliga beslut som man fattar men också för hur man riskbedömer.

Det är väldigt viktigt för barnet att det är tydligt. Vad är skälet till att det till exempel omplaceras eller placeras utanför hemmet? Det är också viktigt för föräldrarna att förstå varför det sker.

Det behövs också för att man ska kunna ställa krav. Vad ska förändras för att placeringen ska upphöra? Inom vilken tidsram talar vi om att det ska ske? Det skapar en trygghet för alla inblandade – för barnet, de biologiska föräldrarna och de eventuella familjehemsföräldrarna.

Barnet ska inte behöva känna rädsla att behöva flytta tillbaka till föräldrar som kanske missbrukar. Men det måste också vara tydligt för för-

äldrarna. Det är en trygghet att förstå vad det är som behöver förändras och under vilken tidsperiod.

Herr talman! Barn har rätt att komma till tals, och barn har rätt att få stöd. Vi brukar i den här kammaren tala om, och regeringen talar också ofta om, barnkonventionen och barns rättigheter. Vad är det egentligen barnen säger? Vad är det barnen upplever?

Vi har Statens institutionsstyrelse som har fått väldigt mycket och stark kritik. Den har varit hårt kritiserad av Centerpartiet men också av regeringspartierna både under den förra mandatperioden och under den här mandatperioden.

Ändå får vi inte uppföljningen av att det faktiskt gör skillnad för de enskilda barnen. I stället får vi rapporter från andra organisationer. Bland annat Barnrättsbyrån har tidigare levererat rapporter som visar på det våld och den sexuella utsatthet som en del flickor utsätts för. Det här är någonting som vi måste bli mycket bättre på att följa upp.

Nu ska vi utreda Sis organisation. Men vad gör vi på vägen fram tills utredningen är klar? Dessa barn och ungdomar, flickorna och pojkarna, finns ju där även medan regeringen utreder. Det är här vi måste sätta lampan på att skapa trygghet och att följa upp kvalitetskraven.

Jag kommer tillbaka till barnens rätt att komma till tals och deras stöd. Jag har tidigare varit överens med regeringspartierna om vikten av det. Det finns ett förslag på regeringens bord. Det handlar bland annat om barns möjligheter att till exempel få oberoende ombud på Sis med hjälp av civilsamhället.

Det förslaget har funnits i sju månader på regeringens bord, men det har inte hänt någonting. Man kan tycka att det inte är så lång tid. Det brukar ta lite längre tid. Men detta handlar om att bygga barns rättigheter.

Man kan jämföra det med till exempel införande av visitationszoner, som handlar om att riva ned rättigheter för barn. Då kan regeringen agera på tre månader från förslag till beslut.

För mig handlar det om att regeringen inte prioriterar barns rättigheter när det tar så lång tid att bygga barns rättigheter jämfört med hur lång tid det tar att riva barns rättigheter.

Anf. 30 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Barns och ungas situation är ett område som engagerar många av oss. Det märker vi här i dag liksom i många tidigare debatter i den frågan. Mycket har också gjorts på området under senare år.

Jag vill inleda mitt anförande här i dag med att lägga fokus på ett område som jag ofta tycker kommer lite i skymundan i debatten, nämligen barn som egna rättighetsbärare. Flera utredningar har kommit med betänkanden med viktiga förslag på området under det senaste året, och jag vill uppmärksamma några av dem.

Utredningsbetänkandet *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen*, SOU 2023:40, innehöll flera förslag för att stärka barns möjligheter att klaga och överklaga beslut som rör dem. De barn som myndigheter och domstolar fattar beslut om saknar ofta vårdnadshavare som kan tillvarata deras intresse och tillgodose deras rättigheter. I de fallen är det särskilt viktigt att barnen har rätt och praktisk möjlighet att klaga vid rättighetskränkningar.

Utredningen har föreslagit att barn ska ges möjlighet att överklaga beslut om placeringar enligt LVU och att barn oavsett ålder ska ges rätt till offentligt biträde vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter fattade av Statens institutionsstyrelse, Sis. Båda dessa förslag skulle stärka barn som rättighetsbärare på ett väldigt konkret sätt.

Utredningen föreslår också att oberoende barnombud och barnrättsbyråer ska etableras. Det finns redan i dag denna typ av civilsamhällesorganisationer. Men det krävs att staten tar ett ansvar för att säkerställa att oberoende barnombud finns över hela landet och har långsiktiga förutsättningar. Utredningen föreslår därför att staten ska finansiera, reglera och på andra sätt bidra till att barnrättsbyråerna utvecklas och fungerar på bästa sätt. Att etablera och stärka dessa organisationer skulle bidra positivt till barns situation i Sverige.

I de fall där barns rättigheter inte tillgodoses i Sverige måste det finnas möjligheter att utkräva rättigheterna via internationella instanser. Utredningen har därför föreslagit att Sverige ratificerar det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen, vilket skulle ge barn rätt att lämna klagomål till FN:s barnrättskommitté vid rättighetskränkningar. Det vore ett mycket viktigt steg framåt.

Miljöpartiet föreslår utöver utredningens förslag också att Barnombudsmannens uppdrag ska utökas så att ombudsmannen kan driva principiellt viktiga fall gällande enskilda individer. Barnombudsmannen har i nuläget inget sådant mandat, vilket skiljer denna ombudsman från Diskrimineringsombudsmannen. Att ge BO möjligheten skulle också stärka barn som rättighetsbärare och ge viktig juridisk vägledning i form av domar på områden som nu kan vara oprövade.

Jag vill också nämna utredningsbetänkandet *En uppväxt fri från våld*, SOU 2022:70, som föreslår en samordnad tioårig strategi för att stärka myndigheters och organisationers arbete för att stoppa våld mot barn och ge våldsutsatta rätt till stöd och behandling, och utredningsbetänkandet *Tryggare hem för barn*, SOU 2022:71, som ger flera förslag för att stärka placerade barns rätt till en trygg uppväxt. Placerade barn tillhör de mest sårbara i vårt samhälle. Samhällets ingripande i form av placering får inte göra barnens situation värre.

I tillägg till de förslag som lagts fram i bland annat SOU 2022:70 och 2022:71 menar vi att barns rätt till ombud ska breddas så att ett ombud inte bara kan utan ska tillsättas vid utredning om vårdnadsöverflyttning i alla frågor om vårdnad och umgänge både vid myndighetsbeslut och i civilrättsliga tvister. Detta skulle kraftigt stärka barn som rättighetsbärare och på ett konkret sätt säkra att barnens bästa alltid sätts i första rummet, också i de fall då barnens vårdnadshavare inte förmår säkerställa detta.

Herr talman! Unga som är samhällsplacerade löper i dag risk att stå utan hjälp när de fyller 18 år och blir myndiga. Organisationen SOS Barnbyar har engagerat sig i frågan och driver flera förändringar som vi finner relevanta och som skulle bidra positivt till möjligheterna att etablera sig i samhället för unga som har lämnat samhällsvård.

Unga som lämnar samhällsvård är en utsatt grupp och mer sårbar jämfört med jämnåriga utan erfarenhet av samhällsplacering. Målgruppen tvingas att bli vuxen tidigare i livet och på en kortare tid. Samtidigt måste dessa unga klara av den omtumlande processen med avsevärt mindre stöd från familj, vänner och nätverk jämfört med jämnåriga. Forskningen visar

också tydligt att unga som varit samhällsplacerade löper högre risk för hemlöshet, arbetslöshet, bristande försörjningsförmåga, fysiska och psykiska problem och kontakt med straffrättsystemet.

Det finns därför starka skäl att stärka skyddet för unga som lämnar samhällsvård och att göra det mer likvärdigt oavsett var i landet de unga bor. Socialtjänstlagen måste förtydligas och eftervården definieras. Tiden då en ungdom enligt socialtjänstlagen har rätt till stöd borde förlängas till upp till 25 år.

I sammanhanget vill jag förstås också nämna Carina Ohlssons utredningsbetänkande *För barn och unga i samhällsvård*, SOU 2023:66, som innehåller många bra förslag på det här området som jag hoppas att vi får möjlighet att debattera vid ett senare tillfälle.

Herr talman! Allra sist vill jag säga något om barnfattigdomen. Miljöpartiet föreslår att regeringen låter tillsätta en kriskommission mot barnfattigdom. Kommissionen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och behandla både trygghetssystemen och kompensatoriska åtgärder riktade direkt till barn. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

Jag står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer men yrkar bifall endast till reservation 22.

Anf. 31 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Nyligen presenterade Rädda Barnen en enkätundersökning som visar att sju av åtta riksdagspartier menar att en utredning behöver tillsättas för att se över möjligheten för barn att få ett eget ombud i processer som rör deras vårdnad, boende och umgänge. Tillsammans motsvarar dessa sju partiers ledamöter en rejäl majoritet här i kammaren: 281 av 349.

Flera utredare och myndigheter har framfört samma sak. Det gäller till exempel Fredrik Malmberg från Institutet för mänskliga rättigheter, som ju också var regeringens utredare för En uppväxt fri från våld.

Det gäller också Barnombudsmannen, som har uttryckt sig så här: ”Barnet ska skyddas i rättsprocessen och inte från processen. Barnet ska skyddas i domstolen och inte från domstolen.” Barnombudsmannen har också föreslagit att barnet ska få ett eget ombud i processen, som enbart för barnets talan.

Herr talmannen kanske undrar varför jag deltar i denna debatt och socialutskottet kring en fråga som handlar om barns vårdnad, boende och umgänge. Det är ju en fråga som hör hemma i civilutskottet, där jag arbetar. Svaret är att ett yrkande om detta återfinns i just detta betänkande, samtidigt som vi i civilutskottet bereder likartade yrkanden. Jag ska återkomma till detta men vill först ägna mig åt själva sakfrågan.

Herr talman! Såväl forskare, experter, civilsamhälle och myndigheter som statliga utredningar har konstaterat brister i hur barns rättigheter tillgodoses i processer om deras vårdnad, boende och umgänge. Flera myndighetsrapporter har visat på stora brister. Det gäller bland annat domstolars bristfälliga riskbedömningar kring våld och att barns berättelser och åsikter sällan lyfts och ges betydelse.

Även flera statliga offentliga utredningar har lyft detta, exempelvis Barnkonventionsutredningen och senast utredningen Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter. Den framställde följande till regeringen: ”Frågan om talerätt och juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende och



umgänge är en så pass omfattande och komplex fråga att det saknas möjlighet att inom ramen för denna utredning lämna konkreta förslag. Frågan bör därför utredas ytterligare.”

Herr talman! I grund och botten handlar detta om barns rättigheter. Barn har rätt till ombud, särskild företrädare, i brottmålsprocesser. Barn har rätt till ombud, offentligt biträde, i förvaltningsprocesser. Det synes inte vara logiskt att barn inte ska ha ett eget ombud i civilrättsliga processer som handlar om hela deras liv – deras vårdnad, boende och umgänge.

Dagens processuella upplägg betyder alltså att när frågor om våld ska bedömas i brottmål och förvaltningsmål har barnet rätt till eget ombud. Men när frågor om våld i familjen ska bedömas har barnet ingen som för dess talan. Jag hoppas och tror att alla i kammaren kan instämma i att detta innebär en inkonsekvens för barn i allmänhet och för våldsutsatta barn i synnerhet. Denna inkonsekvens är inte till barnens bästa, och det är inte värdigt ett rättssamhälle. Barnets rätt till ombud i dessa processer har också lyfts av Lex Tintin-föreningen, som ju har träffat flera av oss här i riksdagen.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill se en utredning om barns rätt till ombud även i civilrättsliga processer som handlar om deras vårdnad, boende och umgänge. Också andra partier lyfter detta. Det gäller bland annat Centerpartiet, som vi socialdemokrater nyligen hade en interpellationsdebatt med justitieministern tillsammans med.

I kommittémotionen *Barnvänlig familjerätt* av Mikael Eskilandersson med flera skriver Sverigedemokraterna under rubriken Familjemedling för barnets bästa vid separationer och vårdnadstvister följande: ”Enligt lagen ska fokus ligga på barnens bästa. Trots detta är det föräldrarnas intressen som idag tas till vara genom juridiska ombud och det är främst ur föräldrarnas perspektiv som vårdnaden diskuteras och lösningar presenteras.” I motionen står också följande: ”Genom ett särskilt ombud för barnet kan barnets intressen bättre tillgodoses än fallet är idag.”

I SD-motionen finns också ett yrkande om att riksdagen ska ställa sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en särskild stödperson bör utses åt barnet senast i samband med en familjemedling.

Herr talman! Det är alltså inte bara en enkätundersökning från Rädda Barnen som visar att en majoritet här i kammaren tycker att en utredning ska tillsättas. Det finns de facto också yrkanden från en majoritet i kammaren som är för en utredning om ett ombud eller en stödperson för barn i civilrättsliga processer.

Kruxet är bara att dessa yrkanden från en majoritet i kammaren inte behandlas i samma betänkande och utskott. Socialdemokraternas yrkande om utredning liksom Centerpartiets och Miljöpartiets behandlas i civilutskottet. SD:s yrkande behandlas däremot i socialutskottet och i detta betänkande, trots att det enligt motionen handlar om vårdnadstvister – alltså om civilrätten.

Herr talman! I nys nämnda interpellationsdebatt med justitieministern om barns rätt till ombud i vårdnadsmål, som vi socialdemokrater hade ihop med Centerpartiet, anmälde sig också SD för att delta. Ledamoten var då tydlig och sa: ”Jag vill betona något som är av stor vikt, nämligen att barn får ett ombud som följer dem under hela processen och inte byts ut i den utsatta situation som barnet befinner sig i.”

Partiet ställde också frågan till oss om vi var beredda att samarbeta i ”denna viktiga fråga om att barn bör få ett eget ombud vid den här sortens tvister”.

Snart fattar vi i civilutskottet beslut om betänkandet där frågan om barns rätt till ombud i dessa civilrättsliga mål behandlas. Jag utgår från att alla partier lägger handling till sina ord här i kammaren, det vill säga röstar så som man har uttalat sig. Det gäller också SD, som både i sin kommittémotion, i sina ord i denna kammare häromveckan och i sitt löfte till Rädda Barnen har talat för just detta: barns rätt till ombud. Jag hoppas att SD inte tänker gömma sig bakom formaliaargument om att ert yrkande placerats i ett annat utskott, i socialutskottets betänkande 18, eller dylik pappers-exercis. Det vore inte värdigt.

Herr talman! Liberalernas partiledare Johan Pehrson skrev så här före valet i en riksdagsmotion: ”I samband med vårdnadstvister borde barnet ha rätt till ett eget ombud som för dennes talan.”

Också Kristdemokraterna gav frågan en framskjuten plats på sitt riksting före jul. I ett motions svar om denna fråga svarar partiledare och näringsminister Ebba Busch och hela hennes partistyreelse att KD redan i dag driver att barnets rättigheter ska stärkas och att barn i vårdnadstvister ska få rätt till ett juridiskt ombud. Och i självaste kärndokumentet på rikstinget, den familjepolitiska propositionen, beslutade KD att barn ska ha rätt till ett eget ombud i en vårdnadsvist.

Avslutningsvis, herr talman: Riksdagen har en majoritet för detta, bland partierna och i yrkanden. Många partier har varit mycket tydliga. Jag hoppas att det också kommer att synas i utskott, justering och sedan votering inom kort. Det är ett underbetyg om detta faller på ren och skär formalia, för att det fallit mellan stolarna.

Kan vi se till att enas om ett beslut om denna utredning så att barn får rätt till ombud också i dessa processer?

(Applåder)

Anf. 32 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 10.

Barn och unga inom socialtjänsten är kanske den absolut viktigaste fråga vi har att debattera här i kammaren. Barn har rätt till en trygg uppväxt. Barns möjligheter, oavsett förutsättningar, att få växa upp under goda förhållanden och bli en del av vårt samhälle är kanske politikens viktigaste uppdrag.

För oss socialdemokrater är det därför viktigt med det förebyggande arbetet. I dag pratas det väldigt mycket om det brottsförebyggande arbetet, och det finns goda skäl för det. Men förebyggande arbete får aldrig bara handla om att minska risken för brott. Förebyggande arbete behöver också handla om det breda arbetet för att minska riskfaktorer och bygga friskfaktorer rent generellt. För att möjliggöra detta behöver skola, socialtjänst och polis ges tydliga och rätta förutsättningar att samverka kring barn och ungdomar och deras omständigheter.

Herr talman! Vi behöver också finnas där som samhälle när det går snett. När vi har en regering med samarbetspartier som trycker på för att yngre och yngre personer ska sättas i fängelse, när fängelse blir en brottspreventiv åtgärd, är risken att vi går en än mörkare framtid till mötes. I iveren att spärra in, att sätta personer i karantän från samhället, tappar vi

ofta bort individerna och den vård väldigt många behöver om de ska ha en möjlighet att komma tillbaka till samhället – och det måste vara politikens gemensamma ambition.

Inte minst bland de yngre, bland dem som döms till sluten ungdomsvård, behöver vården få ett större utrymme. Den förtjänar att bli bättre.

Att förebygga återfall till kriminalitet är ungdomsvårdens viktigaste uppgift. Då behöver också myndigheterna få rimliga resurser och direktiv som sätter vården i fokus. Vår Sis-minister ägnar dock mer tid åt att beklaga sig över tidigare regeringar än åt att leverera någonting själv. Visst, en stor utredning om myndighetens framtid ska dras igång, men i övrigt petas det mest i detaljer i sådant som tidigare regeringar har utrett.

Nu behövs tydliga åtgärder. Nu behövs en tydlig styrning – som att förbjuda ensamarbete i klientnära kontakter på Sis-institutioner, en åtgärd som tryggar situationen såväl för dem som bor på hemmet som för dem som arbetar där.

Men det behövs också mer än ord om sekretessbrytande åtgärder för att förebygga brott. Ofta är det inte lagen utan tilliten och samverkan mellan organisationer som behöver utvecklas. Här behövs fler reformer. Det är hög tid att ställa kravet att orosanmälningar görs sökbara även om de inte har lett till vidare utredning. Och var är den nya socialtjänstlagen? Den behöver komma på plats så att vi får ta de viktiga steg vi har framför oss. (Applåder)

Anf. 33 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Nu har det varit flera debatter här utan några repliker, så jag tyckte att det var hög tid att ha en debatt i ordets rätta bemärkelse.

Jag konstaterar att vi nu har fått en socialtjänstminister i Sverige, en minister som har ett särskilt ansvar att på riktigt jobba med att få igenom det paradigmskifte som jag beskrev i mitt anförande: från en socialtjänst som har varit alldeles för reaktiv till en som är mycket mer proaktiv och förebyggande och gör tidiga insatser. En ny socialtjänstlag ska äntligen komma; den borde ha kommit för länge sedan. Tyvärr levererade inte den förra regeringen på det. Det var också en utredning som inte hade som ambition att höja just ambitionerna utan som i sina direktiv hade att det inte fick kosta mer.

Som jag var inne på i mitt anförande innebär höjda ambitioner för socialtjänsten att jobba mer förebyggande. Därför har det krävts ett vidare utredningsarbete inom Regeringskansliet för att regeringen inom kort ska kunna lägga fram en proposition om en viktig ny socialtjänstlag.

Herr talman! Anledningen till att jag begärde replik rörde dock egentligen Sis. Detta är en myndighet som har dragits med enormt stora problem i många år. Det har vi berett i socialutskottet. Från höger till vänster har vi varit på de problemen. Vi har gång på gång kallat generaldirektören till utskottet och ställt kritiska frågor. Vi har efterlyst politisk handling.

Den förra regeringen gjorde extremt lite i den frågan. Det är ärligt talat beklämmande att ledamoten Lundh Sammeli nu försöker göra gällande att den här regeringen inte agerar. Jo, det är precis vad den gör. Vi har tillsatt en stor utredning om att ta ett ordentligt omtag om hela den statliga barn- och ungdomsvården. Det är det långsiktigt viktiga. Men vi gör också väldigt mycket, herr talman, här och nu. Inte minst ger vi Sis budgetanslag för att kunna höja säkerheten och jobba med kvalitetshöjande åtgärder,

differentiering och så vidare. Jag nämnde också den viktiga reform som nu äntligen har landat på riksdagens bord om att begränsa tillgången till elektroniska kommunikationsmedel.

Min regering levererar. Socialdemokraterna är svaret skyldiga på varför man inte under åtta års tid gjorde någonting för att komma till rätta med de allvarliga problem som finns inom Sis.

Anf. 34 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Herr talman! Likheten mellan socialtjänstministern och ledamoten Hultberg är väl övertygelsen om att den här regeringen levererar och att alla brister beror på tidigare regeringar.

Det är dock inte bara ord som har betydelse. Frågan är vad regeringen faktiskt kommer att leverera. Hittills har det varit väldigt lite. En del av de saker som ledamoten Hultberg lyfter upp, exempelvis begränsningen av elektronisk kommunikation inom Sis, är jättebra. Det tycker alla partier. Det är ett arbete som tidigare regering gjort.

När det handlar om Sis-hemmen är det definitivt ett arbete som har pågått under lång tid. Vi har under de tidigare åren alltid mött myndighetens behov av pengar. Regeringen har gjort ett medvetet arbete för att säkerställa en förhöjd kvalitet, ett arbete där vi har höjt säkerheten och nu jobbar helt annorlunda.

Jag är fullt medveten om att Sis är en fråga som utskottet under lång tid har jobbat med. Jag tror att vi också kommer att jobba med den under lång tid framöver. Även om ungdomsfängelser låter som en kraftfull åtgärd är det bara en liten del av alla de barn och ungdomar som i dag finns inom Sis som berörs av den lagstiftningen. Vi behöver alltså fortsätta hålla i det arbetet.

I inledningen av ledamoten Hultbergs anförande talade han om riksdagens mest barnvänliga parti. Moderaterna var ju ett av de partier som inte röstade ja till att barnkonventionen skulle bli lag. Men det är välkommet att barnfrågor nu är på tapeten och att vi kan ta ett viktigt arbete framöver för barns rättigheter, för de behöver stärkas.

(Applåder)

Anf. 35 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Herr talman! Problemet med den förra socialdemokratiska regeringen var att man var så fokuserad på retoriken, att kunna lyfta fram att nu gör vi barnkonventionen till lag, men sedan inte gjorde den nödvändiga hemläxan. Man såg inte till att göra de på riktigt viktiga förändringar i den mer detaljerade lagstiftningen som är nödvändiga för att säkerställa att barnets bästa inte bara ska bli någonting som lyfts fram i högtidstalen utan på riktigt ska spela roll i verkligheten.

Man gjorde inte läxan med lex Lilla hjärtat. Hade barnets bästa varit styrande i lagstiftningen tror jag att "Lilla hjärtat", lilla Esmeralda, hade levt i dag.

Det är alltså viktigt att göra de här ändringarna i den faktiska lagstiftningen. Och apropå lex Lilla hjärtat är jag stolt över att vi nu kommer att gå vidare med att man ska kunna kräva obligatoriska drogtestar för föräldrar som kanske förlorat vårdnaden om sina barn under en period för att säkerställa att om ett barn ska flytta tillbaka till den miljön ska hemmet vara drogfritt.

Herr talman! Åter till Sis. Jag vet att vi är överens om att det kommer att krävas att vi gör otroligt mycket för att komma till rätta med grundproblemet, nämligen att det är så många barn och unga som behöver en placering på Sis i dag. Det måste vi vända. Därför är det breda, förebyggande arbetet helt centralt. Därför är det viktigt att vi också kan få till högre kvalitet i andra, tidigare insatser – placering på HVB-hem och annat som inte sker inom ramen för staten. Där har vi tillsatt en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården. Vi gör en översyn av HVB-vården, hur den kan differentieras och hur vi kan höja tryggheten och säkerheten också där.

När det gäller specifikt Sis nämnde jag att vi har tillfört ökade resurser. Vi har nu äntligen fått propositionen på riksdagens bord om mobiltelefoner och elektroniska kommunikationsmedel. Vi gör reformen om ungdomsfängelser för att smalna av Sis uppdrag så att man får bättre förutsättningar att också möta till exempel de unga flickorna med psykisk ohälsa.

Jag och Camilla Waltersson Grönvall är helt överens – den här regeringen levererar.

(Applåder)

Anf. 36 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Herr talman! Jag tänker att utvärderingen av den här regeringen kommer vi att göra senast i valet 2026, och om man inte höjer tempot och börjar leverera mer konkret lagstiftning på riksdagens bord tror jag att betyget kommer att bli underkänt även om det här är en regering med en utpekad socialtjänstminister.

Det är ju inte så att socialutskottets område har blivit bättre med fyra ministrar på departementet. Det är väldigt många som pekar på att gränsdragningen verkar göra att ministrarna inte riktigt vågar ta ansvar över hela området. Rädslan att gå in på någon annans område hämmar socialpolitiken, och det får man väl fundera på hur man ska överbrygga.

Jag är helt övertygad om att det var viktigt att få barnkonventionen på plats som lag och att påbörja ett arbete med att förbättra ungdomsvården. Det behöver fortsätta.

Det är viktigt att den nya socialtjänstlagen verkligen kommer. Vår ambition var att leverera den våren 2023. Vi får väl se om den nu är så radikalt förändrad att det motiverar dröjsmålet från våren 2023 till i bästa fall hösten 2024.

När det handlar om ”Lilla hjärtat” tycker jag att det är märkligt att man står här och säger att ingenting är gjort när riksdagen har antagit hela lagstiftningen om ”Lilla hjärtat” och det finns två nya lagar som utskottet har hanterat.

Sedan finns det mer att göra, och regeringen har pekat på vad man vill göra framöver. Men jag är helt övertygad om att det krävs ett brett politiskt engagemang i frågorna och en uthållighet, för det är vad det här området verkligen behöver.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 14.)

Anf. 37 ANNA-LENA HEDBERG (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Sverigedemokraterna tror på att kulturen har en avgörande roll i barns och ungas liv. Kulturen formar våra värderingar, vår identitet och vår syn på världen. Därför är det av yttersta vikt att vi ser till att barn och unga ges möjlighet att skapa och ta del av kulturella uttryck.

Under budgetdebatten talade jag om min syn på vikten av att barn och unga introduceras i kulturlivet och att scenkonst, teater, musik, bild och konst kan vara avgörande för barns och ungas framtida konsumtion av kultur och delaktighet i kulturlivet. På samma vis som vi måste se över kompetensförsörjningen inom många olika yrken behöver vi i dag se till att det blir en återväxt av kulturutövare men även av kulturkonsumenter. Genom kulturskolan säkerställer vi denna återväxt av framtida musiker, konstnärer och scenarbetare och framtida kulturkonsumenter.

Herr talman! Jag tror på en kulturpolitik som är inkluderande och tillgänglig för alla barn och unga, oavsett bakgrund och socioekonomisk status. Det handlar inte bara om att ge dem möjlighet att konsumera kultur utan också om att ge dem verktyg för att själva skapa och delta i kulturella aktiviteter.

Sverige är känt över hela världen för sin dynamiska kulturella mångfald. Vi har en lång historia av konst, litteratur, musik och teater som har inspirerat och berört människor över generationsgränser och nationsgränser. Från Strindbergs dramer och Abbas ikoniska låtar till Astrid Lindgrens sagor och Ingmar Bergmans filmer har svenska kulturskapare gjort avtryck i världen och berikat mänsklighetens kulturarv.

Men vår kulturella rikedom sträcker sig långt bortom de klassiska verken och de etablerade institutionerna. Vi lever i en tid där kulturen är mer tillgänglig än någonsin tidigare och där nya former av konst och kreativitet ständigt uppstår och sprids genom digitala plattformar och sociala medier.

Herr talman! En betydande del av denna framgång kan tillskrivas det svenska musikundret och andra framstående prestationer inom kultur, vilket delvis härrör från Sveriges satsningar på kulturskolor och inkludering av kultur i skolundervisningen under 1900-talet. Det har gjort kulturen tillgänglig för barn och unga över hela landet.

Sverigedemokraterna ser vikten av möjligheten till en meningsfull och aktiv fritid, inte bara inom sport och rörelse utan även inom andra delar som till exempel kulturområdet. En meningsfull fritid har stor påverkan på hur våra barn och unga mår och är därför oerhört viktig i varje barns liv.

Herr talman! Våra barn är vår framtid, och det är de som ska bevara vår kultur och föra den vidare in i framtiden.

Anf. 38 AMANDA LIND (MP):

Herr talman! Vad är det som gör oss till människor? Vad är det som gör att vi känner meningsfullhet i våra liv? Vad är det som gör att vi upplever glädje och gemenskap med varandra?

Allt som oftast är svaret kulturen. Det är kulturen och konsten som sätter färg, ton och form på vår närvaro och gör att vi förstår oss själva, varandra och livet lite bättre. Med kulturen växer vi som människor.

Det här, herr talman, är i högsta grad viktigt när det gäller kultur för barn och unga. Det är ett brett och viktigt betänkande vi debatterar i dag. Jag ska göra några nedslag.

För att börja med tillgången till kultur för barn och unga vet vi att det är ett område där det råder stora orättvisor. Tillgången till kultur och eget skapande skiljer sig beroende på var du bor i landet, din socioekonomiska bakgrund och dina föräldrars engagemang i att du ska få kulturell bildning och tillgång till kulturupplevelser.

Vi vet att i kommuner där man har god tillgång till kulturskola och där det finns bemannade skolbibliotek och ett rikt föreningsliv med kulturverksamheter och folkbildning är kulturen mer tillgänglig för barn.

Assitej har i en rapport dragit slutsatsen att tillgången till scenkonstupplevelser för barn och unga i skolan är ojämlig. Samtidigt är skolan den plats som har möjlighet att utjämna sådana orättvisor. Skolan når alla barn, och därför är det fundamentalt att tillgången till kultur för barn och unga i skolan görs mer jämlik.

Herr talman! Att investera i våra ungas estetiska skapande ger mångfalt tillbaka i form av att barn får växa och utvecklas i sitt skapande, får större välmående, bättre skolgång och ett samhälle där konsten och kulturen är mer närvarande. Det tjänar vi alla på. Därför behöver barn och ungas jämlika tillgång till kultur prioriteras.

Det är frustrerande att gång på gång få rapporter från Myndigheten för kulturanalys som pekar på att vi inte klarar målet om barn och ungas tillgång till kultur i hela landet. Det är något vi gemensamt behöver ta krafttag för att åtgärda.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har tagit ställning för en nationell kulturgaranti. Här menar vi att en sådan utredning snarast bör tillsättas för att se över hur en sådan kan utformas. Skapande skola är bra, men det når bara hälften av landets elever. Vi kan inte låta oss nöjas där. Med hjälp av en statlig kulturgaranti kan vi säkra att alla barn får tillgång till kulturupplevelser och möten med den professionella kulturen i skolan. Det här bör gälla hela vägen fram till gymnasiet. Ibland glömmer vi den årskullen. För barn och unga som är i den mest formativa åldern på väg in i vuxenlivet och som får bättre tillgång till konst och kultur kan kulturen ge stora möjligheter framåt och innebära ett etablerande av kulturvanor som kan vara viktiga för dem.

Vi menar också att estetiska ämnen på alla gymnasieprogram är en reform som bör införas. Generellt behöver vi ta skolans kompensatoriska uppdrag även för kultur, bildning och estetisk verksamhet på mycket större allvar.

Herr talman! Varje vecka går tiotusentals barn och unga till den kommunala kulturskolan. De får där möjlighet att ägna sig åt dans och teater, lära sig spela ett instrument, stå på scen eller ägna sig åt annan sorts kultur. Utöver att utveckla barn och ungas estetiska förmågor vet vi att utövandet

av kultur bidrar till både intellektuell och social utveckling. Det hjälper barn att klara skolan bättre.

Vi vet också att ungas möjlighet att utöva kultur är viktigt för den psykiska hälsan och välbefinnandet. Att möjliggöra en tillgänglig kulturskola för alla barn i alla Sveriges kommuner blir ytterst en fråga om både jämlikhet och demokrati, om att kunna ta plats, göra sin röst hörd och hitta sitt eget språk.

Herr talman! Kulturskolan är inte bara en kommunal angelägenhet, som det ibland låter som i debatten. Den nationella politiken för kulturskolan är helt central för att höja statusen för kulturskolan, stärka kulturskolelärarna och tillse att det finns medel för utveckling. Där har det statliga stödet för kulturskolan varit helt avgörande.

Jag träffar representanter för kulturskolor runt om i hela landet som genom det statliga stödet får möjlighet att köpa in nya instrument, att prova nya ämnen, att genomföra särskilda projekt för att nå just de barn och elever som är långt ifrån kulturskolans verksamhet. Vi i Miljöpartiet menar att det är självklart att den nationella politiken ska bidra till att främja kulturskolans verksamhet. Vi hörde nyss i talarstolen om det svenska musikundret, som har gjort att artister har spridit svensk kultur världen över och att barn och unga har fått lära sig spela instrument. Det har inte kommit av sig självt, utan det handlar om medvetna politiska satsningar för att se till att det finns en infrastruktur för kulturskolor runt om i hela vårt land. Vi behöver ta ansvar för att utveckla detta vidare.

Vi har i vår motion, som är en del av betänkandet, lagt fram några punkter som vi menar är centrala för att stärka kulturskolan framåt i tiden. Vi vill se en kulturskola där alla kan delta, och det ska vara likvärdiga villkor. Det betyder att alla barn, oavsett socioekonomisk bakgrund eller var du bor, ska ha tillgång till en bra kulturskola.

Här menar Miljöpartiet att en kulturskolelag vore nästa rimliga steg för att stärka kulturskolan. Det ska vara en ramlag på samma sätt som bibliotekslagen. Riksdagen går inte in och detaljstyr, men vi stipulerar att det ska finnas ett långsiktigt och förutsägbart skydd för kulturskolor i hela vårt land. Vi kan säkra kvaliteten och ett breddat utbud, och en lagreglerad kulturskola skulle vinna status som skolform och därmed också tillgängliggöras för fler barn.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet vill också stärka det statliga kulturskolestödet. Vi vill permanenta det, och i ett nästa steg vill vi också se över riktlinjerna för stödet så att det kan utformas på ett mer långsiktigt sätt för att stötta landets kulturskoleverksamheter. Det här var också ett förslag i betänkandet *Från kris till kraft – Återstart för kulturen* från en utredning som vi tillsatte som en del av återhämtningen efter pandemin.

Herr talman! Vi har under en längre tid följt hur barn och ungas läsande har minskat och hur barns läsförmåga har blivit allt sämre. Det är djupt oroväckande. Läsförmågan är, som vi vet, helt avgörande för möjligheten att orientera sig i samhället, stimulera fantasin, få nya perspektiv och se nya världar. Men det handlar också om att tillägna sig den viktigaste basfärdigheten för att leva i vårt samhälle och vara aktiva demokratiska medborgare. Att alla unga ska ha en stark läsförmåga är därmed en helt avgörande demokratifråga. Vi vet att pojkar läser mindre än flickor, och därmed ökar också risken att halka efter när det gäller studieresultat och möjlighet att aktivt delta i samhällsdebatten.



Herr talman! Det är viktigt att poängtera att arbetet för att främja läsning och litteratur måste inkludera hela samhället. Det är viktigt med satsningar på skolan, med bemannade skolbibliotek, inköp av böcker och läsundervisning, men det behövs också ett fungerande ekosystem för litteraturen. Barn behöver läsande förebilder, och då behöver hela samhället vara med. Det ska vara goda villkor för folkbiblioteken, för föreningslivet och civilsamhället samt för folkbildningen. Vi vet att studieförbundens verksamhet bidrar stort med både läs- och skrivfrämjande insatser i hela Sverige. Därför vill vi se en bred satsning på läsandet för alla barn och unga som en självklar prioritet.

Herr talman! Det här är ett viktigt betänkande med många angelägna frågor som rör just barn och ungas tillgång till kultur. Vi står såklart bakom alla våra yrkanden, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till vår reservation 5 om kulturskolan.

Jag vill avslutningsvis påminna om att tillgången till kultur och skapande för barn och unga i vårt land är en angelägenhet som vi i kammaren måste ta på allra största allvar.

(Applåder)

Anf. 39 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Amanda Lind för anförandet.

Det var vackert när du talade om kulturskolan, och jag blev lite berörd. Det lät som en lovsång till kulturskolan. Det var harmoni och vackra klanger – nästan som ett musikstycke.

I kulturskolan ska alla delta, var du än bor någonstans. Och det är en kulturskolelag som ska lösa detta.

Jag har läst Göteborgs-Posten, och man ska veta att i Göteborg styr Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tillsammans med Miljöpartiet. Det är de som har hand om kakan.

I Göteborgs-Posten framgår det att stadens nedskärningar har kommit till kulturskolan. Tolv heltidstjänster, främst inom ämnet musik, ska bort, vilket innebär att cirka 960 elever kommer att förlora sin kulturskolelärare. Med tanke på hur oerhört många positiva effekter musikutövande har på barn är detta inget annat än tragiskt.

Hur harmonierar detta med det vi hör här om hur viktigt det är att alla kan delta, om det är så att 960 elever kommer att förlora sin kulturskolelärare i en kommun där Miljöpartiet styr tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet?

Anf. 40 AMANDA LIND (MP) replik:

Herr talman! Jag skulle nog våga påstå att i princip vilka kommunpolitiker som helst som jag talar med, oavsett politisk färg, vill satsa på kulturskolan. Man anser att det är en viktig verksamhet för eleverna och för föräldrarna. Det är något man vill ha i sin kommun.

Men det är klart att det blir svårt när en kommun har en budget att förhålla sig till i en lågkonjunktur med hög inflation, med otillräcklig uppräkning av statsbidragen, vilket SKR har poängterat i flera år. Dessutom har Sverige genomgått en pandemi. Vi hade ett högre statligt stöd till kulturskolan, på 200 miljoner kronor, och det valde den här regeringen att sänka till 100 miljoner kronor. Det har inneburit att många kulturskolor runt om i landet har behövt spara. De har behövt dra in på de utvecklings-

insatser som har varit viktiga för att nå just de barn och unga som är längst ifrån kulturskolans verksamhet.

Jag vill rikta frågan tillbaka till ledamoten Roland Utbult. Vad avser din regering att göra för att stärka förutsättningarna för kulturskolan i alla kommuner i hela vårt land?

Anf. 41 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman och ledamoten Lind! Jag tycker kanske att det är lite osjyst att dra upp att man har dragit ned de 200 miljonerna till 100 miljoner. Vi är nämligen tillbaka till hur det var före pandemin. Ledamoten vet ju att pandemin innebar särskilda åtgärder. Nu är man tillbaka till hur det var innan, i ett normalläge.

För att tala musikspråk låter det här väldigt atonalt i mina öron. Jag får inte riktigt ihop det. Alla politiker i kommunerna runt om i Sverige vill tydligen väl, men det verkar inte så i Göteborg.

Budget är svårt, som ledamoten säger. Man ska hålla igen på grund av inflation och annat. Men Göteborgs stads budget är på 50 miljarder, det vill säga 50 000 miljoner, och det här handlar om en nedskärning på 10 miljoner kronor. Det är beklämmande att man i en budget på 50 miljarder, alltså 50 000 miljoner, drar ned med 10 miljoner på kulturskolan. Det drabbar över 900 elever och dessutom lärare.

Vi menar båda att kulturskolan är väldigt viktig. Men här är det inte harmoni. Här är det inga sköna klanger. Många tycker att det är rent sorgligt att man gör så här. Det är Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som styr över detta.

Anf. 42 AMANDA LIND (MP) replik:

Herr talman! Nu talar vi om de statliga insatserna för kulturskolan och den nationella politiken, inte om Göteborgs kommun, med all respekt för ledamoten Utbult.

Kommunerna i Sverige är i ett tufft läge. Vi har haft en pandemi. Återhämtningen har varit svår. Vi vet inte minst att många halkade ur kulturskolan under den tiden, kanske särskilt de som var längst ifrån kulturskolans verksamhet.

Vi i Miljöpartiet ville permanenta och höja det statliga stödet till kulturskolan, just för att vi såg hur viktigt det var att nå ut till fler. Vi vill inrätta en kulturskolelag för att stärka kulturskolans förutsättningar i hela landet, och vi vill att kulturskolan ska vara en plats där man kan möta bredden – där fler barn och unga får prova, lära sig och utveckla sina skapande förmågor – men också där talanger kan vidareutvecklas och bli just en del av det svenska kultur- och musikundret framåt.

Den här regeringens låga ambitioner är beklagliga. Det duger inte att titta tillbaka på hur det var före pandemin när vi nu ser hur kulturskolor runt om i landet tvingas spara. Det duger inte att ge kommunerna otillräcklig uppräknig av statsbidragen och därmed pressa deras budget.

Jag förväntar mig mer av regeringen. Och jag hoppas att ledamoten Roland Utbult framöver kan presentera en mer offensiv politik för kulturskolan här i talarstolen.

Anf. 43 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M):

Herr talman! Jag har haft privilegiet och möjligheten att växa upp i ett hem som var fullt av kultur – musik, konst, litteratur, film, hantverk, slöjd och mat- och bakkonst. Där fanns Astrid Lindgrens och Maria Gripes böcker, Georg Riedels tonsättningar, Allan Edwalls karaktärer och Alfons bus och grubblerier. Men det är inte förrän nu i vuxen ålder, då jag själv ska fostra mina barn, som jag förstår fullt ut vad kulturen har bidragit med och gjort för mig.

Kulturen är en skatt som både du och jag bär med oss hela livet och som jag hoppas ska gå i arv till inte bara mina barn utan också generationer därefter, precis som den kultur jag fick till mig många gånger har vandrat genom generationer före mig. Kulturen hjälper oss att förstå vilka vi är och varifrån vi kommer. Den granskar och ifrågasätter. Den berättar och bekräftar.

Flera studier visar att såväl fysisk aktivitet som kultur har en positiv effekt på människors hälsa. Kulturen stärker också ditt välmående, oavsett om du själv deltar i den kulturella aktiviteten eller om du tar del av den som publik.

Herr talman! Att idrotta eller ta del av friluftsliv eller kultur har bevisligen positiva effekter på oss människor samtidigt som vi genom dessa aktiviteter får stöd i formandet av oss som individer. Det understryker vikten av att just idrott, friluftsliv och kultur når särskilt våra barn och unga.

Jag är därför stolt över att vi i dag har en regering som vill att alla barn ska nås av just detta, oavsett bakgrund eller ekonomiska möjligheter. Genom vår politik kommer också fler att kunna göra det.

Vad gör då regeringen konkret för att stärka barns och ungas fritid? För det första inför vi kultur- och fritidskortet. Det är en helt unik och riktad satsning som kommer att stärka barns och ungas fritidsaktiviteter. Regeringen arbetar för att kortet ska lanseras 2025.

För det andra har regeringen utsett en kommitté med uppdrag att ta fram en svensk kulturkanon. Syftet är att den ska vara levande och kunna användas som ett verktyg för bildning, gemenskap och inkludering. Den ska också uppmuntra till fördjupning och förkovran.

För det tredje gör vi en unik satsning på läsande. I tidigare anföranden har vi hört hur viktigt det är. Regeringen presenterar riktiga och konkreta satsningar. Bland annat avsätter vi 40 miljoner kronor årligen 2024–2026 för insatser på folkbibliotekens läsfrämjande arbete för barn och unga.

Vi fokuserar också på fysiska läromedel i skolan. Barn och elever måste få tillgång till böcker. Regeringen har inrättat ett nytt statsbidrag för just inköp av skön- och facklitteratur. Bara i år har 176 miljoner kronor avsatts. Det motsvarar ungefär 880 000 böcker.

Herr talman! Ytterst är läsning en fråga om demokrati och likvärdighet. Det handlar dels om tillgången till utbildning och kultur, dels om möjligheten att ta plats i vårt samhälle som en aktiv medborgare i ett demokratiskt Sverige.

När barn sjunker in i en bok får de utlopp för en inbyggd nyfikenhet. De behöver koncentrera sig och avskärma sig. De får hjärngymnastik i en värld av komplexa tankar, logik och humor. Rätt bok vid rätt tillfälle hjälper läsaren att slappna av, lindrar stress och ger ro i sinnet.

Läsning är också det bästa sättet att ta reda på saker, att lära sig mer. Det är vidare ett fantastiskt bra och konkret sätt att utöka sitt ordförråd

samtidigt som man inhämtar ny kunskap och nya idéer. Genom texter får man erfara ordens makt i poesi, fantasi, ordlekar och skämt. Som en följd blir man skicklig på att använda språket, så att man förmår kommunicera med andra på ett tydligt och övertygande sätt.

Böcker överbryggar avstånd i tid och rum. Vi lär oss empati genom att ta del av mänskliga erfarenheter från gången tid och i nutid och framtid.

Herr talman! Barndomen är den period då vi bygger upp vår läskompetens för resten av livet. Forskning visar att barn lär sig läsa fram till ungefär åtta års ålder. Efter denna ålder läser man i stället för att lära.

En internationell studie från 2021 visar att skillnaderna i läsförståelse i årskurs 4 ökade kraftigt mellan elevgrupper och mellan skolor. Och enligt en Pisamätning från 2023 når en fjärdedel inte upp till den nivå i läsförståelse som anses vara nödvändig för fortsatt lärande. Det kan vi inte acceptera, herr talman.

Läskompetens är en nyckel till framgång i livet, och Sverige måste vara ett läsande land. Att stärka läsförmågan, inte minst hos barn och unga, är en av regeringens och Moderaternas viktigaste och främsta prioriteringar inom området barn och unga.

Här spelar biblioteken en avgörande roll. Regeringen har därför avsatt 40 miljoner kronor årligen för insatser på folkbibliotekens läsförämjande arbete för barn och unga.

Herr talman! Som jag har redogjort för gör regeringen nu flera satsningar på barn och unga för att de ska få en alltmer meningsfull fritid inom både idrott och kultur. Idrotten ska nå dem som riskerar att hamna utanför, och fler barn måste lockas till böckernas värld. Statliga museer och teatrar runt om i landet gör många insatser för att nå barn och unga, och vi gör också mycket mer än vad jag har möjlighet att lyfta fram i dag.

Riksteatern ska enligt ett riktlinjebeslut för i år särskilt verka för att öka intresset för scenkonst för barn och unga, och 177 miljoner fördelas också inom ramen för Skapande skola. Genom att uppleva kultur i olika former och att få vara med och skapa och utöva kultur utvecklar barn sin kreativitet och sitt självständiga tänkande. Detta, fru talman, är det bästa vi kan ge våra barn.

Jag kan inte nog understryka vikten av att alla barn i hela landet får just den möjligheten, och de tre konkreta satsningar jag har lyft fram kommer att göra att fler just når det. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 44 KRISTOFFER LINDBERG (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservation 3.

Alla människor har rätt till kultur och bildning och en värdefull fritid. Här har kulturskolan en otroligt viktig roll i att ge barn och unga möjlighet till kulturutövande. Kulturskolan finns i dag i nästan alla kommuner, såväl i storstad som i lands- och glesbygd. Därför är den av särskild vikt när vi nu pratar om just kultur och fritid för barn och unga i hela Sverige.

Riksdagen har beslutat att staten ska bidra till en mer tillgänglig och jämlik kulturskola av hög kvalitet i såväl utbud som undervisning. Det finns numera ett statligt utvecklingsbidrag att använda för att utveckla verksamheten.

Vi socialdemokrater vill att detta utvecklingsbidrag ska ligga på en högre nivå än i dag, och det är också därför vi i vår budget föreslog en fördubbling från regeringens 100 miljoner till 200 miljoner.

Vi ser hur utvecklingsbidraget har använts för att utveckla och bredda den befintliga verksamheten genom att till exempel starta uppsökande verksamhet och erbjuda nya kultur- och undervisningsformer för att nå barn och unga som inte tidigare hittat till kulturskolan.

Fru talman! Kulturskolan är i grunden ett kommunalt ansvar, men dess betydelse för barns och ungas tillgång till kultur och en aktiv fritid gör den också till en nationell angelägenhet, menar vi socialdemokrater. I en enkät som Kulturskolerådet gjort framgår att 46 procent av de svarande kommunerna tvingas ge ett lägre anslag till kulturskolorna i år, samtidigt som 43 procent ligger kvar på en oförändrad budget, vilket utan kompensation för pris- och löneökningar också är en nedskärning. Att fler än nio av tio kulturskolor nu tvingas till neddragningar riskerar ofrånkomligen att drabba barns och ungas möjlighet att ta del av kulturskolans verksamhet.

Bakgrunden är kommunernas tuffa ekonomiska situation och regeringens otillräckliga statsbidrag till kommunerna. Vi ser nu konsekvenserna av regeringens politik. Det handlar inte bara om nedskärningar i vården, skolan och omsorgen utan också om kulturskolans grundfinansiering.

I dag är det tydligt att deltagandet i kulturskola är ojämnt. Av en rapport framtagen av riksdagens utredningstjänst framgår att 81 procent av eleverna i kulturskolan har minst en förälder med eftergymnasial utbildning. Det ska jämföras med snittet för riket som helhet, som är 60 procent. Vidare kan vi konstatera att kulturskolan finns med ett rikt utbud och bra förutsättningar i många delar av landet, medan det i vissa kommuner inte finns någon kulturskola alls. I vissa kommuner tas det ut höga avgifter, men i andra är både undervisning och instrumenthyra avgiftsfritt.

Att möjliggöra kulturskola till fler är en viktig fråga för oss socialdemokrater, och vi vill därför att regeringen utreder frågan hur staten ytterligare kan bidra till att stärka och tillgängliggöra kulturskolan i Sverige, både vad gäller hur vi tryggar den framtida tillgången till utbildade kulturskolelärare och frågan om alla barns jämlika förutsättningar att delta i verksamheten, liksom hur vi kan säkerställa tillgången till kulturskola i hela landet.

Fru talman! Barns och ungas tillgång till kultur är inte bara en fråga för landets kulturskolor. Skolan är också en viktig arena för att låta barn uppleva professionell scenkonst under sin uppväxttid.

I vissa skolor och kommuner finns det redan ett föredömligt arbete för att garantera barn och unga tillgång till skapande och kulturupplevelser, inte sällan kopplat till de statliga medlen för Skapande skola. Samtidigt finns det elever som sällan eller aldrig under sin skoltid kommer i kontakt med dessa upplevelser.

Tillgången till scenkonst och eget skapande för barn och unga är ojämnt fördelat. En nationell kulturgaranti skulle kunna vara en modell för hur alla barn och unga i Sverige garanteras att kontinuerligt få uppleva professionell scenkonst och eget skapande under sin skoltid. Vi menar att denna fråga är värd att undersöka vidare. Här kan det finnas inspiration att hämta från den norska modellen, Den kulturelle skolesekken. Sverige bör därför på nationell nivå utreda frågan om hur alla barn och unga ska garanteras tillgång till kultur, scenkonst och eget skapande.

Fru talman! Vi är alla olika. Kulturskola eller föreningsdriven idrott fångar upp många barn och unga, men självklart inte alla. En viktig del för många barn och unga är den öppna fritidsverksamheten. Det är en verksamhet som inte får komma bort i debatten.

I juni 2022 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning för att samla kunskap om och analysera den öppna fritidsverksamheten. Det handlade om att identifiera hur den kan kvalitetssäkras och utvecklas för att bli en mer tillgänglig verksamhet. I utredningsuppdraget fanns också att särskilt analysera hur fritidsverksamheten kan inkluderas i det övergripande brotts- och våldsförebyggande arbetet.

Utredningen skulle ha redovisats senast den 1 december i fjol, men tyvärr lades utredningen ned av den nya regeringen. Vi socialdemokrater beklagar detta. När regeringen nu har lagt ned denna utredning uppmanar vi regeringen att komma med andra förslag för att stärka ungdomars tillgång till värdefulla fritidsaktiviteter utanför idrottsrörelsen och kulturskolan. Hittills har vi inte sett några förslag.

Fru talman! Jag hoppas att vi alla är överens om att det behövs en medveten och långsiktig politik som skapar förutsättningar för en aktiv och värdefull fritid för barn och unga, där kulturen är en naturlig del av uppväxten. Varför är det viktigt, då? Jo, tillgång till kultur och fritid är ett mått på hur välmående ett samhälle är. Ett samhälle som ser värdet av kultur och orkar verka för att bygga upp en fungerande infrastruktur för kulturen har investerat långsiktigt både i sin befolkning och i samhällsutvecklingen. Det är just vad kultur och fritid för barn och unga handlar om – en livslång investering.

(Applåder)

I detta anförande instämde Lawen Redar (S).

Anf. 45 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Då var vi där igen, då, i kulturskolan. Det var ett fint och vackert musikstycke som ledamoten Lindberg framförde här. Det var inte så mycket dissonans, om man utgår från talet.

Det är vetenskapligt bevisat att när man spelar och sjunger får man mer förståelse för varandra, och man tränar upp empatiska förmågor. Det kan vara bra även i ett replikskifte, kanske.

Men det finns en dissonans här. Det är något som skaver. Vi är ju båda involverade i musik – många i kulturutskottet är det – och vi är också överens om att utvecklingsbidraget är och har varit viktigt, precis som vi hörde i anförandet.

Vari består då dissonansen? Jo, om ni verkligen, som uttrycks i anförandet, prioriterar kulturskolan så högt skulle ju Socialdemokraterna i Göteborg också göra det.

Här drar man i stället bort 10 miljoner från kulturskolan i Göteborg – i en budget på 50 miljarder, alltså 50 000 miljoner. Det får konsekvenser för barnen. Över 900 elever förlorar sin undervisning i kulturskolan.

Anf. 46 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik:

Fru talman! Jag får känna mig hedrad över att här i dag vara invald i Göteborgs kommunfullmäktige.

Vi socialdemokrater har förutom att inte skära ned det statliga utvecklingsbidraget till kulturskolan föreslagit 10 miljarder kronor mer än regeringen till kommuner och regioner. Det är totalt 26 miljarder kronor till kommunsektorn för 2024 i vår budget. Detta hade på ett betydligt bättre sätt värnat den kommunala grundfinansieringen av kulturskolan. Tyvärr röstade ledamoten själv nej till detta i den här kammaren.

Vi tillsatte en utredning för att kvalitetssäkra och stärka den öppna fritidsverksamheten. Den har ledamotens regering lagt ned. Vi vill att frågan om nationell kulturgaranti för barn och unga utreds. Det har ledamoten själv sagt nej till.

Frågan till Roland Utbult blir då: Vad vill ledamoten och ledamotens parti göra för att stoppa såväl kulturskolekrisen som välfärdskrisen, som regeringen orsakar i landets kommuner?

(Applåder)

Anf. 47 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Göteborg är Sveriges andra största stad. Det är inte helt obetydligt. Det är en ganska stor budget – 50 miljarder, alltså 50 000 miljoner. Ändå har man mage att dra ned med 10 miljoner, som drabbar över 900 elever. Jag tycker att det är skrämmande. Och det är socialdemokrater som tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet styr och ställer i Sveriges andra största stad.

Man kan fransäga sig ansvar och säga: Vi talar om nationella pengar. Men det handlar trots allt om en prioritering och om vad man tycker är viktigt.

Jag hörde anförandet. Det var ett vackert anförande. Ledamoten talar fint om vad kulturskolan betyder. Jag tror att vi i talarstolen är överens om vikten av kulturskolan. Men i praktiken och i verkligheten visar socialdemokrater hur man egentligen ser på kulturskolan, om man går med på detta tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet i Göteborg.

Göteborg har av tradition varit väldigt socialdemokratiskt. Därför är jag bekymrad om partiet har den här attityden. Att man här talar vackert om detta är en sak, men det känns helt enkelt inte fair att man i praktiken drar ned med 10 miljoner – av 50 miljarder – som drabbar över 900 elever och ett antal lärare.

Anf. 48 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik:

Fru talman! Jag befinner mig fortfarande i Göteborgs kommunfullmäktige, vilket jag finner besynnerligt. Men jag uppfattar egentligen inte något konkret över huvud taget från Roland Utbult som på allvar skulle göra skillnad för landets kommuner när det gäller att klara välfärden eller att klara kulturskolekrisen. Roland Utbult har ett exempel, och det är Göteborgs kommun, och det ska vi diskutera här i riksdagens talarstol.

Men problemet handlar om att regeringen inte kompenserar kommunerna tillräckligt. De tvingas till neddragningar, inte bara inom vård, skola och omsorg utan också inom till exempel kulturskolan. Det nämnde jag i mitt anförande. Nio av tio kulturskolor tvingas till neddragningar. Det är en konsekvens av regeringens politik. Just nu ser vi ett halverat utvecklingsbidrag till kulturskolorna, och vi ser att det behövs mer resurser till kommunerna. Nio av tio kulturskolor tvingas till nedskärningar, och här står ledamoten svarslös.

Politik är att vilja, men det kan också formuleras: Politik är att välja. Det är tydligt för alla vad denna regering väljer och prioriterar. Det är inte kultur och fritid för barn och unga.

(Applåder)

Anf. 49 ROLAND UTBULT (KD):

Fru talman! Jag ställer mig bakom utskottets förslag till beslut och yrkar avslag på motionerna.

Ibland för vi i politiken en ganska utdragen kamp för något som vi tror på. Det är riktigt roligt när det lyckas. Ett sådant exempel är fritidskortet. Det är en ganska lång resa från fritidspeng till det fritidskort som nu håller på att formas. Tillåt mig att vara stolt och glad för denna innovation.

Vi kristdemokrater har kämpat hårt för att, vid sidan om andra riktade reformer, införa fritidskortet. För oss är barnfamiljerna några som bör prioriteras i tuffa tider. Barn ska inte behöva känna ekonomisk stress eller behöva betala priset för att föräldrarna har svårt att betala sina räkningar. Fritidskortet ska möjliggöra för barn och unga att fortsätta med fotbollen eller dansen även om mamma och pappa för tillfället har det tufft ekonomiskt. Det är en viktig lindring i en tuff ekonomisk tid.

Så här är det tänkt att fungera: Fritidskortet ska innehålla ett värde som kan användas som betalning för barn och unga i åldrarna 8–16 år för fritidsaktiviteter inom till exempel idrottsrörelsen, friluftorganisationer och andra organisationer inom civilsamhället och kulturområdet. Beloppets storlek kommer att ha en differentierad utformning för att särskilt stötta barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll så att de kan ta del av fritidsaktiviteter.

Barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd ska uppmärksammas så att fritidskortet kommer dem till godo i lika stor utsträckning som det gör för andra barn och unga. Vi gläds åt att det som vi kämpat för så länge kommer på plats 2025.

Fru talman! Jag vill säga något om kulturkanon. Syftet med denna kanon är att göra svensk kultur tillgänglig för fler. En svensk kulturkanon ska vara ett levande och användbart verktyg för bildning, gemenskap och inkludering. Det är alltså ett bildningsprojekt för alla medborgare. Den kan också vara ett sätt att skapa förståelse för Sveriges historia. En lärare uttryckte det så här: Listan skulle åtminstone ge mig något att börja med, och sedan kan jag söka mig vidare på egen hand.

Regeringen utsåg i december 2023 Lars Trägårdh – framstående akademiker, historiker och professor vid Uppsala universitet – att leda arbetet med att ta fram Sveriges nya kulturkanon.

Den handlar alltså om bildning för alla och – lyssna nu! – inte om en lyx för några få, där bildning är något självklart och givet. Processen ska vara öppen och inkluderande. Jag tycker att det är viktigt att poängtera. Bildning är något som måste eftersträvas och vinnas av människor.

Vi har hört flera anföranden om vad läsningen betyder för barn och unga. Vi vet att 17-åringar som inte har läst så mycket har ungefär 15 000 ord att använda. De 17-åringar som har haft mycket läsning hemma och som har läst mycket har uppemot 50 000 ord att använda. Det blir en klasskillnad, om man får använda det uttrycket. Det är då viktigt att denna kulturkanon kan bidra till ökad läsning och ökad förståelse.



I direktiven anförs bland annat att det är av särskild vikt att barn och unga får möjlighet att ta del av det som den svenska kulturskatten har att erbjuda. Samtidigt behöver denna kulturkanon uppmuntra till fördjupning och förkovran genom hela livet. En svensk kulturkanon behöver därför enligt direktiven vara relevant och tillgänglig för både barn och vuxna. Det här ska redovisas den 31 augusti 2025.

Fru talman! Jag vill också säga någonting om kulturskolan, som har varit uppe i några replikskiften.

Vid en sökning på riksdagens hemsida och ordet ”kulturskolan” får man upp det antal tillfällen som ledamöterna har pratat om kulturskolan. Lite roligt att se, om ni ursäktar att jag är lite stolt för en kort sekund, är att jag har nämnt kulturskolan vid flest tillfällen – hela 50 gånger! Nu blir det ytterligare några till. På andra och tredje plats kommer Vänsterpartiet och Centerpartiet.

Detta kanske inte säger något mer än att kulturskolan är viktig för oss kristdemokrater. Vi kanske alla bör prata mer om vikten av att fler barn och unga ges möjlighet att ta del av kulturskolans utbud. Kulturskolorna i Sverige är unika i världen, eftersom tanken är att alla ska ha råd att låta sina barn få lära sig att spela ett instrument eller att utöva annan kulturell verksamhet utan tanke på bakgrund eller ekonomiska förutsättningar. Vi ser det som värdefullt att värna om denna verksamhet.

Som jag nämnde i replikskiftet är det vetenskapligt bevisat att när man spelar musik ihop får man mer förståelse för varandra, och man tränar även upp empatiska förmågor. Det här kan också kopplas till fritidskortet, som är tänkt att kunna användas för betalning av avgifter till kulturskolan. På det viset får det ytterligare en social innebörd.

Det finns många utmaningar när det gäller kulturskolan, något som vi har hört när vi har diskuterat detta i dag, till exempel att nå alla barn oavsett kön och bakgrund och på så sätt bidra till det viktiga nationella kulturpolitiska målet om att alla barn ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. För Kristdemokraterna är det fortsatt viktigt att värna kulturskolorna och få fler barn och unga att ta del av utbudet och på så sätt berika sina respektive liv.

(Applåder)

Anf. 50 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik:

Fru talman! Fritidskortet är väl regeringens i princip enda satsning på kultur och fritid för barn och unga. Gång på gång skjuts införandet upp. Alla har hört talas om det – ingen har sett det. Frågan är väl snart om vi någonsin kommer att få se det.

I år finns det 731 miljoner som avses att betalas ut. Men systemet finns ännu inte på plats. Vi socialdemokrater har därför föreslagit att de här pengarna i stället ska användas till fler idrottsplatser och idrottsanläggningar, vilket det är stor brist på i landet. Varför säger regeringspartierna nej till det?

Försäkringskassan har haft uppdraget att utreda och förbereda förvaltningen av ett utförrregister, alltså vilka föreningar som man ska kunna använda sitt fritidskort hos. Försäkringskassan flaggar för betydande kostnader för att införa och administrera detta register över föreningar. Myndigheten säger själv att även om resurser tillförs finns en stor utmaning i

att ha ett utvecklat register med adekvat kvalitet under 2025. Det finns alltså en risk att man inte klarar uppdraget ens till nästa år.

Mina frågor till ledamoten är: Vilka effekter får det för alla inblandade myndigheter att administrera fritidskortet? För Försäkringskassan krävs betydande resurser och personalökningar. Kommer myndigheten att få ökade anslag för att klara detta, eller är tanken att det ska tas inom befintligt anslag till myndigheten? Vilket arbete är det som Försäkringskassan ska sluta göra för att kunna administrera regeringens fritidskort?

Anf. 51 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, ledamoten Lindberg!

En av effekterna av fritidskortet är att det blir kostnader för framtagandet även under detta år. Som vi vet är E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Statens kulturråd alla inblandade i att ta fram det här, så där finns en del kostnader.

När man genomför ett sådant här fritidskort är det väldigt viktigt att tänka på att man måste skydda sig mot eventuella effekter som kriminella handlingar. Som på de flesta områden finns det säkert kriminella som vill utnyttja det här för att berika sig på något sätt. Att det tar tid ser jag därför egentligen som något positivt, eftersom man då kan säkra kortet på ett bra sätt. Därför är också så många myndigheter inblandade.

Jag har stor tilltro till att regeringen analyserar ekonomin både för det här året och för kommande år och även för arrangemanget runt om. Detta kostar mycket pengar, men eftersom det är till för barn och unga tror vi att det passar in i det som vi alla vill här och tror på, nämligen att stärka barns och ungas möjligheter till fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter.

Anf. 52 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik:

Fru talman! Mot bakgrund av den rapportering vi har fått från Försäkringskassan måste vi väl alla kunna konstatera att det finns en del bekymmer med införandet av fritidskortet.

Försäkringskassan konstaterar redan nu, våren 2024, ett år efter att fritidskortet enligt ursprungsbeslutet skulle ha varit lanserat, att man fortfarande har svårt att få till föreningsregistret. Försäkringskassan konstaterar att en enkel administration inte är möjlig att kombinera med kontroll och säkerhet – såklart – och trots en hög kontrollambition ser Försäkringskassan att bland annat regelverket för ideella föreningar innebär en hög risk för kriminellt utnyttjande.

Vidare varnar man för att införandet av detta register innebär en undanträngningseffekt på andra delar av Försäkringskassans verksamhet. Detta säger man är ”bekymmersamt”. Min fråga är: Vad är det Försäkringskassan ska prioritera bort?

Om vi kollar på kostnaderna är bedömningen att den totala kostnaden för it-utveckling uppgår till 291 miljoner kronor. Löpande administrationskostnader årligen uppgår till 218 miljoner kronor. Antalet årsarbetare går från 20 första året till 160 från och med andra året som kortet är infört. Därtill ska 730 miljoner kronor betalas ut.

Vi är alltså uppe i miljardbelopp. Samtidigt tvingas kommun efter kommun att skära ned på kultur och fritid för barn och unga, och föreningslivet lever under stora ekonomiska svårigheter. Hittills har heller inte en enda unge sett ett öre av de här pengarna.

När är kortet på plats? Kommer Försäkringskassans anslag för administration att öka ytterligare?

Anf. 53 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Det sista kan jag svara på: Planen är att det kommer 2025 om inte världen går under, men det ska vi väl inte tro.

Det här är till för barn och unga. Det är det som är själva kärnan i det: fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter för barn och unga.

Jag är fascinerad över att ledamoten Lindberg är så oerhört insatt och så intresserad av det här kortet. Det är lovande, tycker jag. Även om vi ser bekymmer – att det kommer att kosta mycket och att kriminella kan komma att vilja utnyttja det – skulle jag vilja uppmana också ledamoten Lindberg att säga ja till det här. Var positiv till att det handlar om barns och ungas aktiviteter!

Jag vet inte om det kan vara så att man är lite avundsjuk på att just Kristdemokraterna och andra partier har drivit fram det här. Det är inte ens egen idé utan någon annan som kommer på det. Jag uppmanar ledamoten Lindberg att säga ja till fritidskortet, för det kommer att bli en succé!

Anf. 54 AMANDA LIND (MP) replik:

Fru talman! Även ledamoten Utbult talar vackert om kulturskolan – nästan som ett musikstycke! Men det räcker ju inte att tala varmt om kulturskolan; det handlar om att gå till handling.

Under vår tid i regeringen inrättade vi i Miljöpartiet tillsammans med Socialdemokraterna en nationell politik för kulturskolan. Vi införde ett utvecklingsbidrag till kulturskolan som var helt centralt för att landets kulturskolor skulle få möjlighet att testa nya metoder, nå ut till nya grupper och utveckla sin verksamhet. Vi stärkte kulturskollärautbildningen och inrättade ett kulturskoleråd, en samordning genom Kulturrådet, som gav möjlighet att sprida goda exempel till kulturskolor runt om i landet.

Fru talman! När vi har diskuterat kulturskolan tidigare här i dag har jag ställt frågan till ledamoten Utbult vad Kristdemokraterna avser att göra för att stärka kulturskolorna i Sverige framöver. Vi vet att Sveriges kommuner är hårt pressade av inflationen och att många kulturskolor har fått se sina budgetar minska. Samtidigt har det statliga stödet till kulturskolan minskat från 200 miljoner till 100 miljoner kronor. Vad är Kristdemokraternas och Tidöregeringens svar på hur vi kan stärka tillgången till kulturskolan för alla barn i hela vårt land?

Anf. 55 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att vi är överens om vikten av en kulturskola för våra barn och unga – av att de får möjligheten att lära sig spela eller dansa, eller utöva någon annan kulturell aktivitet inom kulturskolans verksamhet. Jag har själv sett betydelsen av att ungdomar får den möjligheten med hjälp av duktiga lärare som engagerar sig och visar vägen. Det har betytt otroligt mycket i vår familj, om jag får säga så.

Jag tycker att det som gjordes av den förra regeringen och ledamoten Amanda Lind när ledamoten var kulturminister är fantastiskt bra, absolut. Utvecklingsbidraget är viktigt. Det är 100 miljoner, och utskottet ser positivt på att det statliga bidraget till den kommunala kulturskolan har förlängts. Det är alltså en majoritet som menar att detta är viktigt. Alla tycker naturligtvis det, men även utskottet i sin helhet menar detta.

När det gäller vad jag kan lova här och nu: Man ska vara försiktig med löften, men att aktivitetsstödet på 100 miljoner blir kvar framöver är jag helt övertygad om. Det kommer Kristdemokraterna också att slåss för.

Anf. 56 AMANDA LIND (MP) replik:

Fru talman! Tack för beskedet, ledamoten Utbult! Det är positivt att höra att Kristdemokraterna ämnar arbeta för att fortsätta förlänga stödet, men jag förväntar mig mer. Om man talar så varmt om kulturskolan förväntar jag mig en mer offensiv kulturskolepolitik.

Dels vet vi att landets kommuner behöver stärkta statsbidrag för att slippa kompensera för inflationen och lågkonjunkturen genom att göra neddragningar på välfärd och kultur, dels vet vi att utvecklingsbidraget till kulturskolorna är väldigt efterfrågat och uppskattat. När det låg på 200 miljoner användes det till så mycket viktig verksamhet. Kan ledamoten Utbult lova att också kämpa för att fördubbla det statliga kulturskolestödet? Det är min fråga där.

Sedan undrar jag också hur man ser på frågan om fritidskortet. Det är nämligen någonting man har sagt att man vill använda sig av till kulturskolornas verksamhet också. Det låter ju lovvärt, men vi vet att landets kulturskolor har larmat om att risken med ett sådant typ av stöd är att köerna ökar till kulturskolan. Om man inte samtidigt ger tillräckligt stöd till kulturskolorna så att de kan anställa nya lärare och utveckla nya ämnen och nya kurser riskerar detta med ett fritidskort att bli ett slag i luften. Hur ämnar Kristdemokraterna jobba för att komma till rätta med det?

Anf. 57 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Fru talman! Det går flera tankar i huvudet samtidigt här.

När vi talar om prioriteringar, hur jag ser på detta med kulturskolan och våra och regeringens satsningar skaver det ändå lite om jag tänker på det tidigare replikskiftet om Göteborg och de satsningar som inte görs där. Där drar man ned på kulturskolorna – i en budget på 50 miljarder drar Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet ned på kulturskolorna med 10 miljoner, vilket drabbar 900 elever. Det skaver lite i detta sammanhang, och det är där jag får lite bekymmer. Om man verkligen prioriterade detta – och menade det från hjärtat, så att säga – skulle det sprida sig ut i kommunerna, för vad vi gör nationellt här ger signaler ut till kommunerna. Det är alltså någonting som skaver där.

Jag kan inte lova att utvecklingsbidraget höjs. Det har jag inte mandat att göra. Jag kan arbeta för det och ta upp det med berörda inom regeringen. Det kan jag göra, och det kan jag lova att jag gör – men att det får någon effekt kan jag inte lova. Låt oss dock vara eniga om att de 100 miljoner som ledamoten var med om att införa är viktiga för barns och ungas möjligheter, och låt oss se det som någonting positivt! Även fritidskortet skulle jag vilja att ledamoten anammade fullt ut.

Anf. 58 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru talman! Det är samhällets ansvar att ge alla barn och unga i landet lika goda möjligheter att bygga vidare på den första upptäckar- och skaparglädjen som vi kan se hos små barn. Vi behöver uppmuntra lusten att söka kunskap och lära sig nya saker, vidga sin värld och ta del av nya sammanhang. Det är därför grundläggande att alla barn under hela sin uppväxt har tillgång till kulturella verksamheter där de själva är skapande men också att de får uppleva professionellt utövad kultur inom olika genrer.

Det finns stora skillnader när det gäller barns tillgång till kultur i dag. Kommer du från ett hem med höga inkomster och har högutbildade föräldrar är chansen mycket större att du har fått gå på teater eller en konsert än om dina föräldrar har arbetarbakgrund. Det är också mycket större chans att du går kurser hos kulturskolan om dina föräldrar är födda i Sverige.

Trots att det finns ett nationellt mål om att särskilt prioritera barns och ungas tillgång till kultur finns det i dag inget systematiskt och samlat arbete för att nå det målet. Det finns inte ens samlad nationell statistik att utgå ifrån om man vill mäta hur det går med målet.

Fru talman! Så här kan det inte fortsätta. Vi har både FN:s barnkonvention, som säger att alla barn har rätt till kultur, och våra egna nationella mål att arbeta utifrån. Från Vänsterpartiet vill vi se rejäla och effektiva satsningar både på barns eget skapande och på deras tillgång till professionell scenkonst och andra kulturupplevelser.

En utmärkt arena för att nå alla barn är förstås skolan, som dessutom har ett tydligt kompensatoriskt uppdrag att jämma ut de skillnader som olika uppväxtvillkor ger. Men bara i två av landets regioner och i ett fåtal kommuner finns i dag en kulturgaranti som garanterar alla elever ett visst antal scenföreställningar under skoltiden och ibland även insatser från Skapande skola. Andra elever kan gå hela sin skolgång utan att komma i kontakt med en scenkonstföreställning eller göra ett museibesök, trots att styrdokumentet för olika skolformer betonar vikten av att elever får möta kultur i skolan.

Många lärare är positiva till att till exempel ta del av museernas utställningar och material, men ekonomi, tidsbrist och geografiska avstånd utgör hinder för att de ska kunna realisera det.

Riksantikvarieämbetet fick i uppdrag för några år sedan att undersöka vad som krävs för att öka interaktionen mellan skolan och kultursektorn, och man konstaterade att det som saknas i styrkedjan är någon som följer upp barnens rätt till kultur i skolan. Vänsterpartiet föreslår därför två reformer: en nationell scenkonstgaranti och en utredning om en ny yrkesroll i skolvärlden i form av en kulturpedagog. Vi vill att varje skola ska ha tillgång till en kulturpedagog som kan vara länken mellan skolan och kulturen och garanten för att kulturella uttryckssätt integreras i undervisningen, att eleverna får ta del av scenkonst och att det blir ett utbyte mellan skola och kulturinstitutioner som till exempel läns museer eller länsteatrar.

När det gäller en scenkonstgaranti behöver vi bara gå till vårt grannland Norge för att få exempel på hur man kan jobba på ett bättre sätt. Där finns en nationell samlande aktör, Scenekunstbruket, som väljer ut högkvalitativa föreställningar för barn och ungdomar. Sedan nästan 20 år är organisationen nationell samordnare för att sprida produktioner genom en reform som kallas Den kulturelle skolesekken. De utvalda föreställningarna för-

medlas vidare till regionerna och kommunerna. Det är ett välfungerande system sedan lång tid tillbaka.

Man kan då fråga sig hur det ser ut i Sverige. Jo, här visar organisationen Assitej att i dagsläget behöver svenska kulturarbetare själva jaga skolor, ansvariga lärare, kultursamordnare och bidrag i 290 kommuner och 21 regioner. De ska marknadsföra sig, delta på utbudsdagar och själva schemalägga turnéer. Allt detta kan man få hjälp med i Norge. Vänsterpartiet vill utreda hur man skulle kunna få till ett mer systematiskt sådant arbete i Sverige.

Det finns i dag anslag genom till exempel Kulturrådet och kultursamverkansmodellen som skulle kunna användas för att införa en nationell kulturgaranti för alla barn från förskolan till gymnasiet. Vad är det som hindrar regeringspartierna från att säga ja till en utredning om att införa den norska modellen i Sverige? Det vet jag inte riktigt.

Förra året föreslog Vänsterpartiet det här i riksdagen och fick nej. I år är det Socialdemokraterna som lägger fram ett sådant förslag. Därför har jag ställt mig bakom deras motion och därmed reservation nummer 1, som jag yrkar på.

En annan insats och välbehövlig reform som är viktig i skolorna är bemannade skolbibliotek. Här har regeringen faktiskt gjort några bra ansatser, men jag vill ändå kommentera det som ledamoten från Moderaterna framförde tidigare om att 40 miljoner ska gå till folkbiblioteken. Under mandatperioden när Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet hade budgetsamarbete lades 250 miljoner på satsningen Stärkta bibliotek. Av den är alltså bara de 40 miljoner kvar som Emma Ahlström Köster nämnde. Det är en mycket lägre summa till folkbiblioteken än vad som fanns under tidigare mandatperioder.

Fru talman! Några ord om kulturskolan. Det är redan många som har talat om den här i dag, så jag drar ned lite grann på det jag hade tänkt säga. Vänsterpartiet anser att de nationella 100 miljoner som det har talats om och de 200 miljoner som fanns under en period var väldigt välbehövliga för att kulturskolorna skulle mäta med ett utvecklingsarbete. En hel del har tagit bort sina avgifter helt, breddat sitt kursutbud och nått nya grupper.

Många kulturskolor har gjort ansatser för att nå barn med funktionsnedsättning, som varit underrepresenterade i kulturskolan under många år. En ganska liten del av totalbudgeten för kulturskolan har alltså gett väldigt stor, väldigt positiv utväxling. Vi vill fortsätta det arbetet och stötta kommunerna. Vi tycker också att stödet ska ligga på den nivå som flera har nämnt tidigare, alltså 200 miljoner, som under pandemin.

Vi tycker att det behövs en injektion för att få bort eller få ned avgifterna. Det är inte bara kommunerna som har en tuff ekonomisk situation, utan barnfamiljerna har det också väldigt tufft, och i dag är det få barn från familjer med dålig ekonomi som har möjlighet att gå en kurs på kulturskolan. Vi vill satsa på att stötta kommuner som vill ta bort avgifterna. Det lägger vi 300 miljoner på i vår pott.

Flera ledamöter har lyft fram de långa köerna till kulturskolan. Vi vill satsa på att utbilda fler kulturskolepedagoger. Det fanns en satsning som hette Kulturskoleklivet, som tyvärr var underfinansierad. Det är långa köer i tre av fyra kommuner. Det behöver lösas för att få ordning på situationen.

Fru talman! Jag vill återknyta till det som jag inledningsvis sa om FN:s barnkonvention, där man slår fast att alla barn och unga har rätt till kultur. Det är tydligt att kulturupplevelser stärker barn på olika sätt. För dem som lever under svåra förhållanden kan en bok, en stunds målande eller att få uppleva teater ge en stunds andrum och möjlighet att tänka på annat. Men det kan också vara ett redskap för att bearbeta egna upplevelser och skapa hopp.

För några veckor sedan möttes vi ledamöter av protesterande clowner här utanför riksdagen. Det var organisationen Clownier utan gränser som höll upp en banderoll för oss alla att läsa. Budskapet var väldigt tufft. Det stod: ”Snart finns inga barn kvar att spela för.” De stod här för att påminna riksdagens ledamöter om att vi behöver göra mera för att stoppa mördandet av barn i Gaza. Organisationen har i många år haft en verksamhet i Gaza. Deras cirkus- och yogacenter jämnades med marken under kriget nu. Det var mycket glädjande att de i förra veckan meddelade att de är tillbaka i Gaza för att fortsätta jobba med barn som verkligen behöver glädje i sin vardag.

En annan organisation som har svenskt stöd är Frihetsteatern, som har funnits i flyktinglägret i Jenin på Västbanken. De har haft stöd från Sida och svenska kulturintressenter. Där har barn fått en samlingsplats sedan 2006, men i december kunde vi läsa i Svenska Dagbladet att flera av deras medarbetare har dödats. Teaterpedagoger har fått sina hem genomsökta. Hela ledningen för Frihetsteatern fördes bort, och teatern har tagits över av den israeliska armén. Detta pågår alltså på Västbanken.

Genom att beröva barn kultur berövar man dem även glädje och framtidshopp. Sveriges riksdag behöver stå upp för ett stort och starkt bistånd som stärker arbetet med barns rättigheter och deras tillgång till kultur världen över. Vi behöver göra det arbetet tillsammans med civilsamhällets organisationer. Självklart måste vi också agera kraftfullt för ett eldupphör i Gaza och för att få stopp på våldet från bosättare och israelisk militär, både i Gaza och på Västbanken.

Anf. 59 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M) replik:

Fru talman! Jag ägnade många intensiva minuter åt att lyssna på ledamoten Vasiliki Tsouplaki och blev lite förvånad, för jag pratade ju dubbelt så många minuter om vad regeringen gör för att komma åt precis de barn och unga som Vasiliki Tsouplaki lyfte fram. Det gäller de barn som inte har närhet eller naturligt väg in till kulturen som är allas vår gemensamma. Jag lyfte fram tre konkreta saker som regeringen gör: inför kultur- och fritidskortet, satsar på en kulturkanon och satsar på läsning. De tre tillsammans utgör en bred palett av investeringar i våra barns och ungas fritid.

Jag noterade också att ledamoten har en väldigt smal definition av den svenska kulturen. Det finns mycket mer som behöver göras och som kan ge barn och unga en meningsfull fritid, till exempel film, musik, spel, litteratur, mat och hantverk. Alla de delarna bidrar också till en bred kultur. Det är inte bara kulturskolan. Det är inte bara en annan del. Det är allt detta gemensamt och tillsammans.

Fritidskortet kommer att kunna nå barn och unga som står långt ifrån ett idrottande eller en kulturell aktivitet.

En kulturkanon kommer att ge oss en lista att utgå från – en lista som vi har gemensamt. Det är en fantastisk möjlighet för dem som inte har den naturligt.

Satsningen på läsning är kanske den största och viktigaste delen. Den gör att barn och unga i större utsträckning kommer att kunna ta del av den fantastiska kulturskatten och även berika sitt ordförråd och därmed kunna vara en aktiv del i ett demokratiskt land.

Anf. 60 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte riktigt någon fråga från ledamoten, så jag tänker att jag spånar lite fritt på någon sorts tema som Emma Köster anför. Självklart kan man inte nämna allt. Det pågår jättemycket spännande, intressant och viktig kultur för barn och unga varje dag runt om i vårt land.

De nedskärningar vi ser inom kulturskolan är oroande, och därför har många ledamöter i dag har tagit upp dem. De hänger ihop med kommunernas tuffa ekonomi men också, som jag nämnde, med att många barnfamiljer har en svår situation och inte har möjlighet att låta barnen delta i fritidsaktiviteter inom vare sig idrott eller kultur.

Fritidskortet skulle kunna vara en bra satsning. Jag har många gånger debatterat det med Roland Utbult, och jag är försiktigt positiv. Att få hem ett kort där man ser att man har rätt att delta i kulturskola eller idrottsförening kan vara bra. Men problemet är det som Kristoffer Lindberg tidigare nämnde, nämligen att vi inte ser hur detta kommer att genomföras på ett sätt som blir bra för föreningslivet och kostnadseffektivt. Det riskerar också att bli mycket administration.

Det som framför allt oroar oss är att kulturskolor och idrottsföreningar inte har kapacitet att ta emot alla för att det saknas träningstider, lokaler, ledare och utbildade pedagoger. Risken är att de 750 miljonerna bara subventionerar de barn som redan i dag har en plats i en fritidsaktivitet, till exempel kulturskola. Staten kommer att subventionera dem som redan har råd om inget görs för att lösa allt det andra. Detta är en viktig fråga som regeringen måste ta tag i.

Anf. 61 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M) replik:

Fru talman! Min indirekta fråga, som inte blev så tydlig, var om ledamoten inte hade uppfattat allt det regeringen gör för att nå och räcka ut en hand till precis den grupp jag vet att ledamoten Vasilikis hjärta brinner för och som hon vill ska ha större tillgång till kultur. Jag tyckte att jag redogjorde för detta på ett ganska pedagogiskt sätt.

Under er tid i regeringen, ledamoten Vasiliki, minskade läsandet och läsförståelsen kraftigt. Jag oroas över att Vasiliki och Vänsterpartiet inte riktigt ser det regeringen ser, det vill säga att lässatsningen är en viktig del i satsningen på barn och unga som vi kommer att kunna skörda frukterna av under lång tid framöver.

Nej, man kan inte få med allt i ett anförande, och man kan inte heller få fram allt det positiva med olika satsningar. Men jag tror att ledamoten Vasiliki förstår vad regeringen vill. Vi vill inte längre bara prata om det vi redan vet, det vill säga att en del står längre ifrån och en del har vi svårare att nå, utan vi vill göra något. Därför gör vi flera konkreta satsningar som når den grupp vi vill nå.



Jag tycker att det är sorgligt att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet åter hamnar i en oro över det praktiska utförandet i stället för att se möjligheterna och vad detta kommer att kunna göra. Jag är stolt över regeringens satsningar. Jag tror att även ledamoten Vasiliki tjänar på att vara positiv, för hon kommer att få se att detta gör skillnad på riktigt.

Anf. 62 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik:

Fru talman! Positiv ska man vara. Jag är positiv till min läggning. Men man får inte vara naiv, utan man måste se de varningssignaler som kommer från kommuner och föreningsliv när det gäller denna satsning.

Ledamoten pratade om när Vänsterpartiet satt i regeringen. Vi har aldrig suttit i en regering men hoppas få göra det efter valet 2026.

I många år drev vi att det skulle in i skollagen att varje skola ska ha ett skolbibliotek. Det fick vi igenom, och 2010 kom lagändringen. Men det har visat sig att skolorna försöker runda detta, och därför måste lagstiftningen skärpas: Skolbiblioteken ska vara bemannade så att de är ett bra stöd i den pedagogiska verksamheten och tar plats i skolmiljön på ett bra sätt.

I mitt huvudanförande tog jag upp att de 40 miljoner man vill framhäva som något väldigt positivt i princip är en neddragning för folkbiblioteken. När vi budgetförhandlade med en tidigare regering avsattes 250 miljoner till stärkta folkbibliotek, så dagens summa är mindre.

Jag tror inte att en kulturkanon blir en jättehit eller att den främjar läsning eller läsförståelse. Men om man tror på den idén måste man se till att människor ges möjlighet att hitta de böcker som ska finnas på läslistorna, och då behöver man gå in på de praktiska detaljerna, vilket jag försöker lyfta fram.

Låt mig slutligen påminna ledamoten om att folkbildning är ett stort område. För många unga är till exempel musikverksamheten inom studieförbunden mycket viktig, men här sker också nedskärningar. Anledningen att vi inte är så positiva och hoppfulla är att vi ser att regeringen skär ned på många områden inom civilsamhället, vilket oroar oss.

(Applåder)

Anf. 63 ANNE-LI SJÖLUND (C):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4.

Kultur och fritid för unga har alltid legat mig varmt om hjärtat. Att barn och unga har tillgång till en meningsfull fritid och får möta kultur av olika slag har vi alla ett gemensamt ansvar för: vi politiker som ger förutsättningarna, skolans pedagoger som fångar upp barnens nyfikenhet och leder dem vidare på deras upptäcktsfärd, alla ledare i föreningar som lägger en stor del av sin fritid på att ge barn en meningsfull fritid och föräldrar som efter förmåga tar med sina barn till museer, läser böcker för dem och ser en film ihop med dem – men framför allt bejakar deras nyfikenhet.

De politiska nivåerna stat, region och kommun har ett ansvar för att infrastrukturen finns och för att stötta civilsamhället, som så ofta är den viktigaste byggstenen för att kultur och en vettig fritid ska finnas att tillgå året om i hela landet.

Fru talman! Många gillar att samlas för att heja på sitt favoritlag i fotboll, inte minst landslagen, eller gå på en fin konsert. För att vi ska kunna ta del av dessa talanger måste vi ha en väl utvecklad infrastruktur för både

idrott och kultur, som man får möta redan som barn. Precis som det behövs en bredd inom idrotten för att få en spets behövs det en bredd inom konstnärliga yrken. Kulturskolans, studieförbundens och folkhögskolornas betydelse för det svenska musikundret och de blivande professionella kulturskaparna ska inte underskattas. Det är ingen tvekan om att kulturskoleverksamheten har stor betydelse för den enskilda individen och för samhället i stort, inte minst för att bredda rekryteringen till det professionella musikalivet och annan kulturverksamhet. Det är av stor vikt att fler barn och unga får tillgång till kulturskolan.

Fru talman! När barn och unga har tillgång till idrott, friluftsliv och kultur kan vi förebygga och reparera psykisk ohälsa hos dem. Det är oroväckande många som lider av psykisk ohälsa, så här behövs ett batteri av åtgärder. En meningsfull fritid är definitivt en sådan.

Idrott har mycket att ge i form av hälsa, livsglädje och samvaro. Ökad fysisk aktivitet är avgörande för bättre folkhälsa och påverkar den enskildes hälsa i positiv riktning. Idrott spelar en viktig roll, inte minst för lokal sammanhållning och engagemang och för en lyckad integration och som en gemensam arena som spänner tvärs över socioekonomiska skillnader. Därför bör ett brett idrottsliv främjas i hela landet, och både etablerade och nya sporter, även digitala, bör bli tillgängliga för fler. Idrott är bra för både det fysiska och det psykiska välbefinnandet.

Precis som jag har tjatat om tidigare här i talarstolen är det viktigt att ta reda på orsakerna till att flickor slutar idrotta tidigare, så att effektiva åtgärder kan sättas in. Det är också viktigt att tillsätta en utredning för att identifiera praktiska och strukturella hinder för personer med funktionsnedsättning samt åtgärder som i stället underlättar utövande inom parasport. Det är även viktigt att se över utformningen av statens idrottsanslag när det gäller tillgänglighet till idrott för barn och ungdomar ur både jämställdhets-, jämlikhets- och funktionsnedsättningsperspektiv.

En aktiv fritid och tillgång till kulturyrtringar är inte bara en fråga om underhållning – det är en fråga om rättvisa och möjligheter. Genom idrott, friluftsliv, konst, musik och andra kulturella aktiviteter får våra barn och unga inte bara utlopp för sin kreativitet utan också möjlighet att växa som individer och som samhällsmedborgare.

(Applåder)

Anf. 64 EWA PIHL KRABBE (S):

Fru talman! I går var det internationella barnboksdagen. Då vill jag passa på att citera Lennart Hellsing, som sa så här: ”De barn som inte får tillgång till litteratur får ett mer begränsat språk och det kan i sin tur skapa en osäkerhet i alla möjliga sammanhang. Språklöshet kan föda aggressivitet, det ser vi många exempel på.”

Att kunna läsa och bilda sig är ytterst en fråga om demokrati och delaktighet i samhället och även en rättighetsfråga. Språket är en förutsättning för att få en utbildning, ett arbete och goda livschanser – det vet vi alla. Forskningen säger samma sak. Ändå är det väldigt många barn som inte erövrar språket fullt ut, och därmed inte heller de goda livschanserna, och som hamnar i de situationer som jag tog upp i citatet tidigare.

Fru talman! Fyra av tio barn och ungdomar säger att de varken har läst en pappersbok eller en e-bok eller lyssnat på en ljudbok under det senaste året. Allra minst böcker läser ungdomar på högstadiet, särskilt killarna. Bara drygt hälften av unga på högstadiet har konsumerat minst en pappersbok eller en digital bok under perioden. Denna undersökning har gjorts i rapporten *Svenskarna och internet 2023*.

Den enda grupp där det har skett en förändring av läsvanorna sedan förra mätningen är bland gymnasieungdomarna, där fler gymnasieungdomar, sex av tio, har konsumerat minst en bok under det senaste året. Man kan också se en trend att fler av dem som går på högstadiet lyssnar på ljudböcker dagligen.

Som vi socialdemokrater skriver i vårt särskilda yttrande behövs en mångfald av åtgärder för att stimulera läsningen för våra barn, men det är också dags att rikta ännu mer uppmärksamhet på föräldrar och deras möjlighet och ansvar för att stödja den unge. Det kan ske via olika förebyggande insatser för att stödja och kompensera i familjerna.

Mödravårdscentraler och barnavårdscentraler är viktiga aktörer för att tillsammans med folkbiblioteken informera och vägleda föräldrar, både mammor och pappor, om vikten av barns språkutveckling genom högläsning och läsning för och med barnen. Vi vet genom forskningen att män läser mindre än kvinnor, och vi vet att barn gör som vuxna gör. Därför bör pappornas roll för att stimulera läsningen hos sina pojkar särskilt uppmärksammas och stödjas.

Fru talman! I den kommun där jag arbetat hela mitt liv, Östra Göinge kommun, en liten kommun i nordöstra Skåne, har man tagit ett mycket bra initiativ genom att anordna ”paugakvällar” på biblioteket. Det betyder pojkkvällar på rikssvenska, fru talman. Dit är pojkar, pappor, morfäder och farfäder välkomna för bokprat med mera. Avsikten är just att stimulera pojkar att läsa mer genom att också ge manliga förebilder motivation att se sambandet med deras barns eller barnbarns läsutveckling.

Att det nu avsätts medel för att införa bemannade skolbibliotek för alla elever är mycket bra, men det kommer att krävas insatser för att utbilda skolbibliotekarier i tillräcklig omfattning om reformen ska kunna genomföras och få effekt. Fritidshemmens pedagogiska kompetens borde också kunna tas till vara på ett bättre sätt för att stimulera läsningen. Det finns många goda exempel att hämta runt om i Sverige.

Fru talman! Jag går över till folkbiblioteken. Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Det finns nu ett nytt stöd, som det har talats om tidigare här i dag, om 40 miljoner kronor per år för insatser på folkbibliotekens läsfrämjande arbete för barn och unga. Det är bra, men det räcker inte. Satsningen Stärkta bibliotek är dessutom nu avslutad.

Rent praktiskt innebär det att folkbiblioteken utöver bok- och medielån ska arbeta med olika programverksamheter och uppsökande verksamheter för att nå alla målgrupper. Sagostunder och språkkafé för nyanlända ska anordnas, bokbussar ska köras och besök ska göras på särskilda boenden. Vi ska komma ihåg att folkbiblioteken ofta är det enda ställe i kommunen där alla är välkomna oavsett plånbok och ursprung och att de ofta är en

Prot. 2023/24:91  
3 april

-----  
*Kultur och fritid för  
barn och unga*

social träffpunkt för många människor med olika behov. Biblioteken har en unik plats i svenskarnas hjärtan och i vårt samhälle.

Vi kan konstatera att folkbiblioteken sedan åtminstone 2000 halkat efter övrig kommunal verksamhet, enligt en rapport från Svensk biblioteksförning 2021. Mellan 2000 och 2019 ökade de kommunala budgetarna med 89 procent medan motsvarande ökning var knappt hälften så stor, 43 procent, för biblioteken.

Detta naggande i kanten på folkbiblioteken har lett till en urholkning som de berättar om när man kommer ut till biblioteken och som börjar märkas på allvar runt om i Sverige med stängda filialer, indragna turer med bokbussen och mindre programverksamhet. I Biblioteksbladets undersökning framkommer att en fjärdedel av alla folkbibliotek behöver dra ned på verksamheten.

Kulturrådet lämnade på uppdrag av regeringen en rapport strax före jul där erfarenheterna från satsningar som Stärkta bibliotek, Läsfrämjandelyftet och Bokstart tillsammans med övrig kunskapsinhämtning från myndigheter som till exempel Kungliga biblioteket ligger till grund för rapporten, som ger mycket tydliga rekommendationer om behovet av ökat statligt permanent stöd.

Fru talman! Med anledning av det som sagts tidigare vill vi socialdemokrater peka på behovet av en nationell samling för läsfrämjande insatser som inriktar sig på förebyggande arbete och som fortsätter under hela skoltiden.

Jag vill avsluta med ytterligare ett citat av Lennart Hellsing: ”Om man vill ändra på samhället så måste man börja med barnen. För sedan är det kört, på något vis. Allt måste börja med barnen, annars blir det ingen ordning på den här världen.”

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 14.)

*Företag, kapital  
och fastighet*

## **§ 11 Företag, kapital och fastighet**

Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU12  
Företag, kapital och fastighet  
föredrogs.

Anf. 65 FREDRIK AHLSTEDT (M):

Fru talman! Betänkandet berör några av de mest centrala delarna av vårt skattesystem och därmed en mycket stor del av statens inkomster och välfärdens finansiering.

Beskattning av företag, kapital och fastigheter är samtidigt några av de skatteområden där det finns absolut mest forskning och tydligast resultat, men detta verkar oppositionens motionärer strunta i. I stället föreslås en farlig blandning av skadliga förmögenhetsskatter, arvsskatter, värnskatter och gåvoskatter. Det verkar aldrig ta slut på skatter som man vill införa.

Med tio år av låg tillväxt och fem år av i stort sett obefintlig tillväxt måste vi vara pragmatiska och genomföra skattereformer som gynnar företagande och investeringar. I år befinner vi oss i en ännu värre ekonomisk situation. Vi är mitt uppe i en lågkonjunktur, och arbetslösheten ökar.

Detta har regeringen förstått, och som vi slår fast i Tidöavtalet måste bolagsskatterna och kapitalskatterna göras mer konkurrenskraftiga för att främja nya och befintliga företag. Detta tydliggörs även i regeringens ekonomiska plan, som i huvudsak består av tre delar. Som finansministern har sagt flera gånger måste vi bekämpa inflationen och stötta hushållen, tackla lågkonjunkturen genom återupprättad arbetslinje och få fart på tillväxten genom nya strukturreformer.

Fru talman! Detta är vad som behövs, inte straffskatter på ägande eller ökad beskattning av redan intjänade pengar. Ett flertal av oppositionens motioner i betänkandet innehåller förslag som är av sådan art att de är samhällsekonomiskt ineffektiva och med stor sannolikhet skulle skada vår ekonomi och välfärd om de genomfördes.

De som drabbas hårdast av de kraftigt ökade skatter som föreslås är inte någon rikemansklass, utan det är alla hårt arbetande svenskar som är i behov av en trygg välfärd och en stark stat.

De som inte blir fullt övertygade av mina och Moderaternas argument kan enkelt följa och se hur det har gått i Norge. Där har man återinfört förmögenhetsskatt med inte så lyckat resultat, och just nu utreder man om man också ska införa arvsskatt igen. Just nu flyr entreprenörer och investerare till andra länder med sitt kapital, vilket gör att Norge går miste om tiotals miljarder norska kronor i investeringar.

Fru talman! Socialdemokraterna verkar tydligt ha svängt i skattefrågan sedan de själva var i regeringsställning. De föreslår i sin kommittémotion att värnskatten, som de själva avskaffade så sent som 2020, ska återinföras samt öppnar för att återinföra fastighetsskatten, vars avskaffande påbörjades av en S-ledd regering.

Värnskatten är en av de genomgående mest kritiserade skatter vi har haft – en skatt som enligt Socialdemokraternas motion ska öka skatteintäkterna med uppemot 8 miljarder kronor. I verkligheten drabbas arbetstagarerna av 8 miljarder kronor i ökad skatt, medan staten knappt tjänar något på skatten.

I stället för att öka skatteintäkterna får straffskatter som Socialdemokraternas nya värnskatt och beredskapsskatt som konsekvens att människor i stället arbetar färre timmar, till exempel våra läkare och entreprenörer, som ofta väljer att arbeta mindre. I ett flertal studier som bland andra IFAU har gjort kan man läsa att detta skulle bli konsekvensen av att införa denna typ av skatter.

Fru talman! De svenska företagen utgör ryggraden i vår ekonomi. Genom att växa och utvecklas skapar de jobb och högre skatteintäkter. För att kunna bibehålla och utveckla vår levnadsstandard är tillväxt en nödvändighet och därmed en gynnsam miljö för företagsutveckling.

Det är avgörande att ha ett robust, förutsägbart och rättvist skattesystem. Särskilt viktigt är det att svenska skatter är konkurrenskraftiga på den globala marknaden, där många svenska företag, men även arbetstagarare, verkar internationellt.

I stället för att öka beskattningen av företag och arbetsgivare behöver vi gå i motsatt riktning för att stimulera investeringar i våra befintliga svenska företag och attrahera nya investeringar till Sverige.

De små och medelstora företagen är centrala för att säkerställa långsiktig tillväxt och utveckling. Sverige har framgångsrikt frambringat skickliga entreprenörer och livskraftiga företag med tusentals anställda. Det är just inom dessa små och medelstora företag som majoriteten av nya jobb skapas. Att främja övergången från små till stora företag är en viktig del av en återupprättad arbetslinje och möjliggör att fler människor får sitt första jobb.

Fru talman! För att driva utveckling och tillväxt i hela landet spelar entreprenörsskatten en viktig roll. En attraktiv entreprenörsskatt bör stärka företagande, skapa fler arbetstillfällen och öka Sveriges konkurrenskraft. En sådan beskattning gynnar också den gröna omställningen. För att understryka vikten av detta har regeringen gett nya direktiv till den pågående utredningen om beskattning av fåmansföretag.

I januari 2023 fick utredningen i uppdrag att analysera hur 3:12-reglerna, inklusive utomständerregeln och bestämmelsen om samma eller likartad verksamhet, kan förbättras för att främja tillväxtpotentialerna för små och medelstora företag. Utredningen undersöker hur reglerna kan förenklas för att underlätta ägarskiften, både mellan närstående och till personal. Vi ser med stor tillförsikt fram emot att utredningen ska avlämnas i maj i år.

Fru talman! Det är genom ökad tillväxt i Sverige som vi får ökad välfärd och ett högre välstånd och klarar den gröna omställningen. Det går inte med straffskatter och symbolpolitik. Många av motionärerna i betänkandet verkar vilja ta oss tillbaka till 80-talets skattepolitik, där arbete inte lönade sig och entreprenörerna var få. Med den drevs återigen kapital och svenska bolag utomlands.

Fru talman! Jag vill härmed yrka bifall till utskottets förslag angående motionsyrkandena.

(Applåder)

Anf. 66 MATHIAS TEGNÉR (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Ahlstedts anförande kan sammanfattas med att han är nöjd och att Socialdemokraterna har fel, och sedan fanns det en del faktafel.

Inledningsvis måste jag säga att jag nästan blir lite paff över den nästan religiösa tron på dynamiska effekter och det faktum att det skulle finnas en direkt koppling mellan skatt och tillväxt.

En spännande iakttagelse som många har gjort är till exempel att perioder med hög tillväxt ofta har varit kombinerade med perioder med ganska hög skatt. Låt oss titta på USA, som jag antar att ledamoten ser lite som ett föredöme.

Under perioden 1930–1980, alltså den epok då det skapades ett enormt välstånd i USA och då produktivitetsökningen var högre än i alla andra länder i världen, var också marginalskatterna för dem med högst inkomster i genomsnitt över 80 procent. Hur är detta möjligt om det är så att det alltid finns en koppling mellan höga skatter och låg tillväxt eller tvärtom? Detta skulle jag jättegärna vilja att ledamoten svarar på.

Sedan tyckte jag mig höra att ledamoten nämnde att det skulle finnas förslag om fastighetsskatt i den socialdemokratiska motionen. Så är inte fallet, och detta vill jag vara tydlig med att säga för protokollet.

När det gäller värnskatten tror jag att ledamoten sa något i stil med att det är vanligt folk som får betala den, och jag vill minnas att finansministern har pratat om sjuksköterskor. Min bild, när jag tittar ut över världen, är att det var sådana som ledamoten och jag som betalade värnskatt men att vanliga sjuksköterskor, till exempel min bror, däremot inte betalade värnskatt i normalfallet.

Min fråga är helt enkelt: Hur har ledamoten räknat, och hur ser ledamoten på exempel som det amerikanska när det gäller tillväxt och skatter? (Applåder)

Anf. 67 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Jag ägnade egentligen mest tid åt att försöka beskriva och förklara hur det ser ut i Sverige. Det är ju ganska komplicerat att jämföra amerikansk ekonomisk politik med svensk ekonomisk politik. Man får väl i så fall snarare jämföra amerikansk ekonomisk politik med någon form av europeisk ekonomisk politik. Som ledamoten vet är dessa storheter inte helt jämförbara.

Den som tittar på Sverige kan konstatera att tillväxten har varit väldigt låg under de senaste 10–15 åren, framför allt under de senaste 10 åren. Detta är kopplat till att vi har fått ökade skatter. Den starkaste kopplingen – jag tror att ledamoten Tegnér håller med mig om detta – är att det ger effekt på tillväxten om man begränsar kapitalets möjligheter och begränsar investeringar. Tillväxten kan naturligtvis ske via konsumtion, men den kan också ske via investeringar. Begränsar man tillgången på resurser och medel får man också en begränsad tillväxt.

I dessa debatter brukar jag vara väldigt noga med att säga att det naturligtvis även finns andra faktorer som påverkar tillväxten, exempelvis vilka insatser man gör på utbildningssidan och inom arbetsmarknadspolitiken. Det finns dock ett väldigt tydligt samband. Skatter på högre inkomster är särskilt skadliga ur tillväxtpunkt eftersom de gör att antalet arbetade timmar minskar.

(Applåder)

Anf. 68 MATHIAS TEGNÉR (S) replik:

Fru talman! Låt oss hålla oss till tillväxt och skatter, framför allt kapital skatter, som jag trodde var det vi talade om. Jag menar att det inte finns någon direkt koppling mellan tillväxt och skatter på kapital. Däremot är det viktigt att det finns investeringsvilligt kapital i ekonomin; detta råder det ingen tvekan om. Därför arbetade den tidigare regeringen extremt intensivt med att kanalisera kapital till små och medelstora företag. Vi vet till exempel att Stockholmsregionen efter Silicon Valley är den region i världen där det finns mest riskvilligt kapital.

Det finns ingenting som tyder på att det kapital som man är beredd att investera försvinner bara för att det finns skatter på kapital. Den kopplingen finns faktiskt inte.

Det är klart att ledamoten har en poäng i att vi ska titta på Sverige. Men att skatterna skulle ha ökat dramatiskt under de senaste tio åren är faktiskt inte korrekt. Skattekvoten, alltså skatt i förhållande till bnp, var 42,2

procent år 2014. År 2022 var den 41,8 procent. Det hade alltså skett en minskning i förhållande till bnp.

När det gäller bnp per capita är det inte så att det drog iväg under de åtta borgerliga åren mellan 2006 och 2014 för att sedan minska. Utvecklingen när det gäller bnp per capita var ganska bra före pandemin. Därefter har den varit sämre.

Det som är viktigt här, som vi resonerade om för ett år sedan, är det som brukar kallas tillväxtens djupa bestämningsfaktorer. Vad är det som leder till tillväxt på lång sikt? Det är tillit mellan individer, låg korruption, hög utbildning och infrastruktur. Detta är saker som finansieras av skatter. (Applåder)

Anf. 69 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Jag misstänkte att ledamoten Tegnér skulle ta replik på mig – jag hade nästan förutsett det. Det var därför jag tyckte att det var viktigt att ha med detta exempel, som inte bara gör att jag som moderat kan övertyga ledamoten Tegnér.

Jag ville ha med det norska exemplet eftersom det visar på att tillgång till kapital är otroligt viktigt för ett land. Tillgång till kapital gör att man kan göra investeringar. Om man har en missriktad skattepolitik – jag skulle vilja kalla det en felaktig skattepolitik, men det kanske jag inte kan säga – och inför till exempel straffskatter på ägande och beskattning av redan in-tjänade pengar får man en situation där kapitalet med lätthet kan lämna landet. Jag relaterade detta till de motioner som behandlas i betänkandet.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi är vaksamma, håller emot och inte får en farlig blandning av skadliga förmögenhetsskatter, skadliga arvs-skatter, skadliga värnskatter och skadliga gåvoskatter. Det är detta som är viktigt. Vi ska i stället ha fokus på att vara pragmatiska och se till att stärka tillväxten i Sverige genom skattereformer som gynnar företagande och investeringar.

(Applåder)

Anf. 70 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Som företrädare för ett oppositionsparti här i kammaren kan jag för protokollets skull säga att Centerpartiet inte står bakom införande av de skatter som ledamoten sa att oppositionen generellt driver på för.

Jag vill ta upp en annan viktig sak. För två år sedan beslutade kamma-ren om ett tillkännagivande om att se över reglerna för avdrag för spons-ring, vilket Moderaterna röstade emot. Jag tycker att det var anmärknings-värt. Ledamoten får gärna förklara varför Moderaterna röstade emot detta.

Jag tycker att det är viktigt att man har regler för sponsring – helst grundade i en lagstiftning, vilket inte är fallet i dag – som gynnar både breddidrott och elitidrott och som gynnar både individuella sporter och lagsporter. Reglerna ska också på ett jämställt och jämlikt sätt gynna både herridrott och damidrott.

Med nuvarande lagstiftning värderas en reklamskylt på en arena när det gäller motprestation. Det tas dock ingen hänsyn till andra former av reklam eller synlighet, som webbsidor och så vidare. Detta leder till att arenaidrotter är enklare att sponsra än till exempel orientering eller andra idrotter som utövas utomhus. Om man inte gör någonting åt detta går det



att dra slutsatsen att man tycker att denna ordning är helt okej ur ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv. Företag och föreningar får agera skatteexperter i stället för att hålla på med det som de är bra på, nämligen idrott.

När vi debatterade detta förra året stod det i motionsbetänkandet att Regeringskansliet beredde frågan. Det står samma sak i år. Kan ledamoten berätta vad som händer i frågan och när vi kan få se något förslag till förändring av detta, så att riksdagens beslut följs?

Anf. 71 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Detta är en väldigt angelägen fråga. Alla som har varit engagerade i en idrottsklubb, oavsett om det gällt arenaidrott eller något annat, vet att regelverket är synnerligen knöligt och att det är svårt att göra rätt. Vi har hela tiden velat motsatsen, nämligen att det ska vara lätt att göra rätt i de här frågorna.

Sponsring är en väldigt viktig del av den svenska idrottsrörelsen. Det har alltid varit så att man har byggt en förening med ideella krafter och haft medlemsavgifter, men man har också haft sponsring av idrottsverksamheten. Framför allt för lite mer avancerad elitidrottsverksamhet har sponsringen varit avgörande för att Sverige ska kunna ha denna typ av elitklubbar.

Vi ser dessutom en stark vilja och en stor förändring. Många som vill sponsra är väldigt noga med jämställdhetsperspektivet och ställer krav på att idrottsrörelsen ska ha både damlag och herrlag och även barn- och ungdomsverksamhet för att sponsringen i ett bredare perspektiv ska träffa verksamheten.

Frågan bereds fortfarande i Regeringskansliet. Det förs diskussioner. Det finns en närbesläktad utredning som dessutom tittar på hur gåvor ska hanteras i den här typen av sammanhang. Det handlar alltså inte bara om sponsring med motprestation utan även om hur gåvor ska hanteras.

Jag ser också fram emot att se resultatet när det kommer. Tyvärr kan jag inte säga att det i dag finns något datum för när det ska vara klart.

Anf. 72 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har inte någon färsk siffra, men år 2020 drog de tio största förbunden tillsammans in sponsorintäkter på över 500 miljoner kronor.

Det här är ett problem. Kritiken kommer inte bara från Centerpartiet, utan klubb efter klubb man möter säger att detta måste åtgärdas. Vi hade för något år sedan ett synnerligen välbesökt och viktigt seminarium om hur man kan komma till rätta med det.

När jag säger att det inte finns något regelverk menar jag verkligen regelverk. Som jag nämnde saknas det skrivningar i lagtext om sponsring. Det är verkligen inte rimligt att avgörande till och från ska behöva ske i domstol när det gäller verksamhet som omfattar så här mycket pengar. Detta är alltså mycket angeläget. I dag finns det tydliga exempel i lagstiftningen som gäller avdrag för representation, forskning och utveckling men inte för sponsring.

Ibland kan det vara bra att saker och ting går till domstol. Men om man utan det kan konstatera att effekterna av dagens system inte är bra kan man ju inte vänta på ett avgörande i domstol varje gång, utan då måste man gå in och konstruera förändringar. Man kan inte bara säga att det är upp till rättssystemet att avgöra detta. Det här är en politisk fråga, för det slår ojämsställt. Gör regeringen ingenting åt det för den en politik som är ojämsställt.

Att detta pågår i någon närbesläktad utredning är alltid något. Jag hör ledamoten säga att det inte går att få något svar på det här. Det kan jag ha respekt för. Men ledamoten får gärna ge lite mer information och berätta lite mer om hur han tror att det här gifter sig med den närbesläktade utredningen om gåvor eller vad det var.

Anf. 73 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Om man vill gå in och göra förändringar eller tillägg eller reglera upp det här är det också viktigt att man gör rätt. Jag tror att man måste tänka på det. Som ledamoten Vilhelmsson själv vet är det här ett om inte komplicerat så i alla fall ganska komplext system med olika typer av idrottsarenor, klubbar och verksamheter. Framför allt är det en väldigt stor skillnad mellan olika idrotter när det gäller hur mycket pengar man drar in genom sponsring, vad som är barn- och ungdomsverksamhet och vad som är närbesläktat med kommersiell verksamhet.

Jag har full respekt för att regeringen vill ta lite tid för att verkligen bena ut de här olika frågeställningarna. Det är också därför det finns en sådan formulering i betänkandet. Men som jag sa tidigare i dag har jag egentligen inga ytterligare uppgifter om vid vilken tidpunkt det här skulle kunna vara klart.

Anf. 74 MATHIAS TEGNÉR (S):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande 12 behandlar ett antal motioner och yrkanden i ett stort antal olika frågor. Betänkandet heter *Företag, kapital och fastighet*, vilket indikerar bredden i frågorna. I betänkandet behandlas motioner som berör allt från ISK, bankskatt och skogskonton till jämställd avdragsrätt för sponsring, som vi precis hörde om. I stället för att försöka beröra alla de här aspekterna av beskattning skulle jag vilja försöka säga något mer grundläggande.

Socialdemokratisk ekonomisk politik strävar efter att uppnå full sysselsättning. Socialdemokratisk näringspolitik är ett led i att uppnå full sysselsättning, finansiera välfärden genom framgångsrika företag och låta människor förverkliga sig själva. Socialdemokratisk skattepolitik är ett sätt att finansiera välfärden, skapa ett rättvisare samhälle och ge goda ramvillkor för företagande, vilket i sin tur leder till en växande kaka. Det är nämligen så det hänger ihop: ekonomisk politik, näringspolitik, skattepolitik och välfärds politik.

Det är viktigt att ha vägledande principer för skattepolitiken. För att systemet ska ha legitimitet hos svenska medborgare bör skatterna vara generella, skattebaserna vara så breda som möjligt och skatternas utformning vara väl avvägd.

Fru talman! Det är länge sedan den stora skattereformen på 90-talet. Vi socialdemokrater menar att det behövs en ny stor skattereform med bredade skattebaser och ökad kapitalbeskattning, men skatten på arbete för dem som tjänar minst ska hållas tillbaka. Annorlunda uttryckt behövs det

lägre skattesatser, bredare skattebaser samt en mer neutral och likformig beskattning av inkomster, investeringar, sparformer och olika delar av den privata konsumtionen. Men vi vet att skatternas andel av bnp behöver öka på totalen för att vi ska kunna stärka välfärden, öka jämlikheten och minska otryggheten. Tyvärr har statsministern avfärdat behovet av en stor skattereform. Det beklagar vi socialdemokrater.

Fru talman! Då stora delar av skattepolitiken berörs av motionerna i betänkandet liknar vår socialdemokratiska kritik i dag den kritik vi hade mot budgeten som röstades igenom under hösten. Regeringens politik gör Sverige både fattigare och farligare. Vårt land står inför stora utmaningar: lågkonjunktur, låg tillväxt, kostnadskris för välfärden och hushållen och ett eskalerande gängvåld. Samtidigt hör vi hur representanter för regeringen, men också min riksdagskollega Fredrik Ahlstedt, framstår som väldigt nöjda över hur saker och ting ser ut i dag i Sverige.

Vi socialdemokrater menar att den ekonomiska politiken inte speglar det allvar som situationen kräver. Skattepolitiken har prioriterat höginkomsttagarna framför vanligt folk och framför välfärden. När det gäller de skatter som behandlas i detta betänkande menar vi socialdemokrater till exempel att en tillfällig bankskatt hade kunnat finansiera en tillfällig höjning av barnbidraget så som har skett i Danmark, Norge och Finland. Det hade hjälpt Sveriges barnfamiljer genom krisen.

Nu står vi inför en välfärds kris som just nu leder till varsel och besparingar inom till exempel sjukvården. Vi socialdemokrater har både i budgeten och i detta betänkande pekat på att vi prioriterar annorlunda. Vi sätter vanligt folk och välfärden främst, och vi vet att Sverige kan mycket bättre än så här. Men då behövs en skattepolitik som ökar intäkterna, en skattepolitik som inte prioriterar Sveriges höginkomsttagare.

Vi har exempelvis varit kritiska till att exitskatteutredningen lades ned. Apropå frågan om den typen av skatter leder till skatteflykt vill jag vara tydlig med att regler motsvarande en exitskatt finns i hela Norden, i Holland, i Spanien samt i Kanada och USA. Det finns ingenting som tyder på att en exitskatt hade lett till utflyttning av kapital. Utredningen lades ned, men de miljarder som en exitskatt skulle ha dragit in hade varit extremt viktiga för att till exempel öka antalet vårdplatser i Sverige i stället för att som nu minska dem framför våra ögon.

Fru talman! Betänkandet handlar delvis om skatt på företagande. Det är oerhört viktigt med goda förutsättningar för företagande, då sådana leder till tillväxt, som jag och ledamoten Ahlstedt resonerade om för en liten stund sedan. Om man tittar på internationella undersökningar ser man att ramvillkoren är goda för företagande i vårt land. Vi har under många år prenumererat på tio-i-topp-placeringar i till exempel OECD:s ranking av konkurrenskraft. Denna typ av index mäter exempelvis infrastruktur, hälsa, högre utbildning och innovationskraft men också skatter.

Den som tror att Sveriges konkurrenskraft enbart handlar om och avgörs av enstaka skattesatser här och där misstar sig. Då är vi tillbaka vid det faktum att skatter inte kan diskuteras i ett vakuum. Skatter finansierar nämligen också någonting. Skatter finansierar till exempel en aktiv näringspolitik. Skatter finansierar välfärden, som är oerhört viktig för Sverige. I detta fall är det viktigt för svensk konkurrenskraft att vi har skatter som går till högre utbildning och en fungerande infrastruktur.

Sverige har historiskt visat, och jag tror att en ny, framtida regering kommer att visa, att Sverige är en kunskapsintensiv nation som ligger i framkant när det gäller teknisk utveckling, digitalisering och grön innovation. Men ska vi fortsätta ligga i framkant behöver vi en handlingskraftig politik. Vi behöver en politik som skapar förutsättningar för tillväxt i hela vårt land.

Här skiljer sig partierna åt. Här finns det olika åsikter i Sveriges riksdag. En aktiv näringspolitik för exempelvis grön innovation, eller för den delen växande exportindustri, åstadkoms inte genom sänkta skatter utan snarare genom en aktiv näringspolitik, en politik för att kanalisera riskvilligt kapital men också en politik som lagar revorna i välfärden.

I detta läge tror i alla fall inte vi socialdemokrater att sänkta skatter på företagande är prioriterat. Faktiskt är det inte heller vad de flesta företagare som jag träffar efterfrågar.

Fru talman! Även om jag när vi debatterade dessa frågor för ett år sedan gjorde just den här utvecklingen om tillväxtens djupa bestämningsfaktorer vill jag göra den en gång till. Jag tror nämligen att det är viktigt, både för mig och för andra ledamöter i Sveriges riksdag, att överväga vad som långsiktigt leder till tillväxt.

Forskningen är inte entydig. Det är svårt att jämföra olika perioder och olika länder med varandra. Bara den ideologiskt blinde tror att det finns enkla svar på svåra problem. Det finns dock några faktorer som man alltid brukar peka på när det gäller hur tillväxt skapas över tid.

Tillväxt drivs av viktiga fenomen som hög utbildning, välfungerande infrastruktur, hög tillit till myndigheter och mellan medborgare samt låg korruption. Statistiskt vet vi att både hög tillit och låg korruption brukar vara kopplat till mer jämlika samhällen, exempelvis här uppe i Norden.

Min personliga politiska slutsats är att det nog inte finns några enkla och tydliga samband mellan skattenivåer och tillväxt eftersom det avgörande är vad skatterna används till. Det vi dock vet är att Sverige och egentligen hela Norden, som har byggt robusta välfärdssamhällen och främjat jämlikhet, också är länder med hög tillväxt över tid. Detta är saker som jag tror att vi måste ha med oss när vi diskuterar företagsbeskattning.

Avslutningsvis, fru talman, skulle jag vilja säga någonting om beskattning av kapital. Vi vet att både Sverige och världen är vansinnigt orättvisa och ojämlika. Kapital är flyktigt, och det innebär att kapitalsskatter behöver vara välavvägda. Men att som denna regering sträva efter att sänka skatterna för de rikaste är faktiskt orimligt.

Här tänker jag återigen på den nedlagda exitskatteutredningen. Jag tänker på hur regeringen har motsatt sig en bankskatt på övervinster. Jag tänker på hur regeringen släpade fötterna efter sig när det gällde EU:s skatt på energibolagens övervinster. Jag tänker på hur man inte tillför erforderliga resurser till Skatteverket för arbetet mot skattefusk. Jag tänker på hur man inte hanterar frågan om kupongskatt.

Jag tänker också på hur man inte ser till att Skatteverket kan arbeta med ny information från internationella samarbeten. I stället har regeringen sagt till Skatteverket att man inte behöver komma tillbaka varje år, som det varit tidigare, med det totala skattefelet utan att det går bra att komma tillbaka när mandatperioden är över.

På område efter område har regeringen visat att man inte tycker att det är viktigt att de absolut rikaste betalar lite mer i skatt. Det menar jag och vi socialdemokrater är helt orimligt.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 5 och reservation 23. Vi står såklart bakom alla yrkanden i vår kommittémotion, men för tids vinning väljer jag enbart dessa två förslag att ställas under proposition.

Reservation 5 handlar om 3:12-reglerna, som vi menar behöver ses över. Det är en fråga som utreddes tidigare av den S-ledda regeringen, men Tidöregeringen lade ned utredningen – eller förändrade den, ska man kanske säga om man ska vara ärlig. Vi menar att det finns episoder, till exempel där revisorer har bytt anställningsform av skatteskal, som visar på en skatteorättvisa som drabbar vanligt folk.

Reservation 23 handlar om den tillfälliga skatten på bankernas räntenetto, som jag tidigare har nämnt.

Med det, fru talman, och med en förhoppning om en ny regering som ser vanligt folk, som prioriterar välfärden, som för en aktiv näringspolitik och som låter de absolut rikaste betala lite mer i skatt drömmer jag mig bort mot 2026 och tackar för ordet.

(Applåder)

Anf. 75 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! Kristdemokraternas ekonomiska politik vilar på insikten att det är ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv som skapar möjlighet för människor att få ett arbete. Det är en av politikens viktigaste uppgifter att skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt och därmed skatteintäkter som kan användas till vår välfärd.

Skatter och avgifter ska bidra till rättvis konkurrens, och regelbördan som drabbar företagare måste minska. Flera av våra myndigheter har därför fått i uppgift av regeringen att titta på regelförenklingar i sina verksamheter. Denna regering vill ha ett rättvist skattesystem med generella och tydliga regler.

Vi kristdemokrater är glada att 3:12-reglerna håller på att utredas, till skillnad från vad Socialdemokraterna just sa. Utredningen behandlar ägarens utdelning och kapitalvinst vid försäljning av aktier i fåmansföretag. Den behöver ta särskild hänsyn till småföretagarens situation och underlätta ägarskiften. Utredningen har fått flera tilläggsdirektiv, senast om lättnader i beskattning av personaloptioner för att man ska kunna behålla en god konkurrenskraft och den kompetens som finns i företaget, och har därför förlängts till och med den 31 maj i år. Vi ser mycket fram emot utredningens förslag på förbättringar för våra småföretagare.

Fru talman! Investeringsparkonto är någonting vi har diskuterat här tidigare. Det är den vanligaste kontotypen för aktivt fondsparande för vanliga medborgare. Sparformen kom till för att underlätta för vanliga, privata sparare att placera sina pengar. Kontot har en schablonskatt på hela insättningen men inga andra avgifter. Det ökar rörligheten, och spararna kan flytta sina innehav smidigt mellan olika värdepapper och fonder utan skatt på varje kapital.

Den förra regeringen höjde av fördelningspolitiska skäl skatten på ISK-räntan. Det var ett totalt missriktat beslut. Om det är någon grupp som behöver stimuleras att sätta av en slant för framtiden är det låginkomsttagare. Dessutom har inflationen gjort att skatten, skattehöjningen förutan,

drivits upp. Hög inflation och prisökningar drabbar alltid låginkomsttagare och familjer med små ekonomiska marginaler mest.

Tack vare denna regerings uthållighet i nedkämpandet av inflationen kan både låginkomsttagare och ISK-sparare andas ut. Den lägre inflationen bidrar till att skatten på ISK-sparande sänks och återupprättar sparformen som den långsiktigt stabila sparform den en gång var tänkt att vara.

Fru talman! För att ytterligare stärka ISK-sparandets karaktär av skattemässigt gynnat sparande för vanligt folk har regeringen dessutom prioriterat arbetet med att införa ett skattefritt grundbelopp inom ISK på 300 000 kronor för fysiska personer. Förslaget är nu remitterat för att man ska kunna komma vidare med denna sparform.

En sparad slant på banken innebär en ekonomisk trygghet och är något som bör uppmuntras, inte minst för ekonomiskt marginaliserade grupper. En ekonomisk buffert som gör att individer och familjer ges incitament att stå på egna ben och bli mindre beroende av samhällets välvilja och försörjning ska uppmuntras.

Den tidigare rödgröna regeringen höjde skatten på sparande för vanligt folk. Denna regering med Kristdemokraterna tar i stället bort skatten på vanligt folks sparande. Tydligare kan kontrasten inte bli.

Fru talman! Bostadssituationen är i många fall svår för invånare i både större och mindre orter. Vi kristdemokrater anser att bostadsbyggandet måste öka. De underliggande problemen med bristande effektivitet inom byggsektorn i kombination med gammal underlåtenhet att göra saker inom bostadspolitiken påverkar nyproduktionen av bostäder i negativ riktning.

Långsiktigt är Kristdemokraterna beredda till omprövningar inom bostadspolitiken med syfte att skapa trygghet mellan generationer, öka effektiviteten inom boendet, öka byggtakten samt skapa ett boende som är anpassat för livets olika skeden. Olika typer av inlåsnings effekter måste åtgärdas för att säkerställa att bostadsbeståndet utnyttjas på bästa och mest effektiva sätt.

En fungerande bostadsförsörjning är en hygienfaktor för en fungerande samhällsplanering och ett starkt samhällsbygge. Det är, tillsammans med en fungerande social välfärd, en del av det goda samhälle som Kristdemokraterna eftersträvar.

Nuvarande skattesystem gör att rörligheten på bostadsmarknaden inte uppmuntras, och de flyttkedjor som vi önskar se är svåra att förverkliga. Vi behöver tillräckliga incitament för att skapa ett boende anpassat för livets olika skeden. Kapitalvinstbeskattningen skapar inlåsnings effekter för äldre som på grund av hög beskattning väljer att bo kvar i en alltför stor villa i stället för att flytta till ett mer lämpligt boende. Vi vill i stället öka familjers möjligheter att förverkliga drömmen om ett eget boende. För att bryta utvecklingen behöver flyttkedjorna komma igång.

Regeringen tillsätter en särskild utredare för att se över systemet med ägarlägenheter och införandet av en lagreglerad modell för hyrköp av bostäder. Vi kristdemokrater vill också att schablonavdraget vid uthyrning av privatbostadsfastigheter höjs från 40 000 kronor till 50 000 kronor för att stimulera en ökad uthyrning av bostäder som möjliggör ett effektivt utnyttjande av bostadsbeståndet.

Fru talman! Jag vill också säga något om tonnageskatten. Vi kristdemokrater har länge drivit frågan om tonnageskatt. Det möjliggör för redorer att betala skatt i Sverige med fasta taxor i stället för att betala utifrån hur mycket man lastar varje gång. Efter många år infördes till sist denna skatt, men den behöver förändras och göras mer konkurrenskraftig. Vi måste se till att utflaggningen av svenska fartyg upphör och att fartygen kommer tillbaka.

Det har gjorts en utredning som har resulterat i promemorian *Vågade skatter – Navigering i sjöfartens förutsättningar*, som nyligen har presenterats. Slutsatserna är många och viktiga. Vi är intresserade av att titta på dem, och regeringen är beredd att gå vidare med förslagen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 76 DAVID LÅNG (SD):

Fru talman! Den ekonomiska politik som nu drivs av regeringen i samarbete med Sverigedemokraterna syftar till att hantera Sveriges mest akuta problem. Dit hör bland annat att bekämpa inflationen och öka Sveriges försvarskapacitet.

I skatteutskottets betänkande 12, som vi nu debatterar, behandlas motionerna från den allmänna motionstiden avseende beskattning av företag, kapital och fastighet. Sverigedemokraterna har sju reservationer i betänkandet, och inför voteringen yrkar jag bifall till reservation 10.

När det gäller företag har Sverigedemokraterna genom åren lagt fram en lång rad olika förslag för att underlätta för framför allt små och medelstora företag. Det har länge hetat att fyra av fem nya jobb skapas i små och medelstora företag som växer. Det är därför viktigt att möjliggöra för den typen av företag att just växa och nyanställa.

Fundamentalt för alla investeringar, oavsett om de görs i fastigheter, företag eller andra tillgångar, är att någon människa någon gång har börjat som småsparare och med tiden kunnat ta det där första steget att satsa på ett investeringsprojekt. Sverigedemokraterna vill därför värna småspararnas förutsättningar.

Företagen utgör grunden i skattebasen, det vill säga att företagens verksamhet är det som bär upp samhället ekonomiskt. När Sverige var ett av världens absolut rikaste länder berodde det inte på oljetillgångar, som för andra länder som var på samma ekonomiska nivå, utan det berodde på företag som producerade varor och tjänster som efterfrågades på den internationella marknaden. Fortfarande i dag är det sådana företag som utgör grunden för det välstånd vi har.

När företagens situation medför att de känner sig tvingade att flytta utomlands för att kunna konkurrera tappar Sverige skattekraft. Vi måste därför ha ett skattesystem som gör det attraktivt för företagare att förlägga och utveckla sin verksamhet i Sverige.

Jag nämnde småsparande tidigare. Det är positivt med ett brett aktiesparande i befolkningen, delvis för att stärka den enskildes finansiella situation, delvis för att det för landet som helhet är viktigt med ett högt inhemskt ägande av bolag som främst verkar i Sverige.

Det är därför viktigt att utvidga möjligheterna till investeringar genom förbättrade avdragsmöjligheter och återställda skattehöjningar på exempelvis investeringssparkonton samtidigt som vi stimulerar till sparande i allmänhet och motverkar överskuldssättning i andra änden. Det är så vi sverigedemokrater menar att de svenska hushållen bör stärkas, och vår vision är ett brett folkligt ägande av delar av det svenska näringslivet.

Investeringsparkontot infördes som en schablonbeskattad sparform 2012. Det är angeläget att skattereglerna underlättar för enskilda småsparare att ha ett aktivt sparande, vilket kan minska byråkratin, inte minst vid deklaration. Det finns många moment vid direkta investeringar som utgör hinder eller svårigheter vid exempelvis aktiesparande, såsom nyemissioner, fondemissioner och inlösenförfaranden.

När investeringsparkontot infördes var det inget av de åtta nuvarande partierna i riksdagen som hade någon annan uppfattning om hur schablonintäkten från investeringsparkontot skulle beräknas. Detta var förmodligen en väldigt tydlig signal till de småsparare som öppnade kontot om att det fanns långsiktiga, förutsägbara regler för hur deras innehav skulle beskattas och under vilka former det skulle ske.

I budgetpropositionen för 2016 valde dock den förra regeringen att, väldigt snart efter införandet, ändra förutsättningarna för sparformen och tillföra ett tillägg på 0,75 procent av hela avgiftsunderlaget. Att så kort tid efter införandet ändra förutsättningarna var något som många uppfattade som ett smärre svek. De småsparare som exempelvis då ville återgå till sitt sparande i en vanlig aktiedepå som en konsekvens av att de långsiktiga förutsättningarna hade förändrats, eller rent av saknades, tvingades att avyttra samtliga värdepapper eftersom värdepapper inte kan flyttas ut från investeringsparkontot.

Lyckligtvis har Finansdepartementet, som föregående talare nämnde, remitterat ett förslag som innebär att en skattefri grundnivå på 300 000 kronor för fysiska personers sparande på investeringsparkonton införs. Remitteringen kommer att ligga till grund för kommande budgetförhandlingar. Det remitterade förslaget är en del av Tidöavtalet och innebär att personer som har ett investeringsparkonto, en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en så kallad PEPP-produkt inte behöver betala skatt på de första sparade 300 000 kronorna.

Förslaget omfattar över 3 ½ miljon sparare med investeringsparkonto. Tre fjärdedelar av dessa har ett sparande som understiger 300 000 kronor, och de skulle med det remitterade förslaget inte behöva betala någon skatt på sitt sparande. För medianspararen skulle förslaget innebära en skattelättnad på cirka 800 kronor per år.

Fru talman! Sveriges skattesystem behöver vara konkurrenskraftigt i den globaliserade värld vi lever i. Sverige behöver fortsatt vara ett land där det är attraktivt för entreprenörer att förverkliga sina affärsidéer och därigenom skapa arbetstillfällen och beskattningsunderlag som behövs för att inte minst finansiera vår välfärd.

Sverige är, trots att skattetrycket har minskat, fortfarande ett högskatteland. Därför är det viktigt att vi politiker använder medborgarnas inbetalade skattemedel på det ansvarsfulla sätt som de förtjänar.



Anf. 77 MATHIAS TEGNÉR (S) replik:

Herr talman! Jag är enig med ledamoten Lång om att det är viktigt att det är attraktivt att vara företagare i Sverige. Så långt är vi eniga.

Däremot har jag några frågor kopplat till företagarpolitiken. Det gäller framför allt när ledamoten Lång väldigt tydligt talar om små och medelstora företag. Den budget som är genomröstad förändrar i vissa avseenden ändå förutsättningarna för företagare.

Den gamla regeringen införde till exempel – i ärlighetens namn väldigt mycket pådrivet av Centerpartiet – en nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga. Den nedsättningen är nu borttagen.

Den gamla regeringen införde också ett växa-stöd som innebar att när man anställde de första anställda fick man nedsatta arbetsgivaravgifter. Det var också ett stöd som utvecklades över tid för att det har visat sig vara ett bra sätt att få företag att anställa den först anställda.

Min fråga till ledamoten Lång är delvis: Om det nu är så att det är de små och medelstora företagen som man vill värna, varför har man då tagit bort den nedsatta arbetsgivaravgiften? Man har dessutom inte gått vidare med att utvidga växa-stödet, vilket skulle kunnat vara en möjlighet.

Jag undrar också varför man inte går vidare med arbetet mot skattefusk. I min värld drabbas många av de mindre företagen väldigt hårt när skatte-reglerna ser olika ut för olika företag.

Slutligen införde den S-ledda regeringen en sjuklöneersättning. Man minskade sjuklöneansvaret för små och medelstora företag. Det slopades också nu för de minsta företagen.

På område efter område gör man det sämre för små och medelstora företagare. Hur går det ihop med det ledamoten anför?  
(Applåder)

Anf. 78 DAVID LÅNG (SD) replik:

Herr talman! De flesta förslag som oppositionen lägger fram, inklusive dem som Mathias Tegnér's parti har i betänkandet, är sådant som antingen är under utredning, är aviserat ska komma under utredning eller är sådant som riksdagen redan rätt så nyligen har röstat ned.

Vi befinner oss just nu i ett väldigt kärvt ekonomiskt läge där vi försöker att hantera de mest akuta problemen. De mest akuta problemen har gällt inflationsbekämpningen. Det gäller dessutom att satsa på försvaret och samtidigt undvika att försämra möjligheterna för svensk ekonomi att återhämta sig när konjunkturen och annat så tillåter.

Det är ingen lätt uppgift. De utredningar som pågår tror jag säkert att ledamoten Tegnér uppskattar. Men något agerande kan rimligtvis inte ske förrän de är klara.

Vad gäller skattefusket har det naturligtvis varit högprioriterat att bekämpa det, och det är fortfarande högprioriterat.

Anf. 79 MATHIAS TEGNÉR (S) replik:

Herr talman! Tack för svaret, ledamoten Lång!

Jag tycker ändå att ledamoten blir svaret skyldig. Jag är för övrigt glad över att vi är eniga om att det är viktigt att motarbeta skattefusk.

Däremot förstår jag inte varför Sverigedemokraterna har accepterat att regeringen i regleringsbrevet för Skatteverket ger Skatteverket möjligheten att inte ackumulera och sammanställa det totala skattefusket årligen, så som har varit fallet tidigare. Nästa gång man behöver redovisa det är när mandatperioden är slut. Jag kan inte låta bli att bli lite konspiratorisk när regleringsbrevet ändras på det sättet. Men det kan vi lämna därhän, och vi kan alla vara glada över att vi tycker att skattefusk är någonting dåligt.

Det jag inte förstår gäller de frågor som jag ställde till ledamoten om arbetsgivaravgifter. Återigen: Det är huvudsakligen Centerpartiet som har drivit på för nedsatta arbetsgivaravgifter för unga. Det vill jag ändå vara tydlig med. Men med de utgångspunkter som ledamoten själv redogjorde för i talarstolen: Hur kommer det sig att man höjer arbetsgivaravgiften för unga? Hur kommer det sig att man inte prioriterar ett växa-stöd om man nu tror att den typen av förslag är viktiga för att stärka företagande? Om man nu tycker att små och medelstora företag är viktiga, hur kommer det sig att man ökar på sjuklöneansvaret, vilket man faktiskt gör?

Man går ifrån ett system där företagen betalade ungefär en veckas sjuklöneersättning. Högkostnadsskyddet såg inte exakt så ut. Men i grunden handlade det om mindre än en vecka för småföretag och upp till två veckor för större företag.

Hur kommer det sig att man helt slopar det systemet, vilket innebär att företagen får betala mycket mer av sjuklöneansvaret, om man nu tror att de nya jobben växer fram i de små och medelstora företagen?

För mig blir det lite konstigt när ledamoten i allmänna ordalag talar om vikten av företagande och vikten av små företag och man sedan i praktiken genomför en helt annan politik.

(Applåder)

Anf. 80 DAVID LÅNG (SD) replik:

Herr talman! Nu förstår jag lite grann med vilken utgångspunkt som Mathias Tegnér ställer frågorna. Man brukar ofta fråna socialdemokratiskt håll tala om SD-regeringen eller den SD-ledda regeringen. Har man den utgångspunkten förstår jag att Mathias Tegnér undrar varför vi i Sverigedemokraterna gör på det ena eller det andra sättet.

Jag vill bara påminna dem som följer debatten om att Sverigedemokraterna inte är ett regeringsparti, utan vi har ett samarbete med regeringen. På samma sätt som vi har drivit småföretagarfrågor under all tid som vi var i fullständig opposition här i riksdagen driver vi naturligtvis småföretagarfrågor även i våra förhandlingar med just regeringen.

När det sedan gäller bekämpande av skattefusk har prioriteringen förmodligen varit att bekämpandet av skattefusk är viktigare än den fullständigt löpande statistiken, skulle jag kunna föreställa mig. Annars får väl Mathias Tegnér fråga ett regeringsparti varför regeringen har gett andra direktiv till Skatteverket.

Slutligen handlar det också om att det ska löna sig att arbeta. Med de förslag som har lagts fram från regeringen i samarbete med Sverigedemokraterna och den budget som har antagits av riksdagen har vi sett till att det lönar sig bättre att arbeta.

(Applåder)

Herr talman! Som vi har hört här innan har flera ledamöter i talarstolen redan nämnt att Sverige i dag befinner sig i ekonomiskt tuffa tider, även om såklart flera av oss har nåtts av de positiva rapporterna om att läget börjar ljusna någorlunda. Det ska dock sägas att vi kommer från den högsta nivån av inflation som landet har haft på tre decennier, och vi bedöms fortsatt vara i en lågkonjunktur.

Den höga inflationen har drabbat såväl företagaren som löntagaren, ja, i stort sett samtliga medborgare. Därmed har den också haft en stor påverkan på vår gemensamma välfärd. Därför är det angeläget att vi här i kamraren börjar ha en diskussion om och ett fokus på hur vi får Sveriges tillväxt att börja utvecklas i en positiv riktning igen, i en högre takt än vad som är fallet i dag.

Vi behöver alltså redan nu börja blicka framåt och agera för att få fart på tillväxten igen. I det arbetet måste vi självklart ta vara på näringslivet och den uppfinningsrikedom och den kreativitet som det besitter för att finna lösningar på svåra problem. Här ska vi som politiker helt enkelt inte vara ett hinder för näringslivet att nå sin fulla potential. Vi ska tvärtom börja vara möjliggörare så att fler företag kan växa och frodas. Det är så vi ser till att Sverige fortsatt är ett rikt land.

För att klara av detta är det nödvändigt att vi lättar på byråkratin och administrationen. Regeringen har redan aviserat att processer för tillståndsgivning ska göras snabbare och mer effektiva och förutsägbara. Man har tagit initiativ för att minska den byråkratiska belastningen och de administrativa kostnaderna för företag. Man har också börjat titta på åtgärder för att förbättra myndigheternas handläggningseffektivitet och förkorta behandlingstiderna. Samtliga åtgärder anser jag är väldigt bra, och de välkomnas av många.

Herr talman! Sverige har en relativt omfattande offentlig sektor med höga ambitioner när det gäller offentligt finansierad välfärd, något som så klart behöver finansieras. Därför är det viktigt att inriktningen på skattepolitiken är att de skatter som håller företag, jobb och sysselsättning tillbaka sammantaget tydligt sänks så att vi får in mer medel till den gemensamma kaka som är vår välfärd.

På sikt vill vi som parti ha ett så lågt skattetryck som möjligt, men det är viktigt att poängtera att skattesänkningarna vid den genomgripande reform som vi liberaler anser att det svenska skattesystemet behöver måste vara fullt finansierade och genomföras när så medges.

Herr talman! Att människor startar företag och arbetar hårt för att förverkliga sina idéer är det som bygger Sverige starkt och något som ska uppmuntras. Bolagsskatten är en central skatt för svensk konkurrenskraft och för tillväxten för företagen i vårt land.

Sverige har stegvis sänkt den formella bolagsskattesatsen, men det har också konkurrentländer i vår omvärld gjort. Då vi befinner oss i en global ekonomi och på en global marknad ökar det risken att vi inte står oss i konkurrensen och att investerare väljer att satsa och bygga upp företag i andra länder än Sverige. En lägre bolagsskatt bör bidra till fler jobb, högre sysselsättning och självförsörjning och frigöra mer kapital för investeringar så att vi når en högre bnp.

Att stärka arbetslinjen och få fler i arbete är något som vi strävar efter. Det innebär att fler blir självförsörjande och självständiga, och det bidrar som jag tidigare nämnt till vår gemensamma välfärd. När fler får egen försörjning ökar också deras möjligheter att spara till en ny bostad och kanske till sin pension eller att skapa en buffert för oförutsedda utgifter, något som den senaste tiden har varit välbehövligt för många. Det är ett sparande som regeringen har aviserat att man vill uppmuntra ytterligare genom att sänka skatten på ISK genom att göra de första 300 000 kronorna skattefria. Det är också något som ökar egenmakten hos individen.

Utöver det ekonomiska läget finns det stora samhällsproblem att ta tag i, som kampen mot utanförskapet och att knäcka gängkriminaliteten. Att vara självförsörjande har stor betydelse här, då det leder till ekonomisk självständighet och minskat utanförskap. Att ha ett jobb att gå till är grundläggande. Då behövs det en väl balanserad och effektiv skattepolitik för att bland annat uppnå ett gynnsamt företagsklimat, för det är företagen och människorna bakom dem som skapar jobben och bidrar till vårt lands välstånd. De är helt enkelt hjärtat som håller igång samhällskroppen.

Därför bör vi låta företagen och näringslivet vara den kraft som de kan vara. Låt oss driva en politik som stärker konkurrenskraften, viljan att anställa och incitamenten att arbeta! Så motverkar vi utanförskap och knäcker gängen.

Herr talman! Nu gäller det att vi tar sikte på framtiden och på att genomföra de åtgärder som Sverige behöver. Vår kapacitet att upprätthålla en god välfärd och finansiera investeringar i bland annat infrastruktur är beroende av den ekonomiska tillväxten. Denna tillväxt drivs i sin tur av villkoren för att arbeta och driva företag.

Jag vill understryka hur viktigt det är att vi för en väl avvägd och effektiv skattepolitik så att vi genom hög tillväxt får vår välfärd att växa sig större.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 82 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Herr talman! Klyftorna i Sverige har ökat de senaste åren. Skillnaden mellan dem med låga löner och dem med höga har blivit större. De som redan före krisen hade svårt att få ekonomin att gå ihop är de som drabbas hårdast. Decennier av skattesänkningar och subventioner för de rika har inneburit växande klyftor, och vi har nu ett ekonomiskt system som behöver lagas så att fler kan få det bättre.

Skatter ska jämna ut inkomstskillnader, inte öka dem. Viktiga områden att komma till rätta med är den urholkade kapitalbeskattningen och den extremt ojämna förmögenhetsfördelning som vi har i Sverige. Om vi ska ha ett samhälle som håller ihop kan vi inte upprätthålla klassamhället och de stora skillnader som finns i människors livsvillkor.

Vänsterpartiet har väckt flera motioner som behandlas under denna punkt, men jag tänker börja med ett förslag som vi hade i vår budgetmotion.

De fyra storbankerna gjorde en vinst på runt 200 miljarder kronor 2023, varav 120 miljarder betalas ut till ägarna. Det är mer än budgeten för hela det svenska försvaret, för att ge en bild av storleksordningen. Detta är i grunden en helt sjuk fördelning av samhällets resurser. Medan välfärden går på knäna skär banksektorn guld med täljkniv, och det är hårt utsatta

hushåll som betalar med högre räntor på sina lån och låga räntor på sina eventuella besparingar.

För att komma till rätta med det här har Vänsterpartiet föreslagit att statens bank, SBAB, ska användas för att sätta press på övriga banker. Vi föreslog att SBAB:s avkastningskrav skulle sänkas från 10 till 5 procent. Om ett sådant förslag förverkligas kan det ta tid innan det får full effekt, och till dess måste vi beskatta bankernas övervinster. I vår budgetmotion föreslog vi en skatt på 50 procent av bankernas övervinster.

Eftersom vi har en delvis annan konstruktion än Socialdemokraterna har i sin motion kommer vi inte att stödja reservation 23, men vi instämmer i behovet av en bankskatt.

Det är inte bara bankerna och deras ägare som skär guld med täljkniv. De förmögna i Sverige blir bara fler och fler. Från 2019 till 2021 ökade antalet miljardärer i Sverige från 206 till 542. År 2010 var 32 personer dollarmiljardärer. Nu är det 43. De flesta har ärvt sina förmögenheter.

Sverige hör till de länder i världen där den totala förmögenheten är mest ojämnt fördelad. Under de senaste tio åren har 61,5 procent av all förmögenhet som skapats i Sverige hamnat hos den rikaste hundradelen av befolkningen. Det är alltså under åtta år av socialdemokratiskt styre och två år av högerstyre.

I Sverige i dag är det enklare att bygga en förmögenhet på kapitalplaceringar än på arbete eftersom vi tagit bort arvsskatten, gåvoskatten, fastighetsskatten och förmögenhetsskatten och dessutom sänkt bolagsskatten.

Vi i Vänsterpartiet har därför i vår budgetmotion ett flertal förslag för att minska klyftorna. En del av förslagen kommer också upp i detta betänkande.

Herr talman! En central tanke bakom 1990-talets skattereform var att lika inkomster skulle beskattas lika. Denna princip skulle så långt som möjligt tillämpas konsekvent. Genom reformen infördes en separat och proportionell beskattning av kapitalinkomster med en enhetlig skattesats på 30 procent.

Sedan reformens genomförande har en rad olika undantag införts. Därför föreslår Vänsterpartiet en reformerad kapitalinkomstbeskattning. Vi vill att utdelning och kapitalvinst från onoterade aktier ska beskattas med 30 procent. Ett tak på 2 miljoner kronor på sparande på investeringssparkonto ska införas. Sparande utöver taket ska beskattas med den vanliga skatten på kapitalinkomster. Utdelning och kapitalvinst från fåmansbolag ska beskattas med 30 procent, enligt vårt förslag.

Arv är också ett tydligt exempel på hur kapital påverkar en individs livschanser. Arvsflödena har dessutom ökat i betydelse i Sverige, framför allt under de senaste 25–30 åren. Arvs- och gåvoskatter finns i många OECD-länder, och Vänsterpartiet föreslår därför att en arvs- och gåvoskatt återinförs också i Sverige.

Dagens fastighetsavgift har ingen synlig koppling till avkastning, övriga kapitalskatter eller ränteavdrag. Den genomsnittliga skatten blir lägre ju mer värdet på en fastighet överstiger 1,2 miljoner kronor. Fastighetsavgiften är därmed starkt regressiv. Vänsterpartiet vill därför komplettera den kommunala fastighetsavgiften med en statlig fastighetsskatt som enbart gäller fastigheter med höga marknadsvärden och ägare med större inkomster.

Såväl avskaffandet av fastighetsskatt och arvs- och gåvoskatter som sänkning av skatt på utdelningar och kapitalvinster har bidragit till att Sverige gått från att vara ett av världens mest jämlika länder till att vara ett av de länder i världen där den totala förmögenheten är mest ojämnt fördelad. Vänsterpartiet vill se ett Sverige som är jämlikt, där alla har mat på bordet. Och då behöver vi beskatta kapitalet.

Jag står självklart bakom alla mina reservationer i betänkandet, även dem jag inte har nämnt i mitt anförande, som tonnageskatten och fast driftsställe, men jag väljer här att yrka bifall till reservation 8 om arvs- och gåvoskatt.

Anf. 83 HELENA VILHELMSSON (C):

Herr talman! Motionsbetänkandet behandlar många otroligt viktiga frågor för både företag och civilsamhälle. Ni vet att det är företagen som skapar fyra av fem jobb i vårt land.

Jag ska börja med att säga några ord om skog och skogsbruk, som också behandlas i betänkandet. Skogsbruk är enligt Centerpartiet en av de viktigaste näringarna, kanske till och med den viktigaste näringen, för omställningen till ett fossilfritt samhälle. Det är också en näring som har enormt stor betydelse, är en ryggrad, för Sveriges ekonomi och exportnetto.

I den svenska skattelagstiftningen finns i dag något som kallas skogskonto. Det innebär att pengar från en avverkning som görs en gång under skogens omloppstid, det vill säga 80 år eller mer, får disponeras över tid och inte måste tas ut och beskattas just vid avverkningstillfället. Det är kloka ekonomiska villkor för Sveriges skogsägare, som dessutom är helt avgörande för skogsägarens ekonomi.

I skogspropositionen, som vi beslutade om under förra mandatperioden och som var en åtgärd inom januariavtalet, fastslogs att liknande villkor borde gälla även för annan form av intrångsersättning, för exempelvis naturvårdsändamål eller upplåtelse för vägar, kraftledningar med mera. I dag gäller till exempel ett naturvårdsavtal 50 år, och det är orimligt att det ska vara fråga om en engångsersättning och beskattas vid ett och samma tillfälle. Men så är det i dag. De medlen bör naturligtvis också kunna sättas in på ett skogskonto.

Skatteverket har sedan i juni 2022 haft ett uppdrag att analysera och lämna förslag om hur sådana skatteregler kan göras mer gynnsamma för att öka incitamenten till bland annat frivillig naturvårdsavsättning, samtidigt som den administrativa bördan ska beaktas.

I augusti 2023 överlämnade Skatteverket en promemoria, *Mer förmånlig beskattning vid bl.a. skydd av skog*, och där lämnas förslag om beskattning av intrångsersättning och löseskilling på ett mer ändamålsenligt sätt och om att ersättning för till exempel naturvårdsavtal under vissa förutsättningar ska kunna periodiseras. Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Ingen har pratat om den i något anförande, och därför vädjar jag till regeringen att se till att förslaget tas fram. Det är ytterst viktigt för skogsägarnas ekonomi och för Sveriges ekonomi.

Den utredning som har nämnts här om bland annat 3:12-regler är också otroligt viktig, liksom det tidigare tilläggsuppdraget från regeringen. Jag ser fram emot att de läggs fram i maj i år.

Något som inte heller har nämnts från talarstolen är det faktum att för att stärka de offentliga finanserna, hålla den offentliga skuldsättningen på en lägre nivå och skapa utrymme för att klara en framtida finansiell kris infördes i januari 2022 en riskskatt för kreditinstitut. I samband med att den fastslogs riktade riksdagen tre tillkännagivanden till regeringen, bland annat om att regeringen under förra året skulle återkomma med förslag som undantar Kommuninvest och andra lokalt ägda och drivna banker från skatten. Det är också mycket viktigt för bärkraften för lokala banker. Detta har ingen heller nämnt från talarstolen, och det framgår att frågan bereds, liksom förra året, inom Regeringskansliet. Jag vädjar även här till regeringen att leverera på tillkännagivandena.

Låt mig slutligen säga några ord om jämställd sponsring. Det är inte bara fråga om att enkelt göra om skattelagstiftningen. Jag inser att det är komplicerat, men det är så nödvändigt. Ett rikt idrotts- och kulturliv är en förutsättning för attraktiva samhällen där människor vill bo och leva. Idrottsföreningar runt om i landet, stora som små, är otroligt beroende av sponsring för att kunna bedriva och utveckla sin verksamhet. För många företag är sponsring av exempelvis idrottsverksamhet en mycket viktig del av hållbarhetsarbetet och för policyer. Men som har nämnts i dag är problemet att det saknas tydlig lagstiftning för hur den ska beskattas.

Herr talman! Det som styr avdragsrätten är ett föräldrat lapptäcke av prejudikat och tolkningar. Marknadsvärdet bedöms efter antalet besökare eller andra mer traditionella parametrar, och det är inte anpassat till dagens innebörd av marknadsvärde. Exponering via såväl sociala som traditionella medier gör att marknadsvärdet inte kan mätas på så sätt som det traditionellt har mätts. Riksdagen riktade därför under 2021, på initiativ av Centerpartiet, ett tillkännagivande om att se över regelverket för sponsring.

I dag är det ur ett varumärkesperspektiv lika attraktivt för ett företag att sponsra ett allsvenskt herrfotbollslag som ett damlag i samma division eller en mindre förening utan elitambitioner. Det är inte antalet fysiska besökare som är det centrala. Hållbarhetsfrågorna ligger i fokus. Problemet med de regler som finns i dag är att de ger felaktiga ekonomiska incitament och styr mot att sponsra idrotter som fortfarande har ett högt antal åskådare på plats som har köpt en traditionell inträdesbiljett. Därför måste det ändras å det snaraste.

Ledamoten Fredrik Ahlstedt sa tidigare att det är bra att regeringen tar lite tid på sig, men man har tagit två och ett halvt, snart tre, år på sig, och jag hoppas att en förändring kommer snart.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 17.

Anf. 84 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! På skärtorsdagen gick jag till tandläkaren i Gävle – på studiebesök. Inte trodde väl jag att studiebesöket hos tandläkaren i Gävle skulle vara relevant för skatteutskottets debatt om företag, kapital och fastighet.

Efter att vi samtalat länge om fluortanter i skolan och hembesök hos nyblivna föräldrar ställde jag en avslutande fråga: Vad är det viktigaste som vi politiker kan göra för att förbättra tandhälsan hos både barn och de allra äldsta? Tandhygienisten svarade: ett jämlikt samhälle.

Ett jämlikt samhälle innebär precis samma parametrar som också skulle förbättra arbetet mot rekrytering av ungdomar till kriminella gäng – samma parametrar som skulle kunna förbättra hälsan generellt och bidra till bättre skolresultat.

Herr talman! Där har vi frågor som har högsta relevans när det gäller beskattning av företag, kapital och fastigheter. Klyftorna i Sverige har nämligen ökat mycket. Skillnaden är stor mellan dem som har minst och dem som har mest. Var fjärde ensamstående förälder har det senaste halvåret behövt låna pengar för att klara att möta sina barns mest grundläggande behov. Många har inte kunnat äta sig mätta varje dag.

Samtidigt delar storbankerna ut enorma vinster från de höjda räntorna, som de tar ut från folk som lånar. Samtidigt har de inte höjt räntorna för dem som har råd att spara. Och samtidigt ligger barnbidragen stilla, och hyrorna skjuter i höjden.

Herr talman! Vi behöver en skattereform. Vi behöver se till att de som har mest bidrar mer, speciellt nu i tider av kris. Därför föreslår Miljöpartiet, i likhet med Socialdemokraterna, en särskild skatt på bankernas övervinster, på skillnaden mellan de höjda räntorna för dem som lånar pengar och räntorna som inte har höjts lika mycket för dem som bankerna lånar pengar av, alltså alla vi som sparar.

Herr talman! Sjukvården drabbas av nedskärningar. Vi ser att elevassistenters sätts upp i skolorna. Matpriserna har skjutit i höjden, och de stora matjättarna har fått mer i utdelning.

Min lillebror, som just nu pluggar på universitetet, drömmer om att inte behöva jobba, om att kunna tjäna pengar på att bara äga aktier. Han vet nämligen att skatten är lägre på pengar man tjänar på att äga än på pengar man tjänar på att jobba. Vad säger vi egentligen till våra ungdomar? Ska det inte löna sig bättre att jobba än att bara vara rik från första början? De här skillnaderna leder faktiskt också till att de som har mest fortsätter att tjäna mer och till att klyftorna drar isär vårt land.

Herr talman! Därför yrkar jag bifall till Miljöpartiets reservation 9. I den lyfter vi fram inte just tandhälsa men väl att skillnaderna i beskattning på kapital och arbete också leder till att jämställdheten mellan män och kvinnor minskar eftersom män äger mer än kvinnor.

Herr talman! Betänkandet rymmer många olika frågor. Jag tänker ta upp ytterligare en. Precis som många andra strävar jag när jag är kund och konsument efter att använda min konsumentmakt för att på olika vis stödja till exempel miljömässigt hållbart producerade produkter eller rättvisa löner.

Jag lägger också gärna några extra varor i korgen när jag besöker den lokala Icahandlaren, vars logga pryder träningsströjorna för det lokala fotbollslaget, där mina barn spelar. Företag som på det sättet bidrar till lagkassorna för barn- och ungdomsidrotten bidrar till ett socialt hållbart lokalsamhälle.

Vi i Miljöpartiet tycker att det är dags att se över reglerna för alla de företag som på olika sätt vill bidra till ett socialt hållbart samhälle, till barns och ungas idrottande och till kulturlivet. Det kan inte bara vara de stora lagen som syns på tv som man vet att man har rätt att sponsra skatterettsligt.

Vi behöver se till att man ser på sponsringen på ett lite mer modernt sätt. Det är nämligen inte bara välgörenhet att sponsra också den typ av



idrott som inte fyller alla läktare – min femåriga dotters fotbollsmatch gjorde inte riktigt det, även om vi var några entusiaster som var där. Vi är också väldigt många som ser lagtröjorna och tänker: Vad fint att just det företaget är med och bidrar till att barn och ungdomar får en meningsfull fritid – särskilt i tider då väldigt många föräldrar, i krisens spår, inte har råd att betala för barns och ungas fritidsintressen.

Jag står förstas bakom också våra övriga reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall endast till reservation 9.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut fattades under § 14.)

## **§ 12 Riksrevisionens rapport om förändrade inkomstskatteregler 2011–2023**

Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU18  
Riksrevisionens rapport om förändrade inkomstskatteregler 2011–2023  
(skr. 2023/24:42)  
föredrogs.

Anf. 85 SOFIE ERIKSSON (S):

Herr talman! Jag engagerade mig politiskt för att vara med och bekämpa orättvisor. Ju längre tid jag har varit aktiv inom politiken, desto tydligare har det blivit att det i grunden handlar om hur vi fördelar bördor, välstånd och trygghet.

När min mamma kom hem från jobbet med magsjuka tyckte jag, som har vuxit upp i ett tryggt land där man inte behöver fly från krig eller förtryck, att det – att få magsjuka på jobbet – var det absolut värsta jag kunde tänka mig. Mamma sa: ”Ja, det är inte kul. Men det går över ganska snabbt. Det värsta är att jag förlorar pengar.” Då lärde jag mig det som än i dag är mitt fulaste ord: karensdagen.

Jag har berättat om min mamma Monica förut i den här talarstolen. Det är för att hon och de andra i min familj på olika vis symboliserar grunden för mitt politiska engagemang. Genom min mamma fick jag som barn lära känna svensk äldreomsorg på nära håll. Jag såg hur pressen och vårdtyngden ökade. Det handlar om politik, om fördelning av bördor, välstånd och trygghet.

Min pappa Hans-Erik behövde inte bli fattig när han förlorade jobbet mitt i livet, med tre barn och radhus. Han kunde utbilda sig, byta bana och bli trafiklärare i stället. Jag märkte att han trivdes väldigt bra med sitt nya jobb. Tack vare en politik för ett livslångt lärande, en politik som skapade trygghet i omställning, blev det bra för vår familj och min pappa.

Min bror Henrik, som vi är väldigt stolta över, utbildade sig till läkare. Nästan ingen i vår släkt hade gått på universitetet före honom.

Min syster Anna-Carin, solen i mitt liv, kan alla telefonnummer utan till. Hon kommer ihåg alla människor hon någonsin träffat. Hon minns allas namnsdagar. Genom daglig verksamhet har hon bidragit med att städa, sköta disk, servera kaffe och socialisera med människor som inte alltid haft någon annan att prata med.

Prot. 2023/24:91  
3 april

-----  
*Företag, kapital  
och fastighet*

*Riksrevisionens  
rapport om förändrade  
inkomstskatteregler  
2011–2023*

Herr talman! I dag ska vi debattera Riksrevisionens rapport om förändrade skatteregler. Vad har det med min familj att göra? Jo, det är genom vårt skattesystem som vi finansierar det som jag har pratat om: sjukförsäkringen, äldreomsorgen, utbildningssystemet, trygghetssystemen, sjukvården och arbetsmarknadspolitiken.

Diskussionen om skatterna blir lätt teknisk, svarta eller röda siffror på ett papper. Men i grunden handlar det som sagt om hur vi väljer att fördela bördor, välstånd och trygghet i vårt land. För mig har det alltid varit självklart att om vi delar på detta solidariskt blir samhället mycket trevligare för alla.

Tyvärr har klyftorna vuxit under lång tid och solidariteten urholkats. Det har blivit lite mer av ”sköt dig själv och skit i andra”, så länge man själv kan roffa åt sig och skydda sina egna barn från andras ungar. Problemet är bara att detta slår tillbaka. Om inte alla är fria och trygga är ingen det.

Herr talman! Vi lever i en historiskt osäker tid. Den ekonomiska nedgången och kostnadskrisen slår med full kraft mot hushållen, välfärden och sysselsättningen. Vi har en sjukvårdskris som löper genom landet. Bostadsbyggandet tvärbromsar. Arbetslösheten spås öka och tillväxten är negativ.

Sverige och svenska folket blir fattigare. Under den moderatledda alliansregeringen sänktes de totala skatterna med över 140 miljarder kronor. Till stor del genomfördes detta med lånade pengar. Detta var djupt problematiskt eftersom de underskott man lämnade efter sig minskade möjligheterna att finansiera välfärden och samhällets förmåga att ta itu med samhällsproblemen.

Under samma period skapades skatteklyftor utifrån inkomstkälla. Denna skatteklyfta är djupt orättvis: För förtidspensionerade, sjuka, funktionsnedsatta, arbetslösa och föräldralediga är skatten fortfarande högre än för förvärvsarbete.

Herr talman! Riksrevisionen har granskat om regeringen har gett en bra bild av hur föreslagna ändringar av jobbskatteavdraget och närliggande skatteregler har påverkat sådant som sysselsättning, arbetade timmar och rättvist fördelat välstånd. Vi socialdemokrater instämmer i slutsatsen att det är bra att konsekvensanalyserna hela tiden utvecklas för att bli mer genomarbetade och rigorösa. Men man ska komma ihåg att Riksrevisionen i sin granskning inte har analyserat hur skattesänkningarna påverkat finansieringen av välfärden eller andra offentliga åtaganden.

Frågan hur skattesänkningarna har påverkat samhället är alltså mycket bredare än de frågor som Riksrevisionens rapport behandlar. Som Riksrevisionen påpekar har skattesänkningarna lett till att personer med de absolut lägsta inkomsterna inte har fått del av de sänkta skatterna i samma utsträckning som personer med högre inkomster. De stora skattesänkningarna har också försämrat skattesystemets förmåga att finansiera gemensamma åtaganden som välfärden i Sverige, tryggheten och försvaret av vårt land.

Det är mycket angeläget att Sverige får till stånd en bred skattereform som syftar till att skattesystemet ska generera stabila skatteintäkter för finansieringen av våra gemensamma åtaganden, vara enkelt för enskilda och bygga på principen att skatt ska betalas efter bärkraft.

Herr talman! Vi yrkar inget annat i dag, men vi har lämnat in ett särskilt yttrande som påpekar att Riksrevisionens rapport inte behandlar vad pengarna hade kunnat gå till och hur resurseffektiviteten hade kunnat öka. Vi kan ju konstatera att självfinansieringsgraden med dessa skattesänkningar är låg. Det kostar mer än det smakar. Vi kan också konstatera att det påverkar ekonomin att skicka ut 100 miljarder kronor om året. Frågan är hur dessa pengar ska användas.

Självklart hade vi kunnat göra väldigt mycket med 100 miljarder kronor om året. Det hade påverkat sysselsättningen, inkomstfördelningen och framför allt möjligheten att finansiera vår välfärd.

Herr talman! I grunden handlar den ekonomiska politiken om hur vi väljer att fördela bördor, välstånd och trygghet i Sverige. Vi socialdemokrater menar att vi måste kunna göra detta betydligt mer rättvist än i dag.

Det är fullständigt orimligt att Sverige i dag betraktas som ett skatteparadis för de välbeställda samtidigt som det är sjukvårdskris, barnfamiljer vräks från sina hem, man ska genomföra stora försämringar i sjukförsäkringen och a-kassan, det är totalkrasch i bostadsbyggandet, va-systemen är underfinansierade och järnvägen havererar. Det är ovärdigt ett rikt land som Sverige att bördorna, välståndet och tryggheten är så orättvist fördelade som i dag.

(Applåder)

Anf. 86 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik:

Herr talman! Sofie Eriksson talar sig varm för rättvisa skatter. Jag håller med. Hon kritiserar regeringen. Men jag vill ändå påminna om att Riksrevisionens granskning sträcker sig från 2011 till 2023 – fem år med moderata statsministrar och åtta år med socialdemokratiska. Lite självkritik vore alltså på sin plats.

År 2019 lade den dåvarande socialdemokratiska finansministern Magdalena Andersson fram ett förslag om att värnskatten skulle avskaffas, något som Socialdemokraterna i riksdagen röstade för.

Utan annat underlag än gissningar och antaganden landade promemorian i att förslaget över tid är självfinansierande till 100 procent och bedöms ha försumbar effekt på både antalet sysselsatta och antalet arbetslösa i ekonomin – exakt det som Riksrevisionen kritiserar i sin granskning. Det socialdemokratiskt ledda Finansdepartementet konstaterade att förslaget skulle gynna höginkomsttagare och män, och någon djupare analys av detta gjorde man aldrig.

Värnskattens avskaffande innebar stora skattesänkningar för dem som tjänade mest. Den som 2020 tjänade 25 000 i månaden fick en skattesänkning på 21 kronor, medan den som tjänade 70 000 fick en skattesänkning med nästan 1 000 kronor i månaden. LO:s ekonomer räknade ut att de 50 toppdirektörer som ingår i Sveriges ekonomiska maktelit i snitt fick 67 000 kronor i månaden i skattesänkning under 2020 genom Socialdemokraternas politik. Det blev alltså 21 kronor till den som tjänar 25 000 och 67 000 kronor till makteliten.

Detta är den politik som Socialdemokraterna förde under förra mandatperioden, när man var i majoritet. Hur går detta ihop med Sofie Erikssons retorik? Är det så att Socialdemokraterna säger en sak i majoritet och en annan i opposition?

Anf. 87 SOFIE ERIKSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, Ilona Szatmári Waldau, för frågorna! Jag välkomnar en diskussion om dessa frågor.

Jag tror att det ganska säkert är känt för ledamoten att avskaffandet av värnskatten inte på något vis, inte någon sekund, var en fråga som Socialdemokraterna drev i förhandlingarna för att få regeringsmakten. Jag tror att hon vet att det inte var socialdemokrater som tyckte att det var rätt att genomföra det.

Däremot finns ett parti som var med och förhandlade fram avskaffandet av värnskatten som också nu är med och driver igenom breda skattesänkningar för de absolut mest välbeställda, och det är Liberalerna.

Jag tror att det är känt för de allra flesta – vi har tagit upp detta många gånger – att det var Liberalerna som i förhandlingarna om januariavtalet krävde en stor skattesänkning för de absolut rikaste. Det var inte Socialdemokraterna. Vi prioriterade andra frågor – mer pengar till välfärden, exempelvis.

Men för att få ihop en majoritet i riksdagen – som har varit dominerad av högerkrafter under väldigt många år, vilket har gjort det svårt att bedriva en progressiv skattepolitik – måste man ibland kompromissa. Det kanske är detta som är skillnaden mellan socialdemokrater och vänsterpartier: Vi vågar faktiskt göra saker som också är tuffa och som vi inte alltid tycker är suveräna för att få till stånd en stabil majoritet och en möjlighet att styra landet, för att också kunna genomföra viktiga saker som att skicka mer pengar till välfärden.

Jag kan klargöra det ännu en gång om det har varit oklart: Avskaffandet av värnskatten lades inte på något vis fram av socialdemokrater utan av liberaler. Liberalerna driver i regeringsställning fortfarande på för att höginkomsttagare ska få stora skattesänkningar. Det är inte Socialdemokraternas politik.

(Applåder)

Anf. 88 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik:

Herr talman! Tack, Sofie Eriksson, för svaret! Oavsett vad ledamoten säger här var det en socialdemokratisk regering som stod bakom förslaget, och varje socialdemokrat i den här kammaren röstade för att avskaffa värnskatten.

Jag vill också påpeka att man i promemorian kom fram till att självfinansieringsgraden skulle bli 100 procent. De 6,1 miljarder i skatteintäkter som försvann skulle betala sig över tid, och man konstaterade att det skulle ha försumbar effekt på antalet sysselsatta och arbetslösa.

Socialdemokraterna i regeringsställning hörde då till dem som utan evidens trodde att sänkta skatter för höginkomsttagare innebär att de arbetar mer, trots att LO i sitt remissvar påpekade att endast 3 procent av dem som betalar statlig inkomstskatt arbetar deltid. Inte heller sades det ett ord om hur dessa försvunna miljarder skulle kunna resultera i färre anställda i välfärden.

Det vore intressant att höra Sofie Eriksson utveckla Socialdemokraternas försvar för avskaffandet av värnskatt kopplat till Riksrevisionens kritik. Jag tycker inte att det räcker att säga att det var andra partier som drev igenom det. Jag vill höra hur man ser på detta kopplat till Riksrevisionens kritik.

Sedan vill jag gå in på att Socialdemokraterna har godkänt och behållit alla de ökning av jobbskatteavdraget som högern drivit igenom, med samma dåliga underlag. Senast var det Magdalena Anderssons regering 2022. Vi vet hur mycket jobbskatteavdragen kostar – 128 miljoner i uteblivna skatteintäkter. Och ingen forskning visar att de har några positiva effekter på sysselsättningen.

Jag skulle vilja fråga ledamoten hur det kommer sig att Socialdemokraterna i regeringsställning har behållit de jobbskatteavdrag som borgerliga regeringar har infört och som i sin konstruktion gynnar höginkomstagare.

Anf. 89 SOFIE ERIKSSON (S) replik:

Herr talman! Ilona Szatmári Waldau behöver inte övertyga mig om varför det är fel att göra stora skattesänkningar för höginkomstagare. Det trodde jag skulle vara tydligt efter mitt anförande.

Jag kan konstatera att det är precis så som framförs här. Vi har nu fått svart på vitt i den här rapporten att självfinansieringsgraden är låg. Argumenten för att genomföra denna typ av skattesänkningar, framför allt för höginkomstagare, är svaga. Jag håller med om det. Men det är väldigt tydligt att vi har haft en högermajoritet i riksdagen som har försvårat, ja näst intill omöjliggjort, bedrivandet av en progressiv skattepolitik.

Vi vill genomföra en bred skattereform, som skulle leda till att de som har mest får bidra mer men kanske också till att de som har minst kan få en lättnad. Men vi tror att det är viktigt att göra en bred och stor skattereform eftersom avstegen från den tidigare skattereformen är så många. Därför behöver vi göra detta brett. Men vi tycker att de som har absolut mest mycket väl borde kunna bidra mer.

Sedan gäller det detta med olika konsekvensanalyser. Vi nämner det i vårt särskilda yttrande. Jag nämnde det också i talarstolen. Vi tycker att det är viktigt att de hela tiden utvecklas. Det har jag faktiskt berört i mitt inledande anförande.

Men jag vill återigen återkoppla till att det inte var socialdemokrater som hade som sin viktigaste fråga i regeringsförhandlingarna att man skulle sänka skatten för de absolut rikaste i vårt land. Nej, det var inte socialdemokrater. Det var Liberalerna, som hade möjligheten att driva på för en massa olika typer av frågor men som valde denna. Det får faktiskt stå för dem. Det var de som prioriterade detta när de satt vid förhandlingsbordet. Detta kan inte läggas på vårt bord.

Vi prioriterade andra frågor som var viktiga för vår del, som vi fick igenom. Det handlade bland annat om att ha en robust finansiering av välfärden. Det är klart att vi behöver en skattereform för att klara det långsiktigt. Jag tackar för möjligheten att säga det.

(Applåder)

(forts. § 15)

## Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

**§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 mars**

**UU15 Mellanöstern och Nordafrika**

*Punkt 1* (Generellt om Mellanöstern och Nordafrika)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

246 för utskottet

21 för res. 2

34 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 1 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 2: 21 C

Avstod: 20 V, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Cicie Weidby (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

*Punkt 4* (Den israelisk-palestinska konflikten)

1. utskottet

2. res. 6 (V, MP)

Votering:

173 för utskottet

35 för res. 6

93 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 6: 21 V, 14 MP

Avstod: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 6* (Bilaterala avtal med Israel)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 7 (V, MP)

Votering:

265 för utskottet

36 för res. 7

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 7: 21 V, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

*Punkt 7 (Bistånd till Palestina)*

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet

2. res. 8 (SD)

Votering:

229 för utskottet

63 för res. 8

8 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 60 M, 21 V, 20 C, 14 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 8: 63 SD

Avstod: 7 S, 1 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 5 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Markus Kallifatides, Anna-Caren Säterberg, Daniel Vencu Velasquez Castro och Mats Wiking (alla S) samt Elisabeth Thand Ringqvist (C) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Camilla Rinaldo Miller (KD) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 9 (S, V, C, MP)

Votering:

152 för utskottet

149 för res. 9

48 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 9: 92 S, 21 V, 21 C, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 8 (Bistånd till UNRWA)*

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 10 (S, V, C, MP)

Votering:

152 för utskottet

149 för res. 10

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Prot. 2023/24:91  
3 april  
-----

Partvis fördelning av rösterna:  
För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L  
För res. 10: 92 S, 21 V, 21 C, 14 MP, 1 -  
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 10 (Iran)*

1. utskottet  
2. res. 12 (S)  
Votering:  
172 för utskottet  
94 för res. 12  
35 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L  
För res. 12: 92 S, 1 SD, 1 -  
Avstod: 21 V, 14 MP  
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU11 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel**

*Punkt 1 (ANDTS-strategin)*

1. utskottet  
2. res. 1 (C, MP)  
Votering:  
266 för utskottet  
35 för res. 1  
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -  
För res. 1: 21 C, 14 MP  
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 2 (Svensk alkoholpolitik och detaljhandelsmonopolet)*

1. utskottet  
2. res. 2 (S, V, MP)  
Votering:  
173 för utskottet  
128 för res. 2  
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L  
För res. 2: 92 S, 21 V, 14 MP, 1 -  
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -



*Punkt 6 (Alkoholens skadeverkningar)*

1. utskottet
2. res. 7 (V, MP)

Votering:

202 för utskottet

36 för res. 7

62 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 7: 1 SD, 21 V, 14 MP

Avstod: 62 SD

Frånvarande: 15 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 8 (Kartläggning av narkotikasituationen i Sverige)*

1. utskottet

2. res. 9 (SD)

Votering:

238 för utskottet

63 för res. 9

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 9: 63 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 12 (Förebyggande arbete mot missbruk bland unga)*

1. utskottet

2. res. 13 (V, MP)

Votering:

265 för utskottet

35 för res. 13

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 13 L, 1 -

För res. 13: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 3 L, 1 -

Jakob Olofsgård (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU15 Folkhälsa**

*Punkt 2 (Jämlik hälsa m.m.)*

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

152 för utskottet

93 för res. 1

56 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 1: 92 S, 1 -

Avstod: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 4 (Hiv)*

1. utskottet

2. res. 5 (V, C, MP)

Votering:

245 för utskottet

56 för res. 5

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 6 (Vaccinationer)*

1. utskottet

2. res. 6 (C, MP)

Votering:

266 för utskottet

35 för res. 6

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 6: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 7 (Hälsosamma levnadsvanor)*

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

203 för utskottet

63 för res. 7

35 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 7: 63 SD

Avstod: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 9 (Fritidskort)*

1. utskottet

2. res. 11 (S)

Votering:

208 för utskottet

93 för res. 11

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 11: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 11 (Psykisk hälsa)*

1. utskottet

2. res. 14 (V, MP)

Votering:

110 för utskottet

35 för res. 14

156 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 14: 21 V, 14 MP

Avstod: 92 S, 63 SD, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

## **MJU10 Fiskeripolitik**

*Punkt 1 (Vissa bevarandeåtgärder på svenskt territorialhav)*

1. utskottet

2. res. 2 (MP)

Votering:

194 för utskottet

14 för res. 2

93 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2023/24:91  
3 april  
-----

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 2: 14 MP

Avstod: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 2* (Fiskekvoter)

1. utskottet

2. res. 3 (S, V, MP)

Votering:

152 för utskottet

128 för res. 3

21 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 3: 92 S, 21 V, 14 MP, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 3* (Selektiva redskap, bifångst och utkast)

1. utskottet

2. res. 6 (SD)

Votering:

131 för utskottet

63 för res. 6

107 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 6: 63 SD

Avstod: 92 S, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 9* (Fiskerikontroll)

1. utskottet

2. res. 12 (S)

Votering:

194 för utskottet

93 för res. 12

14 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 12: 92 S, 1 -

Avstod: 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 10 (Vattenbruk)*

1. utskottet
2. res. 15 (C)

## Votering:

187 för utskottet  
21 för res. 15  
93 avstod  
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

## Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 15: 21 C

Avstod: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde****KU13 Fri- och rättigheter***Punkt 3 (Diskriminering)*

1. utskottet
2. res. 1 (SD)

## Votering:

217 för utskottet  
63 för res. 1  
21 avstod  
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

## Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 1: 63 SD

Avstod: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 5 (Trossamfunds trygghets- och säkerhetsarbete)*

1. utskottet
2. res. 3 (C, MP)

## Votering:

266 för utskottet  
35 för res. 3  
48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

## Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Prot. 2023/24:91  
3 april  
-----

*Punkt 7 (Föreningsfrihet)*

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

208 för utskottet

93 för res. 4

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 4: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**KU16 Författningsfrågor**

*Punkt 1 (Medlemskapet i EU)*

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

238 för utskottet

63 för res. 1

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 1: 63 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 3 (Partifinansiering)*

1. utskottet

2. res. 3 (S)

3. res. 5 (C)

Förberedande votering:

95 för res. 3

21 för res. 5

185 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Noria Manouchi (M) och Camilla Brodin (KD) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

152 för utskottet

93 för res. 3

56 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 15 KD, 14 L

För res. 3: 92 S, 1 -

Avstod: 21 V, 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 4 (Reglering av lobbyister)*

1. utskottet

2. res. 9 (MP)

Votering:

173 för utskottet

14 för res. 9

114 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 9: 14 MP

Avstod: 92 S, 21 C, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 5 (Ändring i lagstiftningen om karensregler för statsråd och höga statstjänstemän)*

1. utskottet

2. res. 11 (V)

Votering:

187 för utskottet

21 för res. 11

93 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 11: 21 V

Avstod: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU9 Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror**

*Punkt 4 (Information och hälsovarningar)*

1. utskottet

2. res. 3 (V, MP)

Votering:

266 för utskottet

35 för res. 3

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2023/24:91  
3 april  
-----

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 3: 21 V, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 6 (Folkhälsoeffekter)*

1. utskottet

2. res. 5 (SD)

Votering:

237 för utskottet

63 för res. 5

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 V, 21 C, 14 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 5: 63 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 5 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Mikael Oscarsson (KD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**SoU18 Barn och unga inom socialtjänsten**

*Punkt 4 (Hem för vård eller boende (HVB) och familjehem)*

1. utskottet

2. res. 10 (S, MP)

3. res. 11 (C)

Förberedande votering:

107 för res. 10

21 för res. 11

173 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

173 för utskottet

107 för res. 10

21 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L

För res. 10: 92 S, 14 MP, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -



*Punkt 6 (Säkerhet vid särskilda ungdomshem)*

1. utskottet

2. res. 13 (SD)

Votering:

237 för utskottet

64 för res. 13

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 MP, 14 L, 1 -

För res. 13: 1 S, 63 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 13 (Ombud och stödperson till barn)*

1. utskottet

2. res. 22 (MP)

Votering:

194 för utskottet

14 för res. 22

93 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 22: 14 MP

Avstod: 92 S, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 14 (Barnfattigdom)*

1. utskottet

2. res. 24 (V)

Votering:

173 för utskottet

21 för res. 24

107 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 24: 21 V

Avstod: 92 S, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

**KrU8 Kultur och fritid för barn och unga**

*Punkt 1* (Kultur för barn och unga)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V)

Votering:

173 för utskottet

114 för res. 1

14 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 1: 92 S, 21 V, 1 -

Avstod: 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 2* (Kulturskolan)

1. utskottet

2. res. 3 (S)

3. res. 4 (C)

4. res. 5 (MP)

Förberedande votering 1:

22 för res. 4

14 för res. 5

265 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

94 för res. 3

21 för res. 4

186 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

172 för utskottet

93 för res. 3

35 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 20 V, 15 KD, 14 L

För res. 3: 92 S, 1 -

Avstod: 1 V, 21 C, 13 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 5 MP, 2 L, 1 -

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

## SkU12 Företag, kapital och fastighet

*Punkt 2* (Utdelning och kapitalvinster till delägare i fåmansföretag)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

Votering:

187 för utskottet

93 för res. 5

21 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 MP, 14 L

För res. 5: 92 S, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 3* (Kapitalbeskattning m.m.)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

3. res. 9 (MP)

Förberedande votering:

22 för res. 8

14 för res. 9

265 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

172 för utskottet

21 för res. 8

107 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 8: 21 V

Avstod: 92 S, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 4* (Investeringsparkonto)

1. utskottet

2. res. 10 (SD)

Votering:

237 för utskottet

64 för res. 10

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 13 MP, 14 L, 1 -

För res. 10: 63 SD, 1 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

Leila Ali Elmi (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

*Punkt 10* (Avdrag för sponsring av idrott)

1. utskottet
2. res. 17 (C, MP)

Votering:

266 för utskottet

35 för res. 17

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 15 KD, 14 L, 1 -

För res. 17: 21 C, 14 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Punkt 14* (Riskskatt för kreditinstitut m.m.)

1. utskottet
2. res. 23 (S, MP)

Votering:

194 för utskottet

107 för res. 23

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 15 KD, 14 L

För res. 23: 92 S, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 4 KD, 4 MP, 2 L, 1 -

*Övriga punkter*

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Riksrevisionens  
rapport om förändrade  
inkomstskatteregler  
2011–2023*

**§ 15** (forts. från § 12) **Riksrevisionens rapport om förändrade inkomstskatteregler 2011–2023** (forts. SkU18)

Anf. 90 CRISTER CARLSSON (M):

Fru talman! Vi debatterar nu Riksrevisionens rapport om förändrade inkomstskatteregler 2011–2023. Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Riksrevisionen har granskat de väsentligaste förändringarna av skatteregler för förvärvsinkomster som genomfördes 2011 till 2023. Granskningen visar att de förändrade skattereglerna har lett till att inkomstskatten har sänkts med sammanlagt nästan 100 miljarder kronor. Detta omfattar flera tidigare regeringar: regeringen Reinfeldt, regeringen Löfven, regeringen Andersson och nuvarande regering.

Riksrevisionen har granskat om regeringen har gett en bra bild av hur föreslagna ändringar av jobbskatteavdraget och närliggande skatteregler skapar förutsättningar för en hög sysselsättning, fler arbetade timmar och ett rättvist fördelat välstånd. Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringen har gett en delvis förskönad bild, och rekommendationer lämnas om hur konsekvensanalyserna i propositionerna kan förbättras.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det i konsekvensanalyser av inkomstskatteförslag under den aktuella perioden har förekommit brister kring de förväntade effekterna på sysselsättning, antalet arbetade timmar och inkomstfördelning. Regeringen anser också att de rekommendationer som Riksrevisionen lämnar till regeringen om konsekvensanalyser för inkomstskatteförslag är rimliga och viktiga.

Fru talman! Det är regeringens utgångspunkt att alltid beskriva konsekvenserna av ändrade skatteregler så korrekt och rättvisande som möjligt. Fördelningseffekter av inkomstskatteförslag redovisas i normalfallet för hela befolkningen.

Regeringen delar Riksrevisionens bild att det saknas relevanta modeller för att analysera de äldres arbetsutbud. En sådan modell hade varit önskvärd och användbar i samband med att förslaget togs fram.

Enligt granskningen har förändringarna i inkomstskatterna mellan 2011 och 2023 resulterat i skattesänkningar på cirka 100 miljarder kronor per år, men ändringarna har lett till att incitamenten att arbeta har stärkts.

Riksrevisionens granskning bekräftar att det finns väldigt positiva sysselsättningseffekter av att sänka skatter på lägre inkomster och även se till att marginalskatter minskar. Därför var det bra att regeringen i budgetpropositionen för 2024 tog fram ett förstärkt jobbskatteavdrag som riktar sig främst till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster.

Effekterna blir att drivkrafterna för att arbeta ökar. Den sänkta inkomstskatten har lett till högre sysselsättning och fler arbetade timmar. Till följd av den sänkta skatten bedöms färre hushåll ha en låg ekonomisk standard.

De senaste jobbskatteavdragen på omkring 30 miljarder kronor har resulterat i att 25 000 fler människor har kommit i arbete, enligt Riksrevisionen. Detta ger i sin tur en större skattebas som ökar skatteintäkterna för staten, det vill säga att vi alla kan få en större bit av den stora skatteekonomiska tårta som vi tar av.

Det behöver löna sig bättre att jobba. Vi ser i dag en tudelad arbetsmarknad där vissa grupper hamnar i kläm och inte jobbar i samma utsträckning som andra grupper.

Svenska hushåll har drabbats av det besvärliga ekonomiska läget genom höga räntor och ökade priser. Regeringens ekonomiska plan ligger därför fast: Inflationen ska bekämpas samtidigt som utsatta hushåll och välfärden stöttas, arbetslinjen ska återupprättas och strukturreformer ska genomföras för att få upp den låga tillväxten.

År 2016 infördes avtrappningen av jobbskatteavdraget, och Riksrevisionen visar att detta haft betydande negativa effekter på antalet arbetade timmar och att det är tveksamt om det har lett till ökade skatteintäkter.

Fru talman! Riksrevisionen rekommenderar regeringen att förbättra konsekvensanalyserna i propositioner med skatteförslag, bland annat genom att redovisa effekter på sysselsättning och antal arbetade timmar, oavsett i vilken riktning effekterna pekar, och redovisa kvalitativa effektbedömningar i de fall det inte är möjligt med kvantitativa beräkningar. (Applåder)

Anf. 91 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Riksrevisionens granskning visar att skattesänkningar genomförts utan tillräckligt underlag och tillräckliga analyser.

Granskningen visar att regeringen – eller snarare regeringarna, eftersom skattesänkningar gjorda av både socialdemokratiskt ledda regeringar, alliansregeringar och den nuvarande högerkonservativa regeringen finns med i granskningen – har gett en ofullständig och delvis förskönad bild av hur föreslagna ändringar av inkomstbeskattningen skapar förutsättningar för en hög sysselsättning, fler arbetade timmar och ett rättvist fördelat välstånd. Riksrevisionen bedömer att regeringen tydligare borde ha redovisat skatteförslagets förväntade effekter så att riksdagen hade haft bättre beslutsunderlag.

De nuvarande skattepolitiska riktlinjer som riksdagen fattade beslut om 2015 har bland annat mål om en generell och rättvist fördelad välfärd och att säkerställa högre sysselsättning. Utvecklingen har dock gått åt fel håll, och klyftorna mellan människor har ökat och välfärden urholkats.

Riksrevisionen konstaterar att självfinansieringsgraden är låg, det vill säga att sänkta skatter inte har lett till ökade skattebetalningar genom att människor arbetar mer och längre. Sänkta skatter innebär i stället sänkta inkomster för staten och därmed mindre pengar till välfärden, vilket i förlängningen innebär färre arbetade timmar då anställda i välfärden sägs upp. Bara regionerna räknar med att minska antalet anställda med 5 600 personer i år för att få budgeten att gå ihop, och till detta kommer både stat och kommuner. Sänkta skatter innebär alltså att färre jobbar.

Utgångspunkten i Riksrevisionens granskning är att sänkta skatter leder till att människor arbetar mer eller åtminstone att detta borde vara målet. Här förs inget resonemang om att minskade skatteintäkter leder till minskade resurser, vilket i sin tur leder till färre anställda i välfärden.

Inte heller tar man hänsyn till att nästan alla höginkomsttagare redan jobbar heltid. I stället tycks man utgå från att höginkomsttagare kommer att arbeta mer om de får behålla mer av sin lön från övertids- och extraarbete. Detta synsätt är såklart inte Riksrevisionens fel, utan det är så alla regeringar har resonerat under granskningsperioden när de har sänkt skatter.

Vi har i dag ett samhälle där vissa redan arbetar för mycket och blir utarbetade och utbrända medan andra inte har ett jobb att gå till. Att då föra en skattepolitik som går ut på att vissa, det vill säga höginkomsttagare, ska arbeta ännu mer är bakvänt. Ska läkaren som redan arbetar för långa skift lägga på ytterligare ett skift? Ska chefen som knappt träffar sina barn bosätta sig på jobbet?

I grunden säger detta något om människosyn. Sjukvårdsbiträdet ska ha så låg lön att hen måste arbeta extra för att få ekonomin att gå ihop. Vd:n ska få mer i plånboken för att uppmuntras att arbeta mer. Det är olika villkor för olika människor.

Fru talman! När Socialdemokraterna och Miljöpartiet avskaffade värnskatten för att med Centerpartiets och Liberalernas stöd få bilda regering gav man arbetaren med 25 000 i månadsinkomst en skattesänkning på cirka 20 kronor i månaden medan de som tjänade 70 000 kronor fick nästan 1 000 kronor i månaden i skattesänkning. Ännu högre inkomster gav ännu större skattesänkningar, i snitt 67 000 kronor i månaden i skattesänkning för de 50 toppdirektörer som ingår i Sveriges ekonomiska maktelit, enligt en uträkning gjord av LO.

Det som Sverige behöver nu är en ny stor skattereform som ökar skatteintäkterna, värnar välfärden och stärker likformigheten i skattesystemet –

ett skattesystem som värnar låginkomsttagare och beskattar höginkomsttagare och förmögenheter.

Riksrevisionen utgår från ett vedertaget antagande om att sänkt skatt på lång sikt leder till högre sysselsättning och fler arbetade timmar. Samtidigt finns det flera undersökningar som inte stöder detta antagande. Vissa forskare ser tendenser till att exempelvis höginkomsttagare arbetar mindre om de får sänkt skatt. Ett annat exempel är en forskningsstudie som visar att sänkt skatt för höginkomsttagare ökar den ekonomiska ojämlikheten utan att nämnvärt påverka arbetslösheten eller den ekonomiska tillväxten. Forskningen ger inget entydigt svar på hur starkt det eventuella sambandet mellan skatter och sysselsättning är i Sverige. Det enda som är helt säkert är att skattesänkningar leder till minskade skatteintäkter.

Jag konstaterar också att de simuleringsmodeller som har varit en viktig del i Riksrevisionens beräkningar påverkas av vilka faktorer som matas in i modellen och därmed inte kan ses som fakta.

När den socialdemokratiska regeringen tog bort värnskatten utgick man från samma simuleringsmodeller och gjorde ingen analys av var de 6,1 miljarder som försvann ur statsbudgeten skulle tas. I dag kan vi konstatera att de miljarder som försvunnit ur statsbudgeten till följd av såväl borgerliga som socialdemokratiskt ledda regeringars skattesänkningar skulle behövas för en välfärd som fungerar.

Med detta, fru talman, har jag inget annat att anföra eller yrka bifall till än skatteutskottets förslag till beslut.

Anf. 92 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Jag ska inte förlänga debatten så mycket. Det mesta är redan sagt. Vi kan gemensamt konstatera att Riksrevisionens rapport visar att beräkningarna av hur självfinansierande olika skattesänkningar har varit helt enkelt har varit alldeles för optimistiska. Det tyder på att man behöver arbeta om modellerna och att skattesänkningar helt enkelt inte finansierar sig själva i den omfattning som man räknat med genom åren.

Vi från Miljöpartiets sida tycker att man behöver se över beskattningen och inte minst jämna ut beskattningen av arbete i förhållande till den mycket lägre beskattning som gäller för personer som tjänar pengar på att de redan äger mycket. Det är en av de viktigaste reformerna. Vi tycker att det är viktigt att regeringen går vidare och tar till sig av rekommendationerna så att det blir en bättre redovisning i framtiden.

Jag skulle också vilja säga några ord om frågan om äldres arbetsutbud. Även om det är svårt att ta fram modeller som kan förutse hur reformer påverkar hur mycket äldre personer väljer att arbeta eller inte tror jag att den frågan är viktig att hålla ögonen på framåt. I takt med att vi får en allt äldre befolkning behöver vi mer kunskap om vad som påverkar äldres möjligheter och vilja att fortsätta att arbeta. Det är förstås inte bara en fråga om skatter. Jag är övertygad om att frågor kopplade till hälsa och möjlighet att arbeta mindre, att välja själv hur mycket man ska jobba och ha mer flexibilitet, kan spela en nog så stor roll. Jag tycker ändå att det är värt att nämna eftersom regeringen nöjer sig med att konstatera att det är svårt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 april.)

**§ 16 Elmarknadsfrågor**

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU9

Elmarknadsfrågor (skr. 2023/24:58)

föredrogs.

Anf. 93 JESSICA STEGRUD (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande NU9 *Elmarknadsfrågor om Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet*.

Fru talman! Svensk energipolitik har det senaste decenniet präglats av ideologi, maktspel och ansvarslöshet. Allehanda regleringar, subventioner och skatter har skapat felaktiga incitament och gett oss en elmarknad i obalans. Det är en marknad som pendlar mellan två ytterligheter då elöverskott varvas med effektbrist. Den förda politiken har lett till att vi numera har den sämsta kraftbalansen i hela EU. Den förda politiken har också lett till tidvis skenande och framför allt volatila priser, vilket har skadat både hushållens ekonomi och företagets konkurrenskraft.

Fru talman! Riksrevisionen har som sagt granskat statens – läs föregående regeringars – åtgärder för utveckling av elsystemet. Vi sverigedemokrater har länge påtalat bristerna med den tidigare förda energipolitiken. Resultatet av Riksrevisionens granskning kommer därför inte som en överraskning. Tvärtom utgör den till stora delar en bekräftelse på det som vi har ifrågasatt. Det är dock bra att vi nu äntligen får en helt oberoende granskning som bekräftar de stora brister vi har påtalat.

Kritiken från Riksrevisionen är omfattande och handlar framför allt om brist på konsekvensanalyser men även om otydliga myndighetsuppdrag. Föregående regering har enligt Riksrevisionen inte gjort tillräckliga konsekvensanalyser inför beslut om åtgärder som har haft stor påverkan på elsystemet. Det gäller till exempel vitala områden som försörjningstrygghet, överföringskapacitet och konkurrensförhållanden mellan olika kraftslag.

Vidare skriver Riksrevisionen att majoriteten av de systempåverkande beslut som man har granskat och funnit stora brister med härstammar från någon form av politisk överenskommelse. Det är överenskommelser som enligt Riksrevisionen har lett till att man har underlåtit att göra tillräckliga konsekvensanalyser av fattade beslut. Bristen på konsekvensanalyser har även medfört att man har saknat förslag på lämplig hantering av oönskade effekter.

Som sagt är rapporten och kritiken omfattande, men den kan nog summeras med att maktpolitiska uppgörelser har fått gå före målet att Sverige ska ha ett effektivt, leveranssäkert och konkurrenskraftigt energisystem.

Fru talman! Sverige – ett kallt, glesbefolkat land med långa avstånd – är helt beroende av tillgången till el och uppvärmning. Samhällsviktiga funktioner såsom hälso- och sjukvård, kommunikation, transporter, vattenförsörjning och säkerhet är helt beroende av tillgången till el. För att upprätthålla standard och välfärd krävs livskraftiga växande företag som kan konkurrera på en internationell marknad. Billig och leveranssäker el har helt enkelt blivit viktigare än någonsin. Således utgör den svenska elmarknaden en grundpelare för vår välfärd och får inte misskötas.



Fru talman! Vi är i dag till stor del beroende av och påverkade av vad som sker i omvärlden. Vissa saker kan vi inte påverka, andra kan vi styra helt eller delvis. Något vi faktiskt än så länge kan påverka är den nationella energipolitiken. Det är helt enkelt ingen naturlag att ha EU:s sämsta kraftbalans och volatila priser. De är till stor del resultatet av förd politik – den socialdemokratiska regeringens politik.

Men det finns såklart hopp. Sedan regeringsskiftet för ett och ett halvt år sedan har samarbetspartierna jobbat febrilt för att återigen skapa förutsättningar för ett leveranssäkert och konkurrenskraftigt elsystem. Vi har exempelvis på flera sätt banat väg för utbyggnad och livstidsförlängning av kärnkraften. Vi har gett Svenska kraftnät ett tydligt uppdrag att säkerställa effektreservsbehovet. Vi har också tagit bort skatten på avfallsförbränning och slopat koldioxidskatten för kraftvärmeproduktion.

Allt handlar om att stärka kraftbalansen och lägga grunden för det ökade framtida elbehovet. Om inte läckorna i båten är lagade är det nämligen ingen idé att lassa på ännu mer last.

Regeringen har även i samarbete med oss sverigedemokrater lagt fram ett förslag på en ny energipolitisk inriktning med större fokus på effekt och balans i stället för på energislag. Vi fokuserar inte bara på mängd utan även på elsystemets prestanda och funktionalitet – kvalitet före kvantitet, helt enkelt. Åtgärderna handlar i grund och botten om att skapa rätt incitament för att uppnå ett robust, leveranssäkert och konkurrenskraftigt energisystem igen.

Avslutningsvis vill jag säga att vi sverigedemokrater ställer oss bakom utskottets förslag till beslut.

Anf. 94 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman och Jessica Stegrud! Det var ett intressant anförande på många sätt. Ledamoten lyfter framför allt upp Riksrevisionens rapport och den kritik som har kommit, inte minst när det gäller bristen på konsekvensanalyser och att det bland annat grundar sig i att man har haft politiska överenskommelser.

Sverigedemokraterna har nu tillsammans med regeringen, som man nästan styr ibland, också gjort en politisk överenskommelse och lagt fram en inriktningsproposition. Där finns inte någon konsekvensanalys. Man vill inte ens kalla det för det utan kallar det för konsekvensbeskrivning, vilket verkar tämligen ovanligt. I propositioner brukar det kallas konsekvens eller konsekvensanalys.

Jag har en fråga till Jessica Stegrud. Riksrevisionen har framfört kritik exempelvis om att eventuella oönskade konsekvenser bör hanteras och redovisas i konsekvensanalysen. Tycker Jessica Stegrud att den konsekvensanalys som man har lagt fram möter de kriterier som Riksrevisionen tidigare har kritiserat?

Anf. 95 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman och Rickard Nordin! Det arbete som nu har gjorts lägger grunden. Vi har börjat städa upp efter föregående regerings politik. Jag pratar hela tiden om obalansen, att vi har ett elöverskott varvat med effektbrist. Det måste åtgärdas innan vi kan göra något annat. Det är själva grunden i elsystemet.

Vi har stora problem med volatila och skenande priser. Det finns företag i framför allt södra Sverige som inte kan etablera sig eller utöka sin verksamhet. Och priserna har lett till stora konsekvenser för både inflationen och hushållen.

Fru talman! När det gäller frånvaron av konsekvensanalyser får jag nog vända frågan tillbaka till ledamoten. Riksrevisionen var nämligen väldigt tydlig där; inga konsekvensanalyser har gjorts. Man ville hellre sitta vid regeringsmakten än se till att vi har ett robust och förberett elsystem för kommande effektbehov och expansioner.

Anf. 96 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Ledamoten Stegrud och Sverigedemokraterna verkar vilja prata mer om inflation och volatila priser än om konsekvensanalys, som min fråga handlade om. Saken är den att om man tittar på energiöverenskommelsen från 2016 ser man att det fanns en betydligt mer omfattande konsekvensanalys i den än det gör i den inriktningsproposition som Sverigedemokraterna har skrivit under på.

I energiöverenskommelsen från 2016 finns det scenariobeskrivningar och ganska mycket siffror och analyser. Man kan absolut tycka att de är otillräckliga. Men det är en milsvid skillnad mot den icke-existerande konsekvensanalysen, som dessutom bara kallas beskrivning, i det som man nu har lagt fram.

Min fråga till ledamoten är återigen om man är nöjd med den konsekvensanalys som finns. Lägg resten av propositionen åt sidan! Det är nämligen konsekvensanalysen som Riksrevisionen kritiserar. Är man nöjd med den? Tycker Jessica Stegrud att den lever upp till de krav som Riksrevisionen ställer i den kritik som de har framfört mot tidigare regeringar?

Anf. 97 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman och Rickard Nordin! Ni vet allihop att jag som gammal investeringscontroller älskar konsekvensanalyser. Man kan säkert inte få för många.

Det är dock helt klart att vi har dragit slutsatser av de svåra konsekvenserna vi nu sitter med på grund av förd energipolitik, som bland annat Centerpartiet var inblandade i. De slutsatserna är väldigt tydliga i fråga om vad vi måste göra för att stärka upp elsystemet igen och få ett välfungerande och konkurrenskraftigt elsystem. I den bemärkelsen är konsekvensanalyserna väldigt tydliga. Effekterna lider vi av än i dag.

Jag lyssnade på den presskonferens som Centerpartiet och Socialdemokraterna kallade till i dag. Det var intressant. Man samlade journalistkåren för att komma med förslaget eller kravet – vad det nu ska kallas – att sittande regering ska komma med ett delmål. Man sa ingenting om hur det ska gå till – hur det ska gå att få fram det som eventuellt efterfrågas – och kom inte ens med en siffra. Jag undrar vad man egentligen har tänkt. Det känns väldigt märkligt.

Vi hade inte varit i den här situationen om tidigare regeringspartier hade följt Riksrevisionens rekommendationer. Att man inte gjort det är anledningen till att vi sitter i den här sitsen i dag. Att avkräva mig mängder av konsekvensanalyser när vi sitter med effekterna är alltså lite märkligt.

Anf. 98 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Ledamoten inledde sitt inlägg med att tala om ansvarslöshet, dåliga konsekvensanalyser och maktpolitiska överenskommelser. Då kunde jag inte låta bli att tänka: Men vad är det som regeringsunderlaget har gjort i till exempel den energipolitiska propositionen? Jag utgår från att det är en överenskommelse inom det blocket. Jag gissar att man har samarbetat om den och sedan kommit överens om att man vågar lägga fram den för riksdagen.

Jag funderar också på det här med att man i den energipolitiska inriktningspropositionen exempelvis inte vill presentera något delmål fram till 2030. Man har tagit bort energieffektiviseringsmålet. Det är väl ett ganska viktigt mål om vi ska kunna ha tillräckligt med energi. Vad blir konsekvensen av det?

Precis som ledamoten Rickard Nordin var inne på tidigare finns det inga konsekvensanalyser i inriktningspropositionen. Men ledamoten Stegrud står här och ondgör sig över att Riksrevisionen har sagt att vi inte gjorde några konsekvensanalyser. Ni har inte heller gjort några konsekvensanalyser i den energipolitiska överenskommelsen, Jessica Stegrud.

Vad kommer detta att innebära för de långsiktiga förutsättningarna för till exempel industrin och för den delen för elpriserna i stort?  
(Applåder)

Anf. 99 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman och ledamoten! Det är ändå intressant. Här har vi alltså en lång redogörelse. Riksrevisionen har granskat föregående regerings, det vill säga Socialdemokraternas, politik, och kritiken är massiv. Men man verkar inte ha tagit åt sig någonting av den. I stället står man här och avkräver samarbetspartierna konsekvensanalyser. Läs Riksrevisionens rapport och återkom! Det är häpnadsväckande, fru talman.

När det gäller det här hemmasnickrade, sena påfundet om att vi måste sätta upp ett skarpt delmål till 2030 kommer vi att ha avstämningar under hela perioden fram till slutmålet. Nu fokuserar vi på att få ordning på effekt- och kraftbalansen. Den är, återigen, den sämsta i hela EU och gör att företag inte kan etablera sig och inte utöka. Det handlar om att förhålla sig till verkligheten nu.

Fru talman! Ledamoten hade en fråga till, men jag minns inte vad den var.

Anf. 100 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Om nu ledamoten Jessica Stegrud är så fruktansvärt upprörd över Riksrevisionens rapport, där det påpekas att vi inte gjorde några konsekvensanalyser av de beslut som fattades här i riksdagen – både energioverenskommelser och andra beslut som många partier i den här kamraren stod bakom – borde hon se till att de politiska underlag och propositioner som den nuvarande regeringen i samarbete med Sverigedemokraterna tar fram innehåller väldigt bra konsekvensanalyser, så att man faktiskt vet vad man gör och vad det får för konsekvenser. Det är jättekonstigt att hon står här och ondgör sig över detta om det är så förfärligt upprörande. Det är väldigt konstigt.

Sedan säger ledamoten att vi har den sämsta kraftbalansen i EU. Det är ju inte sant. Det vet också Jessica Stegrud.

Men, som sagt: Den sittande regeringen och regeringsunderlaget Sverigedemokraterna borde ha tagit till sig av Riksrevisionens rapport om de nu tycker att det är så upprörande med det som har skett de senaste 20 åren.

Anf. 101 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Ja, jag tycker faktiskt att det är ett anmärkningsvärt raljerande över en viktig rapport som påvisar hur vi har kunnat hamna i den situation där vi är i dag. Hushåll och företag lider av de skenande och volatila priserna och av den effektsituation som vi har i södra och mellersta Sverige.

Partierna i den föregående regeringen har inte lagt grunden för den stora expansionen och det ökade effekt- och elbehov som vi ser i vårt avlånga land. Jag tycker att det är magstarkt att stå här och raljera i stället för att ta åt sig av kritiken och lägga fram förslag som kan leda landet framåt.

På presskonferensen kunde man läsa mellan raderna att det är vindkraften som ska premieras, trots att vi har ett läge där vi genererar jättemycket el när det blåser samtidigt som vi har effektunderskott när det inte blåser. Trots att den storskaliga vindkraften i sig inte gynnar totalen med priserna och lönsamheten i elsystemet är det vindkraft man vill ha, till vilket pris som helst. Det vill man trots att det kommer rapport efter rapport om olönsamhet, kinesiskt storägande, säkerhetsrisker och så vidare och trots att alltifrån fiskerinäring till försvar motsätter sig den snabba storskaliga expansionen, som inte kommer att gynna elsystemet som helhet.

Man vill gå de stora vindprojektörernas ärenden i stället för att, som vi sverigedemokrater och den nuvarande regeringen, se till hela elsystemet och varje enskild elkund. Det är dem vi jobbar för och inte de stora projektörerna.

Anf. 102 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! I dag debatterar vi *Elmarknadsfrågor*, näringsutskottets betänkande nummer 9. Jag står bakom samtliga våra reservationer men yrkar bifall till reservation 15.

Detta är ett väldigt omfattande betänkande som bland annat behandlar regeringens skrivelse avseende Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet men också ett antal motionsyrkanden.

Fru talman! Riksrevisionens rapport är som vanligt en blick bakåt och en titt på det som inte fungerar. Det vi kan läsa i regeringens svar är att regeringen till viss del håller med men också att Riksrevisionen bedömer att konsekvensanalysen har varit tillräcklig när det gäller flera perspektiv.

Intressant är att regeringen anser att långsiktiga stabila förutsättningar för energipolitiken bör eftersträvas. Men att de bör eftersträvas är tydligen inte lika med att man ska se till att de faktiskt blir verklighet.

I den energipolitiska inriktningspropositionen försökte inte regeringen att få till långsiktiga förutsättningar, och detta beklagar vi socialdemokrater. Vi hade kunnat komma överens, vilket vi ville. Då hade det blivit stabilitet och långsiktighet i energipolitiken.

Regeringen anser i likhet med Riksrevisionen att elmarknaden bör kännetecknas av så hög grad av konkurrensneutralitet som möjligt och att regeringen har ett ansvar att hålla marknadens funktionsätt under uppsikt

om konkurrensen på ett avgörande sätt påverkas av olika styrmedel. Då funderar jag: Gäller detta alla styrmedel, till exempel snabbspår för kärnkraft i miljötillståndsprocessen, som ju kan och bör införas enligt regeringen? Jag tycker att vi skulle behöva snabbspår för alla miljötillståndsprocesser vad gäller energiproduktion och nätutbyggnad.

Även i Tidöavtalet nämns elmarknadens utformning, och även där kan vi läsa att samtliga kraftslag ska ha likvärdiga spelregler. Då undrar man ju varför kreditgarantierna bara gäller kärnkraften och inte alla kraftslag.

Fru talman! Betydelsen av låga och stabila elpriser för Sveriges hushåll och företag kan inte nog understrykas. Det måste också finnas tillräckligt med el, när och där den behövs. Därför behövs all fossilfri energiproduktion, oavsett produktionsslag. Lyckas vi inte med det kommer investeringar och tiotusentals jobb i den gröna omställningen att hamna någon annanstans i världen. Konkurrensen är ju stenhård.

Fru talman! Som jag tidigare nämnt i mitt anförande är tillståndsprocesserna en viktig del i utbyggnaden av elproduktion och nätutbyggnaden. Här tillsatte den socialdemokratiska regeringen utredningar som lämnade förslag som nu ligger klara, och nu har äntligen propositionen *En tydligare process för tillståndsprövning för elnät* lagts fram. Det är bra, men det räcker inte. Det behövs mer, och det finns flera förslag som man väljer att inte gå vidare med.

Man har också tillsatt nya utredningar och uppdrag som grundar sig i Klimaträtsutredningens förslag. Nu går vi bara och väntar på förslagen från Miljöprövningsutredningen, där regeringen tillsatte ytterligare en utredning.

Vi socialdemokrater har lämnat ett antal förslag för att snabba på tillståndsprocessen, och här skulle jag vilja säga: Skärp sig, regeringen, och gör verklighet av de förslag som redan finns på bordet! Det har snart gått två år, och de åren skulle ha gjort skillnad. Det behövs handling.

Fru talman! För att klara omställningen behöver vi alla kraftslag. Vi socialdemokrater och Centerpartiet vill att regeringen ska återkomma med ett tydligt mål till 2030 och ett kvantifierbart effektiviseringsmål. Vi behöver mer elproduktion innan kärnkraften är på plats.

Men regeringen vill inte ha tidsatta mål utan har föreslagit kontrollstationer på vägen åren 2030, 2035, 2040 och 2045 – vad en kontrollstation nu innebär.

Får vi inte till produktionen i närtid behöver vi sannolikt inte de drygt 300 terawattimmar åren 2045, för då kommer investeringarna att hamna någon annanstans.

Vi behöver mer vindkraft på land på kort sikt. Här är det viktigt att få ersättningarna till kommuner och närboende på plats. Men det är också viktigt att kommunerna tidigt i processen säger ja eller nej. Det kommunala vetot är viktigt att behålla.

Vi behöver också fortsätta med energieffektiviseringar. Vi behöver bygga mer solel och fjärr- och kraftvärme. Det handlar om flexibilitet, lagring och effekthöjningar i befintliga anläggningar som vattenkraft och kärnkraft.

Sedan har vi den havsbaserade vindkraften. Den nu sittande SD-regeringen avbröt arbetet med att ansluta större havsvindsparker direkt till stamnätet. Det hade gjort stor skillnad för investeringsviljan. Detta gjorde vi med kärnkraften och vattenkraften, och det skulle vara rimligt med tanke

på att regeringen vill ha konkurrensneutralitet mellan kraftslagen. Men det verkar vara läpparnas bekännelse.

Detta hade bidragit till elsystemet med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och en markant ökad elproduktion, speciellt i södra Sverige, där jag befinner mig när jag inte är här. Vi behöver kraftsamla för att inte gå miste om de investeringar och tiotusentals jobb som planeras i Sverige.

(Applåder)

Anf. 103 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet! Med anledning av det vi har hört efterfrågas och som jag även hörde om på presskonferensen i dag blir jag nyfiken. Vad anser Socialdemokraterna och Centerpartiet är ett rimligt mål 2030? Var och på vilket sätt ska målet förverkligas?

Anf. 104 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Vi har haft ett mål om att vi ska ha 60 terawattimmar fram till 2030, och det är där någonstans vi behöver hamna. Det ser man om man läser de underlag som myndigheterna har presenterat. I det korta perspektivet, vad gäller att komma fram med mer produktion, handlar det bland annat om det som jag nämnde i mitt anförande. Vi behöver effekthöja i de kraftslag som redan finns och få ut mer av dem. Men det handlar också om andra energieffektiviseringar. Det handlar om kraftvärme, fjärrvärme, lagring och så vidare för att vi ska få till detta.

Frågan handlade om målet och hur vi ska förverkliga det. På kort sikt är det landbaserad vindkraft som är lösningen och som går snabbast att bygga. Det är faktiskt verkligheten.

Anf. 105 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Flera av de åtgärder som ledamoten nämner, till exempel att höja effekten inom kraftvärmen, att ta vara på den och att ha effekthöjningar i befintliga anläggningar och i olika kraftslag, finns redan på agendan. Detta är alltså inte att tillföra något nytt.

Det pratades också om havsbaserad vind. Manträt är hela tiden att det är billigt, effektivt och så vidare. Nu har vi till exempel sett den upphandling som nyligen har skett i Norge. Där upphandlades den havsbaserade vindkraften till 115 kronor per kilowattimme. Det är inte vad jag skulle kalla billigt, fru talman.

Vi ser många problem just med vindkraften, och det är problem som aldrig adresseras. Enligt framför allt Socialdemokraterna ska det banas väg för vindkraft precis överallt utan hänsyn till miljö, natur, prestanda och framför allt – det är den springande punkten här – vad den faktiskt gör eller inte gör för elsystemet, så att säga.

Det är ju belagt att det inte blåser när det inte blåser. Då måste något annat täcka upp och balansera elsystemet. Ledamoten nämnde själv att vi behöver ha el. Den ska produceras när och där den behövs. Det är precis det som kraftbalansen handlar om. Det är då lite märkligt att resonera som att vindkraft är saliggörande. Jag skulle gärna vilja veta vilken typ av effekt, balans och reservkraft som man tänker sig i fråga om denna expansion av vindkraft, framför allt i norra Sverige.

Anf. 106 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Ledamoten frågade hur vi skulle nå målet på kort sikt. Då inriktade jag mitt svar på vad vi behöver göra på kort sikt. På kort sikt handlar det inte om havsbaserad vindkraft, för vi kommer inte att hinna få fram den till 2030. Det tror jag att vi alla är medvetna om.

Sedan finns det sätt att lagra det som kommer av vindkraften. Det handlar om batterier, vätgaslagring och annat. Jag rabblade upp kraftvärmen och annat som redan är påbörjat, men det innebär inte att det är färdigt eller att det är gjort. Det är ett arbete som pågår. Man kommer att kunna få ut mycket mer av dessa kraftslag om man jobbar på med den inriktning som vi redan har påbörjat.

Detta är mitt svar på den frågan.

Anf. 107 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Jag ska göra det mycket enkelt för ledamoten Haider. Jag har två enkla frågor.

Kommer Socialdemokraterna att driva frågan om folkhemsel, som Socialdemokraterna förtjänstfullt driver nu i opposition, om det blir regeringsskifte och det förväntas en bred uppgörelse om energipolitiken?

Den andra frågan gäller kreditgarantier. Kommer Socialdemokraterna fortfarande att stödja kreditgarantier för kärnkraft om man ser att man fixar ett energisystem, om effektbalansen upprätthålls och om man ser att det går åt rätt håll?

Anf. 108 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Socialdemokraternas ingång vad gäller kreditgarantier är att de ska gälla alla kraftslag. Jag har svårt att stå här i dag och säga att de inte skulle gälla kärnkraft i framtiden. Men vi tycker att ska vi ha kreditgarantier ska de gälla alla kraftslag. Det är vår ingång.

Sedan gällde det frågan om att driva frågan om folkhemsel. Ja, jag tycker att det är en intressant fråga att driva även framåt i tiden, men samtidigt vet vi inte var vi befinner oss om fyra år. Jag tycker alltså att det är svårt att svara ja på den frågan på väldigt lång sikt.

Anf. 109 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Jag ska fortsätta på det enkla spåret med enkla frågor.

I dag stöter många kommuner på patrull vad gäller landbaserad vindkraft på grund av att det inte finns ersättning. Det finns många förslag på bordet från flera partier om hur man ska kunna lösa detta – med fastighets-skatten eller med en produktionsbaserad ersättning till kommunerna. Kommer Socialdemokraterna att driva på så att det blir en ersättning till de kommuner som upplåter närmiljö, så att det blir en landbaserad produktion? Kommer man att driva på detta och se till att det kommer en ersättning så att svenska folket och dessa kommuner vet att det kommer att hända något?

Kan människor lita på att det blir tillförlitliga priser, som Socialdemokraterna har beräknat att det skulle bli med folkhemselen? Kan man lita på att det blir stabila priser? Jag förstår att ledamoten säger att det är svårt att säga var vi befinner oss om tre år. Men kan de där ute lita på att man kommer att jobba för att det ska bli tillförlitliga och stabila priser, som man visar på när det gäller folkhemsel?

Jag vet att den dysfunktionella marknad som finns i dag inte kommer att leda till de stabila priser som hushållen efterfrågar.

Anf. 110 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! På den första frågan svarar jag ja, och det räcker. Ja, vi kommer att driva på för att kommuner, närboende och så vidare ska kunna få ersättning för att det ska bli lättare att etablera vindkraft. Det driver vi definitivt.

Vi kommer givetvis att driva på för att vi ska få tillförlitliga priser på längre sikt i Sverige, för det är viktigt. Om vi inte gör det och om vi inte får låga priser kommer de investeringar som planeras inte att hamna här i Sverige. Det gör de inte, om man inte tror på vårt system.

Än så länge gör företagen det, för de fortsätter ju att investera. Så svaret är ja på båda frågorna.

Anf. 111 ANNA AF SILLÉN (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Med det sagt vill jag säga några ord om elmarknaden och de frågor som hör till. Låt mig börja med en kort kommentar från Riksrevisionens granskning av den förra, socialdemokratiska regeringens energipolitik: Regeringen har enligt Riksrevisionens bedömning gjort otillräckliga konsekvensanalyser inför beslut om åtgärder som har haft påverkan på elsystemet. Det gäller beslut om effektskatten, om elcertifikatssystemet samt energi- och koldioxidskatt för kraftvärme inom EU. Konsekvensanalyserna är otillräckliga, konstaterar man.

Fru talman! Att ta till sig av granskning och kritik är klokt. Att hitta rätt väg framåt för en ny regering kräver inte sällan en blick i backspeglarna, men att Socialdemokraternas politik var verklighetsfrånvärd hade många svenskar uppmärksammat långt innan Riksrevisionens rapport. Likaså hade myndigheter varnat för konsekvenserna långt i förväg, och vi moderater har genomgående röstat nej till rödgrön systemhotande politik.

I det senaste valet satte också väljarna ned foten och krävde en ledning som faktiskt tar ansvar för energiförsörjningen, och nu står vi här och konstaterar att det politiska arbetet med att återuppbygga ett stabilt, leveranssäkert energisystem som producerar el till ett rimligt pris, är i full gång.

Bit för bit sker nu en helt nödvändig omställning. Partierna i Tidösamarbetet genomför tillsammans den största omläggningen av svensk energipolitik sedan avregleringen under 90-talet. Den energipolitiska inriktningspropositionen tar oss in i en era som vi inte sett på decennier i Sverige. Längre har det i stället varit politiska idéer, fränkopplade från verkligheten, som dikterat kraftsystemets utformning.

Nu lämnar vi det. Fysik och funktion får ersätta önsketänkande och fantasier när vi bygger ett elsystem som företag och hushåll i hela landet kan känna sig trygga med.

Kännetecknet för den här regeringens energipolitik är att den tar ett helhetsgrepp om el- och energifrågan. Enerkipropositionen är därmed inte det enda regeringen har arbetat med; den har även presenterat förslag för att effektivisera elnätsutbyggnaden, något som Riksrevisionen rekommenderade. Den har avskaffat Socialdemokraternas och Miljöpartiets straff-



skatt på kraftvärmen, och i förra veckan togs ett stort steg för svensk energiberedskap i händelse av kris.

Till detta pågår ett flertal uppdrag och utredningar på myndigheter och inom Regeringskansliet för att ytterligare stärka den samhällsviktiga energiinfrastrukturen. Vi ser över strukturen hos alla myndigheter som är involverade i kraftsystemet, vi utreder ett nytt regelverk för havsbaserad vindkraft för att göra det effektivare och mer rättssäkert och vi ser även över kärnkraftens regelverk och finansiella riskdelning.

Men det räcker inte att enbart titta på regelverk och kravställningar för tekniken, utan vi måste också titta på hela elmarknaden – en marknad som länge svävat fritt från hur kraftsystemet fungerar i verkligheten.

Riksrevisionen har påpekat att man bör se över ersättningen för systemtjänster, och Svenska kraftnät rekommenderar att man utreder en fullskalig kapacitetsmarknad som tar både elproduktion och systemtjänster i beaktande. Just därför har regeringen tillsatt en utredning för att se över även detta.

För varje dag som går, fru talman, får regeringen lite mer ordning på Sverige. Förra mandatperioden drev oppositionen den socialdemokratiska regeringen framför sig. Nu går den moderatledda regeringen före i ett massivt omställningsarbete för hela den svenska energipolitiken för att bygga ett starkt och välfungerande kraftsystem. Det gör vi i dialog med såväl bransch som näring och akademi samt i breda samtal med riksdagens alla partier.

Fru talman! Moderaterna jobbar för ett starkt och mångsidigt energisystem med 100 procent fossilfri energi, ett system som fungerar som en helhet där alla kraftslag förväntas bidra till stabilitet och pålitlig el till rimliga priser.

Det är fysik och funktion i stället för fantasier. El ska finnas där det behövs när det behövs. Med tillgång på ren prisvärd energi som levereras dygnet runt stärker vi svensk tillväxt och konkurrenskraft. Så skapar vi goda förutsättningar för svenska företag som kan växa och skapa välstånd i hela landet. Så, fru talman, bygger vi tillsammans Sverige tryggare, renare och rikare.

(Applåder)

Anf. 112 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Tack, Anna af Sillén! Trevligt att ha dig med här i debatten!

Jag tror att ledamoten sa något i stil med att det var den största omläggningen av energipolitiken i modern tid. Jag uppfattade inte riktigt det sista, men det var något i den stilen. Hon lyfte också bristen på konsekvensanalyser.

Vi kan börja med att konstatera att även Moderaterna var med på en hel del av de förslag som kom exempelvis kring elcertifikatssystemet, så det borde också vara lite självkritik från Moderaterna. Om inte annat blir man nyfiken på vilka lärdomar man har dragit, inte bara från Riksrevisionens rapport utan framför allt från den kritik som Riksrevisionen har haft gällande just konsekvensanalyser.

Min fråga blir därför ganska lik den jag ställde till Jessica Stegrud tidigare. Leveranssäkerhetsmålet är ju en tämligen stor sak som också har kommenterats i en hel del remissvar. I den inriktningsproposition som re-

geringen har lagt fram, tycker ledamoten att konsekvensanalyserna kring leveranssäkerhetsmålet är tydliga avseende exempelvis olika alternativ, vilka preciseringar man kan göra och vilka indikatorer, målnivåer och annat som skulle kunna vara relevanta?

Anf. 113 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Nordin, för frågorna och välkommandet!

Jag välkomnar också såväl Centerpartiets som Socialdemokraternas fokus på vikten av att ta till sig av Riksrevisionens kritik, även om det är intressant att man duckar för hur den riktar sig till den egna politiska insatsen och snarare fokuserar på vad den nuvarande regeringen gör.

Men då är det säkert också betryggande att höra, fru talman, att regeringen har tagit Riksrevisionens rapport på största allvar. Konsekvensanalyser gällande hur ett pålitligt energisystem i Sverige behöver fungera är också grunden för den energiproposition som regeringen och Tidöpartierna nu lägger fram. Där tar man alltså ansvar för helheten, för att hela energisystemet ska fungera och för att hela Sverige ska kunna lita på att man har el när och där det behövs och till ett rimligt pris.

Anf. 114 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Det är intressant att Anna af Sillén och Moderaterna säger att man har dragit lärdom och att man tycker att den här konsekvensanalysen är till fyllest. Den är ju betydligt kortare än de analyser som ledamoten själv nämnde, exempelvis i den energipolitiska inriktningspropositionen 2016. Och om man tittar på leveranssäkerhetsmål, som är en ganska stor sak som kan få tämligen stora konsekvenser beroende på hur man utformar det hela, finns det i konsekvensanalysen inga indikatorer, inga målnivåer, inga prisbilder, inga scenarioanalyser och inga beräkningar.

Till och med Svenska kraftnät, som man ju gärna hänvisar till och som ska få uppdraget att hantera leveranssäkerhetsmålet, säger att det inte finns någonting att ta ställning till, för det finns ingenting annat än talepunkter i propositionen. Det går alltså inte att göra några som helst bedömningar utifrån vare sig propositionen eller konsekvensanalyserna.

Om man tyckte att tidigare konsekvensanalyser var problematiska är detta i bästa fall vagt och generellt och i sämsta fall ren rappakalja. Det finns ingenting att ta fasta på, det finns ingenting som någon kan investera i och ingenting att ta ställning till.

Hur kan man alltså tycka att man har dragit lärdom av Riksrevisionens rapporter när det inte finns någonting konkret att ta ställning till? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

Anf. 115 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Rickard Nordin, som gärna pratar om korta förslag. Det kan kanske förvåna mig något, för rekordet i korta förslag slogs väl rimligen i förmiddags när den breda politiska mitten – nåväl, den är kanske inte så bred, men ändå – samlades till en pressträff för att ge ett besked. Man gav ett besked, fru talman; det var inte ett förslag utan ett besked, och beskedet var att man säger nej.

Man säger nej till leveranssäkerhetsmål och nej till de delar i energipropositionen som regeringen nu lägger fram som återskapar det energisystem, den pålitlighet och den robusthet som den rödgröna regeringen –

med Centerpartiets goda minne – bidrog till att lägga ned. Att lägga ned ett välfungerande system går förhållandevis snabbt, fru talman, men att bygga upp det tar längre tid.

Vi är i ett läge där Sverige har haft en elkris. Nu har det funnits en samling kring en energiproposition som på allvar tar ett helhetsgrepp och som tar ansvar för att detta ska fungera när det väl når både svenska företag och svenska hushåll. I det läget kan jag förstå att oppositionens roll är att opponera – jag kan förstå att det är oppositionens roll i alla lägen, fru talman – men för att uppnå en viss nivå av trovärdighet bör man rimligen också kunna lägga ett eget förslag på bordet. Det gör inte Centerpartiet, och det gör inte Socialdemokraterna.

Jag tycker att det är olyckligt, för det vore bra för Sverige med en större konstruktivitet från den rödgröna sidan också i energifrågorna.

Anf. 116 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Jag tackar för anförandet från Anna af Sillén.

Jag tänkte på att vi var i Kiruna. Jag ser en kollega från ditt parti här som var med på resan, Anna af Sillén, och det gläder mig. Vi fick nämligen en bra dragning från LKAB på den arktiska konferensen, som den kallas, och de var mycket tydliga med vad de ser framför sig. De ser framför sig en stor utbyggnad av vindkraft med billig el och volatila priser, vilket gör deras case starkare.

Annat är det när man lyssnar man till regeringsunderlaget och presentationerna därifrån. Jag ska inte föregå den kommande energipropositionen och allt som avhandlas i den, som leveranssäkerhetsmål och dylika grejer, men i sitt anförande nämnde ledamoten ett elsystem med rimliga priser. Jag är så att säga mycket intresserad av och nyfiken på vad som är rimliga priser för Moderaterna.

Anf. 117 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Jag hade också gärna deltagit i resan till Kiruna och hoppas att jag får möjlighet att göra det vid ett annat tillfälle. Den svenska industrins omställning är viktig, och jag tror ändå att både ledamoten Lahti och jag – trots att vi befinner oss på olika delar av den politiska skalan – vurmar för industrins förutsättningar och omställningens påskyndande.

Vad som är rimliga elpriser är en fråga jag bedömer att det är ganska svårt att svara på i reda siffror, men det som industrin efterfrågar är stabilitet och långsiktighet. En förutsättning för det är ett energisystem som kan leverera el dygnets alla timmar. Det ska leverera när det behövs och där det behövs, alltså inte bara i norra Sverige utan även i södra Sverige, där vi också har industri och företag som vill utvecklas. När vi uppnår det systemet får vi också en möjlighet att skapa stabilare priser, och det förstår jag att industrin efterfrågar. Det avser vi att leverera med energipropositionen – på sikt.

Anf. 118 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Det som förbryllar mig och säkert många andra är det som lyser med sin frånvaro i den kommande propositionen.

Det finns ingenting som pekar på att man skulle ha någon form av plan för hur mycket kärnkraften kommer att kosta. Man ger mycket stora kreditgarantier för det fall det kommer någon som är villig att investera, men

det finns ingenting som pekar på hur mycket det får kosta och vem som ska ta notan. Det finns ingenting som pekar på det.

Om det visar sig att ny produktion av el, oavsett varifrån den kommer, landar på 1 spänn per kilowattimme håller inte kalkylerna för industrin. Är det skattebetalarna som ska ta notan då? Eller ska man fördela kostnaden på konsumenterna? Konsumenterna och industrin är i dag oroade. Som jag sa var LKAB i sin presentation i Kiruna mycket tydligt med sitt budskap: De säger inte nej till kärnkraft till 2045, men de behöver svar gällande 2030 och 2035. Vad finns på plats då, och vad kommer elen att kosta?

Alla de bitarna saknas dock i den kommande propositionen. Nu går jag händelserna lite grann i förväg; vi kommer att behandla propositionen när den kommer. Men jag frågar igen: Rimliga priser för vem? Är det skattebetalarna, eller är det att vi ska ha konkurrenskraftiga priser så att vi inte konkurrerar ut våra tunga industrier från landet?

Anf. 119 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Lahti för frågan. Jag skulle gärna höra Vänsterpartiets svar på frågan också.

Vi har ju en vänsterpartistisk partiledare som har pratat om Sverigepriiser, vilket är en retorik som vi moderater inte till fullo förstår. Den bygger på idén om Sverige som en isolerad ö, vilket vi naturligtvis inte är. Jag ställer mig också frågande till Vänsterpartiets tankar om var kraften ska produceras. Det har varit väldigt mycket fokus på norra Sverige och en starkt överföringskapacitet till södra Sverige, men vi måste alltså ha kraftproduktion även i södra Sverige.

Vi måste också ha en välfungerande, planerbar kraft. Baskraften måste fungera. Den enda möjligheten att säkra att vi hanterar skattebetalarnas pengar väl framöver – det är ju de enda pengar vi har att hantera, det vill säga skattebetalarnas – är att se till att vi har ett leveranssäkert och tryggt energisystem. Först då kan vi på sikt åstadkomma rimliga elpriser och en trygghet för såväl småföretagens och industrins omställning som hushållens privatekonomi.

En planerbar, trygg och säker kraft är vägen framåt. Regeringen tittar på finansieringen av kärnkraften och riskdelningen kring den, men tydligt är att planerbar kraft måste öka. Det är kostnader förenat med det, men det skulle innebära en ännu större kostnad att återgå till det som var den förra regeringens politik – ett osäkert och i slutändan opålitligt energisystem.

Anf. 120 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Ledamoten af Sillén tog i sitt inlägg upp otillräckliga konsekvensanalyser, precis som ledamoten Rickard Nordin var inne på i sitt replikskifte. Egentligen har jag samma fråga som jag ställde till Jessica Stegrud. Man borde ju ha dragit slutsatsen att man när man presenterar nya propositioner ska ha tillräckliga konsekvensanalyser av de förslag man lägger fram, men det finns faktiskt inte i propositionen.

Det jag också kan konstatera är att det är ganska farligt att man inte vill ha något mål på kort sikt för hur mycket el vi behöver producera eller hur mycket energi vi behöver ha i produktion. I princip det enda den sittande regeringen och regeringsunderlaget pratar om är kärnkraft. Kärnkraften kommer inte att vara på plats 2030. Den kanske inte kommer att vara på plats 2035 heller utan först 2040. Vilka kraftslag ska vi få fram tills kärn-

kraften är på plats? Det är min fråga. Inget annat har ju faktiskt någon betydelse, för om vi inte får fram kraft på kort sikt kommer vi inte att ha någon industri – och då kommer vi att förlora tiotusentals jobb. Det är alltså min fråga till ledamoten.

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

Elmarknadsfrågor

Anf. 121 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Haider för frågan.

Samma frågor tenderar att få samma svar. Jag får be om ursäkt om jag upprepar mig.

Sällan, skulle jag säga, har så många som berörs av en granskning eller en rapport varit så intresserade av att andra ska ta del av den. Jag tycker att det är lite fascinerande.

Tidöpartierna har läst Riksrevisionens rapport. Just konsekvensanalyser, fysik, funktion och fakta ligger till grund för hur vi nu vill återskapa det energisystem som ledamoten Haiders regering monterade ned.

Vi står där vi står i dag av en anledning. Det är alltid välkommet att politiska partier vill öka takten i viktiga arbeten, men den här regeringen har fått börja med att reda upp en situation som ledamoten Haiders parti är skyldigt till. Mot den bakgrunden kanske det skulle vara klädsamt med en insikt i hur ledamotens parti har hanterat – eller inte hanterat – konsekvensanalyser.

Denna regering har gjort det. Vi lägger fram en energiproposition som kommer att återskapa ett energisystem som har ett leveranssäkerhetsmål och ett planerbarhetsmål. Detta system har de delar som gör att man ser systemet som en helhet.

Anf. 122 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Anna af Sillén svarar tyvärr inte på mina frågor om vad man ska göra på kort sikt. Det är faktiskt det – om man bara ska inrikta sig på kärnkraft – som är akilleshälen i detta. Kärnkraften kommer inte att komma på plats, och det vet Tidöpartierna. Man måste jobba även med andra kraftslag för att få mer energi på plats på kort sikt, och det är detta vi tycker fattas.

Anf. 123 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Fru talman! Det kortsiktiga är ju den stora utmaningen; jag tror att vi behöver vara så pass ärliga att vi konstaterar att alla inser detta. Inte heller Socialdemokraterna kunde på sin pressträff i dag leverera ett svar på detta. De kunde inte svara på hur målet skulle formuleras eller hur det skulle uppnås. Det enda beskedet från Socialdemokraterna i dag var att de säger nej till det som regeringen lägger fram. Det kan man göra, men om man själv inte har något svar eller förslag är det kanske där man ska börja.

Denna regering välkomnar alla kraftslag men säger att alla kraftslag måste bidra till stabilitet, pålitlighet och rimliga priser. Så var inte fallet tidigare, och därför fick vi ett energisystem som till slut inte hängde ihop och inte kunde leverera el var som helst och när som helst till rimliga priser.

Ni socialdemokrater lade ned kärnkraften, skattade ned kraftvärmen och var på god väg att riva ut vattenkraften. Detta är ett band som den moderatledda regeringen nu backar. Vi kommer att landa på en mycket

bättre plats; det kan ledamoten Haider känna sig trygg med. Denna regering tar ansvar för funktion i energisystemet.  
(Applåder)

Anf. 124 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! No niin, skulle vi säga på meänkieli. Betänkandet som debatteras här handlar om elmarknadsfrågor. I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse *Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet*. Jag börjar med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 1 i betänkandet. Den innebär att vi i Vänsterpartiet vill att skrivelsen läggs till handlingarna och innehåller även vår motivering.

Riksrevisionen har granskat om de statliga aktörerna har förberett och genomfört åtgärder med påverkan på elsystemet så att de tre energipolitiska grundpelarna kan förenas på ett effektivt sätt. Granskningen omfattar de delar av energiområdet som har påverkan på elsystemet. Den omfattar tidsperioden 2000–2022 och har fokus på de senaste tio åren. Det går förstås att ifrågasätta varför man har landat där.

Riksrevisionen drar slutsatsen att regeringen behöver bli bättre på att förbereda och genomföra åtgärder med påverkan på elsystemet, och det låter ju rimligt. Riksrevisionen menar också att regeringen och Svenska kraftnät behöver bli bättre på att hantera konsekvenserna av beslut med påverkan på elsystemet. Riksrevisionen anser således att de statliga aktörerna varken har förberett eller genomfört åtgärder med påverkan på elsystemet på ett sätt som effektivt förenar de energipolitiska grundpelarna.

Jag kan konstatera att regeringen välkomnar granskningen. Man ser den som ett värdefullt bidrag till regeringens fortsatta arbete med att utveckla energipolitiken och instämmer i huvudsak med Riksrevisionens bedömningar. Den som läser den kommande propositionen blir kanske lite mer fundersam – någonting i kritiken har man missat.

Jag vill understryka att jag och Vänsterpartiet redan från början var emot den avreglering av elmarknaden som hastades fram av ideologiska skäl i mitten av 1990-talet. Genom denna avreglering har det offentliga Sverige tyvärr tappat kontrollen över en mycket viktig samhällsfunktion. Jag vill också belysa att de flaskhalseffekter som råder mellan prisområde 2 och 3 har varit kända av Svenska kraftnät i decennier, men affärsverket har ändå inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att avhjälpa dessa problem.

Ytterligare ett problem är att den avreglerade elmarknaden inte ger det svenska elsystemet den stabilitet och förutsägbarhet som är så betydelsefull för både producenter och konsumenter av el. Marknadens spelregler tillåter till exempel att vindkraftsägare säljer sin produktion utomlands under flera årtionden. Detta underminerar elsystemets tillförlitlighet och förutsägbarhet, för att inte tala om hur de medborgare som ser dessa vindkraftsparker ser på det hela.

Jag är starkt kritisk till att regeringen inte har gjort tillräckligt för att skydda de svenska elkunderna från hiskeliga pristoppar. Hushåll och företag knäcks av de höga elpriserna, samtidigt som Sverige är den största exportören av el i hela Europa. Enligt min uppfattning behövs det därför en ny prismodell som återställer elpriserna till mer normala nivåer.

Jag förordar det som kallas Sverigepriser, som efterfrågades i ett tidigare replikskifte. Sverigepriser innebär separata priser för å ena sidan den el som konsumeras i Sverige och å andra sidan den el som exporteras. Svårare än så är det inte. Därigenom stabiliseras de svenska elpriserna utan att det påverkar Sveriges möjligheter att exportera fossilfri el till kontinenten. Vi blir inte en ö för det.

Fru talman! Det finns mycket att säga om elmarknaden och hur den regleras och fungerar – eller rättare sagt hur den inte fungerar. Ni skulle bara veta hur mycket reaktioner jag får från medborgare som har det knäpigt när de ser hur elnätsägare och elproducenter höjer sina avgifter. Nätägarna har höjt de fasta avgifterna med 70 procent sedan nyår. Är det rimligt?

Jag förundras över hur vi i oppositionen har misslyckats med att söka alla möjliga synergier inom energiområdet. Där har vi i oppositionen misslyckats.

Vi får nog alla signaler om vad som gäller för ersättningar till kommuner när de till exempel upplåter närmiljö till vindkraft. Det saknas incitament.

Den enorma kapitalöverföring som skett från svenska företag och konsumenterna till elproducenterna, nätägarna och staten är hutlös – och allt med regeringens tysta godkännande. Jag väntar bara på att svenska folket ska säga att nu är det nog.

Som jag nämnde i ett replikskifte kommer jag när vi om ett tag debatterar propositionen om energipolitikens långsiktiga konkurrenskraft att ge mer detaljerade exempel på hur regeringen äventyrar svensk konkurrenskraft.

Jag är ärligt talat mycket förvånad över hur en regering som många tänker står på industrins och småföretagarnas sida saboterar svensk konkurrenskraft bara för att blidka kärnkraften – oavsett vad jag tycker om den. Till syvende och sist handlar det om att man inte vill ha ett scenario där elsystemet klarar av att balansera effekt med förnybar produktion, lagring, ny teknik, smarta elnät och så vidare, för om detta skulle fungera 2035 skulle planerna på ny kärnkraft urholkas och investeringarna dra sig ur. Men om regeringen inte bryr sig om hur dyrt det kommer att bli för skattebetalarna eller att konkurrenskraften urholkas, ja, då dansar man fortfarande efter SD:s pipa.

Fru talman! Detta måste jag få sagt. Det är bara från ett parti jag har hört en riksdagsledamot säga att LKAB aldrig kommer att tillverka järnsvamp med hjälp av vätgas.

Anf. 125 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Det enda jag hör är nej, nej, nej. Ledamoten påtalar förvisso problemen med volatila priser och prisökningar som skadar konkurrenskraft och företag. Det pratas också om konsekvensanalyser. Men till saken hör att vi sitter med konsekvenserna av tidigare förd politik, och den politiken var Vänsterpartiet en del av. Finns det någon självreflektion?

Ledamoten talar emot kärnkraften. Någonstans ska den väl få finnas kvar i energimixen, men Vänsterpartiet sätter stort hopp till exempelvis vätgasteknik. Men den är otroligt ineffektiv, svår att hantera miljövänligt, väldigt reaktiv och har ännu inte provats i stor skala. Jag vill höra lite mer

om hur Vänsterpartiet vill se elmarknaden utvecklas framöver, och då menar jag inte pristak utan produktionskapacitet och hur den fördelas i Sverige.

Anf. 126 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Jessica Stegrud för frågorna.

Givetvis finns det självkritik, bland annat vad gäller skatten på kraftvärmeverk och konsekvenserna av det. Den kritiken tar jag till mig.

Men Sverigedemokraterna och Jessica Stegrud får nog också vara självkritiska så småningom. Vänsterpartiet vill se över elsystemet i sin helhet, men vad säger industrin? Det var en representant från Sverigedemokraterna med i Kiruna, och jag hoppas att han förmedlade det LKAB sa. Budskapet var tydligt. De vill ha tillförlitlighet så att de vet att det finns så mycket energi som de behöver när de gör sina investeringar. De pratade om förnybart, vindkraft och det som levererar billig el. Det var tydligt och utan frågetecken.

Man bör ha bilden framför sig att vi har investerare som i dag står på kö men att det finns kommuner som säger nej till havsbaserad vindkraft från vindkraftverk som står så långt ut i havet att de knappt syns. Högerstyrda kommuner säger nej, men man tors inte trampa dem på tårna och säga att detta inte är rimligt.

Vad gäller Stegruds anförande råder det ingen tvekan om Stegruds och Sverigedemokraternas syn på vindkraft. Ni vill inte ha det. Ni tar bara upp nackdelarna med vindkraft, och det är ett problem.

Anf. 127 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! När ledamoten talar om industrin handlar det oftast om några få riktigt stora industribolag i norr. Men Sverige är större än så, och det finns en mängd små och medelstora företag och industrier i södra och mellersta Sverige som också behöver komma till tals och som upplever konsekvenserna av den tidigare förda politiken, nämligen det jag tjarar om hela tiden: elöverskott varvat med effektbrist. Det är inte ett tecken på en marknad och ett elsystem i balans, och som det har påpekats tidigare här tar det tid att bygga upp ett välfungerande och stabilt elsystem igen. Jag tycker därför att det blir lite snävt.

Vad gäller vurmen för kärnkraft ser jag som min uppgift som politiker att se till hela elsystemet. Faktum är att vi behöver en stabil baskraft. När det inte blåser, blåser det inte, och då måste något annat gå in och täcka upp. Att fylla på systemet med en massa väderberoende energislag kan gå snabbt, men det finns en massa annat att ta hänsyn till. Jag har ingen förkärlek för något kraftslag per se, utan jag och Sverigedemokraterna ser till hela systemet. Poängen är att det måste fungera för alla i vårt land.

Att döma av resultatet av vindkraftsetableringarna har incitamenten varit fel. När det blåser mycket blir det elöverskott, och priserna dumpas. Många vindkraftsbolag går nu med förlust och genererar varken vinst eller utdelning. Det är en varningssignal. Den havsbaserade vindkraften säljs till väldigt höga priser i Norge, och samma signal kommer från Storbritannien. Man måste titta på helheten och lönsamheten.



Anf. 128 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! När det gäller vindkraftsparker som går med förlust hoppas jag att ledamoten har satt sig in i varför det ser ut så. Man har sålt mycket billigt på långtidskontrakt, och när Ukrainakrisen kom steg priserna. Det är inga konstigheter. Men vindkraftsparkerna är fortfarande det billigaste produktionsslag som finns. Jag har träffat ägare som huserar på samma områden och hört hur de ser på det kinesiska ägandet, och jag hoppas att det kommer att lösa sig. Några har förhandlat sig till nya kontrakt, och de klarar sig.

Ledamoten säger att det är några få bolag i norra Sverige, men på sträckan Kiruna–Narvik går den tyngsta lasten i Sverige. Industrierna där uppe kommer att göra stordåd när de tar bort sina utsläpp, men utsläpp är inget som berör några partier i Sverige på kort sikt. Givetvis ska även södra Sverige ha el när det behövs, men då kan borgerliga kommuner inte stup i ett säga nej till varje vindkraftspark. Det är havsbaserade vindkraftsparker som står en mil ute till havs och knappt syns, men de säger nej.

Jag är övertygad om att om fem till tio år har vi effektbalans med förnybart, om man låter det ske. Men om man sätter käppar i hjulet blir det givetvis svårare.

Anf. 129 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till näringsutskottets förslag i betänkandet gällande elmarknadsfrågor.

Är det någon av oss som har varit med om ett strömavbrott? Ja, det är klart att vi alla har. Kanske har någon varit med om det under en längre period på några dagar, men de flestas erfarenhet begränsar sig nog till att man sitter med några värmeljus, kanske läser en bok med riktiga pärmar eller lägger en patiens eller två i en eller ett par timmar, och sedan är ljuset, internet, diskmaskinen och mikron tillbaka i tjänst. Det civiliserade livet som vi känner det återvänder igen, och allt kan återgå till det normala.

Vi måste dock inse att detta normala inte kommer av sig självt och inte fungerar av sig självt. Det är ett resultat av ett otroligt viktigt arbete utfört av många människor under väldigt lång tid. Det har funnits en plan som har styrt detta framgångsrika arbete.

Den svenska elproduktionens stabilitet, leveranssäkerhet och prisvärdhet har tjänat vårt land oerhört väl under många år. Men de senaste åren har det hänt något med vårt elsystem. Vi har haft en prisutveckling som närmast kan liknas vid en bergochdalbana som tappat alla bromsar. Vi har effektbegränsningar som gör att investeringar försenas eller till och med uteblir.

Vi har framför oss ett berg att bestiga när det gäller att bygga ut elproduktionen med siktet att ungefär fördubbla dagens nivå, detta för att det ska bli möjligt att med en storskalig elektrifiering av industri och fordonsflotta skapa en brygga som hjälper vårt land att ha en långsiktigt hållbar utveckling med en god välfärd. Vår regering har att hantera en stor skuld som byggts upp av flera års olyckliga regeringsbeslut när det gäller vårt elsystem.

Fru talman! Under året har riksdagen fått ta emot en skrivelse från regeringen gällande Riksrevisionens rapport om statens åtgärder för utveckling av elsystemet, och även den hanteras i vårt betänkande här i dag. Skrivelsen är ett svar på Riksrevisionens granskningsrapport *Statens åtgärder*

*för utveckling av elsystemet – reaktiva och bristfälligt underbyggda. Det är en ganska omfattande riksrevisionsrapport, men också en rapport väl värd att läsa.*

Det är ärligt talat inte varje dokument som tänder alla cylindrar hos mig. Men ibland händer det att jag får något i händerna som sticker ut på ett alldeles särskilt sätt och får min puls att gå upp. Denna rapport är ett sådant exempel. På knastertorr kansliprosa går Riksrevisionen igenom ett antal beslut inom energiområdet som har det gemensamt att de på olika sätt har påverkat elsystemet. Genomgående har denna påverkan varit av negativ art. Det är sällan man ser en myndighet föra fram en så svidande vidräkning med förd politik som Riksrevisionen gör i just den här granskningsrapporten.

Granskningen omfattar åren 2000–2022, och det är flera olika regeringar som har haft det yttersta ansvaret under denna tid. Det är således inte endast den senaste mandatperiodens erfarenheter som ligger till grund för Riksrevisionens slutsatser, även om det är under de senaste åren vi har sett en kumulativ effekt av många illa genomtänkta beslut.

Fokus på rapporten är de senaste tio åren. Nästan allt ansvar för den illa skötta energipolitiken faller därför tungt på Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Fru talman! Det är med tillfredsställelse jag ser att den här regeringen med energiminister Ebba Busch i spetsen i sin svarsskrivelse tydligt och konstruktivt tar emot Riksrevisionens rekommendationer och punkt för punkt redogör för hur man avser att gå vidare i sitt arbete. En del är redan påbörjat medan andra åtgärder återstår men är planerade på ett förtroendeingivande sätt.

Att återupprätta leveranssäkerheten, stabiliteten och prisvärdheten i det svenska elsystemet är ingen sprint utan ett maratonlopp. Vi är inte framme än, men vi är uppe ur startblocken, vi har lämnat stadion och vi vet vägen framåt. Med kristdemokrater i Rosenbad kan svenska folket vara tryggt i att vi inte ger oss förrän vi har nått mållinjen: Vi ska ha världens bästa fossilfria elsystem.

(Applåder)

Anf. 130 LINUS LAKSO (MP) replik:

Fru talman! Jag och Camilla Brodin sa just här utanför kammaren att vi väl kan chilla med replikerna, men det är svårt ibland!

Det finns mycket riktigt en del kritik i Riksrevisionens rapport, vilket Camilla Brodin framför på ett rätt syrligt sätt. Men då ska man komma ihåg att så sent som till 2019 var Kristdemokraterna med på i princip all energipolitik som ligger inom den här granskningens tidsperiod: energipolitiken som byggde på alliansregeringens energiöverenskommelse som sedermera byggdes ut till energiöverenskommelsen. Det finns en kritik mot att den låg fast, att vi inte förhandlade om den.

Jag var med på den tiden, dock i en annan roll än i dag. Jag var alltså inblandad när Kristdemokraterna och Moderaterna ville lämna energiöverenskommelsen för att man hade kritik. Då fördes det förhandlingar, och vi var beredda att omförhandla massor av punkter för att fortsätta att ha en bred stabilitet för att möta den kritik som fanns. Det är alltså ganska anmärkningsvärt att man är så totalt ansvarslös inför sin egen del i den kritiken.

Inte nog med det, utan när man sedan själv lägger fram en proposition för en långsiktig energipolitik har den inte bara en bristfällig konsekvensanalys, utan den saknas totalt. Det som finns kallas en konsekvensbeskrivning, och den ryms på ett A4-blad per del i den otroligt viktiga framtida energipolitiken.

Min fråga blir: Har Kristdemokraterna inte dragit några som helst lärdomar av den kritik man nu så gärna kastar mot Miljöpartiet och Socialdemokraterna?

Anf. 131 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Lakso för frågorna. Jag är glad över att jag får chansen att utveckla detta, för jag är otroligt stolt över den förda energipolitiken och den omläggning av energipolitiken som den här regeringen nu gör.

Vi ska komma ihåg att den energiöverenskommelse som slöts 2016 innehöll ganska många olika punkter, men man var inte beredd från andra partier att faktiskt göra något förrän man hade genomfört allt det. Vi hade någon seminarieverksamhet under en hel höst för att alla skulle ha samma utgångspunkter, men vi kom aldrig framåt.

Dessutom ingick vi energiöverenskommelsen för att just rädda kvar kärnkraften, för att effektskatten var skadlig. Konsekvensanalyser som kom regeringen till del visade på att om man lägger ned kärnkraften kommer kraftbalansen ändå att bli mycket sämre. Men det lyssnade man inte på, utan man fortsatte att genomföra nedläggningen av Ringhals 1 och 2. Man lade också ned projektet för Ringhals 5 och 6, som då var påbörjade.

Att man inte ens kunde se den konsekvensanalysen och vad det skulle innebära för Sveriges elsystem är inte ansvar nog. Därför är jag otroligt stolt över vad den här regeringen gör just nu.

Anf. 132 LINUS LAKSO (MP) replik:

Fru talman! Jag noterar att Camilla Brodin är väldigt stolt, men inget svar kom på om man drog några slutsatser av frågan om konsekvensanalyser och ingen självreflektion över den lilla A4 som kallas konsekvensbeskrivning. Med rätta vågar man inte kalla det konsekvensanalys. Det kan jag förstå, för med den här regeringen kommer energipolitiken tyvärr åter att haverera.

Förut, under många av de år då Kristdemokraterna styrde med Alliansen, var vi beroende av import av tyskt kol och polsk kolkraft. Sedan hade vi en rödgrön regering. Vi byggde ut elsystemet kraftigt, och vi fick in väldigt många terawattimmar. Samtidigt behöll vi, enligt World Energy Council, världens bästa energisystem. Detta hör man när man lyssnar till oberoende granskare och inte till regeringsföreträdarnas egna fantasier.

Det är så det ser ut, men prognoserna framåt ser desto dystrare ut. Regeringen saknar helt verktyg för att upprätthålla en hög utbyggnadstakt. Enligt prognoserna minskar utbyggnadstakten, och det finns inga ytterligare incitament för att bygga ut snabbt.

Regeringens politik kommer återigen att leda till effektbrist och elunderskott, kanske redan till 2030, för det finns ingen politik. Eller är det något som jag har missat här, Camilla Brodin, som du vill berätta i dag och som gör att det inte kommer att bli som prognoserna säger? Det skulle göra mig glad.

Anf. 133 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Linus Lakso!

Effektbrist, fantasier och så vidare – vi lever ju med konsekvenserna i dag. Det är alla konsekvenser av den förda politiken som gör att vi nu måste rusta elsystemet så att vi fortsättningsvis kan vara världsledande.

Vi har ett elsystem som vi ska vara mycket stolta över, men det innebär att vi måste titta på fysikens lagar och inte stå här och gaffla om vindkraft eller kärnkraft. Jag själv har bidragit till den ganska starkt, men vi kommer att behöva alla goda kraftslag i framtiden. Detta banar vi väg för just nu.

Konsekvenserna ser vi. Vi lever med dem i dagsläget. Nu måste vi återupprätta hela leveranssäkerheten, robustheten, stabiliteten och prisvärdheten på ett seriöst sätt, som vi inte har sett den tidigare förda energipolitiken ta ansvar för. Konsekvenserna ser vi just nu. För mig är detta konsekvenser som vi inte ska fortsätta att leva med, utan nu måste vi bygga upp. Det är konsekvenser som vi kommer att få leva med under ganska lång tid framöver. Det går fort att rasera ett elsystem, men det tar desto längre tid att bygga upp ett elsystem.

När jag stod i denna kammare i början av den förra mandatperioden ville inte något annat parti inse att vi behöver fler terawattimmar för att klara industrins omställning och så vidare. Då blev jag lite klappad på huvudet, men nu tror jag att alla partier inser att vi måste fördubbla elproduktionen för att den gröna omställningen ska ta fart på riktigt.

Sverige ska fortsättningsvis vara konkurrenskraftigt, men då behöver vi ett robust elsystem.

Anf. 134 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Vi har det lite roligt och glatt i näringsutskottet. Det är också kul att andra partier tittar på Centerpartiets pressträffar. Om man på riktigt hade varit intresserad av våra förslag, som har efterfrågats, hade man kunnat läsa innantill i till exempel de texter som vi skickade in till regeringen i samband med den typ av glorifierad fika som man bjöd in till.

Där står till exempel att Centerpartiet tycker att vi borde planera för 100 terawattimmar till 2030, att vi borde ha ett energieffektiviseringsmål som också tar hänsyn till den potential som Energimyndigheten har lagt fram, alltså 20–25 terawattimmar i lönsam effektivisering till 2030, eller för den delen ett tidigarelagt mål om fördubbling av energiproduktionen med tanke på de behov som Energimyndigheten också visar på. Det finns alltså gott om förslag för den som är intresserad på riktigt snarare än att bara vara retorisk i talarstolen.

Här debatterar vi framför allt elmarknadsfrågor i allmänhet och Riksrevisionens rapport i synnerhet. Regeringen och dess styrparti SD brukar ofta säga att Riksrevisionen sågar tidigare regeringars energipolitik. Detta inkluderar såklart de egna regeringarna och den egna energipolitiken som, vilket har sagts här tidigare, framför allt KD och M själva har varit med och fattat beslut om.

Det intressanta är dock vad den kritik som har framförts av Riksrevisionen har bestått i. Låt oss titta på den allra första punkten, som lyder så här: ”Se till att det inför beslut med större påverkan på elsystemet alltid finns tillräckliga konsekvensanalyser som beaktar hela elsystemet. Dessa analyser bör också innefatta förslag på lämplig hantering av eventuella oönskade konsekvenser.”

Detta är något som Tidögänget har tagit fasta på, och om vi läser deras egen inriktningsproposition med till exempel leveranssäkerhetsmål borde vi alltså kunna förvänta oss en gedigen konsekvensanalys med beräkningar, analyser, scenarier och slutsatser. Men nej, analysen kan i bästa fall beskrivas som vag och generell och i sämsta fall som ren rappakalja utan mening. Det är så vagt att det inte ens beskrivs som en analys utan som en beskrivning. Det är inte något som finns i speciellt många propositioner, där man i stället pratar om konsekvenser eller just konsekvensanalyser.

Låt mig citera från den två och en halv sida långa texten i propositionen, som regeringen beskriver som en kraftig kursomläggning, vilket är ganska storslagna ord. Där står: "Ett kraftigt expanderande elsystem kan komma att få konsekvenser för möjligheten att uppfylla andra samhälls- och miljömål. För att klara denna expansion behövs effektiva plan- och tillståndprocesser. Utvecklade kunskaps- och planeringsunderlag kan bidra till detta."

Först och främst är detta inte någon konsekvensanalys, utan det är ett konstaterande gånger tre. Då undrar man vilka samhälls- och miljömål regeringen menar. Kan man undvika konsekvenser för miljömål genom effektiva tillståndprocesser och utvecklade kunskapsunderlag? Hur då, och till vilken kostnad? Vi får inga svar om detta.

Jag tar nästa citat: "Ett leveranssäkerhetsmål kan indirekt påverka vilka kraftslag som byggs ut." Nähä – snacka om att slå in öppna dörrar! Vi får dock inte veta hur, och det står ingenting om de kravspecifikationer som förväntas beslutas om och ingenting om de indikatorer som regeringen har flaggat för – oklart vad dessa innehåller. Där finns ingenting som går att ta fasta på, som någon kan investera utifrån eller som industrin kan göra bedömningar av eller skapa sig en uppfattning om.

Det går helt enkelt inte att ta ställning till förslag som är så dåligt underbyggda att de inte går att analysera. De är som direkt tagna ur en talepunkt. De skapar mer osäkerhet än klarhet när näringslivet skriker efter långsiktiga spelregler och en kortsiktigt snabb utbyggnad av elsystemet.

När det gäller det energieffektiviseringsmål som regeringen i praktiken slopar genom att säga att man ska se över det utan att säga någonting alls, låter hela konsekvensanalysen av en ganska stor förändring så här: "Ett mål för energieffektivisering bidrar till att peka ut en politisk viljeinriktning, motivera insatser för att effektivisera energianvändningen och följa upp resultaten från sådana insatser." Vi kan konstatera att det är ett mål, men nu vill ju regeringen inte ha något mål utan se över det.

Vi fortsätter: "En översyn av dagens mål för energieffektivisering ska ge underlag för att utforma ett nytt mål som inte begränsar omställningen eller nyetablering i industrin, men samtidigt styr mot en samhällsekonomiskt och resursmässigt effektiv användning av energi och effekt i alla sektorer."

Vad det är i dagens mål som ger sådana konsekvenser att man inte kan ha samhällsekonomisk eller resurseffektiv användning är högst oklart. Vad det får för konsekvenser under tiden, medan man försöker ta fram ett sådant mål, vem det är som ska göra det, på vilket sätt och vilka förutsättningar man vill ha finns det ingenting alls om.

Det som på riktigt får konsekvenser här är att arbetet med energieffektivisering blir lidande. Om det hade varit i normala fall och man tycker att

man borde se över en målsättning så gör man ju det först, och så kommer man med ett nytt mål till riksdagen för att vi inte ska få ett glapp.

Detta följer precis samma scenario som klimatfrågan. I stället för att säga att man slopar målen på kort sikt – i det här fallet energieffektivisering – ser man över dem, men man har inte sagt hur, när och framför allt inte varför.

När nu regeringen använder Riksrevisionens rapport som kritik mot tidigare regeringar, inklusive sin egen tidigare politik, vore det kanske rimligt när man själv lägger fram propositioner att börja följa de riktlinjer och rekommendationer som Riksrevisionen har gett. Tyvärr verkar det snarare vara tvärtom. Den här propositionen har inte ens en hälften så lång konsekvensanalys. Den saknar helt scenarier i analysen och helt bedömningar. Det finns inte en enda siffra som har med de årtal som regeringen själv tar upp att göra. De går helt enkelt inte att bedöma.

Det finns faktiskt lite annat i betänkandet som är värt att lyfta fram. Vi från Centerpartiet lägger fram ett antal förslag.

Elnätet borde i mycket högre grad ses som en statlig angelägenhet. En grundläggande infrastruktur, likt motorvägar, borde byggas ut dit där de behövs. Därför anser vi att all storskalig kraft som vill ansluta till stamnätet ska få göra det med hjälp av redan insamlade flaskhalsintäkter.

Vi pratar om 60 miljarder kronor som ligger på ett konto hos Riksgälden utan att användas, trots att vi vet att Forsmarks kärnkraftsreaktor skulle kunna effekthöjas, trots att vi vet att anslutningarna till havsbaserad vindkraft skulle göra det möjligt att bygga dem snabbare. Ändå väntar man, trots att vi vet att näringslivet behöver elen snart. Man pratar om ett 50-procentigt ökat behov till 2030. Det är enorma volymer som måste in snabbt. Om regeringen inte löser problemet med 2030 blir det ingen kärnkraft till 2045 heller. Det måste lösas här och nu. Annars kommer vi att se stora industriprojekt falla.

Om vi tittar vidare kan vi tydligare se frågor som också behöver diskuteras.

Jag vill först passa på att yrka bifall till reservation 16, som har just med elnäten att göra.

För att alla ska bli vinnare på klimatomställningen och vilja bidra till utbyggnad av mer elproduktion krävs fungerande ersättningssystem för markägare, kommuner, närboende. När sådana ersättningssystem finns på plats kommer det att skynda på, förenkla och förbättra även tillståndprocesserna. Det gäller såväl elnät som elproduktion. Här är det så fiffigt att förslagen redan finns på regeringens bord. De är färdigberedda och färdigremitterade. Och ändå händer ingenting. Så är det trots att alla partier i en *Agenda*-debatt för ett par månader sedan uttalade sig samstämigt och trots att statsministern uttalade att de behövs. Ändå kommer inte förslagen. Varför?

Vi är helt ense om att tillståndprocesserna måste kortas radikalt. Problemet är att regeringens småduttande här och där inte leder någonstans. Det behövs regelförenklingar på bred front, inte bara inom energisektorn utan för hela näringslivet. Det skulle också frigöra tid hos länsstyrelser, domstolar och polismyndigheter, så att de kan syssla med sådant som är viktigt på riktigt.

Typexemplet på ögontjäneriet är ju hur man valde att avskaffa danstillståndet men glömde berätta att krögarna i stället måste skicka in en anmä-

lan. Det slutade med att krögare är åtalade för att lyssnade på regeringen när man sa att danstillståndet är avskaffat. Samma sak ser vi även på energiområdet. Det sker få förenklingar och förbättringar.

Det som regeringen däremot gör duktigt är att stirra sig blind på kraftproduktion, men man glömmer viktiga pusselbitar som överföring, flexibilitet, lagring och effektivisering. Alla dessa saker finns med i betänkandet, men vi har inte hört någonting om detta från regeringsföreträdarna. Dessa bitar är avgörande för att få loss kapacitet, effekt, skapa sänkta elpriser och ökad konkurrenskraft i ett stärkt elsystem i närtid.

Elnätsregleringen behöver ses över så att det inte bara är utbyggnad som ger ersättning. Batterier på hjul måste också hjälpa elsystemet, inte bara stationära batterier. Men inget av det här verkar regeringen intresserad av. Det kanske inte blir storslagna presskonferenser, fina band och spadtag, men de behövs för systemet, för konkurrenskraften och för klimatomställningen.

Listan på vad som verkligen behövs kan göras lång. Det sista jag vill lyfta fram i det svåra säkerhetsläge som Sverige befinner sig i är Gotlands elförsörjning. Svenska kraftnät behöver skynda på utbyggnaden omgående, se till så att de planer som är dragna i långbänk blir klara senast 2030. Det är helt vitalt med redundans i Gotlands elförsörjning, speciellt med det strategiska läget. Här behöver regeringen agera.

Uppenbarligen saknas inte frågor att ta tag i. Däremot verkar det saknas vilja att se bortom kärnkraftsretoriken och en vilja att agera på det som behövs här och nu. Det finns mycket som inte når mediernas ljus, men det behöver göras ändå. Det verkar regeringen inte ha förstått. Tyvärr kommer notan snabbare än någon anar; försämrade konkurrenskraft, försenad och fördyrad klimatomställning, sämre säkerhetsläge och högre elpriser. Centerpartiet är redo att lösa frågorna, sitta ned, diskutera seriöst på riktigt och ge näringslivet den långsiktighet man efterfrågar. Nu är bollen hos regeringen. Är man beredd att göra densamma?

I detta anförande instämde Birger Lahti (V).

Anf. 135 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för ett målade anförande.

Jag funderar över ett par saker. Man kan i stort säga att Tyskland till stora delar har bedrivit centerpartistisk politik. Man har stängt ned kärnkraften, och man har tvingat in förnybart i systemet. Man har vidare inte sett till konsekvenserna. Precis som jag alltid tjarar om har man inte haft tillräckligt med balans- och reservkraft.

Den politiken har varit otroligt förödande. Tysk industri flyr. Det sägs att 30 procent av de största elintensiva industrierna funderar över att emigrera, att flytta till andra länder där elpriserna är betydligt bättre. Dessutom påverkas vi svenskar av tyska elpriser med tanke på prissättningsmodellen och att Tyskland bara har ett elområde. Den tyska politiken drabbar även oss dubbelt, så att säga.

Det är också intressant att höra ledamoten prata om effekthöjningar i kärnkraften. Först är man med och stänger ned reaktorer, och nu vill man plötsligt hålla på med effekthöjningar. Man har uppenbarligen inte förstått konsekvenserna av sin egen politik.

Jag har ett par konkreta frågor. Ledamoten nämnde att Centerpartiet vill ha ett mål om 100 terawattimmar fram till 2030. Var ska dessa förde-  
las? Vad ska de bestå av? Hur ska det gå till?

Anf. 136 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Först vill jag ge en dementi. Centerpartiet har kritiserat Tysklands Energiewende. Den är helt bakvänd. Man borde ha börjat med att stänga ned kolkraften. Det är för oss helt centralt och självklart. Självklart borde man också ha indelat landet i elprisområden. Det får mycket stora konsekvenser inte minst för södra Sverige, med tanke på att man egentligen exporterar sina problem till andra länder.

Här borde regeringen agera. Sverigedemokraterna skulle kanske kunna ta initiativet med tanke på den påtryckningsmöjlighet man har i regeringen. Min första fråga tillbaka till Jessica Stegrud är om man är beredd att agera så att Tyskland tvingas att införa elprisområden. Det är Jessica Stegrud och Sverigedemokraterna som sitter på möjligheterna.

Det andra är att man pratar om att industrin emigrerar från Tyskland. Det är precis det vi ser framför oss i Sverige, om man inte löser elbehoven på kort sikt. Det finns enorma behov till 2030. Löser vi inte dem kommer industrin att flytta dit där de får vettiga förutsättningar.

Vi kan inte bara tänka att vi ska lösa allt med kärnkraft någon gång i framtiden, i bästa fall kanske 2035. Då är det verkligen i bästa fall. Westinghouse säger att om man hade beställt i går hade de löst problemet till den tidpunkten, men det finns fortfarande inga sådana planer från regeringen. De kommer att börja flytta till andra länder, och vi kommer att se stora projekt falla.

Låt mig svara konkret på frågorna. Vad ser vi framför oss? Vi vet att vi kan effekthöja kärnkraften. Det handlar om möjligheter om man får vettiga förutsättningar för nätet. Det är nätet vi agerar på, inte marknaden. Där kan vi tänka oss 2–5 terawattimmar, enligt Vattenfall. Biokraften kan enligt Svebio öka 10–15 terawattimmar. Enligt Svensk Solenergi kan solenergi öka med 30 terawattimmar. För havsvinden är det enligt Energiforsk 70 terawattimmar. För landvinden är det enligt Energimyndigheten och Energiforsk 35 terawattimmar. Effektiviseringar kan enligt Energimyndigheten uppgå till 25 terawattimmar. Slår vi samman detta blir det ungefär 175 terawattimmar som vi kan lösa till 2030.

Ett mål på friare kapacitet om 100 terawattimmar är inte helt omöjligt, om man faktiskt vill.

Anf. 137 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Det är de här elpriserna som har ställt till det även i Sverige. Det är precis samma utveckling, och den har baserats på den politik som föregående regeringar, inklusive Centerpartiet, har bedrivit.

Det man aldrig tar hänsyn till är att systemet måste balanseras när det inte blåser. Svenska kraftnäts prognos är nu att man behöver lägga 20 miljarder per år på balanseringstjänster. Det behövdes inte tidigare.

Dessutom jobbar vi tillsammans med regeringen parallellt. Vi försöker se till att vi kommer att ha en långsiktig, leveranssäker och planerbar energimix. Det är därför vi har sett till att bana väg för ny kärnkraft och även för livstidsförlängningar. Det är själva grundbulten i systemet.



Som jag har nämnt tidigare i debatten i dag handlar det också om de snabbare åtgärderna: att maximera kraftvärmens, vattenkraften och de andra energislagen vi har.

Återigen: Att bara tillföra massivt med elproduktion i elsystemet i form av väderberoende vindkraft är inte lösningen. Jag hör dessutom aldrig vad det ska kompletteras med. Det måste man nämligen göra. Ett system kan inte bestå av bara väderberoende kraft. Det fungerar inte. Men det får vi aldrig något svar på, utan man kastar ständigt tillbaka bollen, kräver en massa saker och tar inte ansvar för den politik som man faktiskt har fört.

Jag vet att Centerpartiet har en enorm vurm för vindkraft, som förstör fastighetsvärden och naturvärden och som inte tillför systemet som helhet det som systemet behöver. Med det sagt kan vindkraft vara en del i energimixen. Men man måste titta på systemet som helhet. Det upplever jag aldrig att Centerpartiet är beredda att göra.

Anf. 138 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Till skillnad från Jessica Stegrud underbygger jag mina argument.

Vi kan börja med elpriserna. I fråga om att sänka dem har Energiforsk sagt hyfsat nyligen att elpriserna kan halveras om vi får två havsbaserade vindkraftsparker. Som av en händelse ligger förslag på precis så många vindkraftsparker färdiga för beslut på regeringens bord utan att man fattar beslut. Det kan dessutom dubblas med förslaget på så mycket sol som ligger på länsstyrelsens bord utan att man fattar beslut.

När det gäller Svenska kraftnät och systemtjänster säger man att det inte beror på sol- och vindkraft i systemet utan på höga systempriser. Det är det som har skapat de höga kostnaderna, och de sjunker nu när elpriserna sjunker. Det har man till och med behövt vara ute och säga i debattartiklar.

När det kommer till vad vi ska göra pratar Centerpartiet mycket om ökad effekt i vattenkraften. Här verkar regeringen inte kunna komma fram med några förslag för vattenkraftens miljöprövningar. Man skjuter processerna längre och längre fram utan att remittera någonting.

Kärnkraften har vi pratat om. Biokraften är definitivt reglerbar. Havsvinden producerar tämligen stabilt ute till havs. Man levererar 95 procent av tiden. Sol och vind kompletterar varandra snyggt. Vi har också pratat om batterilager, om effektiviseringar, så att vi kan kapa effekttoppar, och om ökad överföring. Det finns tämligen många svar på Jessica Stegruds frågor.

Men om det är så att man bara har kärnkraft som lösning, om det är den enda hammare man har, ser också alla problem ut som en spik. Det är det som är Sverigedemokraternas och regeringens problem. Man har stirrat sig blind och fått tunnelseende.

Det kommer att kosta. Om kärnkraft är den enda lösningen får vi nämligen vänta i 10, 15 kanske 20 år. Jessica Stegrud pratade om att det var dyrt med drygt 1 krona för el från havsvind. Jag kan upplysa Jessica Stegrud om att garantipriserna för kärnkraft i Storbritannien för tillfället ligger på ungefär 1,80. Om man tyckte att 1 krona var dyrt pratar vi om ytterligare 80 procent. Det är väldigt dyrt.

Om någon skulle vilja bygga ny kärnkraft på marknadsmässiga villkor – låt dem göra det då! Så får vi se vad som vinner i slutändan.

(Applåder)

Anf. 139 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Det är inte helt tacksamt att komma in så här långt in i debatten. Men för den som eventuellt har missat det debatterar vi alltså Riksrevisionens rapport om gångna decenniers energipolitik. Rapporten har beskrivits som förödande i sin kritik – med rätta, får man konstatera.

Utifrån rapporten är det tydligt att den svenska elförsörjningstryggheten har försämrats märkbart de senaste decennierna, i huvudsak på grund av politiska beslut. Bristen på konsekvensanalyser för energisystemet, vilket har nämnts tidigare, och en kortsiktighet i beslutsfattandet är det som sticker ut i granskningen. Konsekvenserna har vi levt med ett tag nu. Elsystemet är betydligt mer instabilt än tidigare, och periodvis har vi skenande elpriser, speciellt i de södra delarna av landet.

Det är mot den bakgrunden som regeringen tagit sig an energipolitiken den här mandatperioden. Den ligger även till grund för den energiproposition som regeringen nu ska presentera för riksdagen. Det är därför värt att uppmärksamma den kritik som Riksrevisionen lyfter fram, för att förstå hur den energipolitik som den här regeringen lägger fram har formats.

Jag vill lyfta fram speciellt tre områden från Riksrevisionens rapport som jag tycker är värda att uppmärksamma. Det första området rör just kärnkraften, som har varit uppe ett antal gånger i debatten. Det är intressant att titta på effektskatten på kärnkraft, vilket även Riksrevisionen har gjort. Den infördes av Socialdemokraterna år 2000 och höjdes sedan successivt av kommande regeringar. Enligt Riksrevisionens rapport bidrog den sista höjningen till att fyra kärnkraftsreaktorer lades ned i förtid.

När effektskatten var som högst låg den på runt en tredjedel av verkens driftskostnader. Detta visar tydligt att det var den socialdemokratiskt förda politiken som riggade marknaden mot kärnkraft. Det står i märkbar kontrast till hur Socialdemokraterna själva har valt att framställa utvecklingen. Under en längre tid har man spridit bilden att det var marknaden som gjorde kärnkraft olönsamt. Riksrevisionens rapport visar att så inte var fallet. Det var det politiska beslutet att införa och sedan successivt höja effektskatten som ledde till att kärnkraft stängdes ned på flera ställen i landet, inte marknaden.

Det som också är intressant att lyfta fram från rapporten är höjningen av energi- och koldioxidskatten på kraftvärme 2019. Det var ett led i den gröna skatteväxling som den dåvarande socialdemokratiskt ledda regeringen drev igenom. Som en följd minskade ett antal kraftvärmeverk sin elproduktion. Andra lade ned sin produktion helt och hållet.

Beslutet fick stora konsekvenser för främst den sydsvenska energiförsörjningen. Det bidrog till att Öresundsverket stängdes ned. Det var ett förödande beslut för den sydsvenska elberedskapen. Just Öresundsverket var den lokala produktionsanläggning som med kort varsel skulle kunna säkerställa elförsörjningen i Malmö i händelse av kris eller krig.

Det tredje området i Riksrevisionens rapport som är värt att lyfta fram rör den reaktiva hanteringen av energirelaterade frågor. Där har politiken varit oerhört senfärdig med att sätta igång de processer som behövs för att garantera just försörjningstryggheten. Det kanske tydligaste exemplet kan vi se i behovet av ökad överföringskapacitet mellan norra och södra Sverige.

När Socialdemokraterna och bland annat Centerpartiet lade ned Barsebäck var tanken att överföring av el från norr skulle ersätta Barsebäcks-

elen. Av detta följer naturligtvis att man behöver bygga ut och förstärka överföringskapaciteten mellan norra och södra Sverige. Det vet man. Trots det kommer det första ledningsprojektet mellan norr och syd inte att vara färdigt förrän år 2033.

Jag betonar igen att detta inte är mina åsikter. Jag lyfter upp den kritik som Riksrevisionen har lyft fram mot tidigare förd energipolitik. Sammantaget ger det som Riksrevisionen har granskat en bild av en energipolitik där man helt saknat förmågan att se konsekvenserna av de beslut man fattat.

Det är anmärkningsvärt att flera av vår tids mest avgörande beslut på energiområdet har fattats utan att politiken ställt frågan vilka konsekvenser de kommer att få för landets energiförsörjning. Det är speciellt anmärkningsvärt att man inte har tagit hänsyn till effekterna på elsystemets stabilitet och långsiktiga förmåga till leveranssäkerhet. "Konsekvensanalyser har ibland saknats helt och hållet" skriver riksrevisionen.

Det är speciellt de södra delarna av landet som har fått bära konsekvenserna av dessa beslut. Effektbrist, kapacitetsbrist och periodvis skenande elpriser är resultatet av den politik som förts.

Under kvällen har vi debatterat vilka slutsatser man ska dra av Riksrevisionens rapport. Jag tänker att man dra slutsatser för inte bara energiområdet utan för en rad politikområden där vi behöver se på konsekvenserna av politiken, som bör vara grundad på fakta och konsekvensanalyser snarare än partipolitiska överväganden och önsketänkande om hur saker borde vara.

Fru talman! Den nuvarande regeringen konstaterar att Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer ger stöd för att den omläggning av energipolitiken som regeringen nu genomför är helt nödvändig.

Jag har nämnt att regeringen har tagit fram en energipolitisk inriktningsproposition som omfattar ett planeringsmål och ett leveranssäkerhetsmål för elsystemet. Regeringen har även vidtagit ett flertal åtgärder för att trygga elförsörjningen och skapa långsiktiga förutsättningar för ny planerbar och fossilfri elproduktion. Jag anser att det är i linje med Riksrevisionens rekommendation om att större åtgärder på elområdet ska genomföras långsiktigt så att det finns tydliga förutsättningar för att uppnå anpassningar i elsystemet.

Genom att ta hänsyn till detta har den nuvarande regeringen tagit viktiga steg mot den stora utbyggnad av Sveriges energisystem som vi står inför.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag.

Anf. 140 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag tänkte inte alls prata konsekvensutredningar utan byta ämne. Det finns ju fler saker när det gäller elmarknad och sådant som vi debatterar här i dag.

Bland annat har det kommit ett domstolsutslag som säger att ytterligare elproduktion inte är så viktigt med tanke på att vi i dag har en elexport som motsvarar ungefär 20 procent av vår produktion, och då finns det inget större behov av mer elproduktion, särskilt inte i södra Sverige. Detta säger Mark- och miljööverdomstolen. Man vill också att lokaliseringsprincipen ska hanteras i hela elområden. Ett bolag som vill etablera sig på en viss plats ska alltså göra en miljökonsekvensbeskrivning för ett helt elområde.

Min fråga till Louise Eklund är helt enkelt: Tycker Liberalerna och regeringen att detta är rimliga principer, eller är ni beredda att se över lagstiftningen, så att vi får ändring på detta?

Anf. 141 LOUISE EKLUND (L) replik:

Fru talman! Jag misstänker att ledamoten refererar till det utslag som kom i dag angående en solelsanläggning utanför Helsingborg. Jag vill inte kommentera domstolens utslag, som jag inte har läst i sin helhet, men generellt anser jag och Liberalerna att den avvägning som bland andra Länsstyrelsen Skåne har gjort tidigare, där man ser på vad lantbruksmark ska användas till, inte har prioriterat energiproduktion tillräckligt högt. Man har sett på matproduktion och annat och värderat det högre.

Jag har inte läst dagens domstolsutslag och därför vill jag inte uttala mig om det. Men jag tror att det är rimligt att vi flyttar energiproduktion högre upp i prioriteringsordningen även när det gäller hur vi använder den svenska och skånska jordbruksmarken.

Anf. 142 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! När det gäller jordbruksmark finns det ju en diskussion. Som centerpartist tycker jag att äganderätten väger tungt. Vad man vill göra med sin mark är upp till en själv. Det är inget som hindrar att man planterar igen jordbruksmark om det skulle vara så. Men det var inte detta som min fråga gällde, så vi kan väl lägga detta åt sidan.

Det var ju två intressanta principer som togs upp i domstolsutslaget. Det handlar om hur man väljer att tolka lagstiftningen. Det tycker jag att det är fullt rimligt att kommentera om man är intresserad av att vidta någon åtgärd.

Det ena är att lokaliseringsprincipen innebär att man ska titta på ett helt elområde när man vill etablera någonting. Min första fråga är alltså: Tycker Liberalerna och regeringen att det är en lämplig princip, och är man annars beredd att göra något åt det?

Det andra är att domstolen använder eleporten som argument i sitt avslag. Man menar alltså att behovet av elproduktion är mindre för att vi har stor eleport. Detta tycker jag är mycket problematiskt med tanke på hur prognoserna ser ut. Bygger vi inte ut i dag blir det svårt att möta de behov som prognostiseras. Att bara titta på ögonblicksbilden tycker jag är ett feltänk från domstolens sida, men uppenbarligen tolkar man in detta i den befintliga lagstiftningen.

Då blir min fråga: Tycker man från regeringens och Liberalernas sida att man ska ändra på lagstiftningen, så att man inte bara ska ta hänsyn till nuvarande ögonblicksbild utan också till framtida behov och prognoser? Vi vet ju dessutom vilka behov Skåne har, och det gör det än mer problematiskt att man har avslagit detta och tittat på hela Sveriges export i stället för på elproduktionen i elområde 4, som ju är det relevanta.

Jag har alltså två frågor. Tycker man att lokaliseringsprincipen om hela elområden är relevant, och tycker man att domstolens resonemang om att vi ändå har elöverskott och export i dag och därför inte behöver ytterligare elproduktion är relevant? Om man inte tycker det, vad är man beredd att göra?

Anf. 143 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Tack, Rickard Nordin, för frågorna! Jag kommer att välja att inte svara på det som direkt rör domstolens utlåtande i dag. Jag tycker inte att det är lämpligt.

Både jag och Liberalerna har tidigare talat om Sveriges energibehov på totalen. Den export vi har haft har ibland mörkat att vi periodvis och regionvis har haft stora problem med både effekten och energiförsörjningen totalt. Det blir missvisande att tala om totalen utan att räkna med de regionala förutsättningarna. Så långt är jag beredd att svara.

Anf. 144 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack, Louise Eklund, för anförandet! Jag ska läsa innan till ur Riksrevisionens rapport: ”Det är dock svårt att avgöra i vilken utsträckning denna höjning påverkade marknadsaktörernas beslut om nedläggning.” Detta skriver man angående effektskatten.

Om vi då ser på vad marknadsaktörerna har sagt kan vi i en artikel i SvD läsa ett uttalande från Lars G Nordström, dåvarande styrelseordföranden för Vattenfall: ”Det var ingen påtryckning från den politiska sidan. Det var ett rent kommersiellt beslut. Vi satsade på att investera i de fem reaktorer som hade längst teknisk livslängd, och där krävdes det minst investeringar för att gradera upp dem.”

”Vi hade sju reaktorer igång. En i Ringhals, som gick riktigt dåligt och gick på dispens, den hade bland annat rostskador i bottenplåten. Den hängde ihop med en annan reaktor i Ringhals produktionsmässigt.” Så säger Lars G Nordström. Vidare säger han att ägarna till Oskarshamns kärnkraftverk var i samma situation. De hade redan i januari 2014 aviserat att de förberedde att stänga reaktor 1, Sveriges äldsta reaktor, som togs i drift 1972.

Menar alltså Louise Eklund att Vattenfalls styrelseordförande inte hade någon aning om vad han talade om eller att han blåljuger inför svenska medier om vad som hände? Det skulle jag vilja veta.

Anf. 145 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Tack, Linus Lakso, för frågan! Det som sägs av Riksrevisionen är inte att politiken har tryckt på och krävt en nedstängning. Det som Riksrevisionen tar upp gäller hur skattesystemet effektivt har prisat ut kärnkraften från marknaden. Skattesystemet bestäms av politiken, och därmed är det politisk påverkan.

Det var detta jag avsåg i mitt anförande. Det handlar alltså inte om politiska påtryckningar utan om hur politiken väljer att använda bland annat skattesystemet till att prisa in eller ut olika kraftslag, i det här fallet kärnkraft.

Anf. 146 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Tack, Louise Eklund, för svaret! Det var ju bra att detta klargjordes. Men man kan ha olika åsikter om det, och då kanske vi kommer till en mer ärlig debatt angående effektskatten.

Effektskatten infördes ju som en kompensation för lagring av kärnavfall och för de kostnader som uppstår i samband med det. Det man gjorde var egentligen en växling, eftersom avgiften för hanteringen av kärnavfallet inte var tillräckligt hög. Det blev alltså ingen jättestor skillnad där,

om man tycker att förearen ska betala och att alla kraftslag på lång sikt, om man bortser från introduktionsfaser, ska stå för sina egna kostnader. Då tycker jag att den lösning man valde är rimlig.

Jag tycker i och för sig att det är konstigt att man lade den som en effektskatt och inte direkt på kärnavfallsavgiften. Den historien kan jag dock inte, men det var detta som gjordes om. Det var väl rätt i sak.

Sedan betalar ju inte kärnkraften för sina försäkringskostnader. Man kan alltså inte påstå att det är en direkt utprisning. På totalen får man ändå anse att kärnkraften är rätt subventionerad, för försäkringskostnaden bedöms ju vara betydligt högre än vad effektskatten var. Det är viktigt att få historieskrivningen rätt.

Men när jag ändå har ordet och har möjlighet att ställa en fråga skulle jag vilja komma in lite grann på framtiden och på den mer snabba utbyggnad av elsystemet som behövs.

Just nu säger Liberalerna nej till 70 procent av all vindkraft i kommunerna runt om i landet, inklusive i Skåne. Jag undrar egentligen bara om Louise Eklund är nöjd med sina kommunpolitiker som stoppar den otroligt viktiga utbyggnaden, som verkligen behövs för Sveriges framtid.

Anf. 147 LOUISE EKLUND (L) replik:

Herr talman! Jag måste ifrågasätta siffran. Det handlar mer om att jag inte kan tänka mig att Liberalerna är med och styr i 70 procent av Sveriges kommuner.

Men jag ska börja med den första delen, som jag uppfattar rör Riksrevisionens kritik. Det handlar just om den kohandel som ledamoten pekar på. Man flyttar olika kostnader och använder olika skattesatser utan att titta på vad det egentligen får för konsekvenser för elsystemet. Det handlar snarare om vad det får för konsekvenser för exempelvis finanserna eller om hur man får ihop en politisk majoritet för de förslag som man har. Det är detta som jag uppfattar som kärnan i Riksrevisionens kritik. Det handlar alltså om att man inte tittar på det som är bäst för elsystemet eller på vad som är rimligt. Man kohandlar i stället med olika skattesatser eller annat för att få till en politisk lösning, som kanske inte är den bästa lösningen för elsystemet.

Jag tror att vi är helt överens där. Det bästa långsiktigt vore att all energiproduktion ska kunna bära sin kostnad själv. Där tror jag att vi har en helt gemensam linje. Detta tror jag att vi alla partier ska ta med oss från Riksrevisionens rapport.

Sedan kan vi titta på vad vi kan göra i det lite kortare perspektivet. Jag upplever att denna regering har tagit flera steg, jämfört med tidigare regeringars politik. Jag lyfte bland annat detta med Öresundsverket, som handlar om kraftproduktion för att få till effekt även i de södra delarna av landet. Där har denna regering gett godkännande till betydligt fler vindkraftsparker än vad ni i Miljöpartiet lyckades göra när ni satt i regering.

Jag har svårt att se att man skulle säga nej till 70 procent. Jag vet att det är ett väldigt stort motstånd mot vindkraften lokalt. Jag tror att vi alla ser behovet av alla olika energislag. Då behöver man ibland också ha en produktion där det är obekvämt. Det har Liberalerna hela tiden varit tydliga med i sitt budskap. Vi ser också hur den havsbaserade vindkraften kan göra störst skillnad i det lite kortare perspektivet, och där jobbar klimat-

ministern och Liberalerna för att vi ska kunna få fler vindkraftsparker på plats.

Prot. 2023/24:91  
3 april

-----  
*Elmarknadsfrågor*

Anf. 148 LINUS LAKSO (MP):

Herr talman! Klimatpolitik är till stor del energipolitik, brukar vår nuvarande statsminister säga. Med den utgångspunkten är det lätt att utvärdera regeringens energipolitik.

Vi har redan konstaterat att den helt saknar konsekvensbeskrivning, och med den utgångspunkten kan den nog inte beskrivas som annat än totalt misslyckad. Det är nämligen så att utsläppen ökar kraftigt från och med i år på grund av högerregeringens politik, till skillnad från hur det var när Miljöpartiet satt i regering, då utsläppen minskade kraftigt.

Detta sker när vi befinner oss i ett allvarligt läge när det gäller den pågående klimatkrisen. Vi ser redan i dag hur människor i både Sverige och världen drabbas av alltmer extremväder. Det är alltifrån översvämmade källare, bortspolade vägar och nedblåst skog till tropiska orkaner och döende korallrev.

I en tid när vi skulle behöva göra allt för att minska utsläppen har vi en regering som gör tvärtom. För första gången på 20 år eller mer har vi en regering som aktivt och medvetet fattar beslut om att öka utsläppen av skadliga klimatgaser.

Herr talman! Jag tycker faktiskt att det visar på en brist på sympati för dem som drabbas av klimatförändringarnas konsekvenser. Det är människor som får sina hem översvämmade, som vi har sett flera exempel på runt om i Sverige i vinter, inte minst i Skåne. Det är en brist på hänsyn när det gäller skogsägare som får sin skog nedblåst. Men framför allt är det en brist på omtanke om våra barn och kommande generationer som riskerar att drabbas än värre av konsekvenserna av klimatförändringarna.

Herr talman! Faktum är att det aldrig har varit viktigare än nu att klara av att leverera en fungerande energi- och klimatpolitik. När jag pratar med företrädare för industrin i hela Sverige – det gäller allt från de stora industrisatsningarna i norr till de omfattande industrisatsningarna på västkusten – säger alla samma sak. Vi behöver el till konkurrenskraftiga priser nu, inte om 20 år. Om 20 år har alla industrisatsningar redan flyttat till andra länder. Då är det för sent.

Ett sådant misslyckande skulle kraftigt försvåra för Sverige att klara sina klimatmål. Den fossila energin behöver fasas ut så fort som möjligt. För varje år som vi använder fossil energi samlas mer och mer växthusgaser i atmosfären som driver på klimatförändringarna.

Både industrin och klimatforskarna är alltså överens. Sverige behöver fokusera på att snabbt, billigt och miljövänligt leverera stora mängder fossilfri el. Men i stället går det mesta åt fel håll. Koldioxidutsläppen ökar. Elbilsförsäljningen minskar. Sverige har till och med krokarm med Viktor Orbáns Ungern för att stoppa en ny EU-lag för att återställa skadad natur. Framför allt lyser åtgärderna för att öka produktionen av hållbart producerad el med sin frånvaro.

Svensk Vindenergi bedömer att cirka 45 terawattimmar ny vindkraft kan tillkomma redan till år 2030 och att ytterligare 100 terawattimmar kan tillkomma mellan år 2030 och 2035. Svensk Solenergi bedömer att det är möjligt med 30 terawattimmar solet till 2030. Redan i dag finns ansökning-

ar motsvarande 50 terawattimmar inlämnade, så det är nog ingen orimlighet.

Men för att snabba på utbyggnaden av landbaserad vindkraft skulle kommuner och närboende behöva få tydliga incitament att säga ja. Här finns det till och med redan färdigutredda förslag, och som påpekats tidigare bör det finnas en majoritet i riksdagen. Men i stället har denna regering ägnat sig åt att baktala vindkraften.

Jag kan upplysa Liberalerna om att det är i en rapport från Chalmers som man har sammanställt hur det kommunala vetot används. Liberalerna är det minst dåliga borgerliga partiet. När det gäller 70 procent och uppåt använder man alltså det kommunala vetot för att stoppa vindkraft, inte minst i södra Sverige, där man själv säger att man vill ha mer effekt.

Som nämndes tidigare har regeringen havsbaserade vindkraftsparker att besluta om på sitt bord.

Solkraften är som sagt på snabb frammarsch, och ansökningar motsvarande i princip hela Sveriges kärnkraftsproduktion är inlämnade. Men det har inte gjorts något för att snabba på anslutningsmöjligheterna och tydliggöra riktlinjer hos länsstyrelserna.

Vi skulle behöva investera för att utveckla svensk kraft- och fjärrvärme med ökad effekt och flexibilitet, men här ser vi inte mycket till initiativ.

Vi skulle behöva förbättra processen för hur anslutningar till elnätet fördelas, så att samhällsnytta och klimatnytta styr i högre utsträckning. Men här har regeringen inte tagit några initiativ, vad jag har sett.

Jag kan passa på att påpeka något när det gäller havsvindkraften. Det var väl cirka tre ansökningar som kom in när vi satt i regering. Vi godkände två. Nu har det kommit in väldigt många ansökningar. Denna regering har än så länge godkänt en bråkdel, några få av dem som har kommit in. Jag vet inte om det är 10 eller 20. Ansökningarna handlar i alla fall om el motsvarande 160 terawattimmar. Det är dessa som regeringen kan besluta om. Man får alltså sätta siffrorna lite grann i perspektiv.

Vi skulle också behöva en politik för en fungerande och kraftig energi-effektivisering. Det är det billigaste, miljövänligaste och också det snabbaste sättet att tillgängliggöra mer el. Vi skulle definitivt också behöva ett tydligt planeringsmål till 2030. Allt det här saknas dock.

Problemet är att man säger en sak och gör en annan. Man säger att man är för alla fossilfria energislag, men i praktiken motarbetar man det förnybara. På rent ideologiska grunder vill man bara gynna ett enda kraftslag, nämligen kärnkraften. Det här blir väldigt skadligt för Sverige. Egentligen handlar det inte så mycket om vad man tycker om kärnkraften som kraftkälla. Problemet är att regeringens plan för energipolitiken helt saknar förankring i verkligheten.

Sannolikheten att en satsning på nya reaktorer skulle hålla sig inom utsatt tid till 2035 är i princip obefintlig. Tittar vi på kärnkraftverk som byggs i övriga Europa är bilden ganska tydlig. Jag ska ta några exempel.

I Frankrike byggs Flamanville 3. Planen var en byggtid på fem år och en budget på 40 miljarder. Resultatet är en byggtid på minst 16 år eller mer – den är inte klar. Den verkliga kostnaden beräknas nu till 150–200 miljarder, det vill säga fyra fem gånger den ursprungliga budgeten.

I Storbritannien byggs Hinkley Point C. Byggtiden är 16 år eller mer. Den är inte heller klar. Kostnaden för de två reaktorerna har fullkomligt skenat till 600 miljarder svenska kronor.



I Finland började man 2005 bygga Olkiluoto 3 med planerad driftstart 2009. Driftstarten blev i stället 2023 – 14 år försenad. Bara byggtiden var 18 år. Den planerade budgeten var 37 miljarder, och slutnotan uppskattas till cirka 125 miljarder.

Det här är inga undantag. Sammanställningar visar att kärnkraftsprojekt dras med de värsta förseningarna och fördyringarna om man jämför med storskaliga projekt i alla kategorier. Det är därför otroligt dumt att lägga alla ägg i samma korg, men det är precis det regeringen gör.

Då har vi inte ens pratat om kostnaden för ny kärnkraft. I en jämförelse av systemkostnaderna för förnybart kontra kärnkraft som det internationella energiorganet IEA, Blekinge Tekniska Högskola, Chalmers tekniska högskola och Institutet för näringslivsforskning har gjort, uppgår merkostnaden – alltså bara mellanskillnaden mellan ett förnybart system och ett med tio reaktorer – till mellan 1 000 och 5 000 miljarder som ska läggas på skattebetalarna. Detta är beräkningar som har gjorts av forskare inom energisystem vid ovanstående oberoende forskningsinstitut.

Slår vi ut dessa kostnader per hushåll i Sverige rör det sig om en kostnadschock på från 8 000 kronor till över 20 000 kronor per år och hushåll om man utgår från Institutet för näringslivsforskning och deras beräkningar – varje år i 35 år. Varje svensk ska dessutom riskera 40 000 kronor var i form av kreditgarantier ifall något av dessa högriskprojekt skulle misslyckas, vilket min tidigare uppräknade visade att sannolikheten är ganska stor att det gör. Oavsett vad man tycker om kärnkraft är det alltså inte ekonomiskt hållbart. Det funkar inte i praktiken.

Jag kan bara för skojs skull nämna siffrorna: Chalmers, en merkostnad på ungefär 1 890 miljarder, IFN, en merkostnad på mellan 1 400 och 3 850 miljarder och BTH, en merkostnad på mellan 500 och 1 000 miljarder beroende på vilket tidsspann man räknar på.

Jag kan passa på att tipsa om att Right Livelihood-pristagaren Mycle Schneider kommer till riksdagen i morgon för att presentera *World Nuclear Industry Status Report 2023*. Han är en av världens främsta experter på kärnkraft och faktiskt inbjuden bland annat av en kristdemokratisk riksdagsledamot – ett bra initiativ!

Schneider har uttalat sig i svenska medier, och hans omdöme om den svenska regeringens kärnkraftsplaner var ganska talande. Totalt orealistisk plakatpolitik som inte är baserad på industriell verklighet, var hans utlåtande. I samma avsnitt i P1 säger Paul Dorfman, kärnkraftsanalytiker på University of Sussex i Storbritannien, att det är mycket ”buzz” och mycket pr kring kärnkraft, men verkligheten ser annorlunda ut.

Herr talman! När vi utformar Sveriges energipolitik, som hela vår klimatomställning och hela vår gröna industripolitik ska bygga på, är det ganska viktigt att man utgår från verkligheten så som den ser ut. Då behöver man göra lite av en omvärldsanalys, och det har regeringen inte gjort. Det känns nästan lite elakt att framföra det här, lite som att förklara för ett barn att enhörningar inte finns. Men det kanske är bättre att säga som det är än att köra i diket totalt.

Tyvärr ser vi att en misslyckad energipolitik riskerar att upprepas. Under alliansregeringen var vi som sagt beroende av elimport från Tyskland, med ett stort beroende av kolkraft. Nu ser vi att utbyggnadstakten minskar när den skulle behöva öka. När industrin har ett enormt behov av gigantiska satsningar som kommer att ge massor av jobb och dessutom är helt

avgörande för vår klimatomställning bedriver regeringen en politik som enligt nuvarande prognoser inom överskådlig framtid kommer att minska utbyggnadstakten.

Herr talman! I det här betänkandet finns det väldigt många viktiga förslag som skulle behöva implementeras för att få fart på utbyggnaden av elproduktionen. Miljöpartiet står såklart bakom alla våra motioner, men för tids vinning yrkar jag bara bifall till reservation 3.  
(Applåder)

Anf. 149 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Jag hör ledamoten nämna ”verkligheten” om och om igen. Jag vet knappt vad jag ska säga, för är det någonting som har präglat miljöpartistisk politik är det att man har varit väldigt långt från verkligheten. Sedan har vi kanske haft olika mål. Så kan det vara. Men det är ändå väldigt fascinerande.

Ledamoten far också med osanning, herr talman. Bottenplattan på Ringhals 2 var lagad. Det gjordes 2015, och det var rost som åtgärdades. Jag jobbade själv med kärnkraft under den perioden, så jag råkar veta det. För övrigt har inte Kärnavfallsfonden, KAF:en, någonting med effektskatte att göra, herr talman. Det är direkt felaktiga uppgifter.

Nog om det. Miljöpartiets mål är ju att ha 100 procent förnybart redan 2040. Miljöpartiets politik prövas redan i Tyskland, och det är ingen framgångssaga. Nedstängningen av kärnkraft ledde till beroende av naturgas som man sedan fick stänga ned. Kolkraftverk tickar igång, och man är nu beroende av import för att klara av situationen. Stora delar av tysk industri räknar på eller funderar på att flytta utomlands. Det här har inte tjänat vare sig ekonomin, tillväxten eller utsläppen särskilt väl.

Miljöpartiets mål är alltså att Sveriges energiproduktion om ungefär 16 år ska bestå av 100 procent förnybart. Jag har frågat i flera debatter men aldrig fått något konkret svar: Hur ska det gå till? Då menar jag inte fantasier om vätgas och batterilagring som ska vara på plats om 16 år, för det är fullständigt orealistiskt. Jag vill ha ett svar som någorlunda förhåller sig till verkligheten.

Anf. 150 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! Först och främst måste vi som sagt hålla oss till verkligheten.

Det är ju så att de stora problem som Tyskland, Sverige och hela Europa har genomlidit – den så kallade energikrisen – faktiskt har vissa orsaker som vi kanske borde prata lite mer om. De verkar nämligen okända för många i denna debatt. En orsak är att framför allt Europa, men därmed indirekt även Sverige, har varit kraftigt beroende av fossil energi från Vladimir Putins Ryssland – som ett flertal sverigedemokrater för övrigt hade nära kontakter med före kriget.

Det är precis detta som Miljöpartiet har varnat för väldigt länge, det vill säga beroendet av fossil energi. Det handlar naturligtvis om klimat- aspekten men också om de säkerhetspolitiska riskerna och att Ryssland har använt den fossila energin som påtryckningsmedel i geopolitiken. Problemet är alltså inte för mycket utan för lite miljöpartistisk politik. Vi skulle ha satsat på mer självförsörjning och en ännu snabbare ökning av produk-

tionen, och vi skulle ha behövt utveckla dessa tekniker mycket tidigare. Detta har dock Sverigedemokraterna och andra högerpartier motarbetat.

Sanningen är att Sverige var Europas största exportör av el efter Miljöpartiets regeringstid. Vi hade ett gigantiskt överskott, de lägsta priserna på el och mest export av miljövänlig el i EU. Vi hade lägst användning av fossil energi i EU och högst användning av förnybar energi. Enligt Svenska kraftnät hade vi också det mest leveranssäkra elsystemet i världen. Jag delar alltså helt enkelt inte Jessica Stegruds uppfattning eller påståenden om verkligheten i det här fallet, och mina argument bygger på fakta.

Prot. 2023/24:91

3 april

-----

Elmarknadsfrågor

Anf. 151 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Herr talman! Det stämmer ju inte. Den miljöpartistiska politiken slog igenom i Tyskland, där man stängde ned den planerbara kärnkraften – som ju var fossilfri och dessutom hade mindre klimatavtryck än just vindkraften. Det var ju det som var problemet: Man gjorde sig beroende av fossil kraft genom att stänga ned kärnkraft. Det är vad den miljöpartistiska politiken har lett till i Tyskland.

Jag får återigen inget svar på frågan hur det ska gå till i Sverige. För övrigt hade Sverige i stort sett gjort sig oberoende av fossila bränslen i energimixen just genom övergången till kärnkraft från fossilt, herr talman. Det gjorde vi redan på 70- och 80-talen. Vi har redan gjort vår hemläxa. Att här påstå att vi var djupt beroende av fossilt i vår energimix talar sitt tydliga språk. Det stämmer inte.

Svara nu gärna på frågan, Linus Lakso! Hur ska det gå till? Jag menar inte fantasier om vätgas, batterilagring och annat som inte finns på plats och som inte kommer att finnas på plats om 16 år i den stora skala som i så fall skulle behövas. Jag får aldrig svar på frågan, för det går liksom inte. Det är nämligen fria fantasier och skrivbordsprodukter som Miljöpartiet ägnar sig åt. Det är det som är min poäng här. Det är så långt ifrån verkligheten man kan komma.

Jag har sagt det så många gånger här i kammaren: Blåser det inte så blåser det inte, och då behövs någonting annat. Vätgaslagring kräver enorma mängder el, och vi har för den delen aldrig prövat det i stor skala. Det är otroligt ineffektivt, och att tro att det ska bli billigt för ett helt elsystem är häpnadsväckande naivt.

Svara nu gärna på min fråga!

(Applåder)

Anf. 152 LINUS LAKSO (MP) replik:

Herr talman! För det första noterar jag att Jessica Stegrud inte har en enda referens som stöder hennes påståenden. Det är fritt taget ur luften och hittepå. Möjligen är det upplevt i Jessica Stegruds filterbubblor och bland trolldansarna, men det funkar inte så. Man måste kunna hänvisa till fakta om man ska påstå sig hänvisa till verkligheten.

För det andra kan det vara bra att kunna skilja mellan el och energi. Det du pratar om är Sveriges elsystem, Jessica Stegrud. Sveriges energisystem är fortfarande kraftigt beroende av fossil energi – till 20–30 procent, framför allt inom industrin och transportsektorn. Det Jessica Stegrud påstår är alltså helt enkelt inte sant.

För det tredje är det ganska roligt att hävda att vätgasen skulle vara ineffektiv. Elektrolysprocessen för att göra el till vätgas, som industrin

behöver, har en verkningsgrad på mellan 60 och 90 procent. Kärnkraften har en verkningsgrad på 30 procent. Det är alltså lite magstarkt att påstå att detta skulle vara ineffektivt när man själv förespråkar en massiv utbyggnad av kärnkraft, som har en verkningsgrad på 30 procent. Det håller inte ihop.

Som sagt: De kostnader jag presenterade tidigare kommer alltså från oberoende universitet och forskare inom energisystem. Det är verkligheten. Jag, Rickard Nordin med flera har också väldigt många gånger, både för Jessica Stegrud och för många andra, redogjort för hur man kan balansera ett energisystem med mycket variabel kraft. Vi har föreslagit ett planeringsmål på 10 gigawatt baskraft till 2030, vilket skulle lösa de problem som Jessica Stegrud oroar sig för.

Jag tror alltså att vi från och med nu helt enkelt får utgå från verkligheten i energidebatten, Jessica Stegrud.

Överläggningen var härmed avslutad.  
(Beslut skulle fattas den 4 april.)

## **§ 17 Handelspolitik**

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU13  
Handelspolitik  
föredrogs.

Anf. 153 ANNA AF SILLÉN (M):

Herr talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

I dessa tider av omvälvande förändring och osäkerhet på den globala arenan står vi inför en viktig punkt när det gäller Sveriges ekonomiska framtid. Den strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft som vår moderatledda regering presenterade i november 2023 är därför inte bara en plan för ekonomisk tillväxt och innovation; den är också ett manifest för Sveriges roll i en ny, global ekonomi som präglas av både gröna och digitala omställningar.

Med denna strategi tar vi ett holistiskt grepp om utmaningarna och möjligheterna i dagens internationella ekonomiska landskap. Genom att fokusera på att stärka Sveriges konkurrenskraft och förbättra villkoren för handel, investeringar och innovation siktar vi på att positionera vårt land i framkanten av den globala ekonomin. Detta innebär att skapa en miljö där svenska företag inte bara kan växa och expandera internationellt utan faktiskt också gå i täten för den gröna och digitala transformationen.

Herr talman! För att uppnå dessa ambitiösa mål har vår regering utarbetat en plan som sträcker sig över flera departement och myndigheter. Genom en integrerad strategi som på riktigt sätter företagen i centrum för våra ansträngningar vill vi möta deras behov och hjälpa dem att övervinna de hinder som kan stå i vägen för internationell expansion och framgång.

Det finns dessutom en uppföljning av strategin planerad till 2026, vilket jag skulle säga är av central betydelse. Med en oberoende resultatutvärdering kommer vi att kunna bedöma effekterna av vår politik noggrant och objektivt. Denna utvärdering tror vi kommer att ge oss värdefulla insikter

om i vilken utsträckning vi med detta samlade och därför nya grepp har lyckats uppnå de uppsatta målen och bidra till ett starkt svenskt näringsliv.

En central pelare i vår strategi för handeln är att säkerställa att den är regelbaserad. Vi lever i en tid där den internationella handelns landskap snabbt förändras, och det är avgörande att Sverige fortsätter att försvara och stärka det regelbaserade handelssystemet med WTO i spetsen. Genom att främja rättvisa och transparenta handelsregler skapar vi en stabil och förutsägbar global handelsmiljö som kommer att gynna svenska företag och konsumenter.

Herr talman! För första gången lyfter en svensk exportstrategi också fram vikten av små och medelstora företag inom ramen för Sveriges handelspolitik. Det är något jag är särskilt glad över. Det är dessa företag som skapar fyra av fem jobb i Sverige, och genom att förbättra stödsystem och processer – från finansiering till tillgång till internationella marknader – förbättrar vi deras chanser att inte bara växa nationellt utan också lyckas internationellt.

Den svenska handelsstrategin omfattar även ett ökat stöd till Ukraina som reflekterar Sveriges åtagande att stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter. Genom att stärka vårt stöd till Ukraina inte bara i ord utan också i handling visar vi solidaritet och bidrar till att skapa en mer stabil och säker europeisk kontinent.

Slutligen betonar strategin behovet av en ökad samordning mellan olika aktörer inom Team Sweden, inklusive regeringen, myndigheter, näringsliv och akademi. Genom att arbeta tillsammans på ett mer sammanhängande och samordnat sätt kan vi effektivisera våra insatser och maximera den positiva effekten av utrikeshandelsstrategin. Att verka för minskat regelkrångel också inom EU och för en starkare svensk påverkan på Europapolitiken i ett tidigt skede är en annan viktig del i detta arbete.

Genom att försvara det regelbaserade handelssystemet, främja nya frihandelsavtal och arbeta för en förenkling av regelverken stärker vi de internationella ekonomiska relationerna. Vårt mål är att skapa en global handelsmiljö som gynnar alla, från de stora multinationella företagen till de små och medelstora företagen. Alla dessa kommer att finansiera Sveriges välstånd. Genom att minska handelshinder och göra det lättare för svenska företag att nå ut på internationella marknader bidrar vi också till en starkare och mer konkurrenskraftig svensk ekonomi.

Herr talman! Detta är en strategi som ser framåt och som antar utmaningar och omvandlar dem till möjligheter. Genom att ta ett helhetsgrepp som täcker allt från att stärka Sveriges konkurrenskraft till att förbättra den berömda Sverige-bilden tar vi viktiga steg mot att säkerställa att Sverige inte bara överlever utan också blomstrar i den globala ekonomin. Jag tycker att det är värt att avslutningsvis understryka att detta är en central del i regeringens arbete för att stärka handel och konkurrenskraft. Låt mig bara påminna om att det pågår mycket annat kopplat till regelförenklingsarbete, till att stärka tryggheten för svenska företag och till att skapa ett tryggt och säkert energiförsörjningssystem.

Att företagsamheten blomstrar här i Sverige angår oss alla och gynnar oss alla. Det är detta som skapar våra jobb och finansierar vår välfärd. Detta är ett välkommet sammantaget grepp för att ytterligare stärka svensk tillväxt och konkurrenskraft.

Anf. 154 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag är övertygad om att ledamoten håller med mig om att Sverige och EU måste stå enade och starka i stödet till Ukraina. Vi måste fortsätta att stötta Ukraina så länge som det behövs.

Lika viktigt är det att vi lyckas hålla det ekonomiska trycket på Ryssland uppe. Just nu ser vi dock betydande kringgåenden av handelssanktionerna mot Ryssland även i Sverige. Regeringen behöver agera omgående, herr talman, för att dessa kringgåenden ska upptäckas tidigare, förhindras oftare och naturligtvis även straffas hårdare. Det är trots allt medlemsländernas ansvar att se till att EU:s sanktioner efterlevs i praktiken.

Vi socialdemokrater har presenterat flera konkreta förslag för att säkerställa att sanktionerna efterlevs i Sverige, till exempel anmälningssplikt för myndigheter, kraftiga företagsböter och ett sanktionsråd med berörda myndigheter under Utrikesdepartementet. Trots detta har ingenting hänt från regeringens sida. När vi socialdemokrater gick fram med dessa förslag i ett utskottsinitiativ valde regeringspartierna och Sverigedemokraterna att säga nej. Därför, herr talman, vill jag fråga ledamoten vad regeringen gör för att sätta stopp för sanktionsbrotten.

Anf. 155 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Birinxhiku för den angelägna frågan.

Jag instämmer i bedömningen att Ukrainas väl och ve angår oss alla, och vi är alla djupt engagerade i detta. Sveriges stöd till Ukraina och till Ukrainas försvar av sin frihet – och därmed av Europas frihet – är pålitligt och starkt. Ukraina har en särskild plats i den strategi som jag talade om i mitt anförande. Att verka för en stärkt handel och för svenska företags möjligheter att bidra till Ukrainas återuppbyggnad är en given och viktig del i den här regeringens arbete för att stärka Ukraina och indirekt motverka Rysslands regelvidriga krig mot Ukraina.

Sanktioner mot Ryssland är någonting som denna regering fullt ut står bakom. Argumentet i utskottet var just att regeringen arbetar för att sanktioner mot Ryssland ska fungera fullt ut så som det är tänkt.

Anf. 156 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Frågan jag ställde handlade om hur regeringen arbetar för att stoppa kringgåendet av sanktionerna, det vill säga om vilka åtgärder som vidtas i praktiken. Dessa kringgåenden kan inte ha utgjort en nyhet för regeringen. Den svenska exporten till Rysslands närområde har varit omfattande ända sedan invasionen inleddes, men trots det dröjde det ända till dess att vi uppmärksammade exportökningen i en skriftlig fråga innan regeringen gav Kommerskollegium i uppdrag att kartlägga detta.

Kommerskollegium har nu kartlagt detta och presenterat förslag på konkreta åtgärder. Vi socialdemokrater har också gått fram med flera förslag på konkreta åtgärder för att sätta stopp för kringgåendet av sanktionerna. Ingenting har dock hänt från regeringens sida, trots alla konkreta förslag som ligger på regeringens bord. Flera av dessa förslag skulle regeringen kunna gå vidare med omgående.

Jag måste fråga ledamoten vad som hindrar regeringen från att exempelvis ge de brottsbekämpande myndigheterna ett tydligt uppdrag att stärka samverkan eller rikta informationsinsatser till företagen.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att det finns en hel del att lära av andra länder som har ett välfungerande system på plats och som har agerat betydligt mer kraftfullt. Nu är det dags för den svenska regeringen att göra detsamma. Kriget pågår här och nu, och det finns ingen tid att förlora.

Därför vill jag upprepa min fråga till ledamoten: Vilka konkreta åtgärder vidtar regeringen för att förhindra att sanktionerna mot Ryssland kringgås i Sverige?

Anf. 157 ANNA AF SILLÉN (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Birinxhiku, för frågan!

Jag kan återigen konstatera att sanktionerna mot Ryssland och stödet till Ukraina är frågor som denna regering i allra högsta grad besjålas av. Sveriges stöd till Ukraina såväl militärt som i form av förutsättningar för svenska företag att verka i Ukraina är kraftfullt och tydligt. I detta arbete ingår naturligtvis att verka för att de sanktioner mot Ryssland som finns, och som självklart ska följas, också gör det inom de samarbeten Sverige deltar i och i Sverige som enskilt land.

Anf. 158 AIDA BIRINXHIKU (S):

Herr talman! I dag debatterar vi näringsutskottets betänkande om handelspolitik. Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Den här debatten är särskilt angelägen i ljuset av de protektionistiska strömningarna i världen. I dessa tider är det möjligen viktigare än någonsin att Sverige är en stark röst för en fri, hållbar och rättvis internationell handel.

Vår handel med omvärlden är en av våra bärande pelare för att stärka vår välfärd och vårt välstånd. Den är också avgörande för att kunna möta dagens och morgondagens utmaningar. Med en fri, hållbar och rättvis handel kan vi lyfta människor ur fattigdom, klara klimatomställningen och öka välståndet i Sverige och i resten av världen.

Herr talman! Sverige har en lång tradition av att stå upp för en politik som säkerställer att den globala handelns fördelar kan komma alla till del, det vill säga en rättvis handelspolitik. Vi vet att det är en förutsättning för tron på frihandel, särskilt i tider av ökad protektionism.

Därför kan jag inte annat än beklaga att den nuvarande regeringen har övergett målet om en rättvis handel. Det handlar inte bara om att regeringen har valt att ändra målet för handelspolitiken och stryka just den del som handlar om en rättvis handel. Vi ser även hur den nuvarande regeringen har försökt att bromsa och blockera en historisk EU-lagstiftning om företagens ansvar för miljö och mänskliga rättigheter – en lagstiftning som är grundläggande i arbetet för en handel som värnar miljö, klimat och arbetstagares rättigheter.

Vi ser även hur regeringens engagemang sviktar när det kommer till det globala partnerskapet Global Deal. Partnerskapet lanserades av den tidigare S-ledda regeringen och spelar i dag en viktig roll i arbetet för en handel som stärker den sociala dialogen och förbättrar villkoren på arbetsmarknaden globalt. På några få år har detta svenska initiativ lyckats samlat

över hundra aktörer från hela världen, inklusive USA som anslöt sig till partnerskapet under hösten 2022. Potentialen att utöka och utveckla Global Deal är stor. Men när jag ställde en skriftlig fråga om detta fick jag svaret att tiden är mogen för Sverige att ta ett kliv tillbaka och att andra partner borde ta en mer framträdande roll.

Mot bakgrund av detta vill jag understryka att regeringen måste stå upp för en handelspolitik som stärker den sociala dialogen och skyddet för arbetstagares rättigheter och bidrar till att uppnå Parisavtalet, Agenda 2030 och en långsiktig och hållbar tillväxt, det vill säga en rättvis handelspolitik.

Herr talman! Jag vill också understryka att Världshandelsorganisationen, WTO, spelar en avgörande roll för att upprätthålla lika och rättvisa spelregler i den globala handeln. Det multilaterala handelssystemet står inför många utmaningar, vilket blev uppenbart efter den senaste ministerkonferensen. Därför måste Sverige vara pådrivande för att värna, stärka och modernisera WTO.

Herr talman! De grundläggande villkoren för vår handel fastställs genom EU. Den inre marknaden är inte bara Sveriges hemmamarknad. Det är även världens största och mest integrerade ekonomiska samarbete. Sverige måste vara en tydlig röst inom EU för att stärka konkurrenskraften och fördjupa den inre marknaden. Vi behöver säkerställa att den inre marknaden fungerar, även i tider av kris. Att fortsätta att undanröja handelshinder, stärka efterlevnaden av existerande regler och anpassa den inre marknaden till nya förutsättningar är därför av yttersta vikt.

Jag vill även betona att den inre marknaden är nyckeln till att klara den gröna omställningen. För oss socialdemokrater är det en självklarhet att vägen framåt är ökad handel, innovation och investeringar, inte så kallade subventionsrace. Därför är det också angeläget att EU ingår nya frihandelsavtal och att pågående förhandlingar förs i hamn. Det skapar jobb, tillväxt och starka handelsförbindelser med omvärlden.

Herr talman! Låt mig återknyta till det tidigare replikskiftet. Sverige och EU måste stå starka och enade i stödet till Ukraina. Vi måste fortsätta stötta Ukraina så länge det behövs, även på handelsområdet. Vi socialdemokrater välkomnar att EU förlänger frihandeln med Ukraina, men vi beklagar att det sker med nya försämrade handelsvillkor. Det är helt fel väg att gå. Vi vill i stället se ökad handel och investeringar eftersom det är nödvändigt för att stärka Ukrainas motståndskraft såväl som återuppbyggnad.

Lika viktigt är det att vi håller uppe det ekonomiska trycket på Ryssland. Vi ser dock betydande kringgåenden av handelssanktionerna mot Ryssland, även i Sverige. Inom EU tas krafttag för att säkerställa att sanktionerna försvagar Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, men det är medlemsländernas ansvar att se till att EU:s sanktioner faktiskt efterlevs i praktiken. Därför menar vi socialdemokrater att regeringen behöver agera för att dessa kringgåenden ska kunna upptäckas tidigare, förhindras oftare och, givetvis, straffas hårdare.

Som jag nämnde i replikskiftet har vi presenterat flera konkreta förslag för att säkerställa att sanktionerna efterlevs i Sverige. Det handlar om en anmälningsplikt mellan myndigheter, kraftiga företagsböter och ett sanktionsråd med berörda myndigheter. Men hittills har ingenting hänt från regeringens sida. Det är alldeles uppenbart att regeringen behöver göra



mycket mer mycket snabbare för att sätta stopp för sanktionsbrotten och stötta Ukraina.

Herr talman! De utmaningar vi står inför på handelsområdet är svåra, och de kräver mer internationellt samarbete, inte mindre. Vi socialdemokrater är övertygade om att Sveriges styrka ligger i vår öppenhet och våra handelsförbindelser med omvärlden. Därför vill vi öka den svenska exporten, både i absoluta tal och som andel av bnp. Vi vill att fler små och medelstora företag ska våga och vilja exportera. Vi vill säkra Sveriges ledarskap inom innovation och den gröna omställningen, och vi vill att Sverige ska vara världens mest attraktiva land att investera i. Det är syftet med de förslag vi har motionerat om men även med de satsningar vi gör i vår budgetmotion, där vi vill satsa 10 miljoner mer på exportfrämjande och 10 miljoner mer på investeringsfrämjande.

Herr talman! Omvärlden har förändrats och utmaningarna är många, men vägen framåt är en fri, hållbar och rättvis internationell handel. Det måste Sverige stå upp för, i dag och alla andra dagar.  
(Applåder)

Anf. 159 LILI ANDRÉ (KD):

Herr talman! För Kristdemokraternas räkning yrkar jag bifall till utskottets förslag.

I betänkandet finns ett tillkännagivande om att slopa förbudet om försäljning av sälprodukter, och jag ska inledningsvis säga några ord om detta. En mycket viktig del av jakten på säl är att ta vara på det fällda bytet. I dag är det inte tillåtet att bedriva handel med sälprodukter, och detta förbud bör Sveriges snarast söka undantag från. Frågan har varit uppe i näringsutskottet tidigare, och under förra mandatperioden beslutades det om ett tillkännagivande, där bland annat Kristdemokraterna ville att dåvarande regering skulle ta fram en strategi för att dels söka undantag från försäljningsförbudet, dels väcka och driva frågan om att upphäva förbudet mot handel med sälprodukter. Vi är glada att frågan nu är uppe till förhandling på EU-nivå, där Jordbruksverket är ansvarigt för Sveriges rapportering och statsrådet Peter Kullgren har tagit upp frågan om att upphäva förbudet.

Herr talman! I mitt fortsatta anförande om handelspolitiken tar jag min utgångspunkt i regeringens strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft, där vi kan läsa följande: ”Sveriges välstånd grundas till stor del på vår utrikeshandel, det svenska näringslivets starka position internationellt och Sveriges ställning som ett innovativt föregångsland och en attraktiv destination för utländska direktinvesteringar. Men i en tid av stora globala utmaningar och en snabbt föränderlig omvärld ökar kraven på såväl politiken som näringslivet, myndigheter samt universitet och högskolor att värna och stärka Sveriges långsiktiga konkurrenskraft.”

Herr talman! Vi lever i en värld som ställer höga krav på att man ska kunna anpassa sig snabbt. Den senaste pandemin, dock troligen inte den sista, Rysslands aggressiva krig i Ukraina och utvecklingen inom artificiell intelligens, som ingen av oss riktigt kan överblicka konsekvenserna av – detta är några exempel på att det som fungerade för några år sedan måste uppdateras och moderniseras.

Sveriges välstånd har i mångt och mycket byggts på ett antal ingenjörskonstruktiva innovationer. Detta skördar vi fortfarande frukterna av och kan

komma att göra under lång tid framåt givet att vi fattar kloka beslut och vårdar vårt framgångsrika arv.

Men det går inte att bara leva på gårdagens segrar. Det måste växa fram nya innovationer och nya företag som möter morgondagens behov, och här är politikens inriktning och mål viktigt. Det handlar om att stärka Svergebilden, där tonvikten ska ligga på att positionera Sverige som en global kunskapsnation och innovationsledare och som en partner för ekonomisk och demokratisk utveckling, grön omställning och digitalisering. Viktiga samarbetspartner är våra svenska företag och deras starka engagemang för de globala utvecklingsmålen, hållbarhet, jämställdhet och socialt ansvarstagande, vilket också bidrar till deras konkurrenskraft.

Herr talman! Om några månader kommer vi att gå till val till EU-parlamentet. Även om det finns ett starkt stöd i stora delar av befolkningen för Sveriges medlemskap måste varje ny generation vinnas för att vårt medlemskap ska uppfattas som legitimt. Med jämna mellanrum kan vi höra den retoriska frågan: Vad får vi för pengarna?

Ja, vad får vi egentligen? Vi får tillgång till de fyra rörligheterna: av varor, kapital, tjänster och personer. Värdet av detta är svårt att överbetona. Erfarenheterna av brexit visar att EU-medlemskapet är så oerhört mycket mer än den formella medlemsavgiften. Det handlar om hur ett lands konkurrenskraft påverkas och utvecklas. Storbritanniens erfarenheter av detta är inte något som bör locka oss i Sverige. Vårt land har allt att vinna på frihandel och att det ska vara lätt att röra sig över gränserna, vare sig det gäller människor, varor, kapital eller idéer.

Herr talman! För att Sverige fortsatt ska kunna vara en framgångsrik nation som skapar värden genom handel behöver vi vårda och utveckla våra styrkor. Det är tre bärande tankar som bör få vägleda oss framåt.

För det första ska Sveriges konkurrenskraft stärkas, och förutsättningar för handel, investeringar och innovation ska förbättras. Därför är jag glad över att vi har en regering som målmedvetet och steg för steg rustar Sverige för detta. Där är till exempel regelförenklaringsarbetet viktigt för att vässa Sveriges förmåga.

För det andra ska svenska företag öka sin export och närvaro på den internationella marknaden. Det är inte bara bra för ekonomin, bnp och arbetstillfällena. Det är också bra ur ett klimatperspektiv, där svenska företag har ett starkt engagemang för de globala utvecklingsmålen.

För det tredje ska Sveriges ställning som prioriterad partner för grön och digital omställning globalt stärkas. Det som är på väg att hända i norra Sverige med en ny våg av framtidsinriktad industrialisering ska backas upp målmedvetet av oss som har fått mandatet att leda Sverige. Jag är glad över att vi har en regering som inser detta.

Det bästa sammanhanget för att vi ska kunna göra allt detta är att Sverige fortsätter att vara en aktiv och delaktig medlem i EU-gemenskapen och deltar som en förändringskraft som bygger sin välfärd på en hållbar utveckling i dess alla tre dimensioner: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

För att hantera risker och krav på ökad aktsamhet inom dessa tre dimensioner behöver svenska företag stöd för att kunna verka på komplexa marknader. Här skapar Sveriges och EU:s handelspolitik förutsättningar för att företagen ska utvecklas, växa, göra innovationer och säkerställa arbetstillfällena med hög kvalitet i och utanför Europa.

Anf. 160 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Lili André nämner i sitt anförande att den gröna omställningen ska ”backas upp” och lyfter också vikten av gemensamt arbete för en hållbar utveckling i EU och för att stärka den svenska industrin, som är ledande i den gröna omställningen.

Mot bakgrund av det vill jag fråga Lili André varför Kristdemokraterna och den nuvarande svenska regeringen kraftigt har motarbetat och urvattnat due diligence-lagstiftningen, alltså den lagstiftning inom EU som skulle vara historisk och stärka företagens arbete för miljö och mänskliga rättigheter. Samtidigt driver den nuvarande regeringen en politik i Sverige som kraftigt ökar utsläppen av växthusgaser och gör en 180 graders omsvängning så att Sverige går från att vara ledande i klimatomställningen till att nu vara ett land som kraftigt ökar utsläppen av växthusgaser så att vi inte längre når våra klimatmål.

Regeringen säger en sak, nämligen att den gröna omställningen är viktig och att den är viktig för handelspolitiken, men i handling gör regeringen det motsatta. Varför? undrar jag, herr talman.

Anf. 161 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag håller fast vid att den kunskap och kompetens som vi har i Sverige kring en grön omställning är en konkurrensfördel. Men vi ska inte sänka ambitionerna, och vi ska inte slå ut vår egen befolkning. Vi tror på företagen, som inser att det är en konkurrensfördel att vara i framkant på miljö- och klimatområdet. Vi ser i Europa försök att komma i kapp Sverige nu, men vi kan inte göra felet att slå ut våra egna företag och vår egen industri. Vi ser att den gröna omställningen går i takt med kompetens, energiförsörjningssystemet och ekonomin för klimatlösningar.

Herr talman! Jag står alltså inte bakom att regeringen nedmonterar den gröna omställningen. Vi är aktiva, och med den nya strategin för utrikeshandel kommer vi att kunna stärka Sveriges konkurrenskraft.

Anf. 162 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag fick då inte svar på frågan varför Kristdemokraterna lyfter vikten av hållbarhetsarbete inom EU som en del av handelspolitiken men ändå har motarbetat och urvattnat due diligence-lagstiftningen och det som skulle kunna vara en historisk lagstiftning för miljö och mänskliga rättigheter inom hela värdekedjorna inom EU.

Samtidigt svarar Lili André att kunskap och kompetens är en konkurrensfördel. Det är det absolut. Att vi inte ska sänka ambitionerna – ja, det hade jag önskat. Tyvärr har vi i dag en regering som kraftigt sänker ambitionerna på klimatområdet, som ökar utsläppen och som i stället för att stärka de mål och åtgärder som behöver göras öppnar för att försämra klimatmålen och inte ens kan uttala sig när det gäller kommissionens förslag om nya klimatmål till 2040.

Lili André lyfter i sitt svar att vi inte ska slå ut våra egna företag. I dagsläget är det så att svenska företag efterfrågar en ambitiös klimatpolitik, förbättrad kompetensförsörjning, kraftigt ökad elproduktion i närtid och snabbare tillståndprocesser, just för att allt detta bidrar till både stärkt konkurrenskraft, ökad handel och minskad klimatpåverkan.

Regeringen levererar inte på något av detta. Det handlar snarare om att regeringen, i och med att den sänker ambitionerna på klimat- och hållbarhetsområdet och motarbetar hållbarhetslagstiftning på EU-nivå, slår ut svenska företag.

Anf. 163 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Herr talman! Tack, Elin Söderberg, för en viktig fråga!

Sverige har sedan länge en hög ambitionsnivå i arbetet för mänskliga rättigheter och jämställdhet samt ett skärpt regelverk för miljö- och klimatfrågor. Det står jag fast vid. Regeringen har också välkomnat direktivet om due diligence.

Vi kristdemokrater anser att företagen har en viktig roll att spela i arbetet med hållbar utveckling, precis som jag sa senast, herr talman. Det är något som också är prioriterat för många svenska företag. Det är viktiga konkurrensperspektiv.

Genom direktivet ställs höga krav på att företag ska identifiera, övervaka, förebygga, begränsa, avhjälpa och sätta stopp för negativ inverkan i en så kallad verksamhetskedja. Vi behöver se till att det inte blir fler bördor för våra små och medelstora företag, men det är ett viktigt direktiv. Här kan vi förhandla så att direktivet ändå blir bra för konkurrenskraften i Sverige.

Herr talman! Politik handlar om att vilja och att välja. Samtidigt som vi i Sverige har högt uppsatta klimatmål har vi ett ansvar för att värna ekonomisk tillväxt och en växande välfärd. Fler företag ska växa och gro för att mammor och pappor i våra familjer ska ha ett arbete att gå till och för att vi ska ha en bättre välfärd, alltid.

Här är det tydligt att ledamoten Söderberg väljer att inte lyssna till våra hushåll och företag, för det är viktigt att kombinera ekonomisk tillväxt med klimatet och miljön. De ska gå hand i hand.

Anf. 164 JOHNNY SVEDIN (SD):

Herr talman! I en tid där globaliseringen formar världsekonomin är en tydlig, långsiktig och framåtblickande handelspolitik avgörande för Sveriges framtid.

Sverigedemokraterna står inför dessa utmaningar med en politik som syftar till att stärka Sveriges konkurrenskraft, främja ekonomisk tillväxt och säkerställa rättvisa i den internationella handeln. Vi anser att en öppen och fri handel är fundamentet för välstånd och utveckling. Genom att minska protektionism och främja gränsöverskridande handel kan vi bidra till global fattigdomsminskning och ökat välstånd.

Vi ser positivt på frihandelsavtal, som dessutom kan fungera som en brygga mellan nationer, och stöder konkurrensneutrala multilaterala handelsavtal som gynnar den svenska industrin och stärker vårt handelspartnerskap. För att trygga en hälsosam konkurrensmiljö måste vi genomföra en omfattande konkurrensöversyn. Detta innebär en kritisk granskning av skatter, avgifter och byråkrati som potentiellt kan hindra svenska företag från att utvecklas och konkurrera globalt.

En rättvis spelplan är avgörande för att säkerställa att våra företag kan växa och bidra till den nationella ekonomin. För att stimulera vår nationella konkurrenskraft anser vi att regeringen bör spela en aktiv roll i att se

över denna process och garantera att svenska företag får möjlighet att konkurrera på lika villkor.

Vi anser också att regeringen bör initiera ett industri- och exportfrämjande program för tekniksektorn. Programmet bör fokusera på att skapa samarbeten och plattformar för innovation och utveckling av nya tjänster.

Herr talman! Vi sverigedemokrater anser också att det är viktigt att handelspolitiken inkluderar social och miljömässig hållbarhet. Handelsavtal bör innefatta även dessa värden för att främja en hållbar global utveckling.

Sverige kan spela en viktig roll i internationella forum som WTO och FN. Genom att på ett mer aktivt sätt delta i dessa organisationer kan vi bidra till att forma handelspolitik som gynnar alla länder och som främjar en hållbar global ekonomisk utveckling.

Som en del av EU måste Sverige navigera inom ramarna för en inre marknad som gynnar vår export och import. Vi stöder en stark, men inte överreglerad, inre marknad som gynnar svenska företag och konsumenter. Vi bedömer också att Sveriges röst i Europaparlamentet måste höjas för att lyfta fram vår position inom den europeiska handelspolitiken.

Sverige har en unik möjlighet att vara drivmotorn för vissa exportvaror, exempelvis kritiska mineral, inom EU eftersom detta blir allt viktigare då EU i dag har ett uttalat mål om ökad självförsörjningsgrad och minskat beroende av exempelvis Kina och USA. Vi anser också att EU måste arbeta hårdare för att stänga ute oseriösa aktörer genom regelverk som ska gälla samtliga EU-länder utan undantag.

Herr talman! Globaliseringen har i vissa fall också en mörk sida. Vissa länder är beredda att exploatera utan hänsyn till konsekvenser och social och miljömässig hållbarhet och har en expansiv, aggressiv marknadsföring. Det kommer att krävas en genomtänkt strategi för att hantera den växande ekonomiska och politiska kraften hos länder som exempelvis Kina. Vi behöver utvärdera och följa upp konsekvenserna av kinesiska direktinvesteringar i Sverige och säkerställa att vår nationella säkerhet och våra ekonomiska intressen skyddas mot potentiell utpressning och spionage.

Herr talman! Vi erkänner betydelsen av import för att öka vår inhemska konkurrenskraft och värdesätter export som en motor för ekonomisk tillväxt. Stärkande av våra exportmöjligheter, särskilt inom tekniksektorn, som tidigare nämnts, men även inom andra högvärdeskapande områden är avgörande för vår ekonomiska framtid.

En fråga som vi drivit länge är kampen mot EU:s exportförbud mot svenskt snus. Detta exportförbud är ett exempel på hur handelspolitik kan påverka nationella produkter och nationell industri. Förbudet är inte bara ekonomiskt skadligt för Sverige, utan det frångår också principerna om frihandel och nationell individualitet.

Herr talman! Sverigedemokraternas vision för svensk handelspolitik handlar inte bara om att Sverige anpassar sig till globaliseringen, utan den tar även hänsyn till att vi aktivt formar en framtid där vår ekonomi är stark, vår industri är konkurrenskraftig och våra värden om rättvisa och hållbarhet är tydliga. Genom att engagera oss internationellt, skydda våra nationella intressen och främja en fri och öppen handel kan vi säkerställa att Sverige fortsätter att blomstra i den globala ekonomin.

Herr talman! Med detta sagt ställer jag mig bakom Sverigedemokraternas samtliga reservationer, men för enkelhetens skull yrkar jag bifall endast till reservation 32.

Anf. 165 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Det finns alldeles för många marknader där människor tvingas att arbeta under slavliknande förhållanden, där barn tvingas till barnarbete och där man får utstå hat och trakasserier därför att man väljer att organisera sig fackligt. Därför är det helt grundläggande att Sverige står upp för en rättvis handel som stärker arbetstagares rättigheter och som också säkerställer bättre villkor på arbetsmarknaden globalt, vilket jag poängterade i mitt anförande.

Jag har noterat att sverigedemokratiska ledamöter i näringsutskottet har skrivit debattartiklar om de arbetstagare som utnyttjas och får sina mänskliga rättigheter kränkta när industrin ställer om. Jag noterade även att ledamoten i sitt anförande pratade om att säkerställa rättvisa och en rättvis spelplan för företagen.

När det väl kommer till kritan, herr talman, verkar Sverigedemokraterna inte vilja göra något åt detta. Samtidigt har regeringen och Sverigedemokraterna försökt att motarbeta en historisk EU-lagstiftning som stärker skyddet för mänskliga rättigheter, det vill säga en lagstiftning som ska komma åt de problem som ledamöterna skriver om och som ska säkerställa en rättvis spelplan för svenska företag. Vi ser att svenska företag ligger i framkant när det kommer till hållbarhetsfrågor, men just nu tvingas de konkurrera på orättvisa villkor med företag som inte gör samma prioriteringar.

Dessutom kan jag inte hitta en enda skrivning om arbetstagares rättigheter eller villkor i den kommittémotion om handelspolitiken som Sverigedemokraterna har lämnat in. Därför vill jag fråga ledamoten vad Sverigedemokraterna gör i praktiken för att verka för en internationell handel som kan säkerställa den rättvisa som ledamoten pratade om i sitt anförande och som motverkar att arbetstagare utnyttjas och utsätts för kränkningar av sina mänskliga rättigheter.

Anf. 166 JOHNNY SVEDIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Precis som jag sa i mitt tal, och det står också i vår kommittémotion, *En handelspolitik för tillväxt*, handlar det om sociala krav i handelsavtal. I samband med att EU knyter fler frihandelsavtal behöver vi också verka för att bidra till att länder arbetar med miljö, demokrati och jämställdhet. Jag anser att i den formuleringen ligger precis det du pratar om.

Anf. 167 AIDA BIRINXHIKU (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Jag kan inte dra någon annan slutsats av svaret än att Sverigedemokraterna i praktiken inte verkar bedriva en handelspolitik som stärker arbetstagares rättigheter. Det enda jag har lyckats hitta i den sverigedemokratiska kommittémotionen är en formulering om att sociala krav i frihandelsavtal bör ses som eventuella bonusar. Jag menar att den inte gör särskilt mycket när man samtidigt försöker bromsa och blockera en historisk EU-

lagstiftning som ska göra något åt de problem som ledamoten lyfter fram och som ledamotens kollegor skildrar i de debattartiklar som har riktats mot bland annat mig och mina riksdagskollegor i utskottet.

Herr talman! Ledamoten och ledamotens kollegor får mer än gärna skriva om de arbetstagare som utnyttjas och utsätts för kränkningar av sina mänskliga rättigheter, men när det väl kommer till kritan står varken Sverigedemokraterna eller regeringen på arbetstagarnas sida. Det kommer vi socialdemokrater däremot alltid att göra. Vi kommer alltid att stå upp för en rättvis handelspolitik som stärker arbetstagares rättigheter och arbetsvillkor. För oss är det inte en eventuell bonus, utan det är vägen framåt för en handelspolitik som kan skapa välfärd och välstånd för alla.

Anf. 168 JOHNNY SVEDIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar återigen ledamoten.

Jag kan bara upprepa det jag har sagt innan, nämligen att vi inte sitter i regeringen utan att vi är regeringsunderlag. Handelspolitik ingår inte i Tidöavtalet, utan vi står med vår kommittémotion bakom det du i princip säger. Det är självklart med frihandelsavtal som även inkluderar miljöarbete, demokrati och jämställdhet. Det framgår tydligt i vår kommittémotion, och det är inget konstigt.

Hur andra politiker eller andra kollegor uttalar sig i debattartiklar kan jag inte svara på här och nu, utan det får vederbörande göra själva. Jag har inte skrivit någon sådan artikel, och jag kan därför inte riktigt svara på den frågan.

Det är självklart att vi ska jobba för dessa frågor. Jag sa i mitt anförande att det är viktigt att vi jobbar för en världshandel där alla jobbar på lika villkor. Det är den enda slutsatsen, och den står vi för. Men det finns många vägar att gå för att nå en lösning.

Du pratade i ditt anförande om en organisation som jobbar mycket med dessa frågor. WTO är ett exempel där det finns regler som visar hur det ska gå till. Kanske de två ska prata med varandra i stället.

Anf. 169 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag har lyssnat på Johnny Svedins och Sverigedemokraternas anförande. Mycket låter fint, som att det egentligen skulle komma från vilket parti som helst i riksdagen.

Därför vill jag ställa ett antal följdfrågor. Till att börja med nämner Sverigedemokraterna i sitt anförande rättvisa kopplat till handelspolitiken ett flertal gånger. Men regeringen som Sverigedemokraterna samarbetar med strök i följd ordet rättvisa ur det handelspolitiska målet. Varför verkar inte Sverigedemokraterna för att den nuvarande regeringen ska bedriva en rättvis handel?

Vidare säger Sverigedemokraterna att man vill se en rättvis spelplan inom EU. Men Sverigedemokraterna tillsammans med de andra Tidöpartierna har aktivt motarbetat lagstiftningar inom EU som bidrar just till en rättvis spelplan. Det handlar inte minst om due diligence-lagstiftningen som ska säkerställa mänskliga rättigheter och miljö genom hela värdekedjorna i företag. För företag bidrar det till att man får en rättvis spelplan.

Det som jag vill få förtydliganden om är vad Sverigedemokraterna de facto driver i handling eller avser att driva i handling. Det blir gravt miss-

visande för väljarkåren om man säger en sak men i handling gör något helt annat.

Anf. 170 JOHNNY SVEDIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Elin Söderberg för frågorna.

Jag ska försöka svara på dem så gott jag kan. Vad som händer och sker i EU är svårt för mig att svara på här. Jag kan bara ta hänsyn till vad vi säger i vårt utskott och vad vi jobbar för på riksnivå i Sverige. Men givetvis spillar det över på den europeiska politiken också.

Varför har vi inte verkat för rättvisa? Men det säger vi ju att vi gör. I vår kommittémotion säger vi att det ska vara rättvis handel, och den ska vara lika för alla. Det är inget konstigt. Du pratar om regeringen, men vi är inte regeringen. Vi har vår kommittémotion att förhålla oss till. Jag förstår inte riktigt om väljarna anser att det är konstigt, för så är det.

Själva handlingen är vår kommittémotion, där vi talar om vilken politik vi vill driva när det gäller handelspolitiken. Den driver vi mot regeringen, precis på samma sätt som ni gör.

Anf. 171 ELIN SÖDERBERG (MP) replik:

Herr talman! Då ska jag hålla mig till näringsutskottet. I näringsutskottet har Sverigedemokraterna när EU-lagstiftningen om till exempel jämställdhet i företagande kommit upp aktivt velat stryka ord rörande jämställdhet i företagande.

När det gäller due diligence-lagstiftningen, eller lagstiftningen om tillbörlig aktsamhet hos företag när det gäller miljö och mänskliga rättigheter, har den kommit till näringsutskottet för hantering. I den frågan har Sverigedemokraterna inte verkat för att se ändringar i den svenska positionen eller att Sverige ska driva på för en kraftfull lagstiftning på området, utan man har suttit tyst.

Jag instämmer i det som Sverigedemokraterna lyfte upp i sitt anförande om att globaliseringen och den globala handeln kan leda till fruktansvärd exploatering.

Vi ser i dag allvarliga situationer globalt där människor utnyttjas på ett fruktansvärt sätt, och miljö exploateras på ett horribelt sätt som skadar såväl lokalbefolkningen som vårt gemensamma klimat.

Mot bakgrund av det undrar jag igen varför man både på EU-nivå och i näringsutskottet, när den har kommit dit för hantering, har motarbetat den typ av lagstiftning som handlar om att förhindra tvångsarbete, brott mot mänskliga rättigheter och miljöförstöring i företagens agerande i de globala värdekedjorna.

Men samtidigt vill jag passa på att fråga om Sverigedemokraterna är positiva till en ekocidlagstiftning som skulle göra det brottsligt att begå grova miljöbrott globalt.

Anf. 172 JOHNNY SVEDIN (SD) replik:

Herr talman! Tack igen, ledamoten, för frågorna!

Vad gäller den sista frågan kan jag inte svara på den här och nu. Den ligger nog mer på civilutskottets område, antar jag.

När det gäller handel och jämställdhet hade jag med jämställdhet i mitt anförande. Jag vill påstå att det inte är detsamma som könskvotering, utan jämställdhet handlar om att vi på samma och lika grunder ska ha en kon-



kurrensnivå som helst stämmer överens över hela världen. Då kommer svenska företag att stå väldigt starka, med tanke på den innovationskraft och det sätt som vi arbetar på i Sverige. Vi har en jämställdhet på arbetsmarknaden, på det sättet att vi verkligen jobbar för att uppnå resultat genom goda arbetsförhållanden. Det är det som vi vill förmedla när vi pratar om jämställdhet.

Jag vet inte vad ledamoten tänker på när hon pratar om jämställdhet. Jag kan tänka mig att det är könskvotering eller så, men det handlar inte om det utan om att arbeta under samma villkor. Det är vad det handlar om.

Förutom det är svenska företag väldigt duktiga i dag när det gäller miljö och miljömål. De har en drivkraft som gör att den miljömässiga delen i företagandet går framåt. Jag tycker att det går framåt på ett bra sätt. De vet nämligen att det är en överlevnadsstrategi. Vi kan inte konkurrera med låga priser eller kvantitet. Vi konkurrerar med kvalitet. Det blir ungefär som ett självspelande dragspel. Det kommer att lösa sig.

För oss är det jätte viktigt att vi stöder detta och är med på det. Det är nämligen Sveriges drivkraft och konkurrenskraft.

Anf. 173 LOUISE EKLUND (L):

Herr talman! För Liberalerna och den här regeringen är det av yttersta vikt att stå upp för den regelbaserade och öppna handeln. Just för att stärka tillväxten och motståndskraften i vår ekonomi behöver vi mer internationell handel och mer samverkan med omvärlden.

Som liberal är det därför alldeles självklart för mig att betona just den fria handelns betydelse för en stabil världsordning och fria individer. Frihandel och marknadsekonomi är centrala för att lyfta människor ur fattigdom, för att kunna klara den gröna omställningen och för att vi i Sverige ska kunna finansiera vår gemensamma välfärd.

Inom den internationella handelspolitiken ska Sverige därför vara en tydlig röst för frihandel. I det arbetet ska WTO ha en grundläggande roll.

Jag tycker därför att det är mycket positivt att frihandel har kommit att betonas så mycket av denna borgerliga regering. Vi vill fortsätta verka för att Sverige genom samarbetet i EU fortsätter att bygga öppna, starka och hållbara handelsförbindelser med omvärlden. Det är inte bara önskvärt utan även helt nödvändigt att Sverige och Europa ingår nya bilaterala och regionala frihandelsavtal.

Herr talman! Värdet av svensk export av varor och tjänster ska inte underskattas. Det uppgår till nästan hälften av Sveriges bnp. Transparenta och tydliga regelverk, att tillgängliggöra marknader och att ha ambitiösa frihandelsavtal, ett effektivt handelsfrämjande och ett fungerande handelsystem är förutsättningar för att svenska företag ska kunna växa.

Samtidigt ser vi att omvärlden är alltmer orolig, oförutsägbar och komplex. Krig, handelskonflikter och protektionism ökar. Det gör att även branscher och företag som inte har någon koppling till en motsättning kan komma att drabbas.

Mot den bakgrunden tycker jag att det var klokt att regeringen i november i fjol beslutade om en ny utrikeshandelsstrategi – Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft. Den syftar just till att underlätta för företag att ta sig an nya marknader men även att navigera i en förändrad omvärld. Med strategin avser regeringen att ge svenska företag bästa möjliga förutsättningar för att hantera framväxande

utmaningar och inte minst att ta vara på de affärsmöjligheter som uppstår genom den gröna och digitala omställningen.

Här vet vi att svenska företag ligger i framkant och kommer att kunna bidra, inte bara med ökad tillväxt utan även till ett bättre klimat och fler gröna innovationer, inte bara i Sverige utan även globalt. Det är naturligtvis alldeles utmärkt. Det är det även att Sverige fortsätter driva på för ökad handel, inte bara mellan Sverige och Ukraina utan även mellan EU och Ukraina.

Herr talman! Avslutningsvis: När det kommer till handel är euroländerna Sveriges viktigaste handelspartner. Euron används i dag av 350 miljoner européer. Det bör, även i det här sammanhanget, framhållas att euron skulle förenkla för svenska företag och stärka svensk konkurrenskraft och tillväxt. Det är ingen hemlighet att Liberalerna vill att Sverige ska gå med i eurosamarbetet. Jag är övertygad om att det är det enskilt viktigaste vi kan göra för att stärka svensk handel.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 174 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra ledamoten Delgado Varas om att det enligt kammarens ordningsregler inte är tillåtet att bära kläder med politiska budskap i kammaren.

(LORENA DELGADO VARAS (V): Herr talman! Som jag har sagt tidigare anser jag att det är en solidarisk handling mer än en politisk symbol.)

Jag förstår den tanken, men här i kammaren står det talade ordet i centrum.

Anf. 175 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr talman! Handel med omvärlden har varit och är helt avgörande för Sveriges välstånd och utveckling. I dag är många av våra företag beroende av att importera och exportera. De har globala värdekedjor, och de globala värdekedjorna har stor inverkan på såväl tillväxt som sysselsättning här i Sverige och i andra länder.

Därför har vi ett stort ansvar för att förändra hur dessa värdekedjor och de internationella avtalen ser ut. Det kan vi göra genom att ställa lagkrav i våra handelsavtal, förändra prioriteringar och ibland också vägra handel för att få andra länder att agera enligt våra internationella avtal.

Därför är det viktigt att lyfta fram att när miljö och mänskliga rättigheter sätts ur spel minskar möjligheterna att lösa de globala problemen inom till exempel klimat och miljö. Det minskar också möjligheterna att stoppa krig. Det är en situation som vi måste motverka. Där kan vi använda våra handelspolitiska verktyg.

Herr talman! Vänsterpartiet vill ha en rättvis handelspolitik som sätter människor, social rättvisa, klimat och miljö främst och som fokuserar på samhällsvinster för alla, inte bara på vinster för storföretag. Handelspolitiken ska stå för en positiv utveckling i många avseenden. Det är dags att modernisera den och bereda väg för de svenska företag som är i framkant när det gäller det.

Jag måste erkänna att jag är ganska trött på att höra att vissa politiska partier menar att vi via handelsavtalen kan påverka länderna på ett positivt sätt, det vill säga att diktaturer kanske ökar det demokratiska utrymmet, att man kanske kan skydda miljö och klimat och så vidare. Men när de har makten gör de inte vad som krävs för att uppnå det.

Det räcker att titta på hur aktiv regeringen har varit i fråga om att urvattna direktivet om tillbörlig aktsamhet, due diligence. Det är ett direktiv för att företag ska agera när deras värdekedjor har negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö.

Vår regering applåderar handelsavtal som är skapade odemokratiskt, utan deltagande av de grupper som påverkas allra mest av dem, vilkas liv och miljö förändras på grund av handelsavtalen, liksom handelsavtal som missgynnar fattigare länders möjlighet till en hållbar positiv utveckling.

Ett exempel är avtalet med Chile. Många är glada över att det har gått igenom i EU eftersom det ger oss tillgång till litium, som är ett av de viktigaste mineralen i den omställning som pågår. Chile är den näst största tillverkaren av litium, en kritisk komponent i batterier som driver bland annat elfordon. Men få talar om de höga volymer som Chile måste producera, som är heliga och måste levereras oavsett vad det gör för den känsliga naturen i norra Chile och för vattentillgången för människor, djur och miljö.

Avtalet lämnar inget utrymme för att Chile ska kunna vidareförädla mineralen och på så sätt kanske finansiera sin samhällsutveckling. Avtalet ger en enorm makt till investerarna och låser Chile från att skapa förbättringar i sin miljö och sin sociala politik. Det lyssnar man inte heller till.

Chile får inte subventionera småbrukare men tvingas exportera stora volymer, vilket kommer att gynna storföretagen. Det missgynnar småbrukarna, och lokalbefolkningen kommer att få sämre tillgång till livsmedel.

Avtalet har fina texter om hållbarhet men inget som är bindande. Alltså är det ett avtal som har som mål att upprätthålla maktförhållandet mellan Chile och Europa – ett historiskt dåligt maktförhållande, skulle jag säga.

Ett annat exempel är investeringsavtalet med Angola – ett avtal som benämns som hållbara investeringar för att ge sken av att det är gröna investeringar vi snackar om. Avtalet innebär bättre transparens och förutsägbarhet för europeiska investerare, vilket absolut är bra för investerarna och kanske också för Angola. Däremot innehåller det inga bindande åtaganden som syftar till att främja hållbara investeringar. Man definierar inte ens vad hållbara investeringar är, och man menar att det inte behövs några föreskrifter om att miljömyndigheter ska delta i styrningen.

Angola måste också informera de utländska investerarna om kommande lagar och regler på alla nivåer i landet, vilket öppnar för lobbyism på ett sätt som är skadligt för Angolas demokrati.

Sedan har vi Mercosuravtalet, som också har varit applåderat. Implementering av det kommer att påskynda miljöförstöringen och klimatkrisen, öka kränkningarna av mänskliga rättigheter och öka straffriheten för företag.

Avtalet tillåter också att förbjudna bekämpningsmedel ska få produceras här i Europa för att sedan säljas vidare till Mercosurländerna. De är förbjudna i Europa för att de är farligt giftiga, men det är helt okej att sälja dem och förgifta människor och natur i andra delar av världen.

Nu, herr talman, ser vi hur Israel begår folkmord i Palestina. EU har ett generöst handelsavtal med Israel och stärker deras ekonomi. Så är det även nu. Men vi hör fortfarande inte ett ord från den svenska regeringen om att avbryta detta. Det måste ju finnas rimliga syften till handel mellan länder – det kan inte enbart vara ekonomiska intressen.

Att hålla fast vid att ha relationer till ett land som har mördat över 14 000 barn de senaste månaderna, som skapar svält genom att stoppa hjälpinsatser och som mördar alltifrån vårdpersonal till hjälparbetare är inte sunt. Det är inte bara osunt utan rent av demoraliserande. Vi måste använda handelspolitiken för att stoppa folkmordet.

Precis som vi stoppar handeln med Ryssland måste vi kunna stoppa handeln med Israel. Det regeringen gör är att vara delaktig i folkmordet. Man gör också svenska företag delaktiga.

Låt mig ta ett exempel. Maskiner från Volvo används i dag för att riva ned palestiniernas hem på Västbanken. De används för att breda ut de olagliga bosättningsområdena. Det är en skam!

Herr talman! Vi behöver rättvisa handelsavtal som stärker arbetarnas rättigheter, inte exploateringen av dem. Vi behöver handelsavtal som stärker länders förvaltning av naturresurser och där man delar med sig av den gröna tekniken. Vi behöver handelsavtal som tar hänsyn till hur människor och demokratin påverkas.

Vi kan absolut inte ha handelsavtal där vi fortsätter att samarbeta med länder som ockuperar och begår folkmord.

I morgon får vi i näringsutskottet besök av Exportkreditnämndens generaldirektör. Man har ju gett kreditgarantier till svenska företag som ska verka inom gruvindustrin i Kongo. Jag tror att det är allmänt känt vad som sker i Kongo. Det handlar om brott mot mänskliga rättigheter, barnarbete och tvångsförflyttning. Trots detta ger man alltså kreditgarantier utan att ställa ordentliga krav och säkerställa att de svenska företagen följer dem.

Vi behöver ändra vårt sätt att arbeta med kreditgarantier. Detta får inte fortsätta. Jag hoppas att vi i Vänsterpartiet får stöd av de andra partierna för att förändra detta.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 42.

Anf. 176 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Digital teknik har gjort det möjligt att sälja och köpa produkter över hela världen med några klick. Så har handel och export förändrats i grunden. Små företag i vad som kan ses som avkrokar runt om i Sverige når marknader som de annars aldrig skulle kunna nå.

Det har sagts, och det sägs tyvärr fortfarande, att företag först måste nå de nordiska marknaderna innan de kan expandera till kanske Tyskland eller Storbritannien, och därefter kan de möjligen ta sats till USA eller Asien.

Hemma vid mitt köksbord var handelsfrågor faktiskt väldigt närvarande. Pappa drev en limfogsfabrik i Gällö, fem mil söder om Östersund. Exporten gick just till Norge och Tyskland.

Innan EU-inträdet var det inte helt okomplicerat. Det gav förstås en hel del arbetstillfällen på kontoret att fylla i alla de papper som behövdes. Det krävdes också agenter på de lokala marknaderna på ett mycket mer omfattande sätt än i dag. Export var helt enkelt ganska krångligt och kostsamt.

15 mil norr om Gällö ligger Åre Skidfabrik. De började sin verksamhet i samma kvarter som jag växte upp. Stefan och Patrik startade tillverkning av snowboards hemma i garaget. De första var inte så bra, och det fanns nog ingen som trodde att de någonsin skulle exportera något.

Men många år senare omsätter Åre Skidfabrik 25 miljoner och säljer slalomskidor över hela världen, både online och i butiker. De har tolv återförsäljare i Japan. Hur kommer det sig att ett litet företag ändå kan ha det? Jo, innan ens digitala globala betalningar blev möjliga hittade nördar i olika branscher varandra.

Det säger sig självt att med en omsättning på 25 miljoner går det inte att konkurrera med stora märken som har enorma sponsringsbudgetar. Men inom skidåkning och många andra sporter och kulturyttringar finns det människor som också genom digitala medier har skapat starka grupper som delar kunskaper och insikter om sitt intresse.

Där kan nördigt kunniga tillverkare hitta sina första köpare, och därifrån kan de nå rätt i sociala medier över hela världen till rimligt låg kostnad.

Men de myndigheter som under samlingsnamnet Team Sweden jobbar med att hjälpa företag att ta sig ut på internationella marknader har fortfarande begränsad förståelse för hur de ska nå dessa små företag och stödja dem i deras omedelbart globala arbete. Detta är viktigt.

Världens handel kommer att öka med 70 procent under de närmaste sex åren. Den största delen av detta, nästan 90 procent, kommer att gå i sydlig till sydlig riktning och inte, som vi är vana vid, från norr till söder. Om 15 år kommer även 70 procent av tillväxten i bnp att vara utanför OECD-länderna. Därför är det viktigt att vi även fokuserar på de marknader som är ganska långt från Sverige.

Små och medelstora företag nämns tolv gånger i regeringens *Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft*. Startups och scaleups nämns en gång vardera.

Stora företag är såklart avgörande för svensk export. De har volymerna, och det är de som har byggt svenskt välstånd. Jag ska vara lite snäll. Innovation har en framträdande plats i strategin, liksom export som gynnar den gröna omställningen. Men det behövs tydligare krafttag från regeringens sida när det gäller att ge stöd och ökade förutsättningar till små och medelstora företag i fråga om export till EU:s inre marknad. Det behövs framför allt ingångar när det gäller hur de ska nå de snabbt växande marknaderna utanför EU.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 31 under punkt 15.

Herr talman! Världshandelsorganisationen, WTO, är i behov av en redegörande reformering. Det blev ännu mer uppenbart när jag hade möjligheten att följa förhandlingarna på plats i Abu Dhabi tidigare i år. På agendan fanns det fortsatt akuta behovet av att minska fiskesubventionerna så att de stämmer överens med de globala hållbarhetsmålen. Det handlade också om att förbättra villkoren för rättvis global handel med jordbruksprodukter och om att få ordning på hur industrier ska subventioneras, om de ska det. Industrier ska ju inte jobba så mycket med subventioner.

Allt detta misslyckades, delvis för att nationella valrörelser fanns på plats på insidan av WTO-förhandlingarna. Det märks att 40 procent av världens befolkning – bland annat i Indien, USA, Bangladesh och Sydafrika – ska rösta innan året är slut. Då är det viktigare att komma hem till

sina väljare och säga att man har räddat inhemsk industri. Det är såklart en kortsiktig vinst för landets ekonomi men inte alls vad man behöver på lång sikt. Men kort sikt räcker ju om man vill vinna nästa val.

Det som förvånade mig mest var dock den infekterade debatten om tullar på elektroniska tjänster, alltså det faktum att många länder, med Indien i spetsen, vill införa möjligheten att ha en tullavgift på nedladdningar av programvara, spel och musik. Några fler länder har anslutit sig till denna linje och menar att utan denna extra möjlighet till beskattning minskar möjligheten för små företag i utvecklingsländer att delta i den globala handeln.

Enligt all logik är det precis tvärtom. Små företag är beroende av globala och regionala handelsplattformar och, för den delen, ett väl fungerande betalningssystem, där banker inte lägger på för höga avgifter. Så behöver det vara för att handeln ska fungera på ett bra sätt även för de allra minsta företagen.

Nu har WTO två år på sig att komma med en lösning. För Sverige är det viktigt. 6 procent av vår export kommer från techbranschen. Techbranschen har gått från 11 miljarder till 140 miljarder i exportvärde på bara 20 år.

Herr talman! Sverige och svenska företag jobbar hårt för att minska sina utsläpp. Det gör att Sverige ligger långt före många andra länder. Även om regeringens politik i dag jobbar mot detta ligger vi fortfarande bra till. Detta är bra, för då minskar Sveriges utsläpp. Samtidigt sänks utsläppen runt om i världen när svenska produkter och tjänster ersätter andra som framställts med smutsig teknik.

Detta tar mig tillbaka till Åre Skidfabrik. De genomförde en analys där deras koldioxidavtryck jämfördes med samma produktion i Kina. Det var ett fyra gånger så stort koldioxidavtryck i Kina som det var på fabriken i Åre. Man har aktivt jobbat för att komma dit.

Samtidigt innebär deras arbete att de och många andra företag som tar klimatutmaningen på allvar drabbas av osund konkurrens när andra länder avstår från nödvändiga klimatregelverk och pumpar in pengar i den koldioxidindränkta fossila industrin. Det måste bli en fördel att göra det som är bäst för klimatet.

Därför är det glädjande att gränsjusteringsmekanismen – otroligt krångligt ord – för koldioxid, som även kallas för klimattull, nu har tagit sitt första steg. Men ansvaret fördelas i dag mellan Naturvårdsverket och Tullverket, och informationen om hur systemet ska funka är jättekomplicerad. Företagen upplever att det är en tung regelbörda. Detta måste göras enklare. Jag uppmanar verkligen regeringen att säkerställa att myndigheterna gör det lätt för företagen att göra rätt.

Herr talman! Världshandeln står inför enorma svårigheter när populisterna vill resa murar runt det egna landet för kortsiktiga vinster. Vi vet att Sverige är beroende av så goda villkor som möjligt när det gäller handelsavtal. Därför är jag i grunden glad över att vi tvärs över partigränser är ganska överens om grunddragen i den svenska handelspolitiken.

Anf. 177 ELIN SÖDERBERG (MP):

Herr talman! Från Miljöpartiets sida vill jag inleda med att yrka bifall till reservation nummer 3.

För oss i Miljöpartiet är handelspolitiken ett verktyg för att säkerställa att vi får en hållbar värld. Vi anser att Sverige ska vara ett föregångsland i fråga om en fri, rättvis och hållbar handel som leder till ekonomisk utveckling för alla parter. Klimat, miljö, mänskliga rättigheter och även djur och ekosystemens förutsättningar behöver beaktas i handelspolitiken.

I och med det ser vi också att biståndspolitiken kan gå hand i hand med en handelspolitik och därmed bidra till att vi når de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Vi kan bygga robusta samhällen såväl här i Sverige som i andra delar av världen, bekämpa fattigdom, säkerställa en klimatomställning där vi minskar utsläppen tillräckligt snabbt för att undvika de allvarligaste konsekvenserna av klimatförändringarna och även anpassa oss till det framtida klimat som vi står inför. Sverige bör därför driva på för en mer hållbar handelspolitik såväl globalt som inom EU.

Herr talman! Regeringen har i sin nya utrikeshandelsstrategi lyft att man vill ta vara på de affärsmöjligheter som uppstår genom den gröna och digitala omställningen. Regeringen lyfter även i strategin att Sveriges ställning som prioriterad partner för grön och digital omställning globalt ska stärkas.

Detta låter väldigt bra, men tyvärr ser vi även på detta område att regeringen säger en sak men gör en annan.

Regeringen har sedan den tillträdde drivit en politik i Sverige som ökar utsläppen av växthusgaser. Man har inte levererat i fråga om de förutsättningar som svenska företag efterfrågar för att kunna genomföra sin klimatomställning – det gäller el i närtid, kompetensförsörjning och snabbare tillståndsprocesser.

Regeringen har på EU-nivå i stället för att stärka den hållbara handeln och förutsättningarna för den motarbetat och urvattnat EU-lagstiftningar som syftar till en ökad hållbarhet inom alla företags hela värdekedjor.

Vi i Miljöpartiet ser att när vi jobbar globalt, inom EU och i Sverige för en ökad hållbarhet i företagens hela värdekedjor bidrar vi även till att stärka svenska företags konkurrenskraft, till innovation och näringslivsutveckling och därmed också till en god ekonomisk utveckling.

Svenska företag gör i dag mycket gott såväl när det gäller arbetstagares rättigheter som när det gäller miljö, klimat och mänskliga rättigheter. Men de konkurrerar i dag med företag som utnyttjar miljö och natur och använder tvångs- eller barnarbete i andra delar av världen. Inom EU har vi möjlighet att faktiskt ställa krav på företag att inte bryta mot mänskliga rättigheter och att inte utföra grova miljöbrott. På så sätt får vi en jämnare spelplan för företagen att konkurrera på, samtidigt som vi skyddar de människor och ekosystem som drabbas av dessa brott.

Med det ser vi därför att en fri, rättvis och hållbar handel som stärker klimat, miljö, mänskliga rättigheter och alla de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 också stärker svensk handel och svensk konkurrenskraft. Det är det vi i Miljöpartiet vill jobba för, och det är därför jag ser med bestörtning på hur regeringen säger en sak men tyvärr i handling motarbetar denna hållbara handelspolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 april.)

## § 18 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

### Propositioner

- 2023/24:110 Prövning av ärenden enligt EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar
- 2023/24:117 Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott
- 2023/24:119 Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor
- 2023/24:124 Nya regler om hållbarhetsrapportering

### Skrivelse

- 2023/24:122 Riksrevisionens rapport om läkemedelsförskrivningen – statens styrning och tillsyn

### Framställning

- 2023/24:RB4 Återställning av eget kapital

### EU-dokument

- COM(2024) 60 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och material med sexuella övergrepp mot barn samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF (omarbetning)
- COM(2024) 461 Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om makroekonomiskt stöd till Arabrepubliken Egypten

## § 19 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

*den 2 april*

### **2023/24:662 Barns rätt till skolskjuts vid allvarlig sjukdom eller funktionsnedsättning**

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)  
till statsrådet *Lotta Edholm* (L)

## § 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

*den 2 april*

### **2023/24:770 Utformningen av klimatpremien för arbetsmaskiner**

av *Fredrik Olovsson* (S)  
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)



**2023/24:771 Återkallelse av uppdrag när ledamot blir partilös**  
av *Mattias Eriksson Falk* (SD)  
till statsrådet Erik Slottner (KD)

Prot. 2023/24:91  
3 april  
-----

**2023/24:772 Mynaks utvärdering av sanktionsavgifter**  
av *Johanna Haraldsson* (S)  
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

**2023/24:773 Sammanslagning utan besparing på arbetsmiljöpolitiken**  
av *Johanna Haraldsson* (S)  
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 21.02.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 19 (delvis),  
av förste vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 43 (delvis),  
av andre vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 77 (delvis),  
av förste vice talmannen därefter till och med § 14,  
av andre vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 141 (delvis) och  
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

*/Olof Pilo*

# Innehållsförteckning

<b>§ 1 Anmälan om ersättare.....</b>	<b>1</b>
<b>§ 2 Anmälan om kompletteringsval .....</b>	<b>1</b>
<b>§ 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation .....</b>	<b>2</b>
<b>§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott .....</b>	<b>2</b>
<b>§ 5 Ärenden för bordläggning .....</b>	<b>2</b>
<b>§ 6 Fri- och rättigheter .....</b>	<b>3</b>
Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU13 .....	3
Anf. 1 ULRIK NILSSON (M) .....	3
Anf. 2 MARIYA VOYVODOVA (S).....	4
Anf. 3 VICTORIA TIBLOM (SD).....	6
Anf. 4 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) .....	7
Anf. 5 MALIN BJÖRK (C).....	9
Anf. 6 MALIN DANIELSSON (L) .....	10
Anf. 7 JAN RIISE (MP).....	11
Anf. 8 OLA MÖLLER (S) .....	13
(Beslut fattades under § 14.) .....	14
<b>§ 7 Författningsfrågor .....</b>	<b>15</b>
Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU16 .....	15
Anf. 9 ERIK OTTOSON (M) .....	15
Anf. 10 IDA KARKIAINEN (S).....	16
Anf. 11 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) .....	19
Anf. 12 LARS ANDERSSON (SD).....	20
Anf. 13 MALIN DANIELSSON (L) .....	21
Anf. 14 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) .....	22
Anf. 15 MALIN BJÖRK (C).....	25
Anf. 16 JAN RIISE (MP).....	27
(Beslut fattades under § 14.) .....	28
<b>§ 8 Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror .....</b>	<b>29</b>
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU9 .....	29
Anf. 17 KARIN SUNDIN (S).....	29
Anf. 18 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	30
Anf. 19 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) .....	31
Anf. 20 KARIN RÅGSJÖ (V) .....	32
Anf. 21 DAN HOVSKÅR (KD) .....	33
Anf. 22 ULRIKA WESTERLUND (MP) .....	34
Anf. 23 JAKOB OLOFSGÅRD (L).....	35
(Beslut fattades under § 14.) .....	37
<b>§ 9 Barn och unga inom socialtjänsten .....</b>	<b>37</b>
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU18 .....	37
Anf. 24 JOHAN HULTBERG (M) .....	37
Anf. 25 CAMILLA RINALDO MILLER (KD) .....	39
Anf. 26 MONA OLIN (SD) .....	40
Anf. 27 LINA NORDQUIST (L).....	42
Anf. 28 MAJ KARLSSON (V).....	43
Anf. 29 MARTINA JOHANSSON (C) .....	45
Anf. 30 ULRIKA WESTERLUND (MP) .....	46
Anf. 31 LAILA NARAGHI (S) .....	48

Anf. 32 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S).....	50
Anf. 33 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	51
Anf. 34 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik .....	52
Anf. 35 JOHAN HULTBERG (M) replik .....	52
Anf. 36 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik .....	53
(Beslut fattades under § 14.).....	53
<b>§ 10 Kultur och fritid för barn och unga .....</b>	<b>54</b>
Kulturutskottets betänkande 2023/24:KrU8 .....	54
Anf. 37 ANNA-LENA HEDBERG (SD).....	54
Anf. 38 AMANDA LIND (MP).....	55
Anf. 39 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	57
Anf. 40 AMANDA LIND (MP) replik.....	57
Anf. 41 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	58
Anf. 42 AMANDA LIND (MP) replik.....	58
Anf. 43 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M).....	59
Anf. 44 KRISTOFFER LINDBERG (S) .....	60
Anf. 45 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	62
Anf. 46 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik.....	62
Anf. 47 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	63
Anf. 48 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik.....	63
Anf. 49 ROLAND UTBULT (KD).....	64
Anf. 50 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik.....	65
Anf. 51 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	66
Anf. 52 KRISTOFFER LINDBERG (S) replik.....	66
Anf. 53 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	67
Anf. 54 AMANDA LIND (MP) replik.....	67
Anf. 55 ROLAND UTBULT (KD) replik .....	67
Anf. 56 AMANDA LIND (MP) replik.....	68
Anf. 57 ROLAND UTBULT (KD) replik.....	68
Anf. 58 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	69
Anf. 59 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M) replik.....	71
Anf. 60 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik.....	72
Anf. 61 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M) replik.....	72
Anf. 62 VASILIKI TSOUPLAKI (V) replik.....	73
Anf. 63 ANNE-LI SJÖLUND (C).....	73
Anf. 64 EWA PIHL KRABBE (S).....	74
(Beslut fattades under § 14.).....	76
<b>§ 11 Företag, kapital och fastighet.....</b>	<b>76</b>
Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU12 .....	76
Anf. 65 FREDRIK AHLSTEDT (M) .....	76
Anf. 66 MATHIAS TEGNÉR (S) replik .....	78
Anf. 67 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	79
Anf. 68 MATHIAS TEGNÉR (S) replik .....	79
Anf. 69 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	80
Anf. 70 HELENA VILHELMSSON (C) replik .....	80
Anf. 71 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	81
Anf. 72 HELENA VILHELMSSON (C) replik .....	81
Anf. 73 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	82
Anf. 74 MATHIAS TEGNÉR (S) .....	82
Anf. 75 CECILIA ENGSTRÖM (KD).....	85
Anf. 76 DAVID LÅNG (SD) .....	87

Anf. 77 MATHIAS TEGNÉR (S) replik.....	89
Anf. 78 DAVID LÅNG (SD) replik.....	89
Anf. 79 MATHIAS TEGNÉR (S) replik.....	89
Anf. 80 DAVID LÅNG (SD) replik.....	90
Anf. 81 PATRIK KARLSON (L) .....	91
Anf. 82 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	92
Anf. 83 HELENA VILHELMSSON (C) .....	94
Anf. 84 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	95
(Beslut fattades under § 14.) .....	97
<b>§ 12 Riksrevisionens rapport om förändrade</b>	
<b>inkomstskatteregler 2011–2023 .....</b>	<b>97</b>
Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU18 .....	97
Anf. 85 SOFIE ERIKSSON (S) .....	97
Anf. 86 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik .....	99
Anf. 87 SOFIE ERIKSSON (S) replik .....	100
Anf. 88 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik .....	100
Anf. 89 SOFIE ERIKSSON (S) replik .....	101
(forts. § 15).....	101
<b>Ajournering.....</b>	<b>101</b>
<b>Återupptaget sammanträde.....</b>	<b>102</b>
<b>§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 mars .....</b>	<b>102</b>
UU15 Mellanöstern och Nordafrika.....	102
SoU11 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.....	104
SoU15 Folkhälsa .....	106
MJU10 Fiskeripolitik .....	107
<b>§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens</b>	
<b>sammanträde.....</b>	<b>109</b>
KU13 Fri- och rättigheter .....	109
KU16 Författningsfrågor.....	110
SoU9 Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror.....	111
SoU18 Barn och unga inom socialtjänsten.....	112
KrU8 Kultur och fritid för barn och unga .....	114
SkU12 Företag, kapital och fastighet .....	115
<b>§ 15 (forts. från § 12) Riksrevisionens rapport om förändrade</b>	
<b>inkomstskatteregler 2011–2023 (forts. SkU18) .....</b>	<b>116</b>
Anf. 90 CRISTER CARLSSON (M) .....	116
Anf. 91 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	117
Anf. 92 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	119
(Beslut skulle fattas den 4 april.).....	119
<b>§ 16 Elmarknadsfrågor .....</b>	<b>120</b>
Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU9 .....	120
Anf. 93 JESSICA STEGRUD (SD) .....	120
Anf. 94 RICKARD NORDIN (C) replik.....	121
Anf. 95 JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	121
Anf. 96 RICKARD NORDIN (C) replik.....	122
Anf. 97 JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	122
Anf. 98 MONICA HAIDER (S) replik .....	123
Anf. 99 JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	123
Anf. 100 MONICA HAIDER (S) replik .....	123

Anf. 101	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	124	Prot. 2023/24:91
Anf. 102	MONICA HAIDER (S).....	124	3 april
Anf. 103	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	126	-----
Anf. 104	MONICA HAIDER (S) replik.....	126	
Anf. 105	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	126	
Anf. 106	MONICA HAIDER (S) replik.....	127	
Anf. 107	BIRGER LAHTI (V) replik.....	127	
Anf. 108	MONICA HAIDER (S) replik.....	127	
Anf. 109	BIRGER LAHTI (V) replik.....	127	
Anf. 110	MONICA HAIDER (S) replik.....	128	
Anf. 111	ANNA AF SILLÉN (M) .....	128	
Anf. 112	RICKARD NORDIN (C) replik.....	129	
Anf. 113	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	130	
Anf. 114	RICKARD NORDIN (C) replik .....	130	
Anf. 115	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	130	
Anf. 116	BIRGER LAHTI (V) replik.....	131	
Anf. 117	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	131	
Anf. 118	BIRGER LAHTI (V) replik.....	131	
Anf. 119	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	132	
Anf. 120	MONICA HAIDER (S) replik.....	132	
Anf. 121	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	133	
Anf. 122	MONICA HAIDER (S) replik.....	133	
Anf. 123	ANNA AF SILLÉN (M) replik .....	133	
Anf. 124	BIRGER LAHTI (V).....	134	
Anf. 125	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	135	
Anf. 126	BIRGER LAHTI (V) replik.....	136	
Anf. 127	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	136	
Anf. 128	BIRGER LAHTI (V) replik.....	137	
Anf. 129	CAMILLA BRODIN (KD) .....	137	
Anf. 130	LINUS LAKSO (MP) replik .....	138	
Anf. 131	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	139	
Anf. 132	LINUS LAKSO (MP) replik .....	139	
Anf. 133	CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	140	
Anf. 134	RICKARD NORDIN (C) .....	140	
Anf. 135	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	143	
Anf. 136	RICKARD NORDIN (C) replik.....	144	
Anf. 137	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	144	
Anf. 138	RICKARD NORDIN (C) replik.....	145	
Anf. 139	LOUISE EKLUND (L) .....	146	
Anf. 140	RICKARD NORDIN (C) replik.....	147	
Anf. 141	LOUISE EKLUND (L) replik .....	148	
Anf. 142	RICKARD NORDIN (C) replik.....	148	
Anf. 143	LOUISE EKLUND (L) replik .....	149	
Anf. 144	LINUS LAKSO (MP) replik .....	149	
Anf. 145	LOUISE EKLUND (L) replik .....	149	
Anf. 146	LINUS LAKSO (MP) replik .....	149	
Anf. 147	LOUISE EKLUND (L) replik .....	150	
Anf. 148	LINUS LAKSO (MP) .....	151	
Anf. 149	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	154	
Anf. 150	LINUS LAKSO (MP) replik .....	154	
Anf. 151	JESSICA STEGRUD (SD) replik .....	155	

Anf. 152 LINUS LAKSO (MP) replik .....	155
(Beslut skulle fattas den 4 april.).....	156
<b>§ 17 Handelspolitik .....</b>	<b>156</b>
Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU13 .....	156
Anf. 153 ANNA AF SILLÉN (M) .....	156
Anf. 154 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	158
Anf. 155 ANNA AF SILLÉN (M) replik.....	158
Anf. 156 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	158
Anf. 157 ANNA AF SILLÉN (M) replik.....	159
Anf. 158 AIDA BIRINXHIKU (S) .....	159
Anf. 159 LILI ANDRÉ (KD).....	161
Anf. 160 ELIN SÖDERBERG (MP) replik .....	163
Anf. 161 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	163
Anf. 162 ELIN SÖDERBERG (MP) replik .....	163
Anf. 163 LILI ANDRÉ (KD) replik.....	164
Anf. 164 JOHNNY SVEDIN (SD) .....	164
Anf. 165 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	166
Anf. 166 JOHNNY SVEDIN (SD) replik .....	166
Anf. 167 AIDA BIRINXHIKU (S) replik.....	166
Anf. 168 JOHNNY SVEDIN (SD) replik .....	167
Anf. 169 ELIN SÖDERBERG (MP) replik .....	167
Anf. 170 JOHNNY SVEDIN (SD) replik .....	168
Anf. 171 ELIN SÖDERBERG (MP) replik .....	168
Anf. 172 JOHNNY SVEDIN (SD) replik .....	168
Anf. 173 LOUISE EKLUND (L).....	169
Anf. 174 FÖRSTE VICE TALMANNEN .....	170
Anf. 175 LORENA DELGADO VARAS (V) .....	170
Anf. 176 ELISABETH THAND RINGQVIST (C) .....	172
Anf. 177 ELIN SÖDERBERG (MP) .....	174
(Beslut skulle fattas den 4 april.).....	175
<b>§ 18 Bordläggning.....</b>	<b>176</b>
<b>§ 19 Anmälan om interpellation .....</b>	<b>176</b>
<b>§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar .....</b>	<b>176</b>
<b>§ 21 Kammaren åtskildes kl. 21.02. ....</b>	<b>177</b>